Felsefi İntihar ve Ötesi

CUCİ HAN

KORAYAYIN

CUCİ HAN Felsefi İntihar ve Ötesi KORAYAYIN

Cuci Han

FELSEFİ İNTİHAR VE ÖTESİ

KORA

Kora Yayın: 30
Felsefe Dizisi: 1

ISBN 975 - 7957 - 34 - 8

Cuci Han: Felsefi İntihar ve Ötesi
Yayın Yönetmeni: İsmet Arslan
Kapak Resmi: Cuci Han (Büst)
Dizgi: Berfin Dizgi (Murat Ece)
Kapak Baskı: Yön Matbaası
İç Baskı: Kayhan Matbaası
Cilt: Yalçın Mücellit
Birinci Baskı: Ekiml 1997

(Kora bir Berfin Yayınları kuruluşudur.)

KORAYAYIN

Cağaloğlu yokuşu, Evren Han Kat:3
No: 60 Cağaloğlu 34440 - İSTANBUL
Tel: (0.212) 513 79 00 Fax: (0.212) 520 64 84

Cuci Han

FELSEFİ İNTİHAR VE ÖTESİ

KORA YAYIN

İÇİNDEKİLER

HİLELİ YAŞAMA KARŞIN, YAŞAM DÜRTÜSÜ 9
İnsan üremek zorunda mıdır? 11
Ürememe dolaylı intihardır 14

İNSAN NEDEN İNTİHAR EDEMEZ? 17
İntihar özgürlüğün bedeli midir? 19
Hayvanlar neden intihar edemez? 21
Yaşam güdüsünün saldırganlığı 25
Salt doğanın malzemesi olan varlık yapıda ısrar etmek 28
İntihar bulaşır mı? 33
Mutluluk intiharı püskürtür mü? 37
İntihar serileri 42

BİRLİKTE OLMA ÖLÜM OLGUSUNU YUMUŞATIR MI? 50

İNANCIN DOĞASI 53
İnanç doğrusunun doğrulanabilirliği 55

İNSAN KENDİNİ AŞABİLİR Mİ? 57
Toprakaltının kutsallığı 58
Kendine ait olduğu varsayılan ruhun kendine yabancılığı 62
Dinlenceye alınan insan 66

ÖLDÜRME DÜRTÜSÜ MÜ İNTİHAR DÜRTÜSÜ MÜ DAHA ERDEMLİ DAVRANIŞ BİÇİMİDİR? 68
Ölüm ve öldürme olmasaydı 71
Dinde öldürmenin ödülü 74
Öldürme özgürlüğün simgesi midir? 77
Din Tanrısı hem öldürür hem öldürtür 79

BEN BEDENİME YABANCI MIYIM? 85
Ben benler'i niçin kullanır? 91
İntiharda el istemez, us buyurur, o yapar. 94
Ben bilincinin kendine nankörlüğü 97

BEDENDEKİ RUHUN ÖLÜMDEN SONRAKİ KARAKTERİ .. 99
Duyuların özlemi ölüm sonrasına yansır mı? 102
Karanlıktan kaçış 105

KADERDE İNTİHARIN YERİ 108
Kaderin, fal ve büyü düzeyindeki sorunu 110
Hayvanda kader var mıdır? 112
Külli irade içinde cüz-i iradenin yeri 114
Kaderin astrolojide yeri 118
Din Tanrısı ile çelişen intihar 120
Kader kişinin özgürlüğünü öldürür 123
Geleneksel düşüncenin intihara bakışı.....127

TANIMLANAMAZLARIN BİLGİSİ 128
Şeytan sözcüğüne inanılır ama bilinmez 129

Her insanın dini kendi aklıdır 133
İnanç tabularına dokunulmazlık 136

ÖLÜMDEN SONRAKİ YAŞAMA ÖZLEM 141
Ölen için kaybolma yoktur 143

İNTİHAR SUÇ MU ÖDÜL MÜ? 150
Toplumun yararına olan intiharın şehitliğe dönüşümü ... 154
Savaş, intiharın başka bir biçimidir 156

İNTİHARDA KORKUNUN YERİ 161
Ölüm karşısında dehşet ve panikleşme 163
Başkaların ölümü ile Benim ölümüm arasındaki fark 166
İntiharda korku kanatlarını açar, kaçar 174

ÖLÜMDEN KORKMANIN NEDENİ 181
Ölüm hazza dönüşür mü? 185

DİN İRADENİN ZORUNLU NESNESİ MİDİR? 188

Hazan yaprağı gibi
üzerimize titreyen Anama..

HİLELİ YAŞAMA KARŞIN YAŞAMA DÜRTÜSÜ

"İçgüdü dürter ve iter, ama us buyurur." der Price. Öznenin yaşama ortak olmasının tuzağı, *"cinsel güdü"*dür. Bu doğal yatkınlık ve eğilim, insanı yaşam tuzağına tutsak eden temel bir güdüdür. Ancak bu temel güdü, yeni oluşacak *düşsel varlıkta* "yaşam dürtüsü"nü gerçekleştirecektir.

Üreme dürtüsü; bir bilinçli varoluşsalı yaşama kendi istenci dışında tutsak ederken, aynı misyonunu o yeni yaşam bedenine de *miras* olarak sürer. Özne, "burada olmak"la evrensel bir *"ölüm-taşıyıcısı"* olduğunun ayırdında olsa bile, bu riskli yaşamı yarınki varoluşlara bulaştırmakta zerre kadar tereddüt etmez.Tereddüt etmek şöyle dursun, "ölüm -taşıyıcı"lığını *bulaştırmakla övünç duyar.*

Kendini yaşama tutsak etmekle, yaşamı idealist temayüllere teslim etmek arasında nitel bir ayrıcalık yoktur. *"Böylesilik"* onu "kendisini özleyen" tine taşır ve özdeksel devingenliği yadsımasına yol açar. Üreme dürtüsüne yani lipidal evrene kenetlenen insanın, yeni bir yaşam bedenini dünyaya sunmasını, böylesiliğin kuramı olarak irdelemek yanlıştır. Görüngül alemin kendisiyle oluşturduğu paradoksallıklar, uyumsuzluklar zinciri yaşam için yeter riskler oluşturmuş hatta evrensel sürecin zorunlu bir sonucu olan yaşamı, *doğanın salt malzemesi* olması gerçeğiyle ontik karakteri belirlemişken, "böylesililiği" bir yaşam biçimi olarak kabullenmek arasındaki fark, bizi yaşama tutsak eden *"cinsel güdü"*nün ön koşul olarak alınıp, alınamayacağı ilkselliğinde yatar.

İnsanın ontik karakterini kategorize eden Cinsel motivler, uyumsuzluklar zincirini yaşamamıza ve bizim yaşama tutsak

olmamıza neden olan risk merkezidir. Cinsel güdünün dürtmesi sonucunda, yaşam devingenliği *"çevrimsel devinim"* kuramı gereği rutin işlevi kesintisiz sürer gider. Doğum-ölüm, *Ölüm-doğum döngüsü* her yeni varoluşsal olgusallıklarda start alırlar. Halbuki insan, düşünde olmayı arzu ettiği formlarda kendini imgelediğinden, kozmik alanın *"değersiz bir malzemesi"* olmayı reddeder. Ama kendi varlık yapısının ilkseli, sonsalının malzemesinden başka birşey değildir.

Dünya içerikli bir varlık olmasının üzerine söylenecek ve yazılacak binlerce, milyonlarca kelimenin özetçesi şudur: *Üre ve Öl.* Yaşam dürtüsü şayet lipidal evrenle beslenmemiş olsa, yaşamsal devinim bıçak gibi kesilir ve Tür biterdi.

Erkeğin ve kadının üreme hücreleri coşkuyla yeni bir bedenleşme için, "aracı-varlık"ların cinsel dürtülerini tahrik ederler. Bu doğal yakınlık ve eğilimin, "doğa aracı-varlık"a kendi ölümünden kaçışı kadar faturası ağırdır. Kendi örgensel varoluşunu yaşatmaya programlanmışlığının amacı gayet açıktır. Yeni bedenleşmenin "sebep-aracı varlık"ı olma zorunluluğu.

Aracı-varlık, yeni bir örgensel yaşamı varlığa kattığında bundan sonra o, yaşam direnci ile bol bol beslenir. Bilinç ve bellek kategorisinde kimliğini henüz yakalama şansı doğmamış olana, "doğal donanım" eşlik eder. Ama doğası gereği ölüm paradoksu da yaşamına ortaktır. Yaşamsal devinime ilk girdiği andan itibaren de varoluşsal hakikatini betimleyen, "ölüm-taşıyıcısı" karakterini de üstlenmiştir.

Varoluşsal hakikatte çevrimsel devinim, cinsel dürtülerine ketlediği insandan bir "ölümcül - döl" alırken, bu edime onun salt istenci iştirak etmiş midir, yoksa sözü geçen dürtünün zorunluluğu mudur? Sorunsalları onu, "aracı - yaratan" olmaktan kurtaramamıştır. Onun doğada tek bir misyonu vardır: *Doğum - ölüm büyüsünü bozmamak.* Sonuçta taşeronluğunu yaptığı ölümü, yaşam ideolojisi içinde sürdürmek için "fedakarlık" yapma-

ya zorlanmakdır, insanın olgusal yaşam gerçeği. Zira o belli bir amaç için programlanmış kozmik planın küçük bir parçasıdır. Güdüler doyurulmayı beklediği sürece bilinmelidir ki, yaşam dürtüsü dahil hiç bir dürtü hiç bir zaman, aklı muhatap almayacaktır. Bu doğal donanım zinciri, kozmik planın varoluşsal hakikatının zorunluluk ilkselliğidir.

İnsan Üremek Zorunda mıdır?

Varoluşsal olgusallığm yorumlanmasında, yaşama yeni tutsak edilmişin duyumsal, ussal, duygusal dünyasının "varlığa katılma" da iddialı olduğunu savlamak mümkün değildir. "Varlığa katılması" *doğal donanımlarının güçlü oluşuna* endekslidir. Onu yaşamla bütünleştiren, besleyen ve yaşamsal önemi olan itkileri onda aşkınlaştıran doğaüstünün salt istencidir. Aynı koruma diğer bütün canlı varoluşlarda da geçerlidir. Bu olgu bir nevi 'itici-güç"dür. İnsan üzerinde bu "itici-güç"ün nesnesi biraz daha ayrıcalık gösterir. Yeni örgensel varoluşun üzerinde kümeleşen "koruma" ve "itici güç"leri geri çektiğimizde, varoluştaki "biyolojik hassas denge" çöker.

Ödünsüz işleyen doğum-ölüm devingenliği, yeni yaşamı güvenceye almada epeyce titizdir. Nasıl titiz olmasın ki? *Hileli yaşamın* hiç bir güvencesi olmadığını sezdiği an, onu sorgulamaya başlayacağının ve problem çıkartacağının ayırdındadır. Ölüm taşıyıcı "aracı-yaratanlar", yeni yetmeyi yaşamla iddialaştırmak için "itici-güç" biçiminde kendilerini devreye sokarlar. Bu itici-güçler *birincil bağları* oluşturmada öncül rol alırlar. Bilinç, irade, uslama gibi zihinsel izlenimler biyolojik yapıyı "teslim alana" kadar itici - güç ve koruma devam eder. Hileli yaşama bir yandan güç tutkunu yaşam dürtüsü, diğer taraftan itici güç ve koruma faktörleri olmak üzere, içten ve dıştan yeni yetme tam bir güvencede yaşama hazırlanır.

Bir annenin kendi yaşam şansını tereddüt etmeden çocuğunun lehine kullanıp feda etmesi, onu hileli yaşama itmesindeki

kararlılığını göstermez mi? Yeni bedenleşmenin dünya içerikli kalmasının prosesünde izlenen bu davranış biçimi, onun yaşamına anlamsız "anlam" katmadaki itici-güçtür.

Erdemsizliğin mutluluğa dönüştüğü ender alanlardandır, *üreme olgusu*. Üremeyi erdemle ilişkilendirmek - ölmek zorunluğunun getireceği rezaleti önceden onamak olur. Bunun ise anlamı açıktır; kendinin ve bulaştırdığı kişinin dramını,yargılamadan sonuna kadar götürmek zorundasın. *Hilenin rezaletine* eklenen yaşam rezaletine de sırtını çevirmekle, uyumlu bir özgürlüğü yakalarsın. Bu tip özgürlük onun, din terminolojisinin ve *töresel idealizmin* beslediği ve başdöndürücü çizgide durmasını gerçekleştiren uyumlu özgürlük anlayışıdır. Halbuki gerçek özgürlüğe özünlü insan tipi hayatının toplamının hesabını soran *uyumsuz özgürlüktür*. Durumunun dışında hiçbir yargı onu mutlu etmez. Durumu ise hileli yaşama adanmış olmasının rezaletidir.

Hayatının dışında ilgileneceği herşey yaşamın hileleridir. İnsanın, ontik kategorisinde çöreklenmiş ölüm paradoksunun saklanması için, kurulmuş türlü hileleri görmemezlikten gelmesi öngerektir. Bu onun uyumlu özgürlüğüdür. Başdöndürücü çizgide yaşam ve varolma isteğidir. Uyumlu özgürlüğünün ırası, hileli yaşam rezaletini, kutsal bir temayülde bağdaştırmış olmasıdır.

Ölüm - bulaştırıcılığını, kendi altındaki yaşam prosedüründe de izlemek mümkündür. Ama bu, *bilinç dışı bir yayılmacılıktır. Kozmik planın suskun malzemeleridir* diğer üreme türlerinin sahipleri.

Şayet bu tipdeki üreme biçimlerinden bir anlam çıkarmak istenirse, insan kategorisindeki üreme anlamsız olur. Üremeye *iradenin* bulaşmış olması, onu diğer üreme otantiğinden ayıran realitedir. Hayvanda üreme *istenci* yoktur ve hileli yaşama süreceği emriyonel varl:klara ölümü bulaştırdığının bilincinde de-

ğildir. Eşdeyişle *ölüm kuryeliğini yaptığından habersizdir.* Üremek, yaşam hamlesinin buyrultusudur. İnsanda ise bu buyrultu kısmen de olsa ona sunulmuş göreceli bir karaktere bürünür.

Akademik düzeydeki, yani kendi düşünselliğini bilişte yakalamış olanlar, kendilerinde yansımış olan yanlışları *başka masum varlık alanlarına taşımayı* onaylamıyorlar.

Herhangi bir kazada anne veya çocuğa yapılması gereken ilk müdahalenin çocuğun cephesinde yoğunlaşması, çoğunluğun yaşama yeni yeni açılan bebeğin yaşam şansını yitirmemesi için duygusallığı ve itici-gücüdür. *Yeni ölüm taşıyıcı*, annesinin dışa vuran *klasikleşmiş koruyucu davranışı* dışında, yine annesinin ayrıcalıklı örgensel nesnesinin koruması altındadır. Annenin doğasalı olan annelik içgüdüsünü besleyen, zenginleştiren "prolaktin" hormonu koruma olgusunu en üst noktalara taşır. Yaşamda kalması için tuzak üzerine tuzak üretilmiştir, bebek için doğada.

Yeni yetme doğasalındaki refleks, homeastatis, içgüdü gibi olgular yaşamının *zorunlu tercümanlarıdır.* Onun doğada kalabilmek için farkında olmadığı bu mucizelerin yanında, özne - nesne bağıntısının yapılaşmasında, çevrenin ve annenin koruma ve itici güçleri ile değişkenliğin dinamizmine teslim edilir. Bilinç, vital yaşamı teslim aldıktan sonra saltıklaştırılmış yaşam - alışkanlığı imgesel tasavvurların üst değerlerine taşınarak, ideal temayüllerin koruması altında, hileli yaşama alternatif oluşturulur. Halbuki yeni yetmeye, ölüm - taşıyıcılığını bile bile bulaştırmak insansal mıdır? Hileye onu da ortak etmek erdemlilik midir? Ölümü bulaştırabilmek için kurulmuş bunca tuzakların iticiliğinin ayrımsamasında olan anne ve babalar, *yani ölüm bulaştırıcıları,* örgensel varoluşların *asli günahkarlarısınız.* Yeni bedenleşmelerin ömürleri boyunca ontolojik anksikyete içinde kıvranmalarından, ızdıraplarından, ve aday adayı olmalarından da sizler sorumlusunuz. Her bir yeni bedenleşmeye ölümü bu-

laştırmak için "us içi" ve "us dışı" güç tutkunu güdüyü doyururken sergilediğiniz erdemsizliklerinizin tek bir ereği olduğunu biliyor musunuz? *Ölüme yayılmacı bir karakter kazandırmaktır tek amacınız.*

Bu sorumsuzluluklarınızla övünebilirseniz, bütün övgü dolu sözcükler erdemsizliğinizin üzerine olsun. Her yeni bir "dünya içerikli varlık"ın önseli, ölümü bir sonrakine bulaştırmak ise bu en büyük talihsizliktir.

Sorumlu düşünce tipleri, taşıması zorunlu gibi algılatılan "ölüm kuryeliği"ni kabul etmiyorlar. Yaşamsal devinimi yavaşlatmak, rölantiye almaktaki bilişsellikleri üreme dürtüsüne ket vuracak niteliktedir ve yaşamın hilesine başkaldırmanın, yani edim merkezi olmanın sürecidir.

Her ne kadar güdü dürtse de akıl, bu dürtünün doğasına *teslim olmamakla* direnmeye başlamıştır. Cinsel dürtü nesnesi, akademik düzeydeki bir dünyalı için, görüngül aleme yeni bir varlık yapıyı sunmak değil, aksine duygusallığını ve yalnızca hazzını doyurmak ereğini güder. Schopenhauer, "hiç doğmamış olmak, doğmuş olmaktan çok daha iyidir" der ve ekler, "cinsiyeti yaymak kötülüklerin en affedilmezidir. Bilinciniz bu kötülüğün utancını taşır... Kendini öldürenler sadece acı çeken bedenlerinin acısına son verebilir, sonsuz sürekliliklerine engel olamazlar."

Ürememe, dolaylı intihardır.

Kendini öldürmekle türünün yayılmasını önlemek arasında tek bir ayrımsama vardır: Biri açık intihar biçimi, diğeri ise dolaylı intihar biçimidir. Dolaylı intihardır, zira her ne kadar kendini öldürme amacı gütmese bile türünün devamı için bir engel oluşturmak suretiyle türünün varlığa geçme şansını yitiriyor. Kendisiyle barışçıllaşamaması sonucu *bencil bir intihar* şekli olan dolaylı intiharla, yeni varolacakların *korkunç düzene ödeyecekleri borcu*, ürememe ile kendi ödemektedir.

Cinsiyeti yaymamak, bilincin erdemi ise dolaylı intiharı onamış olur ki, kendini öldürenle sonsuz sürekliliğe neden olan "ölümün reddi düşünseli" de gerçekleşmiş olur. Kendi dışında fakat kendine bağımlı bir gerçeğe bu kadar yaklaşan insan, *sonsuz sürekliliğine engel olmuş* olur. Bilinç de, cinsiyeti yaymaktan duyduğu utancı taşımaz. Bireysel intihardan daha etkili olan bu dolaylı ölüm - intihar olgusu, var olmanın *diyetini* kendini yadsıyarak değil, fakat daha korkunç bir tavırla "ölümün red"diyle gerçekleştirmiştir.

Hileye karşı, yaşama alternatif oluşturduğu ürememe hilesi, doğasallığından çok uzak gibi algılansa da bilge insanın geç uyanmasıdır. *O üremeyi* değil, *haz* almayı amaçlıyor. Yaşamın gizli gücünü yavaş yavaş emmemeye başladı. Tuzağın içindeki hilelerin hiçbir mucizeye muhatap olmayacağının ayırdındadır. Değişkenliğin dinamizmi içinde "kendinde varlık olmanın" anlamının salt bir malzeme olmaktan öteye gitmeyen *hile - malzeme* olduğunu sezmiştir. Artık bundan sonra ölüm taşıyıcılığının kuryeliğini rölantiye almakla, töresel idealizmin insanı ölçülerine indirgenmesi mümkün olmayan çıkarımlarıyla, ümit üretme özlemine de, beklentisine de son verir.

Cinsiyeti yaymamaktaki ısrarlı tavrı, bilincin ayıbını örttüğü gibi dünyaya sürülecek olan kendinde varlık olmanın getireceği ızdırap ve reddediliş gibi insan tabiatının realitesinde var olan olumsuzlukların sorumluluğunu da üstlenmemiş olmaktadır. İnsanın, bağımsız olan iradesiyle çatışkıya gitmeden yaşam güdüsünün önseli olan üreme tuzağını bozmuş olabilmesi, kendi türünü tekrar tekrar yaratmanın acısına ortak olmak istememesindendir. Özetçe insan, kendi gücünün sınırlarını zorlamaktadır.

Yaşamsal devinim, fiziksel ve kimyasal devinimin süreçlerini içerir. Varoluşsal olgusallığının yorumlaması, varoluş özüne yabancı her türlü ilişkiden arındırılmalıdır. Bu yorumun içine

insan'ın örgensel özdek'i dahildir. Ancak insan davranışlarının yönetimi, güdülerinin dışında duygusal ve anlaksaldır. Özdeksel beden, etkinliklerinde *duygu* ve *anlağın işgalinde* olduğundan varoluşuyla ilişkisini en üst düzeylerde tutar. İşte bu üst ilişkiler onun özne- nesne arası bağını pekiştirir ve sorunlar başlar.

Hileli yaşama karşı oluşturulan *yaşam dürtüsünün kendisini yaşama tutsak ettiğini* bu üst ilişkilerde anlar. Uyumsuzluğu, hem özdeksel bedeninin ölümü reddedemeyişi hem de daha ağırı, bunun farkında olarak yaşama zorlanmış olmasıdır.

İNSAN NEDEN İNTİHAR EDEMEZ?

"İnsan hem kendi gözünde, hem toplumun gözünde tabu - yasak sayılan, kendine karşı olabilecek kastını gizlemeye çalışır. Oysa ölüm de hayat kadar doğal karşılanmalıdır. İntihar da hayatın bir yönü olarak ürkmeden ele alınabilir. İntiharın gizlenmeye çalışılan genel karakterini betimleyen Nezahat Arkun, bu tabuların yıkmakla aşılacağı düşüncesindedir. Hemen hemen her örgensel varoluş bilinçli veya bilinçsiz olarak birden fazla aksiyon haline dönüşmeyen intiharla yüzyüze gelmiş, bunların içinden bir kısmı da intiharı gerçekleştirmiştir. A.B.D.'de yapılan resmi istatistiklerde her dakikada bir kişi patolojik intihar dahil bütün intihar serilerini ya deniyor veya gerçekleştiriyor. Bu kendine saldırganlık içgüdüsü A.B.D. de *senede onaltı bin cana mal olmaktadır.*

Ancak bu sayı içinde felsefi intihar hiç yok gibidir. Ya ahlak baskısı yüzünden, ya bunalıma girmenin sonucunda, ya da bilinç dışı duygusallığın sebep olduğu intihar serileridir bunlar.

"İnsan neden intihar edemez" savına karşılık ararken bilincin, kendisi ile obje arasındaki bağlamı anlamlaştırmaya çalıştıkça uyumsuzluğu pekişen ve bunun yanında kendi altındaki örgensel varoluşlarla arasında yaşam devingenliğinde hiç bir ayrıcalık olmadığının ayırdında olanın ve ölüm paradoksuna "hayır" diyebilenin intihar tasavvuru temel alınacaktır.

İnsan neden intihar edemez? Soru bu yalın haliyle insana absürd gelebilir. İnsanın örgensel varoluşunun koşullarından olan *bütün güdüler, devamlı doyurulmayı beklerler.* Beklentilerindeki erek, dirimsel yaşamında dinginliği sağlamaktır. *Yaşam*

dürtüsünün negatifi olan intihar dürtüsü aynı anda doyrulmayı bekleyen polarize olmuş temel dürtüdür. Bu iki zıt dürtüden biri doyurulduğu zaman potansiyel bir güç olarak diğeri fırsat bekler. Yaşam güdüsü her koşulda güçlü bir biçimde devamlı tıka basa doyurulur. Çünkü o, özneye haz verir.

İntihar alanı *beklentidedir.* Tinsel ve dirimsel alanda dinginsellik kaybolmadığı sürece intihar seferini sınamaktan, onu doyurmaktan bilinçli olarak kaçar. İntihar aleyhine bozulmuş bu dengesizlik *töreler* ve *din ideolojiler* ile bastırılmalıdır. Genelde güdüler o kadar güçlüdür ki, duyumsal izlenimlerin kombinasyonları olsun, mantıksal çıkarımlar olsun bunların *bileşkesi bile bu güce direnemezler.* Dinsel yargıların alanı, kuşatıcı özelliğinden ve tartışmasız varsayımları kapsadığından yaşam dürtüsünü kışkırtmaları neticesinde, intihar seferinin alanı oldukça daralır.

Önemli olan daralan alanın, sujenin dirimsel ritmine katılmasının *engellenebilmesidir.* Görüngül olgusallığın sonuçta duyumsanmış hali bu biçimiyle intihar alanına çekilemediği için, *tercihler yaşam ritminde pekişir.*

E. From'un intihara yaklaşımı farklıdır, yalnızlık duygusunun bireyselleşme sürecindeki çarpıklıktan kaynaklandığına inanır. "Bireyselleşme sürecinin diğer bir yönü de, yalnızlığın giderek artmış olmasıdır. Birincil bağlar, güvenliğin sembolüdür. Dışındaki dünya ile temel bir birlik başlar."der. Bireyin intiharının dünya ile temel bir birlik sağlayamamış olmasından kaynaklanabileceğini, metafizik öğelerin bu alanda hiçbir imgesel değer taşımadığı ve olaya müdahale etmediği izlenimini taşıyan bu savın kaynağı; birincil bağların, eşdeyişle yetkinliğe girmeden önce sığındığı, korunduğu birinci derece yakınlarıyla bağlamını koparmış olmasından dolayı kişi intihara yönelir. Herşeye rağmen yalnızlığın iticiliğine yaşam hamlesini tercih etmesi, yaşama güdüsünün gücündendir. Dinsel ve töresel dayanağ bağlı olmayan salt güdüsel bir seçimdir bu.

İntihar özgürlüğün bedeli midir?

İntihar alanı varoluşçuların, hemen hemen aksiyondan arınmış biçimiyle birleştiği, yaşama karşı oluşturdukları antitezdir. Nietsche, Camus ve izdaşları intihar terminolojisini, hiçliğin hürriyeti olarak betimledikleri halde, içlerinden hiçbiri intihar alanını "yaşam - ritmine" yanaştırmamışlardır. Ancak biri, felsefi intiharı kendi iktidarında gerçekleştirmiştir. İntiharda, intihar eden kendi varlık evrenini kesinler. Özgün olmayan istenç *mitolojidir* diyerek, salt hürriyetin kullanılmasında ısrar eden varoluşçuların intihar fenomenolojisinin *aksiyon koşuluna yüz vermemelerinin* nedeni ne olabilirdi?

Varoluşçu bilgilerin takipçisi olan bir kişi, yaşamlarının doğal "biyolojik çözülme"lerle sona ermiş olmasını kendisine yediremez. İnsanın kendisine sözde bu kadar tehlikeli olmasına karşın varoluşsal varlıklarını inkara kadar götürebilen bu tipteki bilgelerin, doğal çözülmeye teslim etmiş oldukları varlık yapılarını yoksamamaları, *düşünce sistemlerinin takipçisi olmamaları* ve yaşama sıcak bakmaları ise felsefelerindeki tutarsızlıktır.

"Kendine saldırganlık" içgüdüsünü fark etmişler, bu güdünün güçlü bir güdü olduğunun ayırdındalar. Ölüm gibi intiharın da anlamını kavramışlar, buna rağmen intiharı kendi varlık evreninde gerçekleştirememelerinin tek ve temel nedeni yaşama güdülenmiş olmalarındandır. *Yaşam güdüsü*. Evrensel sürecin zorunlu sonucu olan canlı, *yaşamaya kışkırtılmıştır*. Kışkırtılma bir içgüdüsel vakıadır. Nietsche'nin "yaşama istencinin, güçlülük istencine dönüştüğü" savında yaşam istencinin yanlış algılanmasından doğan ve sonuçta da söz dizgesinde gerçeğin yansıtılamadığı seziliyor. Oysa, yaşam istenci iradi, bilinç içi bir vakıadır. Halbuki bütün örgensel varoluşlar ezeli ahenk içinde yer alırlarken böyle bir iddiaları yoktur. Evren karşısında bağımsızlığını kısmen de olsa düşünceyle anlamlandıran insanın yaşam istenci yerine devinimsel yaşam olsa olsa *yaşam güdüsünün tahrikidir*. İstenç değil,

yaşam gücüdür onu yaşamda tutsak eden. "İnsan varlığının çobanıdır" Bu çobanlığa onu tutsak eden yaşama güdüsüdür.

Hem dirimsel hem de tinsel vakıalarda doğa - insan, insan - doğa, insan - insan iletişimindeki dengesizlik, uyumsuzluk, saçmalık ortada iken, öznenin bu paradoksal alanda, özdeksel varlık kipinin dinginleştirilmesi için zorunlu kılınması ve sonradan da kendi istencine ve imkanlarına terk edilmiş gibi yaşamını sürdürmesini istemek tam bir çelişkidir. Varlığını inkar ve tahrip eden, özgürlüğünü gaspeden, öngereklerin ümitsizliğinden, kaosundan kurtulmanın yolunu bulmuşken, aksiyonlaştıramadığı yoksayıcılığı, *onun en büyük ayıbıdır.* Bu ayıba sebep, yaşam dürtüsünün güçlü beslenmesindendir. İntihar ideolojisinin pratikle örtüşmemesinin sebebi, intihar dürtüsünün yaşam gücü karşısındaki *beceriksizliğinden değil*, yaşam dürtüsünün beslendiği alanların zenginliğindendir.

Din öğretileri apaçık bir gerçek olan, onun görüngül alemle uyumsuzluğunu, türdeşiyle barışçılaşamıyacak oluşunu, dolayısıyla "kendini yoksamanın" gerekirse günah sayılmayacağını öne sürseydi veya bu gerçeğe hiç değinmemiş olsaydı, "çözülmeler" güçlü reddedilişlerle serileştirilirdi. Din ideolojisinin bu bağlayıcı rolünü, Katolik ve Protestan mezheplerinde Durkheim, farklı ortalamalar bularak kesinlemiştir. Katoliklerde intihar daha azdır, zira mezheplerinin daha muhafazakar eşdeyişle kişilerin *dinlerine daha bağlı olmalarından* kaynaklanırken, protestanlarda daha çok görülmesi aynı bağlılığın onlarda düşük olmasındandır. Çok sıkı bağlarla kişiyi kendine bağlayan metafizik öğretilerin yaşamı yüceltip, beslemeleri tabii ki yaşam güdüsünü aşkınlaştırır. Devimsel düşüncenin karşısına oturtulan bu biçimdeki güdümlü düşünce, kuramsallaştırılmış yüceltmelerle bir yandan yaşam güdüsüne *güçlü bir malzeme oluştururken*, diğer taraftan yaşama başkaldıran için yeter sebebin oluşumunu engeller.

Kendisiyle yabancılaştırılmış nesnel koşulların tümü, kişiyi çılgına çevirmesi için yeter sebep ise de intihar için yeter sebep olmaması, yaşam güdüsünün malzemelerinin, *kaliteli oluşundandır!*

İnsanla kendi altındaki yapının serileriyle temel ayrıcalığı uslamlandırma kipi ile bağımsızlaşıyorsa, buna eşdeğer bir ayrıcalığı da *"kendi kendisine saldırganlık"* güdüsünün, yalnızca ona özsel bir olgu olmasıdır. Onun ontolojik kategorisinin kipleri, kendisi dışında kalan varlıklarla *uyuşmamalıdır ki, bir ayrıcalığı olsun.* Altındaki kategorik alanın ilkel kipleri: Ol-bilinç dışı öldür -öl. İnsanın varlık kiplerindeki öncüleri ise: Ol-bilinçli öldür - öl. Birinci ve sonuncu kipler onun bir aşağısındaki alanla, nesnel olgusallıklarının ortaklaşa paylaştıkları kategorileridir. *Ol-Öl,* bu iki temel ilke varlık alanlarını determine eder, kuşatır. Ancak *bilinç dışı öldürme* ile *bilinçli öldürme* onların varlık alanlarını kategorize eden temel ayrıcalıklarıdır.

Hayvanlar neden intihar edemez?

Bilinçli öldürme eyleminin kendine dönüşü ve bu dönüşün istenç ve iradeyle beslenerek, "kendisine saldırganlık" içgüdüsü biçiminde ortaya çıkan felsefi intihar, ancak insan davranışlarında izlenebilecek bir olgudur. Diğer intihar serilerinde izlenen yaşamakla ölmek arasında bir "seçimin" bile, bu davranışının üzerindeki ayrıcalığı, alt varlık alanlarından onu farklılaştırır. Ereği, ister içinde kümeleştiği toplum için üstün sayılan bir değeri gerçekleştirmek olsun, isterse korkunç düzene ödediği bir borcun çeşitlemeleri olsun, onun yoğunlaşabildiği, dolayısıyla farklılaştığı öznel kipi, *intihar'dır.* "Ben kimliği"nin bilinçsel çözümlemesinin en keskin farklılaşmasıdır.

Bazı hayvanların da, örneğin balinaların da intihar ettikleri söylense de, bu olgu *insanın duygusallığını* alt kategori ile paylaşmasından öteye gitmeyen, henüz bilemediği kozmolojik bir

planın işleyişindendir. "Kendini öldürme" niyetini balinayla özdeşleştirmek, onda potansiyel halde intiharın olduğu ve bu kastını bilinçli olarak gerçekleştirebilecek öz *istencini onamak olur.* Hayvanın bu aksiyonunu yargılarken, uygulayımbilimsel gerçeklere sırt çevirmek, ideal tasarımların neticesidir. Güdüler ve istenç kendisinin yapı planında özgürlüğünün ve tutsaklığının gerçekleridir. Salt güdü, hayvanın yaşamını determine eden görüngül olgusallığında, sınavına alışagelmişin dışında hiçbir değişik malzeme kullanmadan başlayan ve bitiren uysallaştırılmış davranış biçimidir.

Buyruk, yani istenç insanın özselidir. İnsan sürekli aşama içindedir. Şayet balinanın kendini yoksaması fiilini istenç dışı bir güdü olarak ele almazsak, bu aksiyonu, onu determine eden kozmik planın zorunlu sonucuna ters düşerki bu olgu intihar olgusunda temel ilke olan "kendi kendini yoksama" kararlılığıyla bağdaşamaz.

Bitki-hayvan-insan, varlık alanının özneleridir. Hayvan ve insan *öldür kipinde*, eşdeyişle bu olgunun dışa vuruluş şeklindeki yalın haliyle eşleşirler. Öldürme vakıasında, iki temel tanım vardır. Birinci tanımda, öldürecek olduğu varlık, *obje alanın nesnesidir,* yani karşısındaki, kendi dışında bir örgensel varlaşmanın alanını olumsuzlamadır. İnorganik alanın dışmda kalan bütün varlık alanları, "us-içi" ve "us-dışı" öldürmelerle devingenlik kazanır. Hayvanlarda yoksamanın ereği, kendini besleyebilmek, dolayısıyla yaşamda kalmanın ön gereğini yerine getirmektir.

Öldürme, insanda tinsel ve uydurulmuş törelerle beslenen ölüm tacirliği, aynı kaynaklarla uslamlandırmayla çalışılıp aklandırılır. Sadizm ve saldırganlık, öldürme içgüdülerine tutsak eder insanı.

Öldürmenin ikinci betimlemesi ise, Sujenin kendi öz varlık alanını, buyruğu ile yoksayarak *kendi iktidarına son vermesidir.* "Us-içi" öldürmeye yönelmiş bir hesaplaşmadır. Zihnindeki salt

tasarım, yine objesi kendi olan, öz kimliğine yönelik saldırıdır.. Tasarım ve aksiyonlaştırma onun, altındaki güdümlü düşünceye ve güdümlü varlığına adanmış olduğu çobanlığına da reddir.

Sujeyi kendine tutsak eden, kendisini kendisine katlayan, sonuçta obje değerini terk etme istenci, yalnızca insanın duyumsal, duygusal, ussal evrensellerin örtüşebilmeleri neticesidir.

Öldür sözcüğü, sujenin kendi üzerine katlanmasıyla, onun altındaki varoluşsal evren arasındaki özgün farkı daha da belirginleştirirken bunu yadsımak, sınanabilirlik kuramını da alt üst eder niteliktedir. İnsanın varlık bilimsel yanını en açık karakterize eden olgusu, obje seferini "felsefi-intihar" ile terk edebilme olgusudur. Ontolojik alanda bu salt güç kullanıldığı zaman, kendi ölümünden korkakça kaçmayacağını ve kendi varoluşuna sığınma, ketlenme gibi zamanaşımsal paradokslara girmemesini empoze ettirir. İnsan kendini öldürmeli, *öldürmeli ki din ideolojisinin ön yargılı baktığı insan tipinin tanımından kurtulabilsin.* Doğaüstünün ona verdiği güdüyle kendisinin altındaki sistemden *ayrıcalıklı* olduğu kesinleşsin. Bu kamçılayıcı dizgeler onda gerçeği yansıttığı halde "yaşam güdüsü"nün güdümünden bir şeyler koparamaz.

İntihar etmek istiyorsan der Sartre, yapacak bir şeyin olsun. Bireysel hak arayış, kendi varlık katmanında, kendisinden başka "herkes"in hak sahibi olduğu, işgal edilmiş varlık alanında bu işgali kırmak en baştaki ilkesidir. Onun Ben kimliğinin bireyselleşme sürecinde her an daha fazla Ben alanını, "herkes" alanına kaptırması engellenemezken ve bu insafsızlık onu çılgına çevirmişken, görüngü dünyasından "herkes"ten ne istenebilir, ne yapabilir? Bir yandan ensesinin üstünde havaya kalkmış *kılıcın altında* yaşam şansı için direnirken, diğer yandan itilmişliğin şanssızlığı yaşam güdüsünün karşısında sırıtırken, onu bu koşullardan kurtaracak, neyi vardır?

Güç tutkunu yaşam güdüsü, aklın bütün serilerini felç eder. Yaşama devam eden kişi, bireysel varoluşundan *rahatsızlık duy-*

mayan kişidir. "Kendine saldırganlık" güdüsünün kendi boyutlarını beslemesi gereken; yılgı, dünyanın bir köşesine atılma, ölüm paradoksuyla uzlaşamama, yabancılık gibi tinsel sorunlar onun "varoluşsal yanılgıları" olmuşken, varlık alanında, yaşam güdüsünün kışkırtıcı kiplerinin görüntüsüne girmesi sonucunda yanılsamalarından uyandırılmış olsa bile yaşamın bütün yılgısına rağmen, "evreni var eden yaşamak isteğidir" Mantar ışığa ulaşmak için taşı parçalar"[1] şeklinde yaşama destek veriyorsa, *intihar olgusunu besleyecek* hiç bir şey kalmamış demektir. Bir yandan "usdışı" dışlamalar, öte yandan din bilgisinin saltıklaşmış buyrukları, intihar alanının doğrulama ve uslamlandırılmasına ve işlevsel olgusallığına güçlü ketler vurarak "felsefi-intihar" uygulayımsal işlerliğini yitirmiş olur. *Lanetlenen,* hor görülen hale gelir, ölüm- intihar olgusu.

"İnsanın güçlülüğünü meydana koyan şey" der düşünür, "yokluktan ümitsizlikten, kendi kendini harcamaktan ve tüketmekten ibaret olan yazgısını gülümseyerek ve bilinçli olarak kabul etmektir. "Böyle bir kaos gülümseyerek onanabilir ama bilinçli olarak onamak, bunun nedenini analiz edememektendir. Şiddetli bir yaşam dürtüsü kendisini kendisiyle yabancılaştırır, ardı arkası kesilmeyen oluşlara seyirci kalmaya zorlar. Böyle bir insan tipi, bilinciyle zorunlu bağlantılarını kesmiştir. Objeyle kendi arasındaki kopukluk arttıkça bilinç halleri çözülür. Yaşam dürtüsü de amacına ulaşmış olur. Bilinçsizlik haliyle, *bilinçli uzlaşma,* özneyi dışlanmışlığa iter! Kendi karşısında, kendi kesinliğini elde edemez.

Güçlülük, insanın en büyük "skandalı" olan varlaşmasını analiz edememek değildir. İntihar sözcüğünü telaffuz edememek de değildir. İnsanın "kendisine saldırganlık dürtüsü"nü gizlemeye çalışması, onun yerine sözde bilinçli olarak anlamlandırdığı, korku içinde yaşadığı, çıkışı olmayan labirentin öne sürümü de

(1) Schopenhauer

güçlüğü simgeleyemez. Korku güçlendikçe diğer çeşitlerini de doyurmak isterler. Bu uçuk tutkular, insan özgürlüğünü muhatap almamasından, bağlantısız ve bağdaşmaz tutumlarıyla ahlaksal dinginlikle de barışçıllaşamazlar.

Yaşam güdüsünün saldırganlığı

Böyle bir nitelikteki güdünün nesnesi, bütün varoluş tipleridir. Esasında bu güdü yani *yaşam güdüsü, intihar güdüsü kadar saldırgandır.* Yaşam güdüsünün o doyumsuz tutkusu, kışkırtıcı özneli sonunda kendi dışındaki varoluşların yaşam şanslarına göz diker. Çözümsüz çatışmalarla bilinçli veya bilinçsiz olsun, yaşamlarını "Ölüm istekli saldırganlık"la olumsuzlarlar.

Uslamlandırmaların bütün çeşitlemelerinin, yaşam güdüsünün evrensel saldırganlığı karşısında *bu geleneksel insan tipine* kapıları kapalıdır. İntihar güdüsünün özne için kendine saldırganlığı ne ise yaşam dürtüsünün "potansiyel saldırganlık" paradoksu da odur. Ölümün gerçek olan zorunluluğuna kışkırtmaktır, yaşam dürtüsünün koşulları! Bir yanda totaliter karakterdeki yaşam dürtüsü, diğer tarafta aynı güce eşdeş kendi "ölüm-iradesi"ni ifade eden intihar güdüsü, öznenin kendine çevrilmiş olan ölümün biçimsel serileridir.

Her iki güdünün nihai amacı özneyi yoksamaktır. Yaşam yaşamak içindir gibi saçma yanılsamaların doğrulaması, yaşamı determine eden ölüm vakıası ile birlikte betimlendiğinde gerçek olur. Yaşam, yaşam güdüsünün saldırganlığının bittiği anı *sabırla beklemek* ve yaşamı bir örgensel varolacağa *bulaştırmaktır.* İşin özetçesi budur.

Diğer güdüler gibi yaşam güdüsü de dışa vurmaya başladıktan sonra en güçlü dürtü olarak çeşitlenir ve zenginleşir. Saldırganlığı öyle ileri boyutlara varır ki kendini doyururken aklın "hiçbir serisini" muhatap almaz. Daha da garibi; akıl, yaşam dürtüsü kendini doyururken onun *savunuculuğunu* yapar durur.

Yaşam dürtüsünün serilerinden olan cinsel dürtü doyurulurken dürtünün bilincinde olmasına rağmen, aklın, bu güç tutkunu dürtüye farklı alternatifleri sunma gücü çoğu zaman yoktur.

Yaşama güdülenmiş insan, *varlığının çobanlığını* yaptığı müddetçe, "ensesinin üstünde sallanan kılıncın altında" bütün istekleri devinimsiz, zamanaşımsal, doğrulanmıyacak kuramsallarıdır. Kör bir determinasyonun içinde, isteme kipinin uyduruculuğunun kesinlikle geçici olduğunun da bilincindedir. Güvenebilmesi ve sorunsuz olabilmesi ancak fizik ötesine kaydırılmış sözde gerçekleridir.

Bir nesne olmayı isterdi, şöyle sağlam, kendi içinde huzurlu, sorunsuz, sorumsuz, der Sartre. İntihar etmek isteyenin tek olgusu kalır; real alemde ıslak bir gömlek gibi yapışmış olan örgensel varoluşundan ilişkisini kesmesinde ivmeleşebil Nasıl buraya atılmışsa, fırlatılmışsa, fırlatıldığı zaman ve mekana dönmede ivme almalıdır!

Fırlatıldığı mekan ve zamanı özdeksel doyum zeminine oturtmada devimsel düşünce, hiçlikle eşleşip, kendini yoksarken, salt Ben kimliği için *hiçbir şey talep etmeyen* güdümlü düşünce, "ölüm yaşamın başlangıcıdır" esinlemesinde iddialıdır. Başkaldıran devimsel düşünce, bu yönüyle cüretkardır. Çoğunluğun içinden geçen fakat cüret edemediği reddedilmenin doyurucu nedenlerini özgürce sorgular. Bireysel de olsa, reddin sorgulamasına reddin karşılığını ret ile kesinlemesi, hiçlik duygusunu zihinsel alanda özgürce sistemleştirmesindendir. Zorunlu sonucu beklemeksizin kendi kendisini *yanıtsız bir alanın* belirsizliğine indirgeyebilmek "reddin reddi"dir.

İntihar etmek istiyorsan yapılacak şeylerin hangisi yaşam güdüsünün hırsına eşdeğerdir? Neyini, gün ışığını unutan zindanın karanlığına taşıyabilir. Dinsel ve töresel tasavvurları bile *real varlık alanın öz ve öz malı* iken biyolojik özülmenin ardında "hiçlik"e, reddedilmenin ötesine başka ne götürecektir?

Kabul edilmeme, devimsel düşünceyi sindiremiyor, aksine alışılagelmiş yaşam dürtüsüyle beraber tinsel bağlamı, iç barışının perişanlığını coşturuyor. Beraber yaşamak zorunda olduğu türdeşleriyle uyumsuzluğunu tanımak, bilmek isterken, "varlığı açığa vuran ölüm"ün bulandırıcılığını yakalaması, bütün bunları hoş görebilecek bir karşılığı, yani uslamlandırmayı bulandırmadan özdeksel zemine oturtabileceği gerçeğini bulamamış olması, reddedilişinin kanıtı olarak görüyor. Marcuse, reddedilişi kendisinde daha doyurucu görülen bir bedel olmaksızın mümkün görmez. Reddedilmenin karşılığını Sartre, "insanın lüzumsuz bir ihtiras olmasından"dır diyerek, verir..

Belki de insanın *örgensel varoluşu lüzumundan fazla duygusallık alanına yansıtılmış* ve sonuçta anlamsızca kutsanmıştır.

Yaşam, ölümden daha acı değil midir? Bir tarafa ölümü, diğer tarafa yaşamı koyduğumuzda ölümün acısı yaşam acısından daha hafif kalır. Marcuse, normal ölümün insana getirdiği tikel kılgısallığında, ölüm kabul gördüğü zaman, yaşamın ölümden daha acı olduğunu söyler. Fakat ölümün reddi acı birşekilde sonuçsuzdur. Bir yandan mantıksal doğrular içinde kalan bir evrenselin fenomonolojik boyutunu yadsırken, diğer taraftan suje seferinde inkar edilmeyecek boyutunu da zorunlu olarak onaylamaktadır.

Gizli ve kılgısal olgularla içiçe yaşamanın getireceği ontolojik ansikyete ve gerginlik bütün boyutları ile özneyi zaten infiale geçirmeye yeter sebep iken, bu alanın üstüne bir de ölüm olumsuzunun nesnesi karabasan gibi eklenince, reel varlık alanının özdeksel verilerinin hiçbir değeri kalmaz.

Böyle bir uyumsuzluk içinde varlık, yapısının bekasını bile kesinleyemediği görüngül alanda intihar etmek istemese bile, bu andan sonra yapacak neyi olabilir ki? İntihara ivme kazandırma azminde olan sürece giren, *bilinçli olarak* "felsefi bir intihar"ı gerçekleştiren, zaten yapacağı şeyi *en üst değerde yorumlamıştır*. Reddedilmişliği, fuzuli bir varlık oluşu, yaşam gü-

düsüyle tam bir çelişkidir. Ancak reddedilmişliği, yalnızlığı, güvencesinin olmayışı gibi nedenleri veya din terminolojisinin öne sürdüğü Din Tanrısı tarafından "lanetlenmesi" olgusu, her iki ideoloji için de geçerli yargıdır.

Fuzuli bir varlık oluşu, örgensel bir devinimin zorunlu sonucunu oluşturuyorsa, bu yargıda yanılsama yoktur.

Yaşam güdüsü niteliksel olarak öyle bir varoluş sistemi oluşturmuştur ki; düzendeki ezeli ahengin olumlamasına hizmet etmekten öte amacı yoktur. İster varoluş biçiminden yabancılaşsın, ister onu bilinçli olarak aşsın, yeter ki yaşam güdüsünün örgütlenmesine ket vurulmasın. Yaşam güdüsünde evrensel bir doyumsuzluk vardır. Bu taşkınlık, insan kategorisinde, kendisini *yüceltme kipleriyle* buradan bir başka evrene taşıyacak kadar hırsa bürünür.

Salt doğanın malzemesi olan varlık yapıda ısrar etme

Reddedilme, fuzuli bir varlık oluş, yaşam güdüsü karşısında hiç bir mana ifade etmez. Yaşam güdüsünün saldırganlığını zayıflatacak doyumsal ifadeler olmaktan çok uzaktırlar.

Ölüm olgusu insan için en can sıkıcı, mide bulandırıcı ilkelidir. İnsan evrenselliğinin birincil öğesi radikal bir biçimde yadsındığı an, bilinmelidir ki görüngül olgusallığının bütün serileri de ayırdında olmadan yadsınır. Bunun manası, burada oluşunu (Da sein), *varlıktalığını* kabul etmiyorsun demektir. Ölümü reddedemeyişimizin diyeti, kendi dirimselliğimizdir. Reddedilmişlik, dirimsel varlık yapının doğa içinde "atık" haline gelmesi demektir.

Deniz nasıl kendine yabancı olan nesneleri eninde sonunda kıyıya atıyorsa, doğanın değişmez yasası da insanın dirimsel nesnesini bir zaman sonra varlık alanından çektiğinde, o artık doğanın "atık"ı durumundadır. O, "İnsan-doğa" bütünselliğinden, doğa-insan bütünselliğine çekilmiştir. Tıpkı denizin kendini

temizlemesi gibi doğa da ardı arkası gelmeyen bir seleksiyonla kendisini temizler. Güçsüzü geri çeker, güçlüyü salıverir. Güçlü de olgusal görünül dünyasında kendi örgensel varlığını "evrensel seleksiyon"a, "us-dışı" bir teslimiyete bırakır. Bu olgu, başkaldıranın devimsel düşüncesinde, "reddedilme"dir. Güdümlü, geleneksel düşüncede ise kendi kendini "yenileme" fırsatıdır. Yaşamın devingenliğinde filizlenen her yeni güç, yeni bir "yaşam özürlü"nün yaşam güdüsüne teslimiyetidir. Yaşama sunulan, eşdeyişle yaşam güdüsüne teslim edilen kurbanın tek düşmanı vardır; *intihar güdüsü*. "Bir defalık varoluş"un biricik olağanüstü yanlışlayıcısı.

"Us-içi", ontolojik kategori olarak sunulan ölümün kendisi, kendi üzerini örtüştürüp, örtüştürmemesi sorunu, doğaüstünün önceden, sujenin varlık yapısında kümeleştirdiği dürtülerin, "birincil-bağlam"a geçebilmesiyle mümkündür. Dirimsel varlık katmanlarından organik varlığın, doğaya bağışlanmasında yaşamsal ivediliği olan yaşam güdüsü ve oğullarını çekip alalım. O an yaşam *riske girer* ve *durur*. Demek oluyor ki güdüler organik varlaşmanın öncülleridir. İster onların işlevselliklerinde *takipçisi olalım* ister gizemciliğin ayırdında olmayalım. Onlar varoluşun önselleridir.

Hangi tip güdü olursa olsun, bir kere uyandı mı kaçışla kurtulamayız. İşlevsellik kazanmaya başladığında, potansiyel haldeyken bastırabildiği, hatta püskürttüğü bu güç tutkunu güdüler, özdeksel veya duygusal doyum zeminlerine oturtmadan dizginlenemez. Bu itkiler için; "yaşama bir bütünlük getirir, birliği sağlar, yaşama anlam kazandırır" gibi tezlerle yaşama arka çıkışları, oluş içindeki real varlığın kesintisizliğinin kendi bireysel varoluşu için bir mana ifade etmemiş olmasından dolayı yanlışlar.

Zaman ve individualite, reel varlığın özsel bir olgusu olması, "oluş" için geçerlidir. Kendi kimliğiyle "oluş" içinde, ancak sı-

nırlı bir zaman sürecinde örtüşebilmesi ve bunu tanıması ve "bilmesi"nin tek bir kereye mahsus olması, sonra hiçliğe düşmesi kendisinin yoksama güdüsünü tahrik eder. İntihar dürtüsünü uyandırılmada individualite realitesi yeter sebeptir. "Bir kere dünyalı olmak", göğün mavisini sonsuza kadar bir kere daha algılayamıyacak oluşunu yadsıyacak ve onu rahatlatacak *her anlatım, lakırtıdan öteye gitmez.*

Real varlığın teklik göstermesi, sürekli tekrarlanan oluşum içinde bir kereye mahsus oluşu onun *yaşamsal rezaleti* iken, kelime cambazlıklarıyla dünyadan bir anlam çıkarmak, insanın kutlanacak *vurdum duymazlığıdır.* Uyumsuzluğunun özü açıkça meydanda iken, "buna sırt çevirmeyi ve çevrildiği zaman da uyumsuzluğun öleceğini, bunun bir boyun eğiş olmadığını," ısrarla ifade eden Camus'a ne demeli?

"İnsanın gerçek çabası dünya üzerinde mümkün olduğu kadar çok kalmaya çalışmak olmalıdır." Yaşam güdüsünün büyülü gücü, farkında olmadan Camus'un o bilinen "uyumsuzluk" ilkesine sarkmış, dünyada mümkün olduğu kadar çok kalmak, *istencin* yardım ve desteğine bırakılmıştır. Saltıklaştırdığı "uyumsuzluk"un karşısında yol ayrımına gelir ve sorar: "Şimdi ne yapmalıyız? İstiyerek ölmeli miyiz yoksa ne olursa olsun umut mu etmeliyiz?"

Camus, her iki çıkış yolunu da yadsır dünyanın üstünde mümkün olduğu kadar çok kalmayı, yaşamayı, ona anlam vermeyi yeğler. Uyumsuzluğun rezaleti bir yanda, *bu rezalet içinde uyum aramak,* uyumsuzun uyumsuzundan medet ummak diğer yanda. Boş bir gururun baş vurduğu boş ümidden başka ne olabilir? İntiharın köşesinden dönen Camus, varoluşunu lanetlemesi gerekirken, "yaşamak kendiliğinden bir değer yargısıdır," diyerek umudunu uyumsuz yaşamaya bağlayıverir. Çelişkilerin çıkış yeri, yaşam güdüsünün onu, yaşamını sonuna kadar beklettiğinin ayırdında olmayışıdır. "Yaşam güdüsü, onu, negatifleştirdiği yaşama güdüler, uyumsuzluluğu sulandırır. Böylece

düşünce evrenseli de sulandırılır. Bulanık düşünce sonunda ne dediğini bile denetleyemez hale gelir, Camus'da olduğu gibi. Camus'un intiharı seçmemesinin nedeni, "kendini yoksama güdüsü"nün yaşamın bütün uyumsuzluklarına karşılık güçlü olmayışındandır. *İntihar olasılığını yargılamış olması*, bir yol ayırımında olduğunu betimliyor. İstiyerek ölmeyi tercih etmiyor. Kendi başına bırakılmışlığının realitesi uyumsuz da olsa, "Ruhum, ölümsüz olanı isteme, mümkün olanı tüket." diyecek kadar nefret ettiği "uyumsuz yaşam"la bütünleşmek arzusundadır.

Bu görüşün ideolojisi, "Uyumsuzun-uyumsuzu"dur. "Kendisini isteyerek yok etme dürtüsü"nü uyandırmak, eşdeyişle onun bu yoksama gücünü saltıklaştırmak için ne yapılabilir? Din terminolojilerinden bir kısmı, intihar olgusuna soğuk bakmışlar, reddetmişlerdir. Kesin buyruklarla bu alanın kullanılmaması için öğretilerde bulunmuşlardır. Yaşama güdüsü olağanüstü bir tutku niteliğini koruduğu sürece *intihar, bir seçimi*, biçimselliği ile ölüm iradesini ifade edemez.

Dinler tarihinde bir gezinti yaptığımızda, baskıcı olgusallık kipleri "istenilen"le "izin verilen"ler, arasında denge kurmuş gibi gözükür. Varlık alanıyla ilgili kiplerde dürtülerin gereksinmeleri engellendiği gibi bazıları da yüceltilerek kuramsallaştırılmıştır. "Yüceltme, yüksek bir özerklik ve kavrayış derecesini gerektirir. O, bilinçli ve bilinçsiz arasında, birincil ve ikincil süreçler arasında, anlak ve içgüdü, vazgeçme ve başkaldırı arasında araçtır. "Marcuse, yüceltme alanının hassas ayarlanmasının insanın varlık seferindeki önemli yargıların seçiminde, yüceltme kipinin bu alanlarda paradoksallığını imler. Yüceltme kiplerinin, anlak ile güdü arasında oynadığı önemi, inançla-anlak arasında da sürdürür. Yüceltme kipi, din terminolojisinde kişiyi kendisinden soyutlayıp, *anlaksal sefeden uzaklaştırır.* Tanımlanamaz bir varlık biçimine sokar. Başka bir yerde yüceltilmiş değerler halinde tekrar özdeksel olgusallığını ona sunar.

Bilinçlilik ve bilinçsizlik arasında gidip gelen yüceltme kipinin, ölüm - intiharda yaşamdan yana tavrını sergilemesi seçme özgürlüğünü olumsuzlama demektir.

Onun en yüksek değeri olan, unutturmaya çalışılan *özgürlüğü ile pozitifleştirdiği intihar nesnesini,* cesaretle, mertçe real alemin gerçeğine oturtur.

Dinin öznesi önce Doğaüstü, sonra insandır. İnsan hem bu alemin, hem de ölüm ötesinin hayali varlık alanının öznesidir. İnsanı bu boyuta yücelten yegane ve tek kurum, Tanrı merkezci dinlerin yanında az da olsa diğer inanç sistemleridir. Doğaüstünün yalnızca insana sunduğu intihar güdüsüne din ideolojisinin karşı çıkması, ölümün paradoksal karakterini daha da çıkmaza sokar.

Yaşamı realize eden güdülerdir. Bunlar doğaüstü tarafından varlık yapılara verilmemiş midir? Verilmişse güç sahibi olarak bu tutkular *doyurulmalı mıdır?* Herbirinin aynı değerde doyurulmasına onay vermemek *doğaüstünü yanlışlamak* olmaz mı? Bu güdülerin içinde, insana özsel intihar güdüsü var mıdır? Varsa, bu güdüyü doyurma yerine askıya alma, örtmeye çalışma, *Doğaüstüne karşı gelmeyle eş anlamlı olmaz mı?*

Eğer yüceltme, yüksek bir özerklik ve kavrayış derecesini gerektiriyorsa; özne duygusalhğını bir tarafa bırakıp olumlaması mümkün olanla olumlaması mümkün olmayanı, ağır basan duygusallığına rağmen, mantık alanına çekmelidir. İnsana yemek, içmek, cinsellik gibi, *intihar dürtüsünü de sunan Doğaüstüden başkası değildir.* Doğaüstünün intihar dürtüsüyle niteliksel ve özsel yeni bir varlık tipi oluştururken, teistik dinlerin bunu yadsıması, ancak ve ancak kendi çelişkileridir.

Bu yönden teistik dinlerin konformist tavrının değişmesi gerekir. Değiştirmelidir ki, dini "akla dayandırmalarında" ısrarlı oluşları gerçeklik kazansın.

İntihar bulaşır mı?

İntihar dürtüsünün bir diğer özelliği de *bulaşıcı* olmasıdır. Her güdü gibi güç tutkunu olan kendini yoksama dürtüsü, töresel ideolojilerle beslendiğinde sınırlı yaşamımızda hakim olan güç haline gelir. Uzakdoğu ülkelerinde zaman zaman izlenen toplu intiharların ideolojileri, töresel olduğu kadar, felsefi - intihara da örnektirler. Öbek içinde kendisini yoksama güdüsünün, rahatlıkla *geniş bir alan* bulması, aynı çözülmeyi ferdi yoksamalarda *daha ender izlemek* ise esasında intihar güdüsünün potansiyel gücünün "onlar alanı"nda tümel güç haline dönüşmesindendir.

Saldırganlık olaylarında grubun, kişiyi daha dinamik ve gözü pek yapması olgusu, güdülerin doyurulmasında ve ferdi edimsellik alanlarında da izlenir. Tikel gücün ferdi edimsellik alanı, "herkes" içinde anlaksal ve özdeksel kaynakların çok üstüne çıkar. Usda başlayıp us-dışına kadar, güdüde başlayıp uslamlandırmaya kadar sürer ve topluluğun bireylerini, yükselen bir ivmeyle yoksar. Bunun için bulaşıcı olan bu olgusallık, zorlayıcı karakterini de beraberinde getirir. Bu zorlayıcı ve bulaşıcı makro güçler, insan neden intihar eder, sorusuna da yeni bir yanıt getirmiş olur.

Özgür düşüncesiyle gerçekleşen, kendine saldırganlık güdüsünün bulaşıcılığı yakın zamanda A.B.D. ve Uzakdoğu ülkelerinde izlenmektedir. Brahmanizme karşı olan *Cainizmin* ideolojisinde; Ben'in görüngüsel alemdeki yaşam biçiminden başka, bir kuşatıcının varlık ağını yadsıyan ama evrensel bir ruhun varlığını kabul eden görüşlere yer verilir. Cainizm'de insan çok sıkı bir perhize girmelidir. Aynen İsaya inanan, yoksulluğu erdemlik sayan, yoksulluk saltanatını başlatan *Ebionistler* gibi perhize girilir. Çıplak gezilir.Tutkuların her çeşidinden arınılır. *Kendini öldürmeyi en büyük erdemlilik sayarlar.* (M.Ö. 600) Hazcılığa şiddetle karşıdırlar.

Teistik dinler ölüm-intihar olgusunu kendi çıkarları için olanları hariç şiddetle reddederken, Caninizm'de ferdi edimsellik alanını aşan kendini öldürme olgusunun zorlayıcı karakteri intihar terminolojisinde çok özel yorumları da beraberinde getirir. Teistik dinlerin yaşama dönük *yüceltileri ile tam bir çatışkıdır.*

"Kendini öldürme" olgusunu Durkheim betimlerken, sözünü etmediği, "ölüm niyeti" ve "kararı", Caninizmde *tutku* şeklinde izlenir. Delmas'ın intihar tarifine uyan bir intihar biçimidir. Aklı başında iken, yaşamakla ölmek arasında seçme iradesine sahipken, dış baskılara rağmen kendini yoksama özgürlüğüdür. İntiharı gerçekleştiren Cainist öldükten sonra, tıbbi müdahale ile tekrar yaşama döndürülmüş olsa bile intihar aksiyonunundan *pişmanlık duymayacağı* gibi aynı bilinç eylemini tekrarlar. Bilirki, öyle veya böyle hiç bir mucize onu burada alıkoyamayacak. Mucize yaşamak değil, aksine yaşamda kalabilmek mucizedir. "İnsan, sonu olmayan bir son istemiyor," der Camus. Ölüm paradoksu insanı kendine düşman etmiştir. Hele *bilinmiyecek olanın umuduyla bilinenin yoksanması,* maddi uyumsuzluğunun yanında tam bir skandaldır, *rezalettir.*

Ancak bilinçli Ben ile bilinci *narkotize edilmiş* Ben'in, sorgulama yoluyla arayış içine girmeleri farklıdır. Bilinçli Ben'in düşünce kombinezonları, duyu kombinezonlarına entegre olmuş durumdadır. Zihnin meditasyonla düşünce ötesine ulaşma yolu ise *özneyi bilinçten ayırır.* Bilincin kendi dışına çıkarak, özne - nesne arasında "gerçeği araması" ve uyumsuzluğu yakalaması başka bir olgu, bilinçle gerçek uyum içinde olduktan sonra, düşünceyi besleyen bilgilerle genelleme yaparak, yaşamın trajik rezaletiyle uzlaşamaması başka bir olgudur.

Bir Tibetli rahip'in, meydanda üzerine benzin döküp kendini yakarken acıyı duymaması, bilincin kendi dışına çıkarak bedenle ilişkisini çok önceden kesebilmiş olmasındandır. Meditasyo-

nun bu ayrıcalığı, beden-bilinç bütünlüğünü *bozabilmesindendir*. Özne-nesne.arasında oluşan böyle bir sistemde,Cainist, kendini öldürmeyi erdemlilik sayar. Bağlanabileceğim hiçbirşey yoktur ki sürekli olsun diyerek, yaşamak istencini kendinden uzak tutar ve bütün zihinsel etkinlikleri berrak iken bu açık bilinç onu intihara götürmüşse ve bilme yetisi *bulanık değilse* eşdeyişle bilinç kendi ölçüsünü kendinde kümeleştirmişse bu intihar biçimi *"felsefi-intihara"* girer.

Bilinç için Husserl, "eğer der, kendi kendisini kavramaya, kendi kendisiyle örtüşmeye kalkacak olursa kapıları kapanır ve yok oluverir." Bilinç kendi üzerine örtüşürse Budizm'de olduğu gibi, bilme yetisinin tohumları artık, *bu dünyalı olmaktan çıkar.*

Anlama, algılama ve tanıma gibi zihinsel seriler etkin durumda olmadığı sürece, Cainist'in intiharı seçmesi ve bu davranışı, gerçek bir intihar sayılmayacaktır.

"Ruh seferine inanan ve gene doğumu ancak görüngü alemden iyi bir not alırsa tekrar bu aleme geçilmeyeceğini" öğretilerinde temel ilke olarak alan Budizm ve izdeş öğretilerde dikkat edilecek bir nokta da yaşama için özdeksel yapının diğer din terminolojilerinde korunması ve intiharın da kesin buyruklarla yasaklanmasına karşın, Cainizm'de *isteklendirilmiş olmasıdır.*

Uzak-doğuda ruh-beden yanılgısı başladıktan ve bilinç devimselliğinin, *özgürlüğü kısıtladığı fark edildikten* sonra, intihar gerekli görülmüş ve özendirilmiştir.

Şivaizm'de de intihar olgusu beslenmiştir. Yaşam- nesne paradoksunda, "yaşam güdüsü"nün o muazzam tutkusu kırılmıştır. Sebep-sonuç zincirinin en azılı halkasının tekrarlanmasına, *iradi nedensellikle* karşı konulmuştur. Şivaizmde öldürme yoktur. Yasaklanmıştır. Lakin "kendine saldırganlık güdüsü"nü doyurmada "Öldürme"buyruğu, "Öldür" biçiminde tam ve iradi yargıya dönüşmüştür.

Öldürme evrenselliğinin yasaklandığı bir görüşte, kendi *kendisini öldürmenin* serbestisi, ölüm paradoksuna karşı uyan-

dırılmış tepkisidir. Kişinin özel hayatı içinde sınır tanımaz törelerin ve din bilgilerinin tutkuların olumsuzlanmasına büyük ölçüde örnek olacak, baskıcı güçlerden kurtulmuş salt güç göstergesidir. Yüceltilmelerin tek tek çözüldüğü, güdünün doyuma ulaştığı, yaşam güdüsünün kuşatıcılık realitesinin kırıldığı net bir davranış biçimidir.

İnsanın skandalı "Olmak"talığıdır. Ölüm değil. Hem ölüm olgusu, hem de "Olmak"talık *skandal üstüne skandaldır.* Heidegger"in bir defalık varoluş kipi "da-sein" "artık değilim" kipiyle nasıl çelişkiliyse, ontik alanını karakterize eden bütün baskıcı güçlerle "Da-sein" aynı uyumsuzluk içindedir. Bu uyumsuzluk Budizm'de pek çok yönleri ile irdelenmiş, Cainizm ve Şivaizm "Da-sein" olgusunu yadsımışlardır. Çünkü "burada olmak" uyumsuzluk, çelişkidir. Bu öğretiler, gerçekle uyum içinde olmayan, yaşamın rezaletini çarpıtarak yücelten insanı tabii ki rahatsız eder. Örgütlenmiş bir başkaldırının apaçık olgusu, "güneşe direkt bakmak" gibi cesaret işidir.

Varoluşçuların kuramsal dizgelerine karşılık Uzak doğu'nun din Tanrısından arınmış olan "varlık bilimi", intiharı uygulayımsal alanda pekala özendirebilmiştir. Gerçek insanın kılgısal ırasıdır, bu.

Şivaizm'de ve Cainizm'de, insan neden intihar edemez savı, çok *ilkel bir soru biçimine dönüşür.* Bu soru şekli, şu biçimde değiştirilmelidir. Bu sistemlerde nasıl oluyor da intihar fenomenini aşkın bilinçle kesinleyebiliyorlar?

Bu soru da bu haliyle "sözde-insan" için affedilmeyecek bir olgudur. O, yaşamı neden yüceltir? Yüceltilmesi gereği vardır. Onun, ondan beklentisi, ümitleri vardır. Yalnız "henüz burada" olmaktalığı ona en açık varlık kipi olarak yansıtılmamıştır. Kategorial varlığın ilkseli, indivuduel bir varlık olmaktan geçer halbuki.

"Başından sonuna kadar felsefe, başkalarının ölümü yüceltmesi, bu garip mazoşizmi ve sadizmi, kendine ait ölümü yücelt-

mek için sergiler" der Marcuse ve devam eder, Ölümün bir zorunluluk ve zorunluluğu da çözerek değil, kabul ederek fethetme eğilimindedir insan. "Cainizm"de *intihar tasavvuru* ve *aksiyon haline dönüşümü* ne kadar net ise, Marcuse'nin yaşamı determine eden "zorunluluğu" kabul edişi o kadar *geleneksel düşüncenin* karanlığını sergiler niteliktedir.

Doğrulanamayan kuramsallık, spritüal alanda ancak dinginlenir. Devingen düşüncede ise doğayı algılama ve değerlendirme bütünseldir. Çirkinlikleriyle, uyumsuzluğuyla beraber, olumlamaların da ayırdında olandır. Özne "kendisini kendisinden gösterdiği şekilde görünmesine izin verir." der Heideger. Başkaldıran, yaşamda bozguna uğrasa da onu kavram atıklarına bırakmaz, onu fethetmek için özgürlüğünü, bilinçli olarak, risk dolu da olsa öne sürer. Bu tip özgürlük, Marcuse'nin ölümü, "yaşamın kendi seçimi olarak belirlemesine" bağlı özgürlük anlayışı değildir. Bir yanda devingen, cüretli, kararlı düşünce diğer tarafta güdülenmiş, soru sormaya korkan, kaderiyle başbaşa bırakılmış düşünce, tabii ki intihar fenomeninde ayrı uslamlandırmalara gideceklerdir. Biri yaşama güdüsünün direnilmez tutkusu ve dini buyrukların güdümü altında destekler, yaratarak veya yaratılmış *ideal temayüllerden* güç alarak intiharı yadsırken, diğer taraftan insanın doğasının bir sonucu olan "yaşam güdüsü"nü sözde değil, uygulayımsal olarak, kişisel yaşamını yine kendi bağımsız iradesiyle, eşdeyişle ontik karakterini kategorize eden *ölüm vakıasının direncini kıran* devingen düşünce...

Mutluluk intiharı püskürtür mü?

Böyle bir intihar fikrini savunanlar pek azdır. Ancak mutluluk bekleyipte bulamadıkları için intihar fikrini savunanların biri de "ölümü çağıran" lakabıyla felsefe tarihine geçmiş Hegesias'dır. Onun da yaşamdan beklentisi Descartes gibi mutluluktur.

Varlığımızın amacı nedir diye sorar ve yanıtlar: Mutluluğu

iyi yaşamanız için öngerek olarak kabul eder. Ama sonuçta en son çare intihardır savını ortaya atmaz, Descartes.

Ölümü çağıran'ın endişesi *mutluluğu yakalamanın* hemen hemen *imkansız oluşudur.* İsteme, özgürlüğünü en açık betimleyen kip olmasına karşılık,sınırları endişe verici boyutlardadır. Sınırlı doğadan sınırsız istekler, aranan mutluluğa gölge düşürür. Sonuçta mutluluğa acı karışır. Mutluluk baskıcı güçlerden ayıklanmadığı sürece de yaşamın ereği çözülür. Bütün mutluluklar yakalanmış olsa bile *sürekliliği de* önemlidir. Özdeksel doyum zeminini zamansal olarak kısıtlıdır. Toplumun mutlu bilinç anlayışına da ters düşmeyecek mutluluklar bulmalıdır. "Toplumun mutlu bilinç anlayışı, öznenin varlık alanında korku, düşkırıklığı, bıkkınlığa dönüşüyorsa, böyle bir mutluluğu dirimsel devingenleşmeye bırakır. Ölüm yolu için içgüdüsel bir kaynak olabilir.[1]

Erdem dışında katıksız mutluluk gerçekleşemiyeceğine göre, insanın kendisini öldürmesi için *yeter sebep oluşmuştur.* İçgüdüsel başkaldırıyı coşkunlaştırmanın bir yolu da mutluluğun vereceği hazzı yakalayamamaktır. Buradaki mutluluk anlayışı, reddedilmişliği göğüsleyememektendir. Yüceltilmiş güçler karşısında doyuma ulaşamayan özdeğin yanılsamaları da mutsuzluğuna önsel olumsuzluklardır. Kausalite bağlarının içinde kendisini bulan insanın bu bağları kıramayışı onu transandantal bilinçte kalmaya zorlar.

Hegesias'ı; mutluluğa acı karışmış olması, mutluluğun özdeksel doyum zemininin sınırlı oluşu gibi hazzın zor yakalanması hatta hiç gerçekleşememesi intihar yoluyla yaşamı yadsımaya kadar götürür.

Cainizm'de insanların çok sıkı perhizle, *hazza karşı çıkmalarının* karşıtında, Hegesias'ın *hazzı yakalamak mümkün olmadığı* için intiharı seçmiş olması doğadan ne beklediklerinin görüngül ve duygusal özelliklerinin çeşitliliğindendir. Ancak Cainizm'de

intihar fikri *tekil kılınmış* değildir. Bir ekolün olumsuzlama kipidir. Cainizm ekolüne giren her tekil, bu olumsuzlama fikrinin sadık savunucusudur. Hegesias'ın *olumsuzlaması* ise öznede uyandırılmış yanılsamanın yılgısıdır.

"İnsan çok sıkı perhize girmeli ve çeşitli tutkulardan, isteklerden kendini arındırmalıdır" buyruğu, grubun önsel ilkeleridir. Kuşatıcı özelliğe sahiptir. İçindeki çözülmeleri denetleyecek boyutta bir kuşatıcılık söz konusudur.

Hegeisias kendi doğrularını kendinde yansıtarak, kendini kendisiyle olan yabancılığını tanımak istiyor. Savını kişisel, özel alan içinde irdeliyor. Şivaizm'de de durum farklı değildir. O ekolde de, intihar varoluşun bir kipi olarak algılanmış. Beden - nesne paradoksallığında ilke olarak benimsenmiş ve istenilendirilmiştir.

Budizm'le bazı yönleri aynı olan Cainizm ve Şivaizm'de kendini olumsuzlama alanında "güdümlü düşünce"yi rahatsız eden bir başkaldırının örgütlenişi yaşanmaktadır. Batılı felsefecilerin, Camus, Nietsche gibi kendini olumsuzlamanın düşünsel dizgelerine karşılık, doğuda daha mertçe, daha cüretli çıkışlarla kendi fenomolojik seferine salt iradesiyle ket vurabilen ekoller ve düşünürler çıkmıştır. Birinin dahi aksiyon haline dönüştürmeye cesaret edemediği intiharı, ondan çok önce yaşamış ve hala yaşayanlar kesinleştirebiliyorlar.

Bu iki, yoruma açık olumsuzlamanın çözümünde, biri intiharın özdeksel süreci içinde kendisini rahatsız eden, arada sırada da olsa dışa vurumunda 'iç-bağın" bütün seferlerini alt üst ettiğinin ayırdında olup da yaşama devamlı destek arayan batılı başkaldırıcılar, bir diğeri ise Doğunun, hiçbir yerden destek istemeyen, uyumsuzluğu, yine kendi silahıyla olumsuzlamayla çözen uyanışı.

Cainizm'de korunmasız olan intihar olgusu, haliyle varlık yapının bütünselliğinde ön koşul olarak sürülmüş, bu güdünün

doyurulmasında duygusallıktan arınmış bir uslamlandırma vardır. Ben'in yanılgısını anlakta yakalamak, doğum-ölüm döngüsünün içinde sıkışıp kalmışlığın, bozgunluğunun ayırdında olmak gibi uyumsuzluklar bilişlendirilmiştir.

İstek ve tutkularımız, bunların odaklaştığı yer olan "yaşam güdüsü"nden kurtulma, nedensellik yasasının kör işleyişini kırmayla gerçekleşecek. Bu espriyi Cainist yakalamış, olgusal varoluşuna saldırmıştır. *Batı sonuna kadar seyretmiş, o ise saldırmıştır.* Cainist veya Şivaist kendi iradesiyle kendini yoksamışsa fakat kurtarılmışsa, döner yine yoksar kendini. Eyleminin karakteristiği budur. *Bir an için* düşünülmüş, eyleme geçilmiş bir yoksama değildir. Bedenin iddiasını reddederken, Ben'in bütünlüğünü sağlayan bütün faktörler devrededir. Ben ve Ben olmayanın yerini alacak, ümit ettiği öznel bir iddiası da yoktur. Duyu yetisinin ve anlağın sağladığı bütün çeşitliliklerin burada kalacağının da farkındadır.

Bu kararsızlığın korkaklığa yansıdığı zaman nasıl çark edeceğini Sartre'dan izleyelim. "İntihar bir çıkış yolu değildir. Eğer isabet ettiremezsem intihar eylemini, onlar olanı korkaklık olarak yargılamayacaklar mı? İntihar, yaşantımın saçmalığa batmasına yol açan bir saçmalıktır."der.

Menninger, "kendini yoksamak isteyen kişinin her zaman ölmek istediği şeklindeki yorum yanlıştır", der. Böyle bir intihara girişmiş özne esasında *ölmekten yana değildir.* Onun içindir ki kişi kurtarıldıktan sonra kendisine tıbbi müdahaleyi kabul eder. Bu biçimdeki intihar "sözde-intihar"dır. Sartre'nin intihar tipi de "sözde-intihar"dır. Erek ölümü istemek değildir, anlık bir kontrolden çıkan "kendini yıkıcılık"tır. Tabii ki sonradan tekrarlamayacaktır, korkacaktır. Ölmek isteğinin kendine çevrilmesinin amacı hiç bir sarsıntıyı sonradan yadsımamaktır. Zaten Sartre'nin anlamını açmadığı, ereğini betimlemediği genel bir yoksamanın korkusundan bahsetmesi, intihar çeşitlemelerinin genselojik değerlendirmesini yapamamış olmasından kaynaklanır.

Doğunun bilgeleri kelime kavgaları yapmıyor. "Bu budur - Şu da şu değildir," deme cesaretini aksiyonlaştırarak olayı berraklaştırabiliyorlar. *Hayır - evet* sözcüklerini bir kere daha geri dönülmemesiye yabancılaştırıyorlar kendilerinden.

Camus, "Gerçekten ciddiye alınacak tek felsefi sorun vardır ve o intihardır" dedikten sonra bile yaşam güdüsünün güdümünde kalmıştır. Saçmalıktan rahatsız olarak bir yandan karşı tavır alıp, diğer yandan, "her şeye rağmen acele ettim" demişse intihar hakkındaki fikirleri de ciddiye alınmaz. Zira uyumsuzluğun tipik bir sunuşunu özdeyişle kognitiv bilgisini vermişken, öncelikle başkaldıranın bu tehlikeye kendini salıvermemesi, ereği olmamalıydı.

Gel gör ki, "yapabileceğimiz tek şey var, yaşamak." diyerek yaşam güdüsünün direnişine ters düşememiştir. Düşünce evrenseliyle yaşam güdüsünün tutkusu, uyumsuzluğun uyumsuzluğa aktarılmasında ancak bu kadar başarılı olabilirdi. Camus'da bunu becermiştir.

"İntihar bir anlamda çatışmayı sona erdirir ve devam eder, esas olan uzlaşmadan, kişinin arzusu dışında ölmesidir." Çatışmanın bıkkınlık, devamlı saldırganlık, tedirginlikten başka öznenin tinsel evreninde yeri nedir? Yaşam süresince, sürekli çatışma içinde yaşamaya direnen *varlığının çobanlığını yapasın,* üstüne de ölümün rezaletine ekleyesin, sonuçta insanın yapabileceği tek şeyi yani, "yaşamaya devamı"nı çıkar yol olarak empoze edeceksin! İntihar böyle bir uyumsuzlukta hafif bir yoksanıştır. Kendi kendini yoksayan, çatışmaya öncelikli nihai bir çözüm getirecekse, neden o kişi arzusunun dışında ölmelidir?

Batı düşüncesi ne kadar din formlarından kopabilmişse o kadar varlık bilimsel üzerinde cüretli devingen düşüncelere sahip olabilmiştir. Uzak doğu düşüncesinde *din tanrısına, din formlarında yer verilmediğinden* intihar seferine yaklaşımları, yorumları özgün ve özgürdür. Ölümün doğal olgusunu değiştirmede de, denenmemişi denemekte de dolambaçlı yollara girmeden kararlıdırlar.

Ölüm paradoksunu yaşamla bastırmak yerine, yaşamın rezaletini iradi ve özgür yoksamalarla bastırmışlar, eşdeyişle ölümün nihai formunu bozmuşlar, seçmeli hale getirmişler ölümün antolojik karakterini. "Yaşamın karşılığı yaşamdan başkasıyla ödenmez" idesini ürkütecek, tedirginleştirecek, aşkınlığını kıracak yaklaşımına, batı düşüncesinin hiç olmazsa saygınlığı olmalı. Evet veya Hayır diyemediği, geveleyip durduğu organik yaşamın zorunlu sonunu seçmeli biçime dönüştüren doğu düşünürlerine, yanılsamalarından uyandırdıkları için şükran duymalılar. Yaşama karşı alınacak tavrın ırası, kişinin kendi iktidarına, kendisinin son verme eylemidir. Bu başkaldırma, yalnızca kendisi için değil, *karşı olanlar için de bir mesajdır.*

Bütün tasarımların özneleri dinde kümeleştirilirse, doğal sonucu olarak öğretiler, insanın doğası gereği özlediği, korktuğu tinsel gereksinimler olarak geri yansıyacaktır. İntihar ideolojisi de olumsuzlanmalarla kendini dışa vurur. İnsanı korku ve çatışmaya götürmemek için, din formunda "reddedilerek" sergilenir. Kutsal kitaba dayandırılan olası intihar tasavvurları böylece caydırıcı nitelik kazanır.Nietsche, Camus, Sartre din terminolojisinden kendilerini yalıtabildiklerinden intihar terminolojisini realize edebilmişlerdir. Ancak totaliter bir güç olan yaşama güdüsünü fark edemediklerinden ve korktuklarından özdeksel varlık kiplerini paradoksal alanda herşeye rağmen dizginlemeye çalışmışlardır.

İntihar serileri

İntihar doğuşu üç formel karakterde ilişkilendirilir.

Birincisi: Kendine saldırırken, bilerek ölümle yaşam arasında tercihi yapar fakat aksiyonlaştıramaz; özdeyişle intihar edemez.Tekrar tekrar dener, dener. Niçin intihar edemediğinin ayırdında değildir.

İkinci tip: Hangi intihar serisi olursa olsun, patolojik tipler hariç ölüm iradesini gerçekleştirir ve yaşam son bulur.

Üçüncü tip: Kişinin aklı başındadır, özgürce seçme hakkına sahiptir. Kararı kesindir, lakin kendini öldürme dürtüsüyle polarize olmuş "yaşam dürtüsü"nü kıramaz. En belirgin özelliği; kıramadığı belirleyicisinin *bilinçle ilişkisinin farkındadır.* Potansiyel durumdaki intihar güdüsü, yaşam güdüsünden özneyi yalıtamaz. Özne yaşamla ölme arasında tercihini intihar seferine yapmasına rağmen, güç tutkunu majör itki, ezici üstünlüğünü öznenin biyolojik alanda kalmasından yana kor.

Kişi bu çatışmanın apaçık bilincindedir. Yaşam güdüsünün realiteyi seçme gücüne karşı savunmasızdır. "Birey" der Hartmann dürtülerinin bilincinde olabilir veya olmayabilir. Ama bu durumda da dürtüler güçlüdür. Bir kez uyandı mı doyurulmaları gerekir. "Yaşam güdüsü totaliter itki olduğundan devamlı uyanıktır. *Uyanık olmak zorundadır.* Öyle veya böyle uyandırılmış intihar güdüsü, yaşam güdüsünü tahrik eder, yaşam kategorisini determine eden totaliter güç, kendini salt bir yokluğa itecek tutkuyu, amansız bir dirençle ketler ve takipe alır.

Kendi kendini kurban etme dürtüsü Marks'da tarifini bulduğu "özgün sonuçlar doğuran bilinç"le sonucun koşulları kuşatılmıştır. Realiteye karşı özgür bilinç biçimi sonucu gerçekleştirmiştir. Tüm anlama, tanıma, kavrama, düşünme gibi zihni serilerle bağlamını kesmiş, bilinç dışı güdülerin uyanmadan evvel ve uyandıktan sonra bu güdülerin bilincinde değildir çoğu kez, özne. Yaşam güdüsü de otomatiğe bağlanmıştır. Bilinçle "dolayısıyla" örtüşür. Çoğu kez ise birey bu dürtünün bilincinde değildir.

Kendini yıkma itkisi, özellikle "felsefi-intiharda" duyu-bilinçte yakalanır. Negatifleşen bu dürtünün ayırdında olmak, bilincine varmaktır. Aslında intihar edecek olan kendini yıkma güdüsünü eyleme sokmak isterken neden ketlendiğini doğrulamış durumdadır. Bilincinde olduğu majör yaşam güdüsünün, çekirdek güdü olan intihar güdüsü uyarıldığında dışa vurumu-

nun daha da güçleneceğini bilir ve dairesel devingenlik içinde güdüler birbirlerini kontrol eder dururlar. Ta ki yaşam, *intihar itkisine avans verene dek.*

Üçüncü kategoride karakterize edilen felsefi intihar, kausalite bağlarından koparılmış en aşkın olanıdır. Şayet gerçekleşirse.

Korumasız baskıyı reddeden, özgün ve özgür seferlerin uyanışıdır, Heidegger'de olduğu gibi. Görüngül evrenin bize yabancı oluşu, düşmanca oluşu, burada oluşumuzun zorlanmadan doğan tesadüflüğü gibi öznenin uyumsuzluklarını iğrenç bataklıktan kurtaracak tiptir.

Sartre'nin varlık bilimsel izlenimleri Heidegger gibi görüngül olgusallığımıza acımasız bir saldırıdır. "İnsan lüzumsuz bir ihtirastır. Kendini boşuna harcar" "Saçma bir dünyada yaşayan insanın hayatı da saçmadır." "İnsan dünyada suni ve iğreti olarak mevcuttur. İnsan kainatın bir köşesine adeta atılmış ve terk edilmiştir. İnsanın kendi kimliğinden kopmuşluğu, özdeksel varoluşuyla iğreti ilişkisi, örgensel deviniminin bütün özelliklerinin bileşkesini "hiçlik"le yakalamışken, sonradan bu saçma dünyada insanın gerçek görevi, bu alın yazısını bilerek kabul etmesi, her an kendisini seçmesi ve yaratması"nı öne sürmesi ile Sartre kendisini de antik ikilikten kurtaramamıştır. Bize en açık varlık kipimiz, kendi varlığımız ise varlık kipinin irasını net bir şekilde savlamamız gerekir.

Hiçlik'e düşmüş, lüzumsuz bir varlık kategorisinde yaşamanın içinden kendini seçmesi ve yaratması ne işe yarayacaktır?

Saçma bir dünyada yaşayan insanın hayatı saçma ise, bu saçmalığı devam ettirmek kendini boşuna harcamak olur. Bu davranış, "aptalın" boyun eğmesine dayalı duyumlama ve uslamadır. Duyumlanmış formların salt düşünce ile bileşmesi, *anlam saptırmalarına gidilmediğinde* yapılacak tek edimsellik, olasılığın önündeki saçmalıklara son vermektir. Yabancı bir seyirci gibi dünyadaki suniliğini ve iğretiliğini seyretmemektir.

"Felsefi-İntihar"ın bütünselliğini ve zorunlu çıkış noktalarını yakalayan, kendi denetimi altında kendi organik çözülmesinde, belirleyici anlığın onadığı, bu tip intihar seferi ikinci sınıf içine girer. Bütün bunlardan sonra eşdeyişle teorik kesinlemelere gidildikten sonra yaşama sürülen düşmanca tavırlar geri çekilerek, insanın gerçek görevinin "alın yazısını kabul edip, kendini her an yaratmasını' ilke olarak benimsetilmek istençi tam bir saçmalıktır. Bu dizgiler ise birinci sınıfı karakterize eden intihar girişimleridir. İntihar için ön koşullar yeter sebebi oluşturduğu halde, intihar edimi koşullara teslim edilemez.

Yaşam itkisinin yanıbaşında *korku* faktörünün de "kendini yıkma"da, özünü önceleyen kör bir olgusallık olduğunu unutmamak gerekir. Aynı bilgenin iki varlık kipinin ırasındaki düşsel çelişkisi, birincisinde uyumsuzluk, nefret, pişmanlık, yalnızlık, lanetleme kipleri gibi özgürlüğünü kısıtlayan ve bulantı yaratan imgelerin yaşamda kalmaması için yeter sebep ise de, umutsuzluğa boyun eğerek varlık yapısına ters düşenleri alın yazısı ile karakterize edip "herşeye rağmen yaşam hamlesinden yana tavır sergileme çabası" iki intihar tipinin deneyimselliğinin anlam çelişkilerini oluşturur.

Price, "içgüdü der, dürter, iter ama us buyurur." Onun için içgüdü kördür. Hemen hemen bütün bilinçli varoluşların, yani *yaşam özürlülerin,* yaşamsal devim kurallarında itirazsız kabul ettikleri, fakat alışagelmişliğin bazılarını ürküttüğü ve alın yazısı diyerek savuşturduğu, "doğa - insan ve insan- insan uyumsuzluğu"nu insansal olgusallıkla ilişkilendirenler, alın yazısı yerine içgüdünün bilincinde olmayı yakalayabilselerdi, varlıklarının belirleyicilerini bu kadar kolay inkar etmezlerdi. İnsanın fantazmlarına içgüdüden referans beklememek, usun buyurucu tavrına terstir. *İçgüdüye hile yapmayı denemek kaygı ve korku kiplerinin uyanmasına neden olur.* Korku ve kaygı evrenselleri usun ve içgüdünün bekçileridir. Zorunluluğun sınır çizgisinde

"doğal"ı aşmayı önler. Birinci tipteki kendini yıkma itkisi, içgüdü ve korkunun oğullarıyla kurduğu kombinazyonu aşamaz. İkinci tipteki *kendini yıkma;* hem güdülerin bilinci tıkamasını aşmış hem de bilinçsiz olanın bilincini kırmış ve bilinçli olanına, yaşamın hilesine özsel davranış biçimi oluşturmuştur.

Sartre ve Heidegger'de olduğu gibi ontik alanı karakterize eden ikicil düşünceler, bilgelerin hakiki düşüncelerini tahrif eder. Kendisini tam bir yokluğa itmişken ve bu bunalım, tipik bir intiharı tümelliyorken eşdeyişle çağrıştırıyorsa, çok geçmeden sözcüklerin kendini yadsıyan görüntü hakikatlere iştirak ederek yadsımasını, Gide'nin, "Sanatçı ancak yazdığı şeylere kayıtsız kaldığı zaman iyi yazar, böylece o, gerçeği verir." fikriyle uzlaştırılmamalıdır.

"Ben bunları savlıyorum, yaşamımı yıkmam, reddetmem gerekiyor ama? Yaşamda kalmamı determine eden benim dışımda ve fakat yaşamıma ortak olan yaşam dürtüsünü ve korkuyu lanetlememde hiçbir işe yaramıyor. Çözümsüzlükler, çözümüm olmaktadır," demeli mertçe.

İkinci tipleme ile üçüncü tip arasındaki fark, ona serbestlik fırsatı tanımayan güdünün itici gücünü ve korkuyu yenmedeki aşkınlığı ve dinginliğidir. Yaşam güdüsü özgür bırakmaz kendisini.

Yaşamın çarpıklığı kendi özsel çarpıklığıyla, ölümün çarpıklığı da kendi paradoksuyla bastırılması yerine birbirinin tamamlayıcılığı şeklinde uslamaya gitmek, yaşamı yüceltir sadece.

"Yaşamın karşılığı, yaşamdan başka bir şeyle ödenmez. Fakat yaşam biyolojik olduğu kadar özsel,kılgısal olduğu kadar ontolojik bir olgu gibi gözükse de, yaşam aşkın bir din formu gerektirmez." Marcuse, "yaşama kene gibi yapışmış" ölüm - asalakı'nın gerilimini, yaşam karşıtlığıyla uzlaştırıyor. Bulantıyı kavramak, özgürlük sanıp yaşamın aşkınlaştırılması tezi, akıl hastası biri için ne ifade ediyorsa, başkaldıran için de onu ifade eder. Ne bir fazla,ne de bir eksik.

Tekil yaşam, ölüm geneliyle yaşam devimselliğinin bir tanıtı sayılamaz. "Zıtlıklar genel ahengi oluşturur," savı, çoğu kez görüngül alemin özdeksel sorunu bile olamazlar. Güzel - çirkin, iyi - kötü, gece - gündüz gibi *paradoksal anlam pekiştiricileridir*. Lakin bunlar arasında evrensel, zamanaşınsal salkılaşmış sınırlar yoktur. Olmuş bitmiş doğrular değildir. Devimsel, hamleci uslamlamalar pekala birini diğerine indirgeyebiliyor.

Güzeli kusurlaştırarak çirkinleyebilecek, çirkini güzelleştirecek teknik imkanlara sahip. Bugün olmasa bile yarın kozmolojik dengelere müdahale edip gece ile gündüzün özselini, zıtlığını diğer gezegenlerde ve burada relatif görüngül olgusallıklara dönüştürebilecektir.

Yaşam şansını yitirmiş individual bir varoluş, kendini determine eden özselleriyle eşdeyişle kendi kimliğiyle tekrardan yaşama dönememiştir. Yaşam her seferinde ölüm paradoksuna teslim edilmiştir. *Hiçbir ölü* "yaşam-ölüm döngüsü"nü, ölüm-yaşam buyrultusuna dönüştürememiştir.

Düş kurucuları ölümü yaşamla, yaşamı ölümle bütünlerken bu bütünselliği çevrimsel ve evrimsel bütünsellik biçiminde tanıtlayanlarda, *bir defalık bilinçli varoluşu yadsıyanlardır*. "Yaşamın zıddı ölüm çelişkisi olmasa tümelleşemezdi," varsayımı, bir defalık varoluşta doğrulanamayacak çürük bir savdır.

İnsanlaşma süreci yaşam-ölüm çevrimselliğiyle biyolojik bir gerek olarak bağımlılıktan kurtulamaz. Bu olgu, "varlığın karşıtıyla çelişmesi" tezine uygundur. Ancak "insan yalnızca burada olandır." (Da sein). Kendi varoluşunda burada, *yalnızca burada* uyanmıştır. Burada uyanmışlık yaşam- ölüm çevrimselinde, ölüm-yaşam çevrimseliyle devingenlik kazanmadığına göre bir defalık varoluş diyalektiğin salt bir biyolojik olgusu için referans verebileceğinin ama ben kimliğine devingenlikte hiçbir güvence vermeyeceğinin açık ifadesidir.

Yaşam, zıddı olan ölümle hiçbir şekilde anlam kazanmaz, yaşamın karşılığı yine endişe, korku, güvensizlik, bulantı dolu

bir yaşamla ödenir. Burada olmasının zıddı, "hiçlik"tir. *"Hiçlik"in kendisi yaşamdır.* Özsel yaşamı ölüme dönüşürken, oradan tekrar kendi bilinçsel yaşama dönme olasılığı devinimsel işleyişin doğal ilkesi olamaz. Lakin bu ilkeye kayıtsız kalış karşıtların çatışmasında özneyi bir defalıkla sınırlıyor. İğretiliği ve kendini boşuna harcamasının getirdiği bulantı, görüngül varlığını, kendini yıkmaya götürüyor lakin kıyısından geri döndürüyor.

Genel yaşamın karşılığı ölüme indirgenirken, bireysel,tekil karakterli değerlerin obje hakikatına iştirak etmemesine rağmen yaşamı aşkınlaştırmak, biyolojik olgunun, varlık bilimsel saygıya yükseltilmesinden öteye gitmez.

Dini konformizme ve özgürlüğün kullanılmamasına karşı tavır alan batı bilgelerinin, yaşamlarını klasikleşmiş biyolojik çözülme'ye teslim etmeleri, *salt hürriyet anlayışlarına* ve başkaldırışlarına nesnellik kazandıramamıştır. Bu bilgeler, uygulayıcı değil *düş kurucularıdır.* Dirimsel ve tinsel olgusallıkları kökten sarsan, "doğa-insan" dengesizliğini özne, yalın ve net bir şekilde imledikten sonra, özdeksel varlık kiplerini bu paradoksal alanda dinginlemeye zorunlu kılması pek anlam taşımaz.

Kendi imkanlarıyla, uslamsal kökenli ilkeleriyle hiçbir zaman mantıksal zemine oturtamaz kendini. Öznenin varlık yapısını inkar eden, tahrip eden, hürriyetini elinden alan kausalite bağlarından kurtulmak, yaşam dürtüsü karşısında *güdükleştirilen intihar* olgusunu beslemekle mümkün iken tam tersi oluşmuştur. Kuramsal anlatımlarla "intihar"a bir kurtuluş, salt hürriyeti kullanabilme gibi boyutlar verilirken, pratik alanda ancak ve ancak "kavramsal" güç olarak kalması, intihar seferinin edimsel güçle örtüşememesi, kendini yıkma güdüsünün, yaşam güdüsü karşısında iyi organize olmasına imkan verilmemesindendir. *Yoksa beceriksizliğinden değildir.* Yaşam itkisinin intihar itkisinden daha *zengin beslenmiş* olmasındandır.

Yılgı, kendisi ile yabancılığı, özdeksel alanda amaçsızlığı, sıkışıp kalmışlığını aynen yaşam dürtüsünü beslediği gibi intihar için de yeter sebepler olarak görüp besleseydi yaşam dürtüsü ile kendini yıkma dürtüsü en azından eşit güçlere sahip olacaktı.

Her ikisi de öznenin görüngül varlık alanında doyurulmayı bekleyen güdüler olduğu halde, dini öğretiler yaşamdan yana tavır aldıklarından intihar dürtüsü güdükleşmiştir. Radikal buyruklarla beslenen *yaşam*, görüngül alemin en değerli varlığı olarak sunulmuş, bu alemin nedeni onun ontik olgusallığında karakterize edilmiştir. Böylece yaşamdaki saçmalık yumuşatılmaya çalışılmış, intihar olgusu hakaret görmüştür. Haram sayılmıştır.

BİRLİKTE OLMA, ÖLÜM OLGUSUNU YUMUŞATIR MI?

Dünyada insanın varoluşu yalnızca kendi varlık yapısıyla gerçekleşemez. Öteki insanlarla "birlikte - olma" ile gerçekleşir! Varlığımız, dışındaki varoluşlarla örtüşmek zorundadır. Heidegger, öteki insanları, kendi için kaygılandığımız, ilgilendiğimiz, hatta savaştığımız varoluşlar olarak imlerken, aynı zamanda bu ilgiyi, başkalarına karşı sorumluluk olarak niteler.

İnsanın kendi varoluşunun bilincinde olması, ancak başka "insanlarla birlikte" mümkün olur. "Birlikte-olma" her insan varoluşunun zorunlu varlık biçimidir. "Birlikte-olma", kişinin kendi varlık yapısındaki özdeksel ve tinsel formları koşulsuz objeye bırakma, onun içinde kaybolma zorunluluğunu beraberinde getirir. "Çoğu insanlar kendi varlıklarına yönelerek yaşamazlar da bundan kaçıp kitle içinde saklanıp kaybolurlar." der Heidegger. Yani *"herkes" olurlar.*

"İnsan özdeksel yapısıyla, eşdeyişle fenomolojik yönüyle, "bitkiselliğiyle" büyüyüp çoğalır, "hayvansallığıyla" çevresini algılayıp dış etkenlerden iç yaşantısını oluşturur. "İnsanlığıyla" ise başlı başına bir dünya oluşturur." Böyle dirimsel ve tinsel varlık yapıya sahip olan insan, ölüm ve ölüm ötesine yabancı kalamaz. Suje, reel alemdeki varlığını bozan ölümünden de sorumludur.

Kendi dışındakiler Heidegger'in tanımıyla "onlar"dır. "Onlar-alanı" kimliğini, "Kimsizliğe" kaptırdığı"herkes"tir.

Kitle, ölüm ötesinin gizliliğine, bilinmezliğine rağmen ona şüpheli varsayımlarla esinlenmiş olması, "olmuşu" "olacağa" tercih etmesi anlamındadır.

Kitle, ölüme bir şekilde anlam verir, fakat nominativ karakterli bir zihin, ölüm ve sonrasını değişik şekillerde öznelleştirir. Bunun sebebi, salt bilinçte "ölüm ötesi fikri"nin ön koşulu olmamasındandır. Ölüm ötesindeki bilinmezlerin sistemasyonunun nedeni, ben bilincinde kurulmuş özdeksel olgusallığı olan bir ahengin devamlılığının birden ters dönmüş olmasıdır. Aklım, özdeğe lüzumundan fazla bağlanması *onun nesnesini* bilincine yansıtabildiğindendir. "Yaşam-beni"de nesnel bütünlüğün bir parçası olduğundan, onun dirimselliğini izleme olanağı vardır. Bu izleme özelliği çokluğun şemalaştırılmış, yorumlandırılmış ve anlamlandırılmış *paket bilgisine ters düşmemelidir.* Halbuki fizik ötesi olası bilgilerin hiç bir yolla denetleme ve doğrulama olanağının bulunamaması, alışılagelmiş bu kuramsal bilgiye, eşdeyişle "doğayı olduğu gibi kabullenen" bilgiye, ayrı bir mistik hava kazandırır. Bu bilgiler, uzlaşımlı imgeler kümesidir!

Organik varlık yapıyla inorganik varlığın özdekselliği, kesin bir ayırım içinde olsa bile, her ikisinde de ortak olan idrak edilebilme özelliğidir. Organik varlığın doğası gereği, yaşamsal devinim seri ve kısadır. Doğadaki özdeksel devinimde, biçim değiştirme daha uzundur. İnsanın, bilincine yansımış olan inorganiğin uzun sürecini kendi örgensel olgusallığında yakalıyamaması, bütünün "özsel" bir parçası olmasına rağmen bu gerçeğin belirsizliğini ve anlamsızlığını gizli kavramlara taşımasına neden olur.

İnorganik alemde, determine olmuş "kendi gerçeğinde" bir düzen ve netlik vardır. İnsan için, görüngül aleme yansımış olan varoluşsal olgusallığında, yaşam ve yaşam sonrası olarak, iki parçaya bölünmek istenilen boyutu vardır. Hem "olanı", hem de "olması" gerekeni aynı anda ve değerde kabul etme zorunluluğu vardır. Bu sözcükler, başka bir bağlam içinde aynı kuramsal doğruluğu taşımazlar. İşte bu koşullarda bilişsel organik yapının, ben bilincinde oluşan "mantık saçmalıkları", onu bireysel

arayışlara iter. İnsanın özdeksel alemdeki denge ve istikrara apesturiori kavramlar yüklenebilirken, bozulmaya veya değişmeye zorunlu olan dirimsel varlık yapıya, "çokluk" bilincinde şekillenmiş biçimiyle; yüklenir. Bu durumda sujeyi, "onlar alanı"nda herkese indirgeyip "gelenekselleştirir."

Öbek, insanın kendi varlığına yönelerek yaşaması yerine, kitle içinde saklanıp yok olmayı bir yaşam biçimi olarak yeğliyen insanlarla birlikte olmayı imler ve dolayısıyla da özgürlüğünü yadsır. İnsan temelde özgürdür. Olmuş - bitmiş, son bulmuş bir "kendinde" değildir, derken Sartre, sujenin özgürlüğün ancak kitlenin kuramsallaşmış değerlerine sırt çevirerek gerçekleşebileceğini betimlemek ister. İnsan öbeğe kaptırdığı Özgürlüğünü, kendine özgü bir özgürlük olarak sunulmamasının sıkıntısını çeker.

Her insan doğduğunda ne iyi ne kötü, ne suçlu ne suçsuz, ne günahkar ne de günahsızdır. Bu, onun doğası gereği salt özgürlüğü iken, bu olguyu öbeğin değerlerine kaptırması, ondaki doğruların, iyilerin, günahsızlıkların kendi isteği ve iradesi olmadan, varlık yapısının tinsel ve dirimsel formlarına yayılması, *buna zorlanışı,* kendi kendisiyle ontolojik paradoks haline düşmesine sebep olur. Güvensizliğinin nedeni de, öbeğe kaptırdığı, *doğal donanımı olan özgürlüğüdür.* Bu durumdan huzursuzdur. Bu huzursuzluğu öbek tarafından dinsel formlarla ikiye bölünmüş yaşamını, yekpare bir "yaşam ben"ine dönüştürememesi; "insan ne ise o değildir. Ne olacaksa odur" bilgisi, insanın yarınlara, ket vuramamasından kaynaklanır.

Kaptırdığı özgürlüğünün karşılığı, kitlenin ona sunduğu kuramsal özgürlük olan "birlikte olmanın" *diyetidir.* İnsan gücünün sınırlarını betimleyen, bağımsızlığa ve özgürlüğüne doğru attığı her adım *toplum için ürkütücü bir tehdittir.* Kitle için doğru olanı yapmaya zorlanan insan, kitleye kaptırdığı özgürlüğünün farkında olmaksızın "ben özgürüm" diyebiliyorsa, kendini açıkça kandırıyordur.

İNANCIN DOĞASI

İnsanın bedensel yapısının nesnel alemden çekilip muammalı bir aleme oturtulmasının bütün inceliklerini "inanç" aktine bağlamakla, kökleşmiş inanç formlarına aykırı düşen "bilme" akti arasında korkunç farklar yaratır. Doğrudan emin olma , ancak bilme aktiyle kesinlik kazanırken, inanma kipinde *olasılıkların ötesinde olasılık hakimdir*. Olabilirlik olgusu her zaman gerçeği zorlayamaz.

Bazı hallerde bilgilerin pratikte doğrulanma imkanı bulunmasa bile duyu ve us sınırlarında tamlığı, bilgiyi gerçeğin sınırlarına taşıyabilir. Karşımızda bulunan ağacın, ağaçtan başka özdekselliği olmayan bir nesne olması gibi. Bazı koşullarda eksik bilginin tamamlanmamışlığı "henüz"ün içinde olmasındandır. Süreç içinde eksik bilgi kendi doğası gereği kendini tamamlar. Tamamlanan bilgi pratikte denetlenip doğrulanınca misyonu biter. Yer çekimi kanunu gibi. Lakin sonsuz bağlamlar içinde olan özdekselin bilgisi, bağlamlarının bilgisi, nihai bir bilgiyi yakalamayacaktır. Bilginin sona ermesi der Hançerlioğlu, sonsuzun sona ermesi demek olur ki olanaksızdır.

İnanç ise "bir olgunun doğruluğunu *tanıtmasız kabul etme"dir*. Tanıtmasız kabul etme, mantıksal çözümlemeye gitmeksizin önsav olarak gerçekleştirmeye çalışılan bilginin bütün formel özelliklerini yoksar ki, bilgi, bilgi olmaktan çıkar ve tanıtlanamaz olan "inanç seferine" dönüşür. İnanç seferinin değişmez karakteri ve eleştirilere kesin kapalı tutulması, bilginin özgürlüğüyle çelişir.

İnsanın huzursuzluğu, varlık yapısını bu polarize olmuş ikincil görüşten birine teslim etmekteki tercihiyle giderilir. "Devi-

nim içinde olan özdekselliğine karşılık, ruhsal yapının değişmez saltıklığı" tümcesi, kendisini kendisinden ayrı bir öz olarak algılamasına yol açar. İnanç, görüngül alemde fakat amprik bilginin dışında oluşan reel alemin öz malzemelerinden oluşur. Özdeksel olgusallığı buranın malı olduğundan, İnanç dünyasının bilgisi de dolayısıyla burada oluşur. Zenginleşir ve buranın özbeöz yansımaları olur. İnanç seferi, dünyasaldır. Reel alemin içinde, kendisini kendisine kabul ettirme sürecini tamamlayamamış olmanın ızdırabı, onu fizik ötesi olası bir aleme çekme, o arada yakalama sanısı ve olanı "dünya içerikli" özdeksellerle süsleme eğilimi ve ısrarı, hepsinin malzemeleri dünyasal olan kurgu yansılarıdır.

Düşselliğin seline kapılmış akıl yürütmeleri, alışkanlık kazanarak dünya içerikli "olası alemi" oluşturur. Görgülenim üzerine dayalı fakat us-dışı alışkanlıkları aklamak kolay gibi gelse de sonradan duyu - bilinç düzeyindeki aklanmaya gerek duyulacağı unutulmamalıdır. İnanç doğrusunun deneysel ve ussal bir anlamı olduğunu kabul etmek, din terminolojisinin bilinmeyeni bildiğini kabul etmek olur. Bilinmeyenin bilgisi de inancın doğrusu olur ancak.

"Olan"la, "Olması gereken" arasında hem nicel hem nitelik farklılıklar vardır. Bunlar arasındaki farkı görmemezlikten gelmek, "farkın", farkına varmamaktadır ya da koşulsuz teslimiyetin sonucudur. "Olan"ı, "olması gereken"in alanına çekme inadı, dünyasal bilgi ile zamanaşımsal ve uzayaşamsal yaşam ötesini yorumlayarak tanımaya çalışmamız anlamsızdır. Bu anlamsızlık, hayal gücüne bile geniş gelen tanımlamalardır ve dünya içerikli fantazmaları coşturur.

Bir tanımdan ne anlaşıldığı önemlidir. Tanımların ve önermelerin doğrulanabilirliği önemlidir. İnanç ve öznesi inançla kurulacak önermelerin doğrulanabilirliği, onun amprik anlamlı olarak kabul edebileceğimiz zorunlu ve yeterli bir koşulunu oluşturur. "Doğrulanma olanağı amprik alanda değil, mantıksal

alanda da anlaşılmalı. Bir önermenin doğrulanması teknik nedenlerden olanaksızda olsa, mantıksal olarak düşünebiliyorsa, bu önerme anlam ölçütüne göre anlamlı olarak kabul edilir."[1]

İnanç doğrusunun doğrulanabilirliği.

İnançla ilgili bütün tasarımlar, özellikle inanç doğrusuna bağlı olduklarından doğrulanabilirliği yeterli koşul olarak kabul edeceğimiz mantıksal çözümlerle uyuşmalıdır. "Olması gereken"i, "Olan"ın üzerine temellendirmekle olası tanımları ne örnekleme, ne de mantık zeminine oturtamadığımızdan, tartışılamazda. Benimle bir başkası arasında kullandığım terimlerin ve deyişlerin der, B. Akarsu, anlamını başkalarına "tıpatıplıkla" açıklayabiliyorsam, aynı biçimde başkası da bana kullandığı sözcüklerin anlamını tam açıklayabiliyorsa (Terimler, Tanımlar - Önermeler) anlamlıdır.

Fizik ötesi önermeler üzerinde, özneler arası (inter sübjektif) bir anlaşma olanaksızdır. Dile gelmezleri dile getirmek isterler. Onun içindir ki "olması gereken"i ancak anlama, bilme kategorisinde değil de, inanç kategorisinde sınıflayabiliriz. İnançla "olması gereken"i kabullenmek kolaydır. Bilmeden, itiraz etmeden, yorumlamadan, imgesel olguların şifresini inançla çözerek, Onu *olmuş bitmiş haliyle* kabullenmek zorunda olduğunun ayırdında olmadan onamak."Hayırlayamamak", ancak "henüz değil" o alanın dünyasında mümkündür. İnancın fizikötesinin yoğunlaştırılmış terim ve önermeleri, inter sübjektif karakterini kaybetmiş olması, görüntü kavramlarla dile getirilmektedir.

Ölüm ve sonrasının ürkütücülüğü, iticiliği, yalnızca öznenin "öylę olacak"a inancındandır, bilgisinden değil. Düşünürün "Buradaki kimliğimi fizik ötesine taşıyabileceğimi bilsem, sonsuza dek cehennemde yanmaya razıyım" deyişi, fizikötesi

1) B. Akarsu,

kurgu bilgilerinin inandırıcılığının kesinleyici olmadığını betimler. İnanç ona, kesinleyici, doğru bilgiyi sunamadığı için buradaki duyumsal, duygusal sorumlulukları da dünyasaldır. Alışkanlık oluşturduğu görüngül bir yaşamdan, hiçbir bilgisinin olmadığı bir yaşama, an ve an sürüklenen insanın şaşkınlığı, korkusu, ızdırabı bu denli coşkulu olamazdı. *Keşke fizikötesine yüklenen imgesel tasavvurların gerçekliğini bilseydi, inanmasaydı.*

"Varlık temelini, en derinden açığa vuran ölümdür," der Heidegger. Ona göre ölüm, insan varlığının bütün olanakları arasında en "gerçek" olanıdır. Ölüm bir başkasının yerine getiremeyeceği bir olgudur. Bunu herkes kendisi başarır. Ölüm aşılmaz bir şeydir, çünkü ölümle bütün olanaklar biter. Ölüm paradoksalı bu kadar net bir görüntü ve gerçeklik taşıyorsa, bunu takip eden olası kimliğinin akibetinde salt bir inanca bağlanmasının nedeni olmalıydı: "Hiçlik, korkusu." İnsan bu koşulda duygusal yazıklılığına karşı dirençli değildir. Varlık yapısının ölüme karşı "salt bağımsız"lığını akıl, bazen en alışılmadık yaklaşımlarla, bazen de en acımasız, beklenmedik saldırılarla savunur durur.

İNSAN KENDİNİ AŞABİLİR Mİ?

Bazı kereler Ben'ini kendi üzerine katlar, irdeler, ben kimim? Bazen de Ben'ini karşısında yansıtır, özdeksel olgusallığıyla bütünleşir. Trasandantal bilinç, öznenin kendi özdekselliğinin ve duygusallığının üstüne çıkabileceğinin tasavvurudur. Sujeyi, objeleştirmeye çalışalım der Akın, sujeyi bütün rastlantılarıyla birlikte gerçek dünyayı, giderek uçup giden edimleriyle yaratıcı Ben'in kendisinden öylesine geri götürmeliyiz ki (reduksion) sonunda yalnızca aşkın bilinç kalsın. Bundan böyle görüngü bilim, bu arınmış bilinçte "salt görüleme" ile bulduğu herşeyi sıkıca araştırsın.

Bir elmanın rengini, ağırlığını, kokusunu çekip aldıktan sonra geriye ne kalmışsa "salt görüleme" ile bulacağı ne ise, "arınmış bilinç"te onu bulacaktır. Aşkın bilinçte bulacağı eğer kalmışsa, "grileşmiş Ben"dir. Derinliklerden çıkarıp sorguladığımız bilinç, birincil bağlarından kopmamış, "dölütsel bilinç"e eşdeğer bir bilinçdir. Bu spontan haliyle insanın kimliğini temsil yetisi de yoktur.

Budizm ekolünde ısrarla arzulanan, aranan bu transandantal bilinçtir. Kişinin derinliklerinde yatan bu *gri nitelikteki ben bilincine* "ben"i sahiplendirmeye zorlamak hileliktir. Sahiplendiği transandantal bilincin görüngü *biliminde olumlamasında oluşturduğu* terimleri sözde görgülenim bağlarından arınmış olmasından ötürü tanımlanamayacaktır. Bütünleşmek istediği ben, real alemde özgürlüğünü kaptırdığı ben'in *sarhoşluğundan* faydalanarak gerçek kimliğini yakalama tasavvurudur.

Derinliklerden çekip çıkaracağımız Ben'i irdeleyecek kimdir? *Spentan* Ben'ine, "Ben kimim?" diye sorduğunda alacağı

yanıtın sahibi yine özdekselliğini ve duygusallığın bütünleştirdiği Ben'dir. "Ayıklanmış" olan bilincin, "ayıklanmamış" halindeki Ben'le örtüşmesi imkansızdır. Özne kendini nitel ve nicel boyutlarından soyacak, geri kalan Ben'inde gerçek kimliğini arayacak.

Bir an için derinliklerden çekip çıkardığı aşkın bilincinden yanıtlar aldığını savlayalım. Bu yanıtlar onun özlediği, aradığı, inanmak istediği tanımlar mı olacaktır? İnsanın kendi kimliği gerçeğinde iddialı olamayışı, onu kendi dışında kendine bağımlı bir gerçeğin, yani "Olması gereken"in düşüncesine itmiştir. Özne aşkın bilincinden Ben kimim sorusunun yanıtını alamazsa, öte yandan aynı soruya real alemde alışkanlıklarının esiri olmuş, *sarhoşlaştırılmış Ben* 'den yanıt geliyorsa, bu Onun özdeksel ve tinsel formu için güvencedir. İnsan için uyuşukluk daha yararlıdır. Din ideolojisinin, düşünceyi sınırlı kalıplar içine koyarak değişmezliğini saltıklaştırma iddiası, hamleci istence ve özgün düşünceye ket vurduğundan, bilgisi *dairesel devinim* gösterir. Bu dairesel, fasit döngü onu kümenin kimliğine bağımlı kıldığı gibi duyuş, düşünüş ve eylemlerinde töresel teklifleri, onun özseli gibi sunulur.

Toprakaltının kutsallığı

Toprakaltının kutsallaştırılması, "kitle kimliği"nin özneye yansımasından öte bir olgu değildir. Mitlerle beslenen çok tanrılı dinler ve peygamberli dinlerin toprakaltının kutsallaştırılması ile ölüm bilgisinin de dairesel devinime indirgenmiş olması, onu farklı özsel yorumlara kapatır. Doğaüstü, akıl nosyonunu, insan türüne kullanması için vermişse, ondan beklentileri vardır. Herşeyi olduğu gibi, böylesiliği de soru sormadan, irdelemeden, kiritiğine girmeden onamak, ancak alt kategorinin özelliğidir.

"Din hakkında sorulan sorulara pozitif yanıt verebilecek, bir babayiğit göremiyorum" derken C. Meller inanç sisteminde kri-

tisizmin geçersizliğini betimler. İnsanın, kendisini edim merkezi yapması sonucu bugün yarattığı mucizeleri bile olağan karşılarken ölümü irdelemesi neden yadsınır? Aklı dairesel devinime indirgemek, "verilenle yetin" demek, insan anlağına hançer vurmaktır.

Dün sorduğu sorular için yargılanıp derisi soyulan ve ateşe atılanlar, düşünce tarihinin *güneşe doğrudan bakabilen* yiğit öncüleridir. Aklın yelpazesi kaçınılmaz bir gerilim içindedir. Yelpazenin iki ucu evrimleşerek her gün biraz daha açılmaktadır. Doğaüstünün beklentisi de budur, edim merkezi insanoğlundan.

Ölüm ideolojisi karşısında aklı garipleştirme eğilimleri bilgiye dairesel devinim izletme ısrarındandır. Bilgi terminolojisindeki sarmal devinim olgusu, farklı biçimlerde yorumlanamadığı için ideal temayüllerin bütün yüklenişlerine karşı dayanıklıdır. Ölümün sadece organik yapının bir sonu olmadığını, aksine insan yaşamını bütünleyen ideolojiyle saltıklaştırmak, "anlam yükseltilmesi"ne dayalı önermelerin tasarımlarına sebep olur. Olası imgelerden önceki olasılık, kendi kimliğinden tamamen kopmasına yol açmasına rağmen anlamsız "anlam yükseltmeler", *sınırlı sürekliliği olan ben* 'in özdekselliğine, "sürekli ben"i sunar.

Aklı garipleştirme, kaçınılmaz bir gerilim içinde olan bilişsel alanın evrenseline, yaygın eğilime uyan duygusal tasavvurları ikame etme eğilimi bu yüzdendir. Görüngül alanda özdeksel olgusallığı, saltıklaşmış biyolojik çözülmmenin sınırlarının dışına çekmek olanaksız olduğundan "anlam yükseltmesi"ne girmekle "olmak"talığın niteliğini bozar. Usun ve görüngülenimin tüm güçleri ile ölümden sonraki özdeksiz bir uzay ve zaman dışı varoluş formu hakkında sonuç çıkarmak ancak "anlam yükseltme"lerle mümkündür.

Duygu evrenseli kendisi için yaşamsal önemi olanları öncelikle algılarken, duygu evrenselinin boyutları ise idealar evreni-

nin duyumlanmamış formlarıyla bağlantı arar. Böylece kelimelerin ötesine geçen, yaygın eğilime uyan düşünce modelini oluşturur, "garip akıl." Böyle bir alanda "anlam yükseltmesi"ne gitme işi, bir dilin anlatımına çevrilemiyeceğinden mümkün değildir. Cinler, periler, melekler gibi özdeksel olgusallığı olmayan imgeler ussallığın kapsamını aşan, *baskıcı koşullar altındaki tasavvurlardır.* Doğrulama dizgesini aşan her olguda kolaylıkla "anlam yükseltmesi"ne gidilir.

Töresel idealizmde ölüm ve ötesini, kutsadığı toprakaltıyla ilişkilendirmiş olması anlamsızdır. Bu anlamsız trajediye geride kalanların deli gömlekleri içinde seyirci bırakılmaları daha da dehşet vericidir. Kaçınılmaz bir gerilim içinde olan seyirciler, bir yandan yapayalnızlığa itilmişliğin, garipliğin sarhoşluğu içindeyken, bu sefer de, yine tanımadığı yabancı bir yere emanet edilmek için *bekletilme süreci,* lanetlenmiş olmasının bir sonucu değilse, fuzuli bir varlık olmasındandır.. Tanrı merkezci dinlerde insanın lanetlenmiş olması ortak idedir. Ölüme dayanıklı olması, yaşam biçimi üzerinde yansısı değişiktir. Kendisinin bir yandan kutsanmışlığı, diğer yandan lanetlenmişliği ilginç bir paradoks oluşturur.

Ölüm ve ölümden sonraki tasavvurlar yaşam biçiminin değişmezlerini oluşturur.

Bu koşulda kendini din terminolojisinde, öznel duygusallığının kesinlemesini, istem formunun dışında, *lanetlenmişlik* izleniminin gölgesi altında yapması zorunluluğu doğar. Lanetlenmişlik önyargısını yadsıdığı an bilmelidir ki, duygu evrenselini aşamamış *salt malzeme - varlıktır.* Din terminolojisinde öznel duygusallığı kesinlediği an aslında *birilerinin* tutkularını, alışkanlıklarını onadığının ayırdında değildir. Ölüm ve sonrası bu alışkanlıkların ve tutkuların öz malıdır. Yaşamın dışa vuran yorumunu akıl ile bağdaştırmak, eşdeyişle tutku ve alışkanlığın ilkeleri içinde değilse, "lanetlenmiş olma"nın bilgisi, düşselliğin

aşırılığından kurtulur ve insanın yaşamı, bu anlamsız trajedideki konumu, bilişin gücüne teslim edilir. Düşselliğin aşırılığından özneyi teslim alan biliş formları, ontik paradoksuna yüklenmiş bütün kavram atıklarını temizler ve ciddi olarak kendi gerçeğine yanıt arar.

Duyumsal temelde akladığı görüngül olgusallığının dışındaki düşsel yatırımlarının fantastik karakterli sanılar olduğu ve teolojik söylemin, irrasyonel karakter taşıyan, us gücüne dayanıksız imgeler olduğunu tanıtlar. Deli gömleğinin içinde kendisinin varoluşsal olgusallığının yorumlamasında, kendisinden öte bir görüntüye izin vermeyenler, güneşe doğrudan bakabilenlerdir.

Dünya evine yalnız gelir. Tüketir, ürer ve ölür. *Ölüsü bile kendine ait değildir.* Evrensel sürecin zorunlu sonucu olan insana, örgensel devinimi içinde bu sürece müdahale ettirilmez. Yaşam evrenselinin realitesinde saltıklaşan örgensel devinim içinde acıyı kendi başına çeker, ontolojik ana ansikyete içinde yaşadığı sendromda ürer, öldürür. Ama hep itilmişliğinin dehşeti, davranışlarının yönetiminde önseldir. Kendi ölümüne bile yabancılaştırılmış olmanın duygusallığıyla "yaşamını tekil" kılamaz oluşu yanında, ölümünü kendisine ait kılmak için duası "Doğaüstüyle real alemde uzlaşma"sından öte bir olgu değildir. Bedenin değerini aşkınlaştırmak, dehşetini bir kat daha coşkunlaştırdığının farkında olmadığı için ölümüne kökten yabancılaşır. Şanslı olarak doğar, örgensel devimininin rutin özelliklerini gösterir, fakat "şanssız" ölür. Biyolojisi kaba bir dengenin sonucudur. Buna rıza gösterip onu aşkınlaştırma eğilimine fırsat vermediği sürece "yaşamını tekil" kılma şansını ancak yakalar.

Biyolojik yaşamın sonucuna tarihi boyunca saygılı olmasının öncülü, toplumsal dokudaki törelere bağımlılığıdır. Suje'nin, kendine sunulan yaşamın şahsileştirilmiş nedenselliğiyle iletişim kurmasına ve sırrına ortak olmasına din ideolojisi dışında olanağı yoksanmıştır.

Kendine ait olduğu varsayılan ruhun kendisine yabancılığı

Yaşamı büyük bir sorumluluk kombinezasyonu ile sınırlanmıştır. Yaşamından sorumludur ama kendi kimliğinin *kendisinden* sır olarak saklanması ve kendi sırrına ortak olamaması, onun yaşamından sorumluluğunu belirsizliğe çeker ve saçma kılar.

Özne neden doğrudan özdeksel olmayan ruhunun doğasına inemez? Ruha imgesel kimlik vermekte ısrarlı olan din terminolojisi, ruh imgesini kesinlemek için din kurucularının aracılığı yerine insan-tanrı arasında doğrudan ilişkiye bırakılmayı tercih etmiş olsaydı, inanç doğrusunun *dayatması* ortadan kalkar, ruh olgusunun tasarımı çözülürdü.

İnsan - tanrı arasındaki ilişki, "birebir" "ilişki" biçiminde formüle edilmiş olsaydı, din kurucularına, kutsal kitaplara ve onbinlerce inanç biçimlerine tanık olmazdık. Ölümden sonraki olası yaşam; dinsel yargıların çeşitliliğine, "anlam yükseltme"lerine gerek kalmadan, sözde totolojik nitelikteki hükümlerde olduğu gibi yargılar arası anlamsızlığa düşmezdi. "Verilmiş dünya ile yetin"seydi metafizik aleme taşıyacağı "azığı" olmazdı. Öznenin hayatı deneyimsemesi, doğaüstüne ulaşmanın tek yolu olan "bire-bir ilişki" terminolojisinden, eşdeyişle "kendisinden geçtiği" için saltıklaşmış bir *özsel sorumluluk* söz konusu olabilirdi. Herhangi bir din terminolojisine tercih ortadan kalkacak ve insanlar arası ilişkiler "ölüm sonrası" değişik tasavvurlar, tasarımlar ve gerçekle uyuşmayan çatışmalarla betimlenmeyecekti.

Din terminolojisinin temel ilkesi, bilinmeyeni önyargılı olarak betimlemektir. Şayet bilinmeyeni inanç seferinin dışında bilmek mümkün olsaydı, o zaman iman, tamamen gereksiz bir uğraş olurdu. Bilinmez ve giz, imanın *değişik tercihlerinin oluşmasına,* üstüne üstlük denetlenemez oluşu da özneyi kendisinden tamamen yabancılaştırmasına ve ölüm sonrası paradoksunun anlam yükseltmelerine kapısını aralar.

Tanrı ile insan arasında "bire-bir ilişki"ler, din ideolojisini kökten yadısyacağı için özne de yaşamını "tekil" kılma şansını yakalar. Yaşam nedenselliğinin getiri ve götürülerine ortak olur. İnsan, günah ve sevap gibi sözde özdekselliğine bağımlı insansal niteliklerinin yüklemleri ile doğrudan yüz yüze gelir ve bire bir ilişki sonucunda, metafizik aleme taşıyacağı "azığı" düşlemezdi. Kişisel Tanrı izlenimi din kurucularının kutsanmış kişiler olduğu için görüngülendiği teolojik söylemin doğrusu ise, insanlarında aynı prosedürde kategorize edilebilmesi, farklı bir olgu gibi tanımlanması düşünülemez.

Kör bir zorunluluk içinde kıvranıp duran ve sürecin sonunda diğer örgensel yaşamlarla hiçbir ayrıcalık taşımayan ölüm paradoksuna ve sonrasına emanet edilişte kaçınılmaz bir gerilimin dehşeti var. Doğaüstünün aşkın gücü karşısında kilitlenen yaşam yasası, din kurucularına tanınan ve *ayrıcalıklarında yansıyan ölüm sonrası,* peygamberlere göre *bilişsel,* onların dışındakilere göre *inançsal doğrularıdır.* Öznenin de bilişsele dönüşmesinde, doğaüstünün ne kaybı olurdu? Din kurucusunun ideal imgelerinin utkusuna öznenin de *doğrudan tanıklık* etmesinde onun da çıkarı vardır. Zira öznenin inanmaya koşullandırılması zorluğu yoksanmış olacaktı. O da artık din kurucusuna tanınan ayrıcalığın duyumdaşıdır. İzdaşlığı bilişseldir, inanma doğrusunun kendini kanıtlaması bitmiştir, inanma evrenselini aşmıştır.

Öznenin bu bilişsel olgudan yalıtılmak istenmesinin nedeni; özdeksel olgusallığını soyutlayarak gizemciliğe giden yolun, bilinmezlik açmazını yalnızca din kurucusuna açması, diğer insanları hor gördüğü izlenimidir. Ölüm paradoksu ve sonrası tasavvurlarına, insanın doğrudan "bire bir" ilişkiler içinde iştirak etmesinin, yaşam evrenseli realitesinin töresel bağlamlarını altüst edecek nitelikte olacağı kesindir. Kesinsizliğin doğasındaki belirsizlik, sırrının inanç çeşnisinde coşkunlaşması, onun yaşam trajedisinde örgensel devinimin özelliklerine ve düşünselliğine ne katar, ne götürür? Duyumsal ve ussal alan ile duygusal ala-

nın başarılarının kapıştığı yerde başarının belirginleşmesinde duygusallık, ucuzlatılmış mantığın korumasında kalamaz ve anlak ile uzlaşmaya gider.

İnsan, kendisinin olamadığı, kendi kimliğine giremediği, "kendi sırrına" varamadığı sürece yalnızlığının içinde boğulmaya devam edecektir. Spiritualist izlenimde insanın nesne ve fenomenlerden ayrılması ödül alarak imlendiğinden, o ana yani yoksanmaya hazırlıklı olması da artık bir görevdir. Zihinsel alemi alt üst eden, fakat paniğe kapılmadan,duyumsal evrenselini, teolojinin sınırlandırılmış gerçeğine huzurla teslim etme olgusu ancak inanç seferi ile mümkünmüş gibi dışa vurumu da, aldatıcıdır. Ölümü, bir olgu olarak değil, bir zorunluluk ve bu zorunluluğu çözerek değil kabul ederek fethetme eğilimidir. Ölüm bir zorunluluk ise bu paniği yatıştıracak güçle *erken uzlaşma olgusu*, umutsuzluğuna bir yorum getirmektir. İrrasyonel alemdeki sözde gerçek yaşama ortak olma, bedeninin değerini indirgemek, örgensel varoluşun yadsınması, Spirtualistin izlediği kendi aldatmacalarıdır. Ucuzlatılmış örgensel varoluşuyla, özlediği yaşamı yakalayamayacağını imlemek istemez.. Doğaüstüyle erken uzlaşma içine girmesi ve gerçek yaşama ortak olması kendi özdeksel olgusallığı ile mümkünken, kendi ussal, kılgısal, otnik kategorisini inkara kalkışması, sonradan inkar ettiği böyle bir varlık yapıyla hileye baş vurmasının anlamı açıkça ölümü kabul ederek fethetme eğilimidir. Buna benzer izlenime Hegel'de de tanık oluruz. "Ölüm, olumsuzun reddidir." Eşdeyişle, *yeniden dirilmeyi gerçekleştirmek içindir,* yeniden dirilmeyi olumlamadır.

"Ölüm paradoksu, öznenin kendisine dönüşümünün ters manalandırılmasıdır." tezi en açık varlık kipi olan özdekselliğimizi yoksar niteliktedir. Sipirtualist, kendi bedeninin yoksanmasını, fizik ötesi, kutsal yaşamın olası imgeleriyle eş değerde aldığından olsa gerek zorunluluğa boyun eğer. Fizik ötesi yaşamın başlangıcı o ucuzlatılmış, horlanan görüngül yaşam terminolojisi-

nin karakterini içinde barındırdığı ölüm evrenseline anlam kazandırmıştır. Dolayısıyla ölüm düşüncesinin idealistlerce yüceltilmesinin anlamı, *fizikötesi yaşamın başlangıcıyla* eşdeğerde tutulmasındandır.

Yaşamın, aşkın bir form göstermemesi, fizik ötesi kategoride, ölümle aşkınlaştırıldığındandır. Ölüm paradoksunun doğal olgusunu değiştirmekle bütün fizik ötesi yaşamın özdeksiz ve ölümsüz ruh kavramı tasavvurları da, gizemi de biter. Buradaki yaşamına sahip çıkamayan, kendi yansımasının izlerini yakalayacağını ve bunun formülünün de ölümle gerçekleşeceği düşüncesini, "Ölüm olumsuzunun reddi"nde aşkınlaştıranın işidir.

Özetçe, kendi ontik karakterini reddederek, kendi yansımasını ancak bu biçimde yakalayabileceğini savunarak şansını zorlar. İnsan buradaki varoluşunun amacını net kavrayabilse veya bire bir öğretiyle tanıtlamış olsa fizik ötesi alemi de saltıklaştırır ve ölümün paradoksu ortadan kalkardı. Kendi olası yansıması din terminolojisinin çelişik öğretilerinden çekilip alındığında, ölümden sonraki akibeti, bedenin biyolojik çözülmesinden öte gitmeyen, kaba bir sonla kesinleştiğini görürdü. *Bu son, onun en son düşünsel tercihidir.* Esasında ise insanın görüngül olgusallığı, dünlerden şu ana kadarki sürecidir. Ne kadar tarihi varsa eşdeyişle dünleri olmuşsa o kadar yaşamıştır. Müzeleşmiş yaşam dilimleri onu hiçliğe an ve an kaydırılmış, varlaşmasını geri dönüşümsüz olarak çıkmaza sokmuştur. Ölüm paradoksunun sonrasını onamış hiç bir amprik bilgi yok ki sonuçtan emin olalım.

"Kainatın kör bir köşesine adeta atılmış, terk edilmiştir. İnsan, her an ölüme ve yokluğa doğru gitmektedir ve sonunda budalaca bir dünyada yaşar ve yok olur."[1] İnsanın "Dünya içerikli" başlamasıdır. *Başlangıcıdır.* Ölümün ötesine soyut niteller vererek kendi örgensel formunu yadsıyanlar kendi kimlikleriyle bi-

1) Sartre

bir iletişim kuramamış, özdekseline ortak olamamış olanlardır. Görüngül olgusallığına niçin, nasıl sorusunu sorma becerisini ve cesaretini gösteremeyenler, varlık yapılarından haberdar olamayanlardır bunlar.

Dinlenceye alınan insan

"Dinlenceye alınmak!" Benim türdaşlarımın ontik bir özgünlüğü bile olsa, fenomenlerin gerisindeki alemin bilinmezlerini çözmeden fizik ötesinin boyutlarına gömülmek, türümün dışındaki alt kategorial varoluşlarla hiçbir "ayrıcalığımın" olmadığını kanıtlar. Halbuki insanın doğası gereği üst bir kategori oluşturmuşken evrendeki ortak yaşamla özdeşleştirilmem bilişsel evrenselinin değerini küçümser niteliktedir. Biyolojik yaşam içinde insana özel ayrıcalıklar sunulmamıştır." Her biyolojik yaşam, yine biyolojik değişmeyle sınırlıdır." Bu mesaj insanın değerini kesinler.

Edimsel öznenin biyolojik yaşamıyla diğerlerinin yaşamları arasındaki tek ayrıcalık, "verilenle yetinmemiş" olmasıdır. Sınırlı yaşamına kutsal anlam katmama çabasıdır. Muhafazakarın ölüm sonrasının salt zihinsel izlenimlerle kökten bir çözüme kavuşturulamaması, bu boşluğu inanç evrenselleriyle doldurmasına ve sonunda "kutsallaştırmasına" sebep olur.

Ölüm yalnızca insanın *riski* değildir.Tüm örgensel varoluşların *ortak riskidir.* Bu olgunun ayırdında olup olmamak onu alt kategoriden ayıran en önemli özelliğidir. Riskin ayırdında olmak insanın düşünsel evrenselidir. Riskin farkına varmadan onu kutsamak ise kendi dışındaki suskun, soru sormayan biyolojik yaşama ortak olmaktır. Risk esasında yaşamın deviniminde oluşur, ölümle oluşmaz. Ölüm riskin sonudur. Böyle bir yaşam trajedisine tavır alan insan eşdeyişle başkaldırının *kendini ölüme kışkırtması* düşünselini eyleme geçirmesi özgür iradesinden başkası değildir. Olgusal görüngül alemin illüzyonundan çıkıp yaşam süreci dolmadan doğayı terk etmesi, *doğa yasalarını düş kırıklığına uğratan ve korkutan* olağanüstü tükeniş formudur.

Yaşamını beklenmedik bir anında boşaltan doğaya ciddi problem oluşturan bu insan, eylemiyle, kendi dışındaki tüm biyolojik yaşamlar arasında fark yaratır. Doğadan aldığı özdeksel nedenselliğinin doğal zorunluluğu olan ilk nefese karşılık ölüm paradoksunun rutin zorunluluğunu kendi iradesiyle yener...

H. Marcuse, "Zorunluluk güç yokluğunu gösterir"der. Ölüm ve ötesini, insani ölçülere indirilemez olmanın başarısızlığı, zorunluluk ilkesindendir. Zorunluluk, yaşama bilinçsizce kenetlenen, toplumsal törelerin getirdiği ölçülere indirgenen insanın ölçüsüdür esasında. Bunun eşdeyişiyle bir başka anlamı, öznenin kılgısallığını, anlaksal verilerini yoksamaktır. Zorunluluğu kıramamak, dolayısıyla kendini doğaya kabul ettirememenin güçsüzlüğünü teolojide aramak, sorumluluklardan kurtulmuş olmak değildir. Ölümün doğası gereği zorunluluğu kıramamak bir gücün saltıklaşmış biçimi ise, duygudan arınmış olan felsefi intihar, bu gücün aşkınlaşmış zorunluluk ilkesinin *güçsüzlüğü* değil midir? Yaşam riskini kendi istencine göre ayarlaması, insanın doğasında olmayan üstün bir marjinal güçtür.

"Yarın kavramını bilinçsel olarak irdelemeyen her örgensel varoluş, kendini yarınlara taşımıyandır". Ölüm seferi "onda" yoktur. Böyle bir statükodaki organik yaşama ortak olmak, bireysel varoluş bilincini yakalamış olan için mümkün değildir. "Var olmak" değişmek ve değişmekde zorunluluk ise, bedenin varolma güdüsü kavramlarla oynanmadan, duygusal izlenimlerden uzak kalınmak koşuluyla büyütecin altına çekildiğinde *yaşam özgürlüğünün, yaşama zorlanma biçiminde* sunulmuş olduğu apaçıktır. Yaşama zorlanmakla seçme özgürlüğümden vazgeçirtildiğim ve yaşama kenetlenmekten başka çarem olmadığı ortadadır.

Yaşama zorlanmak, ölüme zorlanmaktır. Bir taraftan görüngül olgusallığıyla "kimlik", diğer taraftan fizikötesinde "kimsesizlik" İdealistlere göre kimsesizliğin içinde filizlenmiş kimlik, idealistlerin karşıt görüşlerinde olanlar için ise, kimliğin içinde yuvalanmış kimsesizlik.

ÖLDÜRME DÜRTÜSÜ MÜ İNTİHAR DÜRTÜSÜ MÜ DAHA ERDEMLİ DAVRANIŞ BİÇİMİDİR?

Eski Germenlerde savaşta ölenler, ideal temayülleri gereği görkemli şeref salonlarında ağırlanır, bu talihsiz ölüm tacirleri orada savaş oyunlarıyla eğlenirler, hoşça vakit geçirirlermiş. Daha da mükemmeli "zamana" meydan okurlar ve gittikçe de gençleşirlermiş.

Düş kurucuları, öldürme itkisinde başarısız olsa bile tinsel düzeyde asla mağlup olmadıklarını sergilemek amacıyla kendi yanlışlamasını "ideal temayül"ler bazında kutsamışlardır. Bu kutsama belirli bir "anlama-tanıma" bazında olmadığı halde, *ümitsizliğe yabancılaşmama için* bu tür ilişkiye girme, öldürme dürtüsünün olumlamasının geri dönüşümüne de zemin hazırlar. Öldürme dürtüsüyle kuşatılmış *skandal-yaratık insan*, "dünyanın varoluşunun göstergesi olan" bir defalık varoluşu (Da-sein) sözde tinsel ideolojilerinin tatmini için kurbanını boğazlarken kendi yaşam hamlesini yenilemiş, dürtüsünü doyurmuş, kanını akıttığı insan ise görkemli şeref salonlarında ağırlanmak üzere ideal temayüllerin kurumlarına uğurlanmış oluyor. O orada gençleşecek, hoşça vakit geçirecektir.

Her iki savaşçı aslında skandal-insanın göreceli karanlık çıkarlarına indirgendiği bir davranış biçimini sergilememişlerdir. Öldürme dürtüsünün güç tutkunluğu, onu besleyen yaşam güdüsüyle beraber kendi kimliğine işlenişinin getirdiği süreklilik, onun saldırganlığını daha da pekiştirmiş, azgınlaştırmıştır. Saldırganlığın bilinçli nesnesi insanın, dolaylı doyuma ulaşmak

için karşısındaki dirimsel varoluşu yoksarken, *güdüsünün olumsuzlanmasına* fırsat vermemek için ideal temayüllerinin dogmalarına sığınması bu yüzdendir Orada o kendi kurduğu düş dünyasıyla kendini mükafatlandırır. Paklanır.

Diğer taraftan saldırgan, kurbanını yoksarken onu ödüllendirir. O, onu "kendisini aşan ideal bir hakikate ortak eder." O, orada öldürme itkisini doyuran ölüm taciri kadar, hatta ondan daha erdemli bir fırsatı yakalamıştır. Şehittir. Savaş oyunları oynayacak ve gençleşecektir. Sonuçta katil de erdemlidir, kurbanı da.

Bu çatışkıdan "güdünün erdemi" daha karlı çıkmamıştır. Kârlı taraf "ölümünü özelleştirdiği insan"dır. Bilişsel zeminde zaman anlamlı kılınan bireysel varoluşunun görüngülü, "özelleştirilmiş ölüm"le mukayese edildiğinde, ölenin yakalayabileceği en üst erdemliliktir, ideal temayüllerde.

Bir yandan bireysel varoluşun görüngül gerçekliğinin dışa vuran "öldürme itkisi", diğer taraftan çoğulun empoze ettiği ideal düşler ve bunlara zorunlu bağımlılık, insanın kendini kendi dünyasında da algılamasına fırsat vermez. Lakin varlığının anlamsızlığıyla, gerçek gücün kendi dışında oluştuğunun ayrımsamasına varacaktır.

Usun buyruklarına, sınırlamalarına aldırmayan, direten ve sonuçta bireysel varoluşun beklenti ve hakikatlerine ortak ettirmeyen güç tutkunu baskıcı, dayatıcı olgusallık kipi, eşdeyişle *güdü*, özne bilinciyle cepheleşir. J. Mercaurt "dayanılmaz bir güdüye kapılan kimse asla günah işlemiş sayılmaz. Nasıl sayılsın ki? O, güdü de bir Tanrı işidir, " der. Sartre de güdüleri insanın doğasalı olarak kabullenmiş ve güdünün yargılanmasına karşı tavır sergilemiştir. "Özgürlük içinde yapılan her edim ahlaka uygundur. Bir tek suç vardır pişmanlık. Kendi yaptığından pişmanlık duyan bir kimse, kendi özgürlüğüne dolayısıyla kendi özüne ihanet ediyor demektir. Anasını öldüren Oreste'in eylemi ahlaka aykırı değildir. Ama Elektra'nın pişmanlığı ahlaka aykırıdır".

Dayanılmaz doğal itkinin, içeriği olumsuzlamasına *direnç* oluşturmamasına sebep, yaşamın devingenliğinde yerleşmiş ağırlığıdır. Saldırganlık güdüsünün beslenmesine gerek yoktur. Zaten tek başına saltıklaşmış bir güdüdür. Özne - bilinciyle ortak iş görmesi enderdir.

Tarihin her bir yaprağı, öldürme güdüsünün başarılı sonuçlarını hayvanların kanıyla değil, maalesef *kendi kanıyla* sergilemekten gurur duyar. İnsan kanıyla biten bir sayfa öbür sayfanın da kopyasıdır. Her sayfaya sinmiş kan kokuları saldırganın öldürme dürtüsünü özdeksel zeminden tinsel zemine taşır durur. Onun için; "Tarihin bir sayfasını okuyan, hepsini okumuş olur... Evren birbirini yiyenlerin yeridir."[1]

Meydanlarda öldürürüz, sonra heykelini dikeriz. Bir tek suç vardı, pişmanlık özgürlüğüne ihanettir. Özüne ihanettir. Öldürürken hiç bir şekilde denetlenemiyen öldürme dürtüsünün aşkınlaşmış doyumu, bu azgınlaşmış dürtünün doyrulmasından sonra tekrar özne-bilinciyle bireysel varoluşun sürecini usa teslim eder.

Baskıcı gücün doyum zemininin nesnesi insan oluşu, *özneler - arası* sorunları doğurur. Ölüm tacirinin, kurbanını kendi kategorisinden seçmiş oluşu ve bunda ısrarlı oluşu ve sonra da "özüne ihanet etmekte" tereddüt etmesi sorununun çözümünü duygu ikileminde aramamıza neden olur.

İnsanın insanı yoksaması onun kozmik planda fuzuli bir varlık olduğuna kanıt olabilir mi? Askeri uzman V. Baldvin, "3547 yıllık yazılı tarihin 3230 yılının savaş yılları, 227 yılının sulh yılı olduğunu tesbit etmiştir. Tarihin kanlı yaprakları 3230 yıl öldürme itkisini doyuran ölüm tacirlerinin iğrenç eylemlerini sergilemiştir. Tarihsel sürecin bir sayfasının içeriği biçimsel ve anla-
tımsal olarak diğer sayfalarla eş anlamlıdır. Bu eylemin manası, kendi kendisinin niceliğini matematiksel olarak öldürme dürtü-

1) Schopenhauer

sünün eşliğinde eritmekdir. Güçlü olanın baskın yaşam güdüsünün, güçsüz olanı, dolayısıyla "fuzuli bir varlık olanı" elemine etmesi, bir bakıma hayvan kategorisinde gözlenen doğal seleksiyonun işleyişidir. Darwin'in savunduğu, doğanın kendi kendisini yenilemesinin sonucu olan zorunlu, fakat bilinçdışı işleyen tabii seleksiyon, insan kategorisinde *nesnesi yine insan olan* tiksindirici, vahşi bir yoksama çılgınlığına dönüşmüştür.

Hayvanlar dünyasında öldürme dürtüsünün dayatıcı gücü, kendi yaşamsal devingenliğinin zorunlu sonucu olarak işler Beslenmesinin dışında betimlenecek ne özdeksel, ne tinsel amacı vardır.

Öldürme dürtüsünü doyurmaya çalışan özne, iradenin gölgesinde dürtünün saltıklaşmış karakterini göreleştiremez. Ancak *irade az da olsa itkiye bulaşmıştır.* İrade ve güdü birbirlerinin tamamlayıcısı değildir. İradenin kendine özgü anlamsal içerikliği, davranışlarımızı dayanılmaz dayatıcılığıyla yönlendiren öldürme güdüsünde duraksasa da özgün karakterini askıya almaz. İrade nesnesinin başarısı öldürme güdüsüyle tanışmadan önce ve dürtünün doyuma ulaşmasından sonradır. Yoksa öldürme dürtüsünün aşkınlaşmış düzeyinde başarısı yoktur. Belki esnek bir kuşatıcılığı söz konusu olabilir. Ontik alanda yaşanan bu paradoksal olgu, öznenin etkin ve edilgenlik boyutlarının, engeli çiğneme veya vazgeçme arasındaki gidip gelişidir.

Ölüm ve öldürme olmasaydı...

İnsan, niceliğini matematiksel olarak iki şekilde eritir. Ölmek ve öldürmekle. Ölmek, varlık şartını yine bedeninin içinde betimlenmesi şeklinde gerçekleşen, ideal temayülde eleştirel anlam taşıyan biyolojik varlık yapının yitirilmesidir, doğası gereği. Diğeri ise, biri karşısındaki objeye yönelik, öteki kendine yönelmiş belirleyicileri olan "öldürme dürtüsüdür."

Özünü önceleyen özgürlüğünü kullandığında ölüm - intiharın belirleyicileri; *doyurucu düşünce* - irade - *ve dışa vurmasına ortam hazırlanan "kendine saldırganlık" dürtüsüdür.* Sujeye dönük belirleyicilerin nesnel gerçekliği ile "objesine" dönük olan sert, acımasız, sefil bir yoksama ile eşleştirmek, hele tümüyle hukuksal, dinsel ve duyusal zeminde hiç bir tavize yer verilmeme gibi bir tutum sergilemek, *kendine saldırganlık* itkisini duygusallık alanına hapsetmek olur.

Halbuki saldırganlık, "onlar-alanı"nda kendisini kabullendirmiş ve saygınlık kazanmıştır. Aynı güdü kendisine yöneldiğinde dayatıcılığı hukuksal, dinsel ve töresel zeminde indirgenip saygınlığı yadsınır.

Öldürme itkisinin dayatıcılığını geçekleştirmek için doyum zemini yaratan birisi ile aynı saldırganlık güdüsünü kendine çeviren, dirimsel devingenliğini indirgeyen kişiyi, aynı öldürme tanımının içine sokamayız.

Savaş meydanında kurbanını paylamış bir kişi, objesinin yaşam devingenliğini yoksamak için ya istencini kullanarak hasmının yaşam prosesüne ket vurmuştur ve bu eylemi bilincin affedilmeyecek ayıbıdır veya öldürme dürtüsünün bastırılmayan boyutudur. İradeyi baz alan yoksama olsun veya öldürme itkisinin doyurulması biçimindeki yoksama olsun, her ikisinin sonucunu kutsamak bir yana insanlık tarihinin yüz karasıdır. Yeryüzünün enlem ve boylamlarının arası öldürme dürtüsünün senaryolarıyla dopdoludur. "Tabiatı itibarıyla insan iyidir demekle büyük bir hakikati ortaya koyduğunu sanır. İnsan tabiatı itibarıyla kötüdür,demenin daha büyük bir hakikati söylemek olduğunu unuturlar."[1]

Savaş meydanında her şey izne çıkar; iğrenç, barbar, amoral değerler dışa vurulurken sadistliğin erdemleştirildiği yerlerdir.

---

1) Hegel

Erdemin tek bir ereği vardır, doyasıya öldürmek. Öldürme itkisinin veya istencin kızıştığı, arsızlaştığı, arsızlaştıkça kutsandığı, kutsandıkça coştuğu alanlardır, savaş meydanları. "Doğada herşeyin herşeye yem olduğunu" baz alan düşüncenin, insan doğasalında yansıdığı tipik yerlerdir savaş alanları.

Sorun şu; nesnesi insan olan öldürme dürtüsünün doyumunda izlenen erdemsizlikler, bir yandan ideal temayüllerle, diğer taraftan tinsel ve kültürel varsayımlarla zenginleştirilirken, *ölüm - intihar* düzeyinde yankısı, o düşlenen şekilde neden *övgülenmez.*

Saldırganlık dürtüsünün hedefini saptamada,tercihini başkasının yaşam sahasında denememiş olmasının diyetini yapayalnızlığa itilmekle öder. Halbuki bu tercihi, *iradenin güdüyle* barışcıllaştığı ender doyum zeminidir.

İrade, itkiyle bire bir ilişkilenmeden önce ölümüne kendisinden başka kimsenin sahiplenmesine fırsat vermeme ve uyanmış olduğu yanılsamalarından duyduğu tiksinti gibi uyumsuzluğa neden ilksel izlenimleri, ölüm - intiharda ussal ve bilgisel güç oluşturur. Bu ussal ve bilgisel güç, onu, varsayımsız tabulaştırılmış usa aykırı ilkelerle yalnızlığın dibine iter.

Salt ölüme bulaşmış insanın, sonsalına kendi tercihini kullanarak ontik alanını sınırlamış olması en azından öldürme dürtüsü kadar eleştirel çözümlemelere açık olmamalıydı. Kuramsal, dinsel bilgiye ayarlanmayan, ayarlanmak istenmeyen ölüm - intihar nesnesinin ölüm tacirinin kurbanını boğazlamasından daha övgülenemez oluşu, başkasının yaşama şansını yoksamasını beceremediğinden midir acaba?

Objesi, dünya içerikli şuurlu bir varlığın devingenliğini yoksayarak dünya ile ilişkisini kesmek; dürüstlük duyarlılık, özgürlük müdür, yoksa "kendisiyle varlık olma"nın ussal zeminde ayırdında olduğu uyumsuzluğunu salt herhangi bir biyolojik olgudan başka anlam taşımama i'e kendisini ilişkilendirmesinin

sonucu mudur dürüstlük ve özgürlük? Kendi sonsalı için güdüsel kaynak olarak saldırganlığın, irade ile kendisine yabancılaşmasının altında yaşamın nedenini sorgulama vardır. Sonuçta net bir yenilgiyle çirkinleşen yaşamla bire bir ilişkiye girememenin uyumsuzluğu vardır. "Kendini yoksama" seçeneği, bu koşullarda *amprik yapısıyla* hesaplaşma fırsatını doğurur.

Başkalarının yaşam hamlesi üzerinde azgınlaşmış öldürme dürtüsünün nevrozu yerine, yaşama tutsak edilmişliğin ürperticiliğine ve hilesine karşı tavır oluşturmuş olması ise gerçek bir *erdemliliktir.*

Barışta veya savaş meydanında olsun öldürme dürtüsünü doyuma ulaştıran olgu, karşısındakinin yaşam direncini kırabilme becerisidir. Hatta bu beceri o kadar yüceltilir ki, bazı inançlarda savaş tanrısı, diğer tanrıların kralıdır. Vedizm'de İndra (savaş kralı) diğer bütün tanrıların kralıdır. Öldürme dürtüsünün doyumu esnasında ölüm taciri ölürse, asil bir yaşamla mükafatlandırılacaktır. Aslında asker dolaylı - intiharı seçmiştir. Azteklerde savaş meydanında öldürme dürtüsünü tıka basa doyurmaya çalışan asker dünya içerikli bir varlık olma şansını kaybeder, yani ölürse eski Germenlerde olduğu gibi mükafatlandırılır. Güneş tanrısının cennetine gider. Sonuçta, ölüm tacirinin öldürme dürtüsü ve iradesi eleştirel çözümlemelere kapalıdır. Halbuki, öldürenin ne kadar yaşamda kalma iddiası varsa, objesinin de o kadar onu öldürme dürtüsü vardır.

Dinde öldürmenin ödülü.

Tanrı merkezci din terminolojilerinde de savaşta öldürmeyi ve savaşmayı öngörmüş ve teşvik edilmiştir. "Becerebiliyorsan barışçı görün, ama sakın savaşçı ruhunu unutma!" Öncül ilkesi budur.

Bir taraftan sevgi, kardeşlik, insancıl ilişkilerinin özünde olmadığı halde ilke olarak *çığırtkanlığını yapar,* diğer taraftan bu maske altında meydanlarda kurbanlarını peyler.

İnsan varolmakla dirimsel devingenliği içinde bir gerçekle tanışır; "yalnızlığı." Varlaşma prosesünde "öncül bağlar" la kendi varlaşmasına sebep "aracı - varlığın" *korunması altındayken* ve yalnızlık kaygısını yaşamazken, bir süre sonra "dünya içerikli bir varlık" oluşuna tanık olur. Daha sonra yalnızlık olgusu bu sefer, "onlar - alanı"nda paylaşmak zorunda olduğu gerçeğiyle örtüşür. Fakat "onlar-alanı", kendisine ait olmaktalığının karşılığı değildir. Bilir ki, "onlar alan"ı herkes'dir. Salt öznelliği olan kendi kimliğini, yalnızlığı için kaybetmek istemez. Yalnızlık ise bilincinde yakalayıp duygu düzleminde dinginleştirmediği yılgısıdır.

Ontolojik bir olgu olarak tanımlanan varlığının bu tinsel çatışkısı onu ontolojik ansikyeteye sürer. Ya *bizlerle* barışcıllaşacaktır veya *tekilleşecektir.* Bizler'le ilişkilenmesi veya zorlanışı, sonradan onu başkaldırmaya, daha sonra da öldürme güdüsünü doyurmak için meşru zemin fırsatını aramasına sebep olacaktır.

Başkaldırması, şüphesiz bizlerle ilişkilendirilmiş olmasının yanılsamasından uyandırılmışlığının karşılığı değildir. "Kendisine ait olmaktalığın" zaman anlamlı olmaktan kurtaramayacağının sonucunda tekilleşen uyanmasıyla gelen aydınlanmadır Yalnızlığı ya kendinin olacak, çakışacak veya "onlar-alanı" ile ilişkilenecek. Her ikisi de sonuçta ontolojik ansikyeteyi doğurur. Lanetlenmişliği *doğaüstünün tavrından* gelmiş değildir. Yaşama anlamı veren, anlamı zenginleştiren ve yaşamı yakalamadan -kaybetmeden doğan "anlam genişletmeleri" sonucunda "kendisi"nin ödüllü - ödülsüz ideal temayüllerinden başkası değildir. *Lanetlenmeyi ödüllenmenin karşıtı olarak tasavvur etmiştir.*

İnsan, doğası itibariyle yalnız yaşayamaz. Yalnızlık onun için azap vericidir. Tinsel kategoride en zayıf olduğu ve çaresiz kaldığı bir olgusudur. Öldürme düzeyinde kendi yalnızlığını paylaştığı insanı peylemesi, peylemesinden öte tutkusu ontolo-

jik ansikyetesine materyal oluşturur. Bir başka boyutu da, "kendini öldürme" güdüsünün dolaylı dışa vurumudur. Öldürürken önüne geçilmez itkisine rasyonellik kazandırmalıdır. Her öldürme çeşitlemesinde iradi bir nedensellik bulunmalıdır ki, bu güdü doyurulurken savunabilinsin.

Öldürme güdüsü, totaliter güç olarak "onlar-alanı"nda us-dışı ve us-içi cinayetlerle "ben"in doyuma ulaştığı ve aklandığı yerdir. Us-içi ve us-dışı ile ilişkili bütün cinayetlerin kimliği öldürme güdüsünün kuramsallaştırılmış formlarında yumuşatılır. Ve edimini kuramsallaştırmış formların içinde kolayca sınayabilir. Kuramsallaştırılmamış formların dışındaki yoksamaları ise, özgürlüğün kullanılması biçiminde doğrulanmaya çalışılır. Bilinçli bir varlığın özdeksel ve tinsel boyutlarını "onlar-alanı"nında yoksarken, bu yumuşatılmış formlardan "öldürme itkisi"ne bolca sermaye oluşturur.

Hemen hemen, her toplumda öldürme olgusunu aklama, af etme eğilimi vardır. Ölüm tacirlerine verilecek cezaları en aza indirmek için ceza kanunlarında hafifletici nedenler uydurmalarının ereği, "öldürme dürtüsü"nün gücüne sinmiş "direnmenin" kırılamamış olmasındandır. Pek az ülkede idam cezaları yürürlüktedir. Diğer ülkelerde ise ceza kanunlarında, idam cezası olsa dahi uygulamamaktadır.

Bundan çıkan anlam ise açıktır. Öldürme dürtüsü bir güç tutkunu olarak insanın doğasalında vardır. İnatla bu gerçeğe karşıt tavır almak, insanın ontik karakterinin yadsınması olur. İşte varoluşçuluk felsefesinde özgürlük olarak sunulan, "özgürlükle yapılan her şey ahlaka uygundur", tezi ile öldürme dürtüsünün onanması gerçeğinin, "onlar-alanı"nda dolaylı olarak öldüreni korumasıyla eşleşmiş olması da düşündürücüdür. Varoluşçular, "öldürme ve ölüm - intihar kişinin doğasalıdır, özgürlüğüdür,"diyerek mertçe bir tavır sergilerken, "Onlar-alanı"nda tartışmaya açık dolaylı onama vardır. Kurumsal anlatıma ayarlananan yargılarıyla öldürmeye arka çıkar, ama ölüm - intiharı yadsır.

Karısına tecavüz edilip öldürülüşünü çaresizlik içinde seyretmeye zorlanan bir kocanın, yargıdan sanıkların ağır şekilde cezalandırılmasını beklerken, sanıkların iğrenç davranışlarını *sırıtarak* anlatabilmeleri, öbeğin onların "öldürme güdüleri"ne sahip çıkacağının getirdiği *rahatlıktandır.* Grubun üyeleri, onu ölüme değil, sonuçta *yaşamaya tutsak edecektir.* Sonuçta dolaylı yoldan öldürme itkisine sahip çıkacaktır. Ölün, öldürülmüş olsaydı aynı korumaya o muhatap olacaktı.

"Ölmekle herşeyini yitirenlerle", "dünya içerikli bir varlık olmayı sürdüren" arasında tercih, tereddütsüz öldürenedir. Karısına tecavüz edilip öldürülmesinde toplum bilincinin duyarsızlığı, özdeksel varlık yapısını, sanık olarak sürdüren vahşide duyarlılığa dönüşmesi, kitlenin "dünya içerikli varlık"a olan tercihinin tanıtıdır.

Öldürme Özgürlüğün Simgesi midir?

Öldürmeye "dolaylı" destek veren öbek, sonunda bu tavrı ile varoluşçuluğun temel ilkelerini benimser. Yoksayıcı öldürme olgusu, toplumun bütün tinsel kuşatıcılığına karşı tavır alma biçiminde oluşan özgürlük davasıdır. Başkaldırma genel bir bağımsızlığın simgesi olarak ölme ve öldürmeyi bağışlar. Başkaldırmışın bu uzlaşmaz tutumu göreceli özgürlüğün karşısındadır. Geleneklere, yerleşik düzene, topluma karşıdır. İnsanın ölüme adanmış salt bir biyolojik olgu olmasının paradoksu onu çılgına çevirir, özgürlüğünü kullanmak için sonunda tanrıyı bile öldürür.

Öldürme kadar, kendi iradesini kendi ölümünde kullanma yöntemleri de sorgulanır. Sorun şu; "tamamen bilimsel bir bilinçle, isteyerek ölümü uygulayacak büyük ve bulaşıcı bir yok sayıcılığa hangi yollarla varılabilir?" diye sorar Nietsche, "Tanrı öldü." derken, yoksayıcılığıa engel tanımak istemez. "Kuralların bağlayıcılığından kurtulmadıktan sonra "cehennemliklerin en cehennemlisiyim" derken öldürme dürtüsünde özgürlüğe getirilecek sınırlamaya başkaldırma vardır. Aynı tutumu, toplum da, değer yargılarında ölüm tacirine karşı göstermiyor mu?

Öldürme dürtüsünün önüne geçilmez bir kararlılık silsilesi ile tutkuya dönüşmüş olması cinayetlerin matematiksel olarak çoğalmasına da zemin hazırlar. *"Cinayetten nasıl yararlanabilinir?"* Sorusuna Sezar: *"Onu çoğaltarak."* diye yanıtlar. Öldürmek birlikte olmanın, başka bir ifadeyle birlikte olabilmenin vazgeçilmez olgusudur. Savaşın olmadığını, insanlığın tarihinden çıkarıldığını bir an imgeliyelim. Barışın anlamı da kalmıyacaktır. Dolayısıyla birlikte-olmayı determine eden zincirin halkaları kopacaktı. Sonuçta bastırılmış itkilerin savunuculuğunu kim yapacaktı? Nasıl doyurulacaktı?

A. Camus'un başkaldıran insan betimlemesinde özgürlüğü, öldürme özgürlüğünde doyurmasını değişik yorumlar. Öldürmenin yasalara uydurulmasını yadsır. "Başkaldırmaya desteklik gelmedikçe, başkaldırmaya ulaşmış kişi çöker. Ne olursa olsun, dolaylı ve dolaysız olarak hiçbir zaman öldürememezlik edemezse de, ateşini, tutkusunu çevresinde öldürme olanağını azaltmaya yöneltebilir," der. "Başkaldırmış kişi, kaynaklarına bağlı olarak özverisini, gerçek özgürlüğünü öldürme karşısında değil, kendi ölümü karşısında bulduğunu kanıtlar."

Camus ve Nietsche'nin öldürme dürtülerindeki yorumlarının değişik olması, esasında dürtünün doğasını, yani sınırlarını kesinliyemediklerindendir.

Nietsche'deki insan tipolojisinde, insanı öldürmeye ve geniş varlık alanına yayılmış olan yoksama özgürlüğü ile kuşatılmışlığı ilke iken, Camus'ta bu tip, yumuşatılmış öldürme itkisinin canlı hedeflerine daha saygılı ve hoşgörülüdür. En az senin kadar varoluşsal imtiyaza sahip olan insanı yoksarken, "yoksama dürtüsünü kendinde, bireysel varoluşunda tecrübe etmesini salt özgürlük olarak algılar. Eşdeyişle salt özgürlük öldürme değil, ölebilmedir. Saldırganlığı kendinde deneyebilmelidir.

Sartre'da öldürme olgusunu salt özgürlüğe bağlamış, pişmanlığı, özüne ihanet olarak görmüştü. Her üç düşünür; Sartre,

Camus, Nietsche, ölüm-intihar olgusunda tercihlerinin kendi yaşamlarında sınanabilirliğini hedefler. *İradenin güdüyle* ender buluştuğu zeminin egonun kontrolünde olması, başkalarına çevrilmiş veya hazırlıklı olan öldürme dürtüsünün kendi ölümüne yansısıdır.

Yaşam içgüdüsünün karşısına yıkıcı bir içgüdü olarak cephe oluşturan potansiyel haldeki "intihar güdüsü"nün salt özgürlük olarak sergilenmesi, bilincin özellikle kendini yıkmasındaki vereceği karar değil, aksine başkalarının yadsımasına karşı oluşturulan *dayatmadır*. Eşdeyişle ölme isteği, bir ölüm iradesini ifade etmekten çok bu aksiyona engel olan başkalarına başkaldırma biçimidir.

Kendi varlık alanına getirilen tinsel ve kuramsal totaliter güçlerin tutarsızlığına "teslimiyet"in ilkesi, içinde bulunduğu çoğula saygı anlayışıdır. Özgürlüğünü çoğulun yargı biçimlerinde arama zorunluluğunun kaynağı, ölüm paradoksundadır. Belkide ölüme adanmışlığının getirdiği bulantı, salt özgürlüğünü çoğulun ideal temayüllerinde temellendirmesinde öngerektir. Öldürme isteği de çoğula kaptırdığı bireyselleşme prosesünde yakaladığı kendi kategorisinde ayrıcalıklı nesnesi, özgürlüğü olmamalı, aksine dürtünün istenç seferiyle dengeleştiği andaki tutarlılığına hiç bir engel tanımamalıdır.

Din tanrısı hem öldürür hem de öldürtür.

İster us-içi, ister us-dışı yoksamalara teistik dinlerin terminolojileri bir yandan karşı tavır oluştururlar, diğer taraftan da bu konformist tavıra endişe veren çelişkili düşler sokarlar. Göreleştirilmişlik, ideal tasavvurlarda anlam bilimle bağımlı olmadığı sürece, "seçilecek-anlam"da kişinin ihtiyacına kalır. Bir yandan kişinin öldürme kararlılığını engelliyeceksin, ama aynı kararlılığı din ideolojisi için gerçekleştirirken, anlamsız vahşi diye

nitelediğin öldürme saçmalığı onay alacak. Duygusal bir etki yaratan din ideolojisi içindeki öldürmenin yanlışlaması ile diğer alanlardaki öldürmenin sonuçta yanlışlanmaları arasında nitel bir ayrımsama olamaz. Hele dinsel öldürmelerde (toptan yoksamalar) dürtünün çılgın boyutlarına *Tanrı önselininin postülat olarak koşullandırılması* öldürmeyi zorunluluk ilkesi haline getirir. Tanrı için öldüreceksin!

Haçlı ordusunun hazırlanmasında öldürmenin tanrısal zorunluluğu kesin ve net bir söz dizimseliyle betimlenmiştir. "Tanrı Buyurdu." Sözün özgün anlamsal içeriği açıktır. Öldürme itkisine *Tanrıyı ortak etmeyle* artık bundan sonra hiç bir kimse Tanrı buyruğunu doyurmada tereddüt etmeyecektir. İnsanın ontik paradoksunda yatan fırtınaya şimdi de "öldürme güdüsü"nün tanrılaştırılmış koşulu eklenmiştir.

Tanrı için öldüreceksin! Bu bildirinin mantıksal çıkarımı esasında korkunç sonuçlar doğuracaktır. Tanrı savaş alanında emri almış olanlarla beraber olacaktır. Öldürmenin sorumluluğu Tanrıya aittir. Zira öldürmeyi kendi buyurmuştur. Ölüm taciri öldürmeyi Tanrı ile beraber gerçekleştirdiği için de ödülü yüksektir. Tanrının yapmadığını fakat istenci olanı gerçekleştirmektedir. Ölüm taciri kurbanına yenik düşerse nesnel değerlerden yoksun kalacak ama en üst manevi değerlerle bütünleşecektir.

Düşman diye peylediği "kurban-adayın" Tanrı için savaşmadığını bir an için imleyelim. Ve giriştikleri mücadelede Tanrı için savaşanı, daha açık ifadeyle *Tanrı desteğini almış olanı öldürmüş olsa öldürenin gücünün bu durumda Tanrı gücünden daha üstün olduğunun tanıtı olmaz mı?* Bunun özeti, böyle bir saptamanın teistik dinlerin tanrı postulasını kullanmada yanlışlamalarını göstermek içindir.

Benzer bir başka çelişki de her iki savaşan grup için, "Tanrı buyurdu" önseli postula olarak seçilmişse yaşanır. Her iki tarafın ölüm tacirleri aynı din ideolojisinin "temsilci-savaşçı"ları

ise, öldürme paradoksunun olgusu "Tanrı buyruğu" ile nasıl örtüşecektir? "Tanrı buyruğu" her iki taraf için de uyaran-tepki alanlarının koşuludur. *Öldüreceklerdir.* Öldürme güdülerine ortak edilmiş Tanrı, hangi grubu kutsayacak, eşdeyişle ondan tarafa olacak? *Bu durumda, elbette eninde sonunda yenilen taraf "Tanrı" olmayacak mı?*

Görülüyor ki tutku, istek ve ihtiraslarda kullanılan mantık, göreceli bir mantıktır, yani mantık kişinin isteğine bağımlı olur ki sonuçta ideal temayülleri kendisinin yanlışlanmasına yanıt veremez olur. *Çürütülmeye açık varsayımlar,* din terminolojisinin en çekindiği alanlardır. İmgesel Sözün mantıksal çözümlenişine her direniş, onu yedek sözcükler kullanmaya zorlar. "İnanç, insanın bilinçsel yanından daha çok duygusal yanının bir edimidir."[1]

Tanrıya indirgenen öldürme postulasını, varoluşçuluk terminolojisinde herkesin sinsi sinsi bilinçaltında bastırdığı bir olgu olmaktan çıkarıp ele alıp irdelemesi, açması, tabuları yıkması, insanın edim merkezciliğinin de ötesinde aşkınlığının *onurudur.* Herkesin bilinçaltında yatan ama bunu kurumsal motivlerle donatıp, bilinç alanında güdülerinin tutkusunu saklama, örtme yene, bu benim varlık alanımın özselleridir diye samimi ve mertçe ifade edebiliyor başkaldıran insan. "Ben öldürmek istiyorum! Ben bu güç tutkunu dürtüleri üstü kapalı olarak ve kendimi aldatarak doyurmak istemiyorum!" diye haykırıyor.

Ama ne din terminolojisi, ne de varoluşçu, öldürme dürtüsünü öngerekleri ne olursa olsun aklayamamışlardır. Sonuca sahip çıkmaları farklıdır o kadar. Bu tiksindirici sadistliğe Atinalı Timonun bile tükürmesi mümkün değildir. *"Ah, ne olurdu biraz temiz olsaydın da yüzüne tükürseydim."* der iki yüzlülüğe. Tükürmeyi bile kirletecek konumundadır erdemsizliği. Savaşçı olmayı görünme, ama unutmaki kendine her dönüşünde doyurul-

1) Hume

mayı bekleyen öldürme itkisiyle yüzleşeceksin. Bil ki peylediğin her bir kurban adayı doyurulacak itkine karşılıktır.

Bu kadar çürütülmeye açık varsayımlarla kurumsallaştırmış ve inancın nesnesi olmuş öldürme dürtüsünün yanında, intiharın bütün sistemlerle çatışma içinde oluşu, örneğin intiharın Camus'ta yaşama tercih edilmiş olması, Nietsche'de "Güçlü bir avuntu olarak" betimlenmesi olaya kişisel yanıtsamalardan kaynaklanır. "Ölüm-intihar"ın kesinlemesini yaparken, özne-nesne arasındaki bağlamlarını anlaksal düzeyde bıraktıklarından, olayı kesin hatlarıyla determine edememişlerdir. Kendi varlık yapılarına salt bağımlılıklarını ketleyecek olan "kendini öldürme" aksiyonuna en açık ve anlamlı yanıtı vermiş gibi bir tavır sergilese de *kendi insansal doğasına karşı duramamışlardır."* İnsan yaşamaya bir anlam vermelidir. Hayata bir anlam vermekte , yaşama için bir destek, bir atılım sağlamaktır.[1] bağlamında birleşmişlerdir.

"Hayatın toplamı neyi ifade eder?" Bireysel hak arayış, ret edilme, tehdit, zorunlu teslim olma, bunlar mı yaşamı aşkınlaştıran olgular? Hayatın toplamı bunlardan başka nedir? Kendinde varlık olmayı anlamdırmanın sonunda, özgürlüğünü yakaladığını zanneder. Halbuki mutlak bir zorunluluğun belirlediği yaşam devingenliğinin bağımsız olması mümkün değilken, ister irade özgür olsun, ister olmasın, hayatın toplamı neyi ifade eder ki? Olsa olsa Nietsche'nin intihar terminolojisinde, güçlü bir avuntu olarak gördüğü intihar tasavvurunu, zamana bağımlı "amprik Ben"in red edilmesi tehdidi gibi. İnsansal doğasına karşı duran ve saltıklaşmış risklerine rağmen hala yaşam sürecine "evet" diyebilmiş olanın, güçlü avuntusudur. Elinde olmayanı istemenin nevrozu, onu ideal temayüllerin çılgınlığına taşır. İdeal temayüllerin dillerini öğrenmedeki ve kullanmadaki mahareti

1) V. L. Franki

ise "olanaksız"ı, olması gerekenle, olanla yargılamak ve çözmekten öteye gitmeyen anlamsız direnişidir.

Kişinin yaşamak varken, "kendi ölümünü seçme"sinde, hayatın toplamını oluşturacak nitel olguların "çevrimsel devinim" veya "sarmal gelişimle" niceliksel karakterini azaltıp-çoğaltmasının rutinleşmiş *anlamsızlığına teslim olmama vardır.* Yaşam devingenliği üzerinden yüz bahar, beş bin bahar geçse de bulantı dağıtan yaşamın karakteri değişecek mi?

Bu haliyle yaşam felsefesi bütünle birleşmeyen, kausalite bağlarından kopan, istediğini bilen bir insan yapısını oluşturur. Ontik karakteri bellidir. Kendi kendisiyle yüzyüzedir artık. Kausalite bağlarından kopması, güç isteyen bir olgudur. Egoistliğini başkalarının varlık yapılarında konuşlandırmaz, kendi üzerine örtüşür.

"İlle öldürecekse, önce kendini öldürmesini becermelidir. Öldürme olgusunda erdemlik arıyorsa ve kendi dışındaki dünya içerikli varlık yapılarının yaşam hamlelerini yoksayarak bulduğunu sanıyorsa, *erdemsizlerin en erdemsizidir.* Yıkıcılık, ontik bir ansikyetenin yadsınması ve kendisiyle bir hesaplaşma ve iradesinin sonucu ise yaşamak zorunluluğuna karşı oluşturduğu bu *direnç ve kararlılığını kutlamak gerekir.*

Kausalite bağlarını kırmış, çoğulun içinde kaybettirilmek istenilen kişiliğini kırdırtmamış, kendi kategorisinde ender olan kişiyi, kişiliğini, "herkes" olan çoğulun eleştirilerine açmak bile *erdemsizliktir.* Yaşam prosesü içinde potansiyel haldeki intihar olgusunu denememiş veya düşünmemiş kaç kişi sayabiliriz? Kaçı kendini öldürme niyetini gerçekleştirebilmiştir. Tasavvuru bile, güçlü bir avuntu olarak, fantazi olarak algılanır. Gerçekleştirilmiş olanın kararlılığı ve edimi, "güç tutkunu yaşama" vurulmuş ender başkaldırmanın zaferidir. Böyle bir başkaldırma güçlü bir düşünceye ve iradeye bağlıdır.

Kendi iktidarına son vermekle kişi kendini göstermiştir eşdeyişle kanıtlamıştır. Bütün içinde alg lanmak, bütün içinde eri-

mekle eşdeğerdir. Ontik karakteri özgünleşmiş kişi, "Doğaya uygun olarak yaşa ve ondan tasarlanmadan ayrıl, tıpkı olgunlaşmamış bir yemiş gibi. Yemiş olgunlaşınca, kendini yaratmış olan ağaca ve toprağa minnet duyarak yere düşer." diyen Aurelius'un teslimiyetini, "güçsüzlüğünün" ifadesi olarak irdeler ve sorgular. Özdeksel olgusallığın devinimine *malzeme olmaktan öteye gitmeyen* görüngül varlık yapınla ölüme adanmışlığınm hayattaki manası nedir? Aynı yemiş gibi yaşayıp olgunlaşmca minnet duyarak yere düşmenin teslimiyeti mi, yoksa dalında asılıyken önüne geçilmez akışa meydan okumak mı?

İşte insan, işte yemiş.

BEN BEDENİME YABANCI MIYIM?

Varolmak, salt varolanın bilincine sahiplenmek değildir. "Olmak", yani dünya içinde bir varlık olarak, bilince kayıtsızdır. Varolmanın bilincine varmak, kavramak, yalnızca düşünce düzeyinde mümkündür. Böyle bir zihinsel çözümleme dışında "olmak" salt bir gerçek olsa da ancak tinsel hakikatının ayrımsamasında değildir.

Hayvan ve bitki kategorilerinde Varoluş anının ayrımsamalarında olmamalarına karşın dünya içerikli varlık oluşları zamansal bir gerçektir. Bu vakıa tinsel varoluş gerçeğini bütünleyen hiç bir ilkeye yanıt vermemiş olması, örgenleşmiş yaşamın "kendinde bir varlık" olmanın ilkelini karakterize eder. "Olmak", bilince yansıdığı an "olmak" halindeki olmaktalık "şuurlu Ben" kimliğiyle ilişkilenir ki, "kendinle bir varlık" olmanın görüngül gerçeği yakalanmış olur.

İnsanın salt doğa olan görüngülünü oluşturan organik bütünseliyle, bedensel - varoluşunu zamana sürer. Ancak bu süreçte "kendisiyle bir varlık" olmasının bilinçsiz bir seyircisidir. Yaşadığının farkına varmakla, görüntü gerçeği tinsel edim merkezini de oluşturur ve insan tarihleşir.

Bir taraftan örgenlerinin toplancasından oluşan üniter varlık yapı, diğer taraftan yapıya yabancılaşmış şuurlu-ben kimliği. Her ne kadar ikicil bir görüntü izlenimi veriyorsa da, örgenleşmenin doğal sonucu olan "şuurlu-ben kimliği", *örgenleşmenin özdeksel karakterini önceleyemez*. Ben bilinci ve dünya içerikli bir varlık olmanın karakteristik özelliği olan özdekselliği, varoluşsal formelinde ayrı ayrı üniteler oluşturmazlar.

Ben bilincinin soyut nesnesi *fiziksel sürecinin* sonucudur. Yoksa bilinç nesnesi kendi süreci ile örgensel olguları gerçekleştiremez. Şuurlu ben kimliği örgensel varoluşun kendi dünyasında sürdürdüğü bilge, vital yaşamıyla yabancılığı, kendi kendisine yabancılığına eşdeştir. "Kendinde bir varlık olma" otantiği "kendisiyle varolma" biçiminde realize edildiğinde, şuurlaşmanın özdeksel karakterdeki nesnesi asıl olmak koşuluyla "aklm yaşamıyla, bedenin yaşamı biribirinden ayrılır". Bu ayrışma bir yandan tinsel karakterli bütün çeşitlemeleri içine aldığı gibi diğer taraftan dirimsel yaşamın *programlanmış yüklenicilerini* de kapsar.

Beyin örgeniyle bedendeki örgensel birimler özdeksel nitelikleri yönünden ayrıcalık taşımadıkları halde, beyin örgeninin devre dışı bırakılması halinde diğer örgensel birimler, yaşamı devam ettirebilirler. Ancak kan dolaşımmı sağlayan kalp örgenselini devre dışı bıraktığımızda biyolojik çözülmenin kaçınılmazlığı ortadadır.

Beyni alınan kuş, refleks ve örgensel belirleyicilerin yardımıyla yaşamaya devam edebiliyor. Aynı hayvanın kalbi alınmış olsa idi örgensel sistem kökten çökerdi. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere yaşam hamlesi sanıldığı gibi beyin örgenselinden kaynaklanmıyor. Aksine birlikteliği yakalayan "kendinde bir varlık olma"yı beceren bilinç dışı örgenlerin tümüdür.

Aklın yaşamıyla bedensel yaşamın birbirinden ayrılması insan kategorisinde imtiyaza dönüşmüş niteliksel bir ayrıcalıktır.

Akıl nosyonu öznede kimlik problemine şans tanımış, kimliğini bedeninin üzerine taşımasına sebep olmuş, bedeniyle bütünleşememiştir. Hayvan ve bitki kategorisinde ise nesnel kökenli örgenselleşme hayvanın ve bitkinin salt belirleyicileridir. *Beden hayvandır, hayvan bedendir.* Hayvanın ontik alanda kendini bulması, varlığını kesinlemesi, şuurlu Ben'in dışında da mümkündür. Bedenin de yakaladığı bu birlik, örgenlerindeki "bilgeliğin" birlikteliğidir. Her

1) H. Marcuse

örgensel birim bir *kimlik taşır,* "bilge - şuursuz" kimliklerin birlikteliği varoluşsal formalinde sebep olgudur. Örgensel varoluşunun görüngülünde, bu haliyle insanla ayrıcalığı yoktur.

Duygusal, ansal ve düşünsel yüklemlerle insan, hayvanm ontik alanından bağımlılığını koparır ve aklın yaşamıyla, bedenin yaşamı birbirinden ayrılır. Hayvan serisinde bilge şuursuz kimlikler, dünya içinde bir varlık olarak, akıl yaşamından bağımsız olarak yaşamda en azından insan kadar iddialıdır. İnsan otantiğinde "kimseleştirilmiş ben"ler hayvan düzleminde kimlik problemini akıl dışında gerçekleştirmiş görünüyorlar. Örgenleşmenin en çıplak hali olan "kendinde varlık olma" kimlik sorunsalında sorun çıkarmıyor. Sonuçta şuurlu benin kimlik sorunsalı ile şuursuz gibi dışa vuran kimlik arasında bilgelik açısından farklılık yoktur.

Ancak bilincin *yüklenililiğini* üstlendiği kimlik sorununa bilge kimliklerin iştirakine şans tanımaması, eşdeyişle yabancılığı, aklın şımarıklığındandır. Dürtüleriyle, refleksiyle, istem dışı çalışan sinir sistemiyle ve dirimsel birlikteliğiyle yabancılaşmış olması kimlik problemini "şuur-ben"inde çözmesine öngerek miydi?

"Eğer benimde bir birliği yakalamışsam, kuşkusuz bilinç benimde, yalnız duymamda, istencimde değil, ama başka bir yerde olmalıdır. Varlığımı korumaya, bazı şeyleri çözümlemeye, bazılarını atmaya, tehlikelere karşı uyanık olmaya çalışan organlarımızın topyekün bilgeliğindendir. Bilinçli benim aracından başka bir şey değildir.[1]

Her şeyden önce Özne-bilincin kendini dışa vurmasında önemli yeri olan beyin, mikro kimyası ile sinir sistemiyle zorunlu ilişki içinde olmasına karşın, sistem içindeki yapılanmaya ve çalışma prosedürüne *yabancıdır, kayıtsızdır.* Aynı ilgisizliği,

1) Nietzsche

bedendeki örgensel devimde de izlenir. Sanki bu kayıtsızlık onun *salt imtiyazıdır.*

Örneğin mide örgenselinde, işleyişi ketlemeyecek, bireysel kimlik düşünseline eşdeş olabilecek ikinci bir *kimlik olarak duyu- bilinci oluşmuş olsaydı,* yani amprik benle kalıcı bu ikinci ben arasında, gerçek bilinçli-özne hangisi olurdu?

Ben kimliği yerine Bizlerin kimliği yaşama ortak olurdu. İşte hayvan kategorisinde "bizlerin kimliği", imtiyaza dönüştürülmemiş bilincin öznesi, tek tek örgenlere kullandırılmış ve işgalci ben şuuruna kapılarını kapamıştır. Bu haliyle hayvan kendisinden olmayanı dışlamış, "bizler"de *kendisini kesinlemiştir.* Amprik bizlerin kimseleştirilmemiş kimlikleri otantiğini korumuştur.

Lakin insan bedensel yaşamını bilince indirgeyerek bütün imtiyazı ona devretmiştir. Kendisini bu bilinç beninde kesinlemiş ve *sonuçta bedeniyle yabancılaşmıştır.* Halbuki varoluşunun sırrı "kimseleştirilen-biz"lerdedir. Yoksa kendisini kesinlediği özne-bilincinde değildir. Tekilleştirdiği bende süreklilik, varoluş olgusallığının yorumlanmasından başka insana ne sunmuştur ki?

Yaşamsal devingenlik vital biçimiyle bilinçsiz bizleri tekil ben bilincinde kümeleştiremediği müddetçe, eşdeyişle ben kimliğiyle zorunlu bir bağlantı merkezi oluşturmadıkça, sırrı kendisi içindedir. Esasında kuracağı bağlantı kendi seçimi değildir. Amprik benle ilişkilenmiş olması onun doğasal yazgısıdır. Kozmik sistemin içine kör bir fırlatılmışlığın talihsizliğini anlatmak içindir.

Beyin örgenselinin bilinç yardımıyla sahiplendiği ben kimliği, patolojik haller dışında kendini yadsımıyorsa bedensel yaşama katılmak zorundadır. Ne var ki kendi bedeniyle bütünleştiği anlar enderdir.

Halbuki; bilinçle hakim olduğu ve sahiplendiği ben kimliği kendi varlık yapısındaki bir trasplantasyona bile yabancıdır. Bi-

rincil derecedeki bir organın değiştirilmesinde olumsuzlama ilkönce *örgensel sistemin kendisinden gelir.* Yeni organın reddi yine beden ünitesindendir. Organın değiştirilmesine direnen, bilincin hakim olduğu ben değil, aksine örgensel olgusallığın bilince yansıtılmayan benleridir. "Bilinç-ben"inin, örgensel varoluşun işleyişinden, çelişkilerinden, direnmelerinden özerk olması, onun örgensel varoluş sisteminin özdeksel olgusallığına yabancılığını tanıtlar.

Benim midem diye iddia ettiği nedir? Dışa vurmuş bir örgensel varoluşun, diğer bir deyişle midenin fiziki yapısını duyumla ilgili ilişkilendirilebilecek anlamda kesinlemesini yapabilir mi? Ancak hayati fonksiyona sahip, yaşam şansının sebebi olan mideye ayırdında olmaksızın imlendirdiği bir anlam alanı yaratmıştır. Ben bilincinin böyle biliş dışı kimliğe sahiplenme ihtirasından rahatsızlık duymaz. Kendisi tarafından farkedilmeyen "kimsesizliğin" bilincin realitesinde çözülmemesi de özdeksel varoluşuyla bilinç arasında boşluk alanını oluşturur. Bu yabancı alan hem bilince hem de bedenin üniter yapısına dirençlidir.

Mide örgenselinin onaylanmış bilişsel kimlik arayışının ortada kalmaması, yerine bilincin öne sürdüğü bağımsız ben postülasını ikame etmesi, örgenseller arası kimlik problemini doğurur. Sonuçta bağımsız benlerle teke tek eşleştirilmiş "şuur ben'i" tek çözüm gibi tasarlanır. Beyin hücrelerinin yenilenmediği, buna karşılık üniter yapıya sahip olan bedenin diğer bütün örgensellerin nitel ve nicel yenilenmeleri sonucunda beyin örgenselinin kendisini bilmesi, eşdeyişle ben kimliğini muhafaza etmesi, gerçekleştirmesi ne ile ilişkilendirilebilir?

Kendini apaçık lanse ettiremeyen örgensellerin ben kimlikleri, şuurda kendini dışa vuran ben kimliğini önceler ve olanaklı kılınmasına karşın kimsesizlikleri sorunsal olamamıştır. "Kendisinde varlık olma" özelliği, *içinde boşluğu barındırmamalıdır.*

Bu boşluğun daha açık şekli hayvanların davranışlarında tanıtlanır. Alt kategorisel alanın salt "olmaktalığı", kalıcı ben'e sahip olamadıklarındandır, başka bir deyişle kimliklerinin bilişselleşememiş olmasıdır.

Herhangi bir uyarı karşısında tepkileri örgensel kökenlidir, yani şuurdışı, bedensel bir "kaçış-yöneliş"tir. Şuurla ilişkili bir davranış biçimi değildir. Onun için Hayvanın ben kimliği örgensel kimliklerinin toplancasıdır. Şuurlu ben, kimlik probleminin beyin örgenselinde çözümü gibi, dışa vurmuş çelişkili yabancılaşma yaşamaz. İnsan da ise "kaçış-yöneliş" bilişseldir.

Geniş anlam alanları yaratması ve onları kullanması sonucunda "olmaktalığının" *zengin anlam genişletmelerine gider.* Hayvanda ben kimliği beyin örgenseli olduğu halde bedenin üniter yapısında müştereken kullanılmakta iken, insanda bilinçte yansıyan esasında, ilkseli örgensel olan" kalıcı bende" temsil edilir.

Hayvan, yaşam devingenliğinin zorunlu sonucu olan örgensel kimliklerin devamlı değişmesi sonucunda yakalayamadığı dünya içerikli *ben kimliğini,* insan, bilinç ile ilişki içindeki kimliğe belli bir anlam kazandırarak göreceleştiriyor. Kalıcı olmayan, devamlı devinim içinde olan geçici kimliklerin kümeleşip dışa vurumunun belirleyicisi yoktur. Belirleyiciler yalın davranışlardadır, hayvanlarda. İnsanın kendini kendinde gerçekleştirdiğinin savı, kalıcı olmayan örgensel kimliklerin dışa vurumunu ilişkilendirdiği "kalıcı" bilişsel belirleyicisidir. Alt kategorik alanın ontik karakterinde yalnızca örgensel karakterli geçici - bilge kimlikler, ancak onun "kendince bir varlık" görüngülünden öte, özünü önceler niteliktedir.

O halde örgensel kimliklerin "geçici şuurları", ben bilinçli kalıcı şuura iştirak etmemesi bir gerçekse, tinsel yapının hayati fonksiyonlarına sahip örgenlerin ürettikleri enerjiyi bilişsel kimliğe dönüştüğünde reddetmek gerekirdi. Dirimsel yapının

her bir hayati fonksiyonuna sahip organları, Ben'in dışında, fakat onu besleyen enerji üretirler. Bu enerjilerin dönüşümü süresince ben, "kalıcı kimliğe sahip" olma şansını korur.

Ama bilge örgensel kimlikler *şuurda temsil edilmezler.* Bilinçli ben kimliğinin, örgenleriyle yabancılığına bir tanı da örgenlerin ürettikleri enerjilerinin dışa vuran rutinleşmiş uyaranları ile ilişkisini kesmiş olmasıdır. Örnek olarak dirimselliğin temel yapıtaşı olan kalbin vuruşlarını bilinç algılayamaz. Elimizi kalbimizin üstüne koyduğumuzda apaçık hissettiğimiz kalbin o sert vuruşlarının ayırdında olmayışımızın sebebi uyarıya "duyarsızlaşma" ile yabancılaşmamızdan kaynaklanır. Ancak marazi hallerde, mesela çalışma ritmi bozulduğu zamanlarda bu vuruşları yakalarız. Bu örnekte tanıtlandığı gibi Bilinç benin, örgensel varoluş sisteminin karakteristik olgularına kapıları kapalıdır. Halbuki özdeksel olgusallıkların yansımalarının toplancası ben bilincini oluşturur. Dışa vuran, ben bilincinin nedensellik postulası ile geri dönüşümlü bir birliktelik içinde olması zorunlu iken, sisteme sadık kalmayıp eşdeyişle dirimsel olgusallıkların yansımasına yabancılaşması neticesinde olsa gerek, sistemden apayrı "tarihsel-insan" ortaya çıkar.

Ben, Benler'i niçin kullanır

İşte bu ikilem içinde realize edilen insanın, kendini yoksama istenci ve ediminin hangi aşamalarda gerçekleştiğini irdeleyelim. Ölüm - intiharda iki asli faktör vardır. Biri kararı veren yani irade, bir diğeri ise dışa vuran infazı gerçekleştiren örgenseller. Ölüm- intiharda istek, irade ile ilişkilenmişse intihar anlaksal özellik taşır. İstek, irade ile uzaktan ve yakından ilişkili değilse intiharın niteliği değişir. Duygusal, ahlaksal, sosyal içerikli intihar biçimleri anlaksal özellik taşımazlar. Açık şuur beninin intihara iştiraki bu biçimdeki intiharlarda görülmez.

Güdü, refleks, duygu gibi biliş dışı olguların dışa vurumları, istek ve iradenin eşgüdümüyle gerçekleşmediğinden bilinç be-

niyle muhatap değildir. Ancak usun buyurucu gücü bu gibi biliş dışı olguların oldu bittisine çoğu zaman boyun eğer. Her ne kadar güdü dürter, us buyurursa da, *güdünün dürtüsüne bazı kereler us buyuramaz*. Ölüm - intiharın en karakteristik yönü, kişinin kendisine tehdit oluşturan olgunun şuurlu beninde gerçekleşip, gerçekleştirilememesi en büyük sorunsalıdır. Bu sorunun hem ussal hem de bilinç beniyle muhatap olmayan intihar biçimleriyle eşleşmesi zorunluluğuna dikkat edilmelidir. Zira ölüm - intihar tercihinde "isteme - irade" kipinin bilinç beninden referans almadıktan sonra edime geçemiyeceği izlenimi, intiharın belirleyicisinin istem - iradenin, belirleyicisiymiş gibi yanıltıcı eşlemeyi doğurur.

Varlık kendi içinde bireysel varoluş gerçeğinin olumsuzlamasını, daha doğru ifade ile *kendi inkarını barındırır*. Kendi gerçek varoluşunun iç yönüyle bağlantı kurmasını beceren özne, varlığın kendisini temellendirmeye çalışan nesnesine ne kadar sadık kalacağının ve ne kadar inkarına gideceğinin ayrımsanmasını yapabilendir. Varlığının olmaktalığını kesinleyen belirleyicilerin farkındadır. Sonuçta zihnin ölüm - intihar tercihinde sonradan pişmanlık duyup duymayacağı ve kesinleyicilerin *ontik birlikteliğindeki* rolü anlam taşır.

Kesinleyiciler, güdü ve iradedir. Varlık, kendisini kendisinden değişik, biçim-nesnelere indirgemesinde güdü veya iradenin birbirlerini önceleyip intiharı olanaklı kılması veya ikisinin beraberce bireysel varoluşun görüngül gerçekliği negatifleştirmesinde rollerin birbirinin üzerine örtüşmemesi, kesinleyicilerin ağırlıklarına ayarlı intihar biçimlerini doğurur.

Şayet ölüm - intihar tasavvuru tekilleşmiş yığın benlerin iştiraki ile gerçekleşme aşamasında ise ve irade onamış ise geri dönüşümlü bir tavır beklenmemelidir. İntihar güdüsünün açık seçik kışkırtmasına karşı, zihinde *irade nesnesinin olguya olumlu tavır alması* geri dönüşümü ketler. Yaşam güdüsüne karşı, yaşa-

ma negatif bir kurulma olan intihar güdüsünün İstek - irade kipinde eşleşebilmesi anlamlıdır.

Güdülerin intihar olgusunda iradeye bulaşması anlamsız gibi gözükse de -zira güdüler kör ve düz çizgi izlerler, nihai amaca ulaşmak için iradenin özgürlüğünü kendi içinde bloke edebilir. Belki de bu çatışkı insanın varlık yapısındaki ontik birlikteliği çatan özgün doğasalıdır.

Şuurlu bilinç, kendisiyle muhatap olmayan doğal itkileminin uyanmasına kendi yüksek değerlerini ya teslim edecektir veya direnecek, yani geri çevirecektir. Böyle bir geri çevirme olgusu salt iradesinin dışa vurmuş biçimi değildir. Yaşam itkisi, örgensel devinimin yaşamsal prosesünün geri dönüşümlü bir tavır almasını önler, başka bir ifade ile nesnel niteliğini korur.

Beden - bilinç ilintisinin derinliklerinde yatan doğal itkinin, irade ve nesnesiyle oluşturdukları kimlik düşünseli beden nesnesini önceler niteliktedir. Ölüm - intihar kesinlemesinde tercihini *irade olgusu geri çevirmiş gibi* algılansa da, bilinçsiz bilge "ben kimliklerinin" doğal yatkınlık ve eğilimlerinden kaynaklanan *olumsuzlamalardır,* çoğu kez.

Eğilim, yığın benlerin, kendi kimliklerinden koparılmış olmalarının iradeyle ilişkisi bakımından yanıltıcılığına dikkat edilmelidir. Kendisini yoksarken, yani nesnel gerçekliğini yoksama güdüsünden, iradenin seçimi, hangi koşullarda eşlik edecektir. Ölüm - intiharın *felsefi bir ölümü oluşturması* için yığın benlerin yaşam güdüleri devrede iken ve bilinç ben'i ile ilişkilenmedikleri halde, bilinç Ben'inin intihar itkisine *eşlik etmesiyle* geri dönüşümsüz bir edim söz konusudur.

Aydınlanmış açık bilinç, kendi Beniyle muhatap etmediği *şuursuzlaştırılmış bilge benlerin* coşkularını kendi yüksek değerlerini yitirmemiş olarak iradeyle ilişkilendirir ve teslim olur. Başkaldırı felsefesinin ölüm - intihar terminolojisinde betimlediği ve klasik ölüm - intihardan bağımsızlaştırdığı görüş bu ol-

malıdır. Ölüm - intiharda iradenin referans verdiği tek intihar biçimi, yığın benlerin iştirakiyle birlikte, şuur Ben'inin onadıkları *kendini yoksama* yani öldürmedir. Bireysel varoluşun görüngül gerçekliğini saltıklaştıran dirimsel nesnesi ile bu olgudan bağımsız fakat nesnenin yansımasında gerçekleşen kalıcı Ben bilinci, kendi görüngülünü negatifleştirmeye, kendinle bir varlık olma olgusunu yıkmaya ayarlı oluşu, yine bu sistemin gelenekselidir. Yaşam devingenliğinde önemli kimliklere sahip olup *isteme ve karar verme* gibi kiplerden yoksun olan yığın benlerin ölüm - intihar terminolojisinde rollerini irdeliyelim.

İntiharda el istemez, us buyurur. O yapar

Örgensel kimlikler tekilleşmiş olsalar da, aralarında sahiplendikleri varlık yapı içinde birbirleri için çalışmak zorundalar. "Bir üye bütün üyeler için, bütün üyeler bir üye için çalışır"[1]. Üyeler arasında kurulmuş bu ilişkiyi kesinlemek için bir intihar senaryosunda yaşamaya çalışalım. Kendini yoksama tasavvurunu edimsel bir hamleyle gerçekleştirecek olan *el örgeninin infazda rolü* ve sorumluluğu nedir?

El kullanan mıdır, kullanılan mı? İntihar kararma karşı bir tavır koyacak mı, yoksa koyması engellenecek mi? Üyeler arasında oluşan birlikteliğe uyum gösterecek mi?

Elindeki silahı şakağına dayamış, parmağı tetikte bir insanı imgeleyelim. Ölüm - intiharı gerçekleştirecek olan el örgenseli. Bütün diğer örgenler bir örgen için çalışıp tetiği çekmede el örgenine yardım edip infazı gerçekleştirecek mi, yoksa birincil örgenlerden herhangi biri, uyumlu birliği bozacak infazcı ele, eşdeyişle tek bir örgenden gelen sınırlandırmaya karşı bir tavır koyacak mı?

Eğer diğer örgenler ben kimliklerini güdü biçiminde bile ortaya koyamıyorlarsa el örgenine yataklık yapmış olurlar. Daha

1) Kant

açık bir ifade ile intiharın infazında diğer örgenler, bir örgen için çalışmış olurlar. Yaşamın deviniminde bir üye bütün üyeler için, bütün üyeler bir üye için verdikleri yaşam hamlesiyle, *intihar - ölümde birlikteliklerini bozarlar.* Yaşam tuzağının cazibesine çılgınca ayarlanmış yaşam bedeni infazcı örgene karşı hiçbir karşı tavır üretmez.

Üstün bir planlamayı içeren örgensel devinim şimdi tek bir örgene teslim edilmiş ve şuursuzun *insafına* bırakılmıştır! Elayak örgenleri infazda yüklenicilerdir. Aynı örgenler yaşam içinde bedene gelebilecek tehlikelere karşı *öncül yüklenicilerdir.* Şuur beninden emir almadan da örneğin, refleksi davranışla rahatlıkla bireyselliğini,yaşam güdüsü biçiminde ve dışında korumakta iken intihar güdüsünde aynı tutarlılığı göstermemektedir. Ontik alanda, Doğaüstünün gösterdiği titizlik ve anlambilimsellik gibi bağlamları "yaşam devinim"inin şuur beninden yabancılaştırması düşündürücüdür.

İnsanın ontik alandaki yaşam devinimi, sıradan bir *akışkanlık* değildir. Şuurlu bilinçle, insanın kendi görüngül olgusallığı bir yandan entegre olmuş gibi gözükse de bu akışkanlık örgenlerin birbiriyle bağlı, bir bütün olma özelliğini bile koruyamıyor. El ve ayak gibi intihar-ölümde asli rolü oynayan örgenler, bedenin çözümünü *istemezler - bilmezler,* intihar istencini *yerine getirirler,* başka bir ifade ile *yaparlar.*

Bilmek, istemek ve yapmak fiilleri bilincin sürekli kimliğini korumada, bedenin nesnel bütünlüğünü devam ettirmede birbirleriyle ilişkili değillerdir. Onun içindir ki *el veya ayak yapar, ama istemez, bilmez.* İnfazı yerine getirdiği için "kullanılan"dır. İnfazcı örgenler, öznel bütünlüğü sağlayan şuurlu ben bilincinden aldığı kararları çevirimsiz olarak uygular veya yapıcı öznesi olmayan ben bilincinden aldığı uyarılarla yapmaktan vazgeçer.

Kimlik probleminde, şuursuz benler tek tek örgensel kimliklerinin toplancalarının beyinde nitelik değiştirip kalıcı bende kendilerini kesinlemeleri işleminde, "özsel kimlik"leri bir anda

"ilintili kimlik" kipine dönüşür ve özgünlükleri kaybolup şuur beninin yüksek değerlerine teslim olurlar. Onun içindir ki esasında güçlü ve kalıcı olması gereken kimlikleri bu zenginliklerini koruyamaz. Sonuçta, beden - bilinç ilişkisi ile bilinç - beden ilişkisinin *değer anlamları* farklılaşır. Güdüler uyandığı zaman bilinçle muhatap olup dışa vurmuş ve sonradan us onun savunmasını yapmışsa, öznenin kendi varlık seferinde bilincin önselliği temsil edilmiş olur.

Kendi evreninde şuur beninden daha bilge olan beden nesnesinin savunucu, koruyucu tasarımlarının yüklenıciliğini yapan şuursuz örgensel benlerin kimliklerini kümeleştirip, dışa vurumunun belirleyicisi olmadığından güdüktür ve *yüksek değerlerle ilişkilenemezler.* Beden - bilinç ilişkisini aşamazlar.

İntihar - ölümü tasarlayan, *yüksek değerleri kullanan şuurlu ben bilinci,* bilinç-beden ilişkisinde kimliğini bulur. Sonuçta kalıcı kimliklerini koruyamıyan örgensel kökenli benlerle yine örgensel kökenli olupta örgütlediği ve kümeleştirdiği suskun benlerle, belleğinde bloke ettiği süreli ve belirleyici ben kimliğinin (İlintili ve özsel benler) İntihar - ölümde belirleyici faktörü olarak rolleri ayrılır.

Örgensel devinimin bütün özelliklerini göstermiş olsa da ve canlı örgenliğin tüm biyolojik niteliklerini yansıtmış olsa da, kalıcı ben varoluşsal olgusallığını bilge, fakat silik benlerle ilişkisini koparmıştır, eşdeyişle varoluşunun özüne yabancıdır. Buna rağmen "kulllanan"dır, kendi *örgeni bile yani beyni kullanılandır.* Sonuçta şuursuz benler bedeni güdüyor, bilinç beni buyuruyor.

"Şuur-ben"inin bedenin nesnesine yabancılığının bir tanıtı da bilinç olgusunun bedenin ömründen daha kısa olmasıdır. Bilincin sürekliliği kimliği koruma açısından temel ilke olmasına rağmen *bedenin ömrü bilinç olgusundan uzundur.* Bitkisel bir hayata girmiş bedenin bilinçten ayıklanmış olmasına karşılık biyolojik yaşamını sürdürebilmiş olması bu yargının tanıtıdır.

Canlı örgenliğin yaşamsal etkinlikleri "bilinç-ben"inden kopmuş olmasından sonra güdüler, kimseleştirilmiş yığın benler yaşam gücünü zorlarlar. *Bu benler bedeni güderler.*

Ben bilincinin, kendine nankörlüğü

Örgenler arasında izlenen bilgeliği, düzen ve ahengi bilinç - beden ilişkisinde yakalamak çok zordur. Uslamanın kas gücüyle birleşerek yarattığı teknolojik ve kültürel mucizeler bedenin vazgeçilmez bir örgeni olan "el" ile gerçekleşmektedir. Bilinci onore eden, maddenin son şeklinde en çok temsil edilen "el"in tarihsel önemi tartışılmaz. Medeniyetlerin çöküşünde ve kuruluşunda bedenin öncül örgenidir. Böyle teknolojik ve kültürel mucizeler yaratan bir elin ümid edilmedik bir kazada bilekten koparak ezildiğini imleyelim. Yerde duran, henüz soğumamış fakat bilekten koptuğu kısımdan kanların donarak parmakların üstüne pelteleştiğini, elin ürpertici bir morluğa büründüğünü gözleyen kişi, yerde yatan eline sahip çıkar mı, yoksa bilinç - beden ilişkisini aşarak tiksinti içinde olay yerinden uzaklaşmaya mı çalışır?

Dayanılmaz bir tiksinti ile geri kalan örgenlerle bütünleşerek kopan eliyle ilişkisini kesmede tereddüt etmemesi düşündürücüdür. Yaşamsal devinimde pek çok tehlikelere karşı kendisini korumak için kullandığı örgene "kalıcı ben" kimliği kayıtsızdır. Yaşamsal bir risk oluşturmadıkça bilinç - beden ilişkisi, bilincin kimliğini koruma açısından bir imtiyaza dönüşmez. Halbuki der Nietsche, "Eğer benimde bir birliği yakalamışsam, kuşkusuz bilinç benimde yalnız duymamda, istencimde değil, ama başka bir yerde olmalıdır. Varlığımı korumaya, bazı şeyleri özümlemeye, bazılarını atmaya, tehlikelere karşı uyanık olmaya çalışan organlarımızın topyekün bilgeliğindendir." Benim bilinçli benim bunun bir aracından başka bir şey değildir. "Bilinç-benim" kendini önceliyen örgenlerin kimliklerine sahip çıkmadığı

sürece "aracılık" *yükleniciliği de düşer.* Kendini önceleyen belirleyiciler esasında kendi kesinliğini saltıklaştıran örgenlerdir.

Bilinç beninin bedenin kimliğiyle bütünleşmediği, daha gerçekçi yaklaşımla kayıtsızlığını kanıtlayan bir başka örnekse, bilinci önceleyen örgensel devinimde risk taşıyan örgenlerin yerlerine yapaylarının devreye sokulmasında hiçbir yadırgamanın yaşanmamasıdır. Reddetme olmadığı gibi yapay organda varoluşsal varoluşların karakteristiklerini aratmıyorsa bilinç beni organik veya inorganik yapılaşmaya kayıtsızdır. Bilinç beninde bir çözülme olmaz. Kalbi, böbreği ve solunumu yapay olarak çalıştırılan bir kimsenin bilinci önceleyen yapay organları şuur beninin kimliğini değiştirebilir mi?

Hiç kuşkusuz yanıt "hayır" olacaktır. Bedensel yaşamı yapay bir yaşama indirgediğimiz halde bilinç beni en karakteristik ekstremlerinin varlığından - yokluğundan etkilenmez. Varoluşsal formelinde gerçekleştirilecek çözülmelere bile bilinç beni rahatsızlık duymamaktadır. Halbuki horlanan örgensel bilge kimlikler algısal ve güdüsel donanımının eşliğinde yaşamsal devinimi dirimsel formuyla yani "olmaktalığını" sert zemine oturtur. Örgenler arasında birini özel kılan her türlü müdahaleye karşı rahatsızlığını anında ve kararlılıkla dışa vurur.

Herhangi bir organı ihtiyacı olan birine aktaralım. Bu organ nakline ilk karşı çıkacak olan o horlanan bilge sahipsiz benlerdir. Varoluşunun özüne yabancılaştırılan her türlü ayarlamalara direnen ben-bilinci değil, aksine dışlanan bilge kimsesizleridir.

BEDENDEKİ RUHUN, ÖLÜMDEN SONRAKİ KARAKTERİ.

"Tümüyle fiziksel yaşama bağlanmış bir kişinin ruhunda, ölümden sonrada birçok tutku ve dilek yaşamayı sürdürür. Ruhun ölümden hemen sonraki durumunun kolayca anlaşılabilmesi için, şöyle bir örnek verilebilir der, R. Steiner. Ağzının tadına düşkün birisi, çeşitli yemeklerden zevk alır. Doğal olarak bu zevk fiziksel değil ruhsaldır. Hem zevk, hem de zevk duyma istemi, ruhta yaşar. İstemin doyurulması için damak gibi fiziksel organlar gereklidir. Ölümden sora ruh, henüz tat alma istemini yitirmediği halde onu doyuracak organlarını yitirir. Zevk alma organını yitiren ruh, yakıcı bir doyumsuzluk duyar. Yakıcı doyumsuzluk, ruhun bedenle gerçekleşen şeyleri arzulamamayı öğrenmesine kadar sürer."

Birinin anlatma gücü, diğerlerinin anlama aktıyla çatışmaz ise bu ifade zihinin işlemleri sonunda doğrulanabilir. Bir hükmün doğrulanması; ya *tecrübenin* (deneyin) *aracılığıyla* ya da - Totolojik hükümlerde olduğu gibi - *mantık çözümlenmesi* şeklinde gerçekleşir. Bu yollardan biri veya ötekisi ile doğrulanmayan yargılar anlamsızdır. A. J. Ayer, yalnız dini önermeler değil metafizik, ahlaki, estetik yargıların da bu ilkeye göre doğrulanamadığı zaman "anlamsız" olduğunu savunur. Çünkü, Ayer'e göre bir cümlenin anlamı, onu doğrulama yöntemine bağlıdır.

Ussal ve bilgisel gücün bastırılmış bir yansıması olan "ruh" sözcüğü din terminolojisinin ırasına tanıklık ettiği sürece doğrulanması güçleşir ve anlamsızlaşır. Böyle bir anlamsızın ölümden sonraki karakteri de ortadadır.

Yukarıdaki anlatımla, R. Steiner'in kullandığı tümcelerde özne "ruh"dur. Bir tümcenin doğrulanması öncelikle "özne"sinin ne anlama geldiğini kavramakla mümkün olur. Aksi halde çözümleme imkansızlaşır. Ruh idesi, reel alemin dışında bir imgelemedir. Ruh kavramının anlamının doğrulanabilirliği ya mantıksal çözümle veya deneyler aracılığıyla mümkündür. Ya da real ve ideal alanların ortaklaşa örnekleyebilecekleri, evetleyecekleri formları mantık alanına çekmekle mümkündür.

Ruh imgesinin tecrübe ile sınanabilirliği, insanlık tarihi boyunca, bir kereye mahsus bile olsa, öznenin özdeksel olgusallığının dışında kanıtlanamamıştır. Ancak dinsel önsavlarda, a-priori uslamlamalarda, "ruh" terimi, gerçeğin bir sürçmesi olarak inanç doğrusunda yerini alır. Din terminolojisinde bildirimlerle, buyruklarla böyle bir olgunun varlığı, inanç alanına sokulmuştur. Ruh olgusunun bağdaşmaz bağlamlarla da ilişkili olması mümkün değildir. Ruhun değişiklikleri olduğunu kanıtlayacak bir olgu da yoktur. Ruh olgusuna, salt kendi alanını bağımsız olarak kullandığı organik varlık alan dahil, onun hiçbir fenomolojik görüntüsüne veya tinsel nesnesine tanıklık edilememiştir. Ancak ruh imgesi soyut ve kurgusal alanın bir kavramı olarak sorgulanmaz eğrileri ve doruları ile din biliminde yerini alır. "Yerleşik evrenin terimlerinde der Hegel, çelişkili düşünce kipleri olumsuz düşünceyi anlatırlar. Olumsuzun gücü, kavramların gelişimini güden ilkedir ve çelişki, usun ayırt edici niteliği olmaktadır."

Ruhun sınanabilirliği, insan doğasmm kökensel bir problemi olmamasına rağmen tutkularını da onamaktan başka çaresi yoktur. Ussalcı kuramların yerine duygusal yararlıkların ağır basması ve *özsel çözümdürülere yer vermemesi* neticesinde ruhun onanması zorunlu olur. Metafizik ilkelerden uslamlamlamaya giderek kılgısal yarara dönüştürdüğü ruh kavramını, duygusallığa teslim etmesi, bilinebilen bir biçimin olmamasır.dandır.

Real ve ideal ekolün ortaklaşa evetledikleri mantık doğrularına bir bakalım. Görgülenim üzerine dayalı önermelerin "özne"si belli olduğundan, eşdeyişle gerçekliğiyle us birbirini tamamladığından, mantıksal yargının kesinliği denetlenebilir. Mantıksal dizge içinde zorla örgütlemeye çalıştığımız metafiziksel imgeler, bilgi aktları ile önermeler kursalar da, olgubilimsel yöntemin ilk sorgulamasında yeter şartı oluşturmadığından yadsınır. Dolayısıyla mantıksal yargının kesinliği başlangıçta yaygın eğilime uyan sonuçlar olsa da *kendi kurgusal kesinliği* içinde kalır. Uslanma kökenli mantıksal dizge olamaz.

Yaygın eğilimine tıpatıp uyan bazı kavramlar öyle bir alışkanlık üretir ki o kavramla kurulan her önerme de doğrulayıcı, çözümleyici karakter taşırmış gibi kabul görür. Ruh kavramıyla kuracağınız us içi veya us dışı olsun bütün önermeler, ancak duygusal tasavvurlarda doğrulanan yargıların izlenimlerini taşırlar. "Belirli bir adın neredeyse her zaman, aynı açıklayıcı sıfatlar ve yüklemler ile eşleşmesi olgusu, sonu gelmez bir biçimde yinelenerek, alıcının bilincinde anlamını dondurmaktadır. O adın, özsel olarak ayrı açıklamaları düşünülememektedir."[1]

Metafizik kurguların akılcı bir tutum gibi öne sürülmeleri, belirli bir adı, dedelerimin dedesinin de duygusal tasavvurunda öyle betimlediği için, bu adın taşeronluğunun bende de izlenmesi, esasmda alışkanlığın bulaşıcılığındandır. Usun ve görgülenimin tüm güçleri ile bu alışkanlıklardan kendimizi soyutlayamamamız, alışkanlığın "güç"ündendir. Bu gibi kavram atıklarıyla kuracağımız mantıksal dizgeler yanlış uslamlamalara sebep olur ki, doğrulukları da ancak mitsel, töresel kurgulardır. Yaygın eğilime uyan mitsel sonuçların alınması, öznenin "yakıcı doyumsuzluğuna" yol açar ve sonuçta idealar, evrenin süreci içinde R. Steiner'in tutku ve dileklerine ancak yanıt verebilir.

1) H. Marcuse

Ruh imgesi; yalınç haliyle kendini doğrulayıcı, çözümsel önermeler getiremeyeceği için, kavramın kullanım alanı, ona yüklenecek toplumun ideal temayülleriyle veya özdeksel olgusallığın dil simgeleriyle anlamlaştırılmak istenir. Zaten ruh imgesi, sözel iletişimde dinleyicinin zihnindeki sözel bir birimin anlamını çağrıştırıyorsa, ancak "onların - alanı"nda "genel söylem evreni" oluşturur.

Anlamlaştırdığı ruh imgesi ve ona yüklenebilecek özdeksel ve ideal alemin bütün yüklemlerin sözel iletişimde yargılanmaması demek, "Onlar-alanı"nın da doğrulama dizgesini aşan bu önerme *kiplerinin evetlenmesi anlamına gelmez.*

Doğrulama dizgesini aşan düşüncenin kendisini öncelikle "sorgulama alanı"na getiren sorularda aklanması gerekir. Ruh imgesi ne anlam bilimsel, ne mantık alanında totolojik niteliktedir. Bu durumda ruh imgesi, bir önermenin "özne"si olmuşsa, bu sözcüğün doğrulaması yapılmadan, önermenin sınanması hiç bir mana ifade etmez.

R. Steiner'in öne sürdüğü önermelerin, şayet önerme iseler?. çözümselliği, ilkönce "ruh" sözcüğünün tanımı ve doğrulanması yapılmadan önerme kiplerine geçmek ve tutarlılığını araştırmak kökten yanlıştır. *Bütün bunlara rağmen önermelerin içeriğini irdeleyelim.*

Duyuların özlemi ölüm sonrasına yansır mı?

Nesnel alemdeki ruhun birçok tutku ve istekleri, irreal aleme bozulmadan olduğu gibi bedensiz olarak çekilerek, görüngül alemin olgusallığının bir sonucu olan örgensel niteliklerine bağımlı formların, orada da devam ettirilmesi apaçık bir çelişkidir. Ruh idesini yine bir anlık kesinlediğimizi, eşdeyişle doğrulama alanında geçerliliğini yakalamış olduğumuzu farz etsek, zamanaşımsal ve uzayaşımsal karakterine, zaman içinde ve uzay içinde kazandığı nitellerini bedensiz olası aleme nasıl ve ne biçimde taşınabileceğinin "kanıt"ını istesek, yani doğrulanmasını

talep etsek, olayı "inanç" boyutlarına çekmemek kaydıyla, nasıl bir yanıt verebilecektir. Bilişsel öznede sonsuz merak konusudur, "inanç boyutlarını kullanmadan" vereceği yanıt.

Doğrulama alanında, yargılanabilecek bir sav, aklanmadığı sürece, kavramın anlam ve imge boyutlarının "gerçeklik alanı"nda yeri yoktur. Vereceği yanıt benim ussal idemin *eşine tepkide bulunmuyorsa* yani zihnimde uslamalar yaparak sonuçlar çıkardığım zaman, iletişim bağlamlı anlamın yapısını yakalayamıyorsam, bana bunu bilişsel zeminde açıklamak zorundadır, Steiner. "Ruh, öteki alemin boyutlarını yakaladıktan sonra, bedensellikten renk almamış olsaydı, ölümünden hemen sonra ruhsal dünyasının yasalarına uyacaktı. Lakin bunun gerçekleşmesi için de, insanın öldüğünde duygusal dünya ile tüm ilgisini yitirmiş ve terkettiği örgensel varoluşa bağlı tüm arzu ve dileklerini doyurmuş olması gerekirdi. Bu düzeye erişemediği sürece ruh, bu yönden dünya içerikli izleri taşımak zorundadır." der, R. Steiner. Ancak real alemdeki tutkularını sonsuza taşıma arzusu olan böyle bir ruhun doğası yönünden olsun, bekası yönünden olsun örgensel varoluşuyla karşılaştırdığı zaman çok *aşağı statükoda olduğunun kanıtı olur.* Ruh seferinin erişemiyeceği zenginlikleri ancak buradaki özdeksel olgusallığı ona sunmuştur.

Örgensel devinimi yakalayamamış bir ruhun statatükosu, nesnel varlık alanını yakalama fırsatını bulabilmiş bir ruha göre "hiçlik"tir. Bu dünya özneye canlı örgenselleriyle ruha sonsuza kadar dünyasal izlenimler ve karakterler kazandırabiliyorsa, irreal alemin varlık alanmın izlenimleriyle *özdeşleşmiş* olur. Özdeş mekan özdeş zamanı zorunlu kılar. Zamanları özdeşleşmiş olan ruh imgesinin "orada"da, "burada" da zevk alma organını yitirmemiş olması gerekirdi. Yakıcı bir doyumsuzluk çekmeyeceği gibi, ruhun beden vasıtasıyla gerçekleşen zevkleri arzulamamayı gerektirecek koşullar da ortadan kalkmalıdır. Çünkü bu nitelikleriyle ruh artık *örgensel özdektir.* Gizemciliğin gücü, özdeksel ve anlaksal alanların gücünü herzaman zorlamıştır.

Bireysel varoluşun özgün boyutlarından yalıtılmak istendiğinde özne, kendisini gizemciliğin kollarında bulur. Böylece nesne dünyasının özdeksel formları aynen metafizik boyutlara yansıtılmak suretiyle buradaki özlemler oraya taşınarak, duygu alanını zenginleştirir. Bunun sonucunda ruhun bekası için, us alanının dışında, ruhun niteliklerine *pragmatik bir karakter kazandırılmış olunur.*

Steiner'e göre şayet ruh imgesi metafizik alanda kendisi sonsuz bir boyut yakaladıktan sonra, buradaki bedenselliğinden renk almamış olsaydı, özne biyolojik yaşamını yitirdikten hemen sonra ruhsal alemin yasalarına özünlü olacak, duyumsal izlenimlerine özlem duymayacaktı. Lakin kişi söz dizisinde, öldükten sonra, bedensellikten renk almış duyum izlenimleri, ruhun, zevk alma örgenselini yitirmesine karşın yine de yakıcı bir doyumsuzluk duymaktadır. Ruh idesini yeniden bir an için olumlayalım. Ruhun uzamlı algısı, dünya içerikli [illegible] duyumsal kökenlidir. Örgensel izlenimlerin olgusuna özünlü oluşunun sonucunda, nesneyle algı arasındaki boşluğu kabullenmemesi öngerek iken, kendi irasını tersyüz edip, ölümden sonra birçok tutku ve dileğin örgensel karakterli anlatımıyla bir bağlama girerek, dünya içerikli izlenimlerin olgusunu duygusal tasavvurlarla örtüştürmesi onanamaz. Onamamaz çünkü, özdeğin en açık yanı, izleniminin uzamlı oluşu gereği yadsındığında biçimselliğin ne duyumsal, ne de duygusal izlenimlerini taşıyabilir.

Ruhun yakıcı doyumsuzluğu kadar şu ilksel soru kipinin yanıtı da özne için eşdeğerdedir. Ruhun duyu organıyla paylaştığı tad alma olgusu, özdeksiz gerçekleşemezken, aynı koşullarda özdeksiz tad alma nasıl devam edebiliyor? Steiner'in verdiği örnekte *buram buram dünya içerikli izlenimler* açıkça özümlenmektedir. Duyum evrenseli ile nesne arasında doğacak boşluktan korktuğu içindir ki, örgensel karakterli nitellerin kiplerine özel bir bildirim biçimi kazandırılmıştır.

Ruh imgesinin burada kazanmış olduğunu öne sürdüğü haz, tutku ve dileklerin örgensel devinim sonucunda oluşması da ayrı bir problemdir. Örgensel gelişimi yarıda kalmış veya anadan doğma bir âmâ'nm görme olgusunun yakıcı doyumsuzluğunu ruh nasıl gerçekleştirecektir. Demek oluyorki şayet beden bir organından yoksun ise ruh da sonsuza kadar bu izlenimden mahrum kalacaktır. Bu yargıdan açıkça anlaşıldığı gibi ruhun izlenimleri uzamlı ve dünyasaldır. Üç boyutlu dünyaya sığdıramadığı hasret ve arzular bile nesnel gerçeklerdir.

R. Steiner'in düşünce kiplerinde *ruh imgesini özne olarak kullanması,* öznenin kavramsal özelliği, doğrulama alanında anlamsız olduğundan, "ruh" öznesiyle kurulacak bütün önermeler geçersizdir. Aksini düşünecek olursak, Steiner'in yaratısı düşler alanı, her zaman ve her koşulda görüngül olgusallığa tercih edilecek boyutlardadır. Düşünürün dediği gibi, "Bunların gerçekliğine bir inanabilsem, cehennemde sonsuza dek kalmaya razıyım. *"Keşke, keşke irreal alem sembolize edildiği biçimiyle gerçekleşse."* Yaşamın getirdiği ızdırap, uyumsuzluk, öznenin içini bulandıran biyolojik çözülmeler, ümitsizlik, bunların bileşkesi duyu-bilinçdir. Ama ne yazık ki inanç ve beklentilerimizi hala buranın sınırlarından öteye bilişsel olarak çekememişiz. Dünya içerikli "alıntılarla" imgesel güçler oluşturuyoruz, sonra bunları varlık kategorimize lüzumsuz bir biçimde ve ısrarla oturtuyoruz. Önsel güçlere dönüştürdüğümüz her olgu gizlerin gölgesine acımasızca olduğu kadar anlamsızlıklara da teslim edilmiştir. Ruh evrenseli geçerli bir andırım taşımasa bile ona örgensel içerikli güçler vermekten de kendimizi alıkoyamıyoruz.

Karanlıktan kaçış

Karanlıktan tarihi boyunca korkmuştur insan. Hep gündüzü düşlemiştir. Orada daha bir güvencededir. Denizi karaya, toprağa tercih etmesi gibi. Toprağın üstü güvencedir ama ya altı! Toprakaltından korkar. Zira orası gök kubbenin maviliğini, ye-

şilin tonlarını, toprak üstünün doyumsuzluklarını anlamsızlaştırır. Özne toprakaltından korkar. Bedeni, biyolojik çözülme sonrasında oraya teslim edilecektir. Orası görüngül formunu değiştirecektir.

Özdeğiyle "geride" beraberliğini paylaştığı, ama "ileride" toprağın altında bu beraberliğini sürdürecek olmasından dolayı saçma bir ürküntü duyar. Bir yandan toprakaltından korkma, diğer taraftan varlık yapısıyla bütünleşmek için bağlantı kurma zorunluluğu, sonuçta korktuğu toprakaltını kutsamaya götürür onu. Bütün ümidi toprakaltının gizeminde yatmaktadır. Ruh imgesini özdeksel varlık alanıyla ilişkisini kestirse bile *toprak altındaki atığıyla ilişkisini kesmez,* zira ruh onunla bütünlük oluşturmuştur. Mezarı başında okunacak duayla, uzaklarda okunacak duanın ayrıcalığını düşünün!

Steiner, toprakaltı ile topraküstü realiteyi sistemleştirirken "Biyolojik atığı"ndan beklentilerini ve şüpheli varsayımlarını ezberci tipteki insana uygulamada bir sıkıntı çekmez. Metafizik beklentilerden temizlenmiş, ölmüş bir bedenin real alemde kanıtlanabilecek tek bir kesinlemesi vardır, o da toprakaltındaki görüntüsü. Bedenin bu saltıklaşmış değerinden, hiçbir zaman içkinlikle bağlamı olmayan yüce değerler çıkarmak, bedeni ruh imgeseli ile birlikte çevrimsel bütünlüğe çekebildiğinin sanısı, *budalaca avuntusudur.* Halbuki görüngül alemin özdeksel varoluşların çevrimsel bütünlüğün devingenliğinin, nitelikten niceliğe, nicelikten niteliğe geçiş gibi yasalara bağımlı oluşlarının ayırdında değildir.

Aynı yasalara "farazi olasılık" alanlarını dahil etmek, herşeyden önce özdeksel yasaların tabi olduğu denetlenebilir doğruları varsayımlarla eşleştirmek olur. Ruhun ölümden sonraki bedenle ilişkisini devam ettirmeye çalışmak, (Steiner'in fikirlerinde olduğu gibi) idealist düşüncenin yara almış, bulanık, belki de kendisinin bile inanmadığı sözde öz benliğine kavuşma eğilimindendir. *Yaşam, yaşamdır. Ölüm de ölümdür ve hiçliktir.*

Tanımlanamazların bilgisine, tanımlananların bilgisiyle girip, pratikte denetlenemiyecek kuramsal doğrulara erişileceğini sananlar nesnel gerçekliği inkar edenlerdir.Ruh olayı, düş ve endişelerin uygulayımsal çözülmeye duyarlı olan, direnemeyen bir olgunun özümsenmesidir.

Düşünce onu ne kadar soyutlarsa soyutlasın, onda nesnenin yansımaları, izleri görülmeliydi. Ancak önemli olan düşüncenin nesneden soyutlanarak kavramlaştırdığı kavram altı nesneyi tekrardan nesnel gerçekliğine döndürememiş olmasıdır. Kavram altı nesnel gerçekliğe döndürülemez, çünkü uygulayım bilimsel alanda doğrulanamaz. Kavram atığı olmaları bu yüzdendir.

"İnsansal faaliyetlerine doğanın "orijinal ve diyalektik yansımasından kavramlar, bu kavramlardan yargılar, bu yargılardan uslamlamalar, bu uslamlamalardan varsayımlar, bu varsayımlardan kuramlar meydana getirir. Onları doğada dener, doğrular, işine koşar."[1]

"İnsansal kavramlar doğanın ruhudur. İnsanın kavramlarında doğa, orjinal ve diyalektik biçimde yansır."[2] Tanımlanamazların bilgisinde doğa orijinalliğini yitirir, ona esrarlı bir hava verilir. Hakikatlerle olası ilişkiye girmek, onların doğada denenmezlerini yakalamak değildir. Gerçeği algılamakta ısrar etme, yanlışlıklarını inançla türettiği fantazmlarda doğrulamakta değildir. Fantazmlar açık seçik bilgi iletemezler. Kavramın kendisine yansıtılan *anlamı geri dönüşümlü olmalıdır* ki, nesnenin kendisine yüklenen kavramlar arasında esneklik, şüphe, tanımlanamazlık oluşmasın.

İdeal insanın kavramlarında, doğa, orijinal biçiminde yansıtılamadığı içindir ki nesne ve olgudan bağımsız varlıklar yaratılabilmiştir.

---

1) Hançerlioğlu

2) Hegel

KADERDE İNTİHARIN YERİ.

"Kader direneni sürükler,
kabul edeni güder.""

İnsanın, sorumluluk ve görevlerini doğaüstüne yükleyip din dogmalarıyla kendini sınırlaması ve bu düşsel dogmaların işlerliğinin misyonerliğini yürütmesi, kolektivizmin duygusallığı iken, ontik yapısındaki evrensel özürünü kalıcılara dönüştüremesinin bir sebebi de, "kadercilik" boyutunda kilitlenmesindendir.

Öznenin dirimsel alana salıverilmesi, onun başı ve sonu belli olmayan maceraperestliğe *gönüllü olmasından değildir.* İhtimallik, belkilik ve aşınmayan ümit alanları, kendi üzerine kapanan öznenin kuramsal imgeleri iken, kaderciliği; kendini zorunlu varlık temeline oturtmayan, otonomluğunun bir sonucu olan "seçme" sorumluluğuyla da bağdaşamaz.

Kadercilik olgusu, felsefe ve din kurucularının kendi öğretilerinde kesin ve kuşatıcı karakterdeki normlarla fiske edilmesine rağmen, sonuçta relatif tasavvur olması nedeniyle, geniş kritiği yapılmış ve değişik yorum ve önesürümlerle pekçok ekollerin oluşmasına neden olmuştur. Bunun için dinler tarihinde, "kader" olgusunda üniversal bir inan ve *öğreti birliği yoktur.*

Kader teriminin tanımında, önceden belirlenmiş "zorunluluk" ilkesi vardır. Bu zorunluluk, Din Tanrısı tarafından yaşam süreci içinde "değişmesi" ve "değiştirilmesi" olanaksız olan "yarın"larla şemalaştırılmıştır. Yine din tanrısının "aşkın iradesiyle" yerine getirilir. Böylece hiçbir koşulda değiştirilemeyecek zorunluluklar silsilesi özne görüngül aleme gelmeden önce, "yarın"ları doğaüstünün "takibine gerek kalmadan" formüle edilir.

Bu koşullarda kader kipinin öncülleri; doğaüstünün kesin iradesiyle hüküm altına alınması ve hükmün hiçbir nedenle değişmesinin mümkün olamayacağıdır! İkinci öncülü; öznenin bu koşullara zorunlu bağımlı olmasıdır. Bu şekliyle "kader"i, önü kapatılmış "gelecekler zinciri" olarak algılamak gerekir.

İlkel insanın doğaya hakim olan "nesnel nedensellik evrenseli"ni kıramaması, daha sonraları Stoacıların "kader" olgusu üzerine düşüncelerini yoğunlaştırmasına sebep olmuştur. Stoacılara göre "kader" olgusundan kurtulmanın tek yolu, determine edilmiş olayları yorum yapmadan kabullenmektir. Böylece kaderden kurtulmanın mümkün olacağına inanılmıştır. Henüz doğanın öznesi durumunda olduğunun *farkında olmayan*, kılgısallığından söz edilmediği, öznenin seçme ve isteme gibi yüksek değerlerinin onanmadığı bu ekolde, "kader" boyutunun bu şekilde *perdelenmesi doğaldır.*

Kader kipiyle, insan iradesinin kutuplaşmış olması, daha sonraki süreçlerde farkedilmiştir. Kaderin "optimist" karakteri yanında, "otoriter" karakteri, uygulayımbilimselliğin devreye girmesiyle, kaderin öncülleri yavaş da olsa, teker teker, "şemalaştırılmış evrensel formlarını" yitirmeye başladı. Kader teriminin genel tanımındaki öncüller; insan doğasında var olan "dinamik"liğiyle ve "isteme" kipleriyle çelişkiye girmesinden sonra, insanın varoluşsal bağlarındaki metafiziksel zorunlulukların tartışılır hale gelmesine neden olmuştur.

İnsanlık tarihinde, henüz doğmamış çocukların cinsiyeti "kader"e bağlanmışsa da bugünkü uygulayımbilimselliğin kesin denetimine girdi. Zamanımızda ailelerin istediği cinsteki çocuğu doğurma şansına sahip olmaları, "optimist" karakterli kader biçimini de kökten yıkmıştır. Öznenin "isteme" kipinin bu kesinlemesi, biyolojik varoluşundaki nedensellik bağlarının yadsınmasıyla eşdeğerdedir.

Kaderin fal ve büyü düzeyindeki sorunu

Her yeni bilimsel buluş, işlemsel ve uygulayımbilimsel belirlemelerle Din *Tanrısına dayatılan kesinlemeleri kılgısallığında çözüyor.* Şayet yarınların bilinmezliğinin, nedensellik bağları kesinliği hala sürdürüyorsa bilinmelidir ki, "henüz"ün içinde olmalarındandır. Yarınların karanlıkta kalması "henüz" çözümlenememiş olmalarındandır. "Henüz"ün, yarınları çözmedeki beceriksizliği, "henüz" alanında geçerli *anlamlandırmaları bulunamadığındandır.*

Kader evrenselinde teolojik açıdan tam bir bilinmezlik (agnostisizm) hakimdir. Kendi geleceğiyle ilgili salt bilgi kümelerini erişemiyeceği, önü kapanmış, ulaşılması imkansız gözüken "olası" olgusallıklar taşıyan ve her bir olasılığın kesinliği, geleceğe uyum göstermesinin zorunluluğunu, "inan doğrusu"nda kutsayan kişi, "henüz değil"in kararlılığını delmeye dahi cesaret edemez. Kader alanında "henüz değil"in kararlılığını delebilmek, ileri sürülecek olasılıklarda bilinmezin doğasını çözmek veya çözdüğünü savlamak, *anlaksal gevezeliğin başarabildiği bir vakıadır.*

Tahmin, hakikati hatadan ayırdedemez. Anlaksal ve amprik bilgilerin hakikati (henüz değili) yakalayabilmesi ve kesinlemesi, bilinmezlik postülatından "kader"i çekip çıkarmayla mümkünken, kesinleyici bir ayırım yapamaması bu seferin olasılığının çeşitliliğini arttırır. Büyü, fal ve astroloji gibi kuramsal kurumların metafiziksel bilgileriyle "önü kapanmış geleceğe" delik açabilecekleri iddiası veya açtıkları savı esasında doğaüstünün "mutlak istenci"nin gizliliğine açık bir *tecavüzdür.* Onun mutlak gücüne eş bir güç öne sürmek demektir. Bu iddia, Din Tanrısının "yaratıcılık" niteliğini de tehlikeye sokar.

Metafizik imgelerin kuşatıcılığına kendini lanetlemiş olan bu ayrıcalıklı insan tipi, "kader" kipi içinde saklı doğmaları (bunlar mahfuz bilgiler olmasına rağmen) elde etmiş olur ki,

bunun açıkça manası; dinsel doğmaların getiri ve götürülerinde gözlenen totaliter yaptırımların, söylemlerin kırılmasının rahatlıkla mümkün olabileceği savını kuvvetlendirir. Böylece kutsal yargı ve infaz kipleri "henüz değil"in karanlığından çekilmek suretiyle özne, geleceğiyle ilgili kesin, değişmez karakterdeki bilgilerle yüzyüze getirilmiş olur.

Falcılık ve benzer kurumların olası metafiziksel tahminleri, umutla beslenen beklentilerle uzlaşma sağlayabildiği sürece Tanrı merkezci dinlerde "tümel istenç"in bilinmezliğine "kuşku" düşürür, öte yandan da "din Tanrısı"nın gücünü teslim alma" olarak betimlenir. Bu kuşkucu tavır, bireyle Din Tanrısının güçlerini karşı karşıya getirir ve zafer bireyin olur.

Bilhassa Tanrımerkezci dinlerde fal ve büyü gibi kurumlar "tümel istenç" olgusuna paradoksallık oluşturur ve "teolojik gerekircilik"e güvensizliğin kapılarını aralar. Sonuçta "kader" kipine karşı oluşturulan "optimist" yaklaşımın tutarsızlığına da neden olur. Külli iradenin tutarlılığı ve kuşatıcılığını dolayısıyla yadsımış olan bu kurumların, *din terminojilerinin içinde yapılanması ve güçlerini din doğmalarından, formlarından almaları da apaçık bir saçmalıktır*...

Bir taraftan din dogmalarının kesinliğini onarken, diğer taraftan tanrısal güç taşıyan bu doğmalara edimsel ve düşsel tavır almak, bunu din terminolojisi içinde yorumlamak, tam bir absürdlüktür. Yapılan bir büyünün gücünü yine din öğretilerine bağlamak suretiyle "henüz değilliğin yakalanabileceği iddiası, açıkça din öğretilerine ve teistik dinlere *hakarettir*. Büyünün din öğretisinde temelden yadsınması ve yasaklanmasına karşın, yapılan büyünün içeriğinin yine din terminolojisindeki *sözlerden oluşturulması* (din öğretisi sözlerin kullanılması) sonucunda, büyüyü başarıya ulaştırması mümkünse, bu, dinin içten hançerlenmesi olur ve dinin "duygusal alanı doyurma" ayrıcalığı da biter.

Din doğmaları, buyrukları, o dine mensup muhafazakarlar tarafından "düşsel yaptırımlar" olarak kullanılması sonucu değerlerini yitirirler.

Büyücüler ve falcılar önü kapanmış geleceğe delik açabilme, "mutlak istenç"e müdahale edebilme yetisine sahip çok özel insanlarsa, kendi geleceklerini neden "aklayamazlar" Kendini, yarına bağlı olan geleceklerini yani "henüz değil"i, "henüz"e çekmekte başarılı olamazlar. Şayet başardıklarını iddia ediyorlarsa bilmelidirler ki, "onlar alanı"nda onlar da, bizim gibi varoluşsal nedenselliğin dışına çıkabilmiş üst insan grubunu oluşturmaları gerekirdi. Aksine "düşsel yatırımlara açık olan" "onlar alan"ında ancak kendilerini bulurlar. "Yarına" sahiplenen bu bezirganlar Tanrıyı kullanmasınlar yeter ki.

Kader olgusunun içindeki önceden belirlenmiş, zorunlu, değiştirilmesi mümkün olmayan şemalaştırılmış öncüllerin sırları; ya Tanrının salt bilgisindedir, ya da sır olarak telakki edilen bilgilerin, fal ve büyü ile kuşatıcılığının çözülmesi mümkündür. Bu koşullu önermenin her iki koşulunun da aynı anda doğrulanabilirliğini onamak, mantık dizgesi içinde mümkün değildir. "Teolojik gerekircilik", önü kesinlikle kapatılmış bir gelecekler zinciri ise insan, görüngül alemde "lüzumsuz bir varlık" olurdu!

İnsanın görüngül olgusallığı" tümel isteç'in bir postülatı ise, bu iddiada anlaksal bir yoğunlaşmayı beklemek saflık olur, dolayısıyla büyü ve fal faktörlerinin dinamikliği ve inandırıcılığı olamaz. Otoriter bir karaktere sahip olan "henüz değil"in karanlığını delmesi olasılığı da olumsuzlanır.

Hayvanda kader var mıdır?

Din terminolojilerinde "kader" kipi yalnız insanların bir olgusu gibi betimlense de, esasında nesnel alemde yaşamaya güdülenmiş tüm biyolojik varoluşun ortak olgusu olmalıydı. Tasavvufçuların "külli irade" şeklinde tanımladıkları, Tanrının ev-

rende "olmak"ta olan tüm canlıların önceden ve değişmeyecek biçimdeki "tümel istenç"i öznede "avans" olarak cüz-i irade ile kısmi bir esneklik kazandırılırken, öznenin altındaki biyolojik varlaşmalarda "tümel istenç" salt bir zorunluluk ilkesi olarak kalmıştır. Kalmak zorundadır! Doğaüstü, nesnel alemdeki ahengi kurmak için ussallaştırmadığı alt varlık yapıların statükolarını güvenceye almakla, kader olgusunu "biçimsel" olarak net bir şekilde devreye sokar.

Özne kendisinin altındaki kategorial alanın kendi üzerinde kapanmışlığından ötürü, doğada rahat bir nefes alabilmektedir. Sonuçta doğada kendisi için geniş bir alan oluşturur.

Kadercilik veya "teolojik gerekircilik" hayvan kategorisinde kesin ve net bir zorunluluk getirir. İçgüdü biçiminde yapma veya yapmamanın, onda bilinçli bir hüküm ifade etmemesi; cüz-i iradenin getireceği sorumluluğu da yoksar. *Zira hayvan neyse O dur.* Ondan fazla bir şey değildir. İnsana sunulduğu farzedilen "avanstan" yararlanabilme olasılıkları, Doğaüstünün "tümel istenç" seferiyle tümden ortadan kalkar. İnsana sunulduğunu varsaydığımız cüz-i iradeyi omuzlayabilmekte ancak ve ancak körü körüne öznenin kendi üzerine kapanması (redaction) yerine, uygulayımsal öğreti birliğine iştirakle mümkündür.

İçgüdü, varlık alanında kendisine yabancılaştırılmış hayvanı, finalite anlayışının formülasyonunda doğrular. "Teolojik gerekircilik", içgüdünün doğal yapısıyla özdeştir. İçgüdüde "bilinçli isteme" kipinin dışa vurumu yoktur. Yaşam sürecini arzusuna göre kullanamayan alt kategorial varlık, önü kapatılmış, yarınla, kendi kendisiyle ontik bir uyum içindedir, bundan ötürü de Doğaüstüne tinsel karakterde bir sorumluluğunun olmaması doğaldır.

İçgüdü olgusunun evrenseli, kökten kader olgusallığına rıza göstermektir. "Kader direneni sürükler, razı olanı güder" yansısı insanın seçme ve karar verme kipleriyle kaderin içine sızmasına karşılık, bu kiplerden yoksun olan alt katmanı, alt, "kader" güder.

Din bilgisinde öne sürülen otoriter karakterdeki "kader" fikri ancak ve ancak alt kategorial alanın güdülenmesinde aklanabilir veya doğrulanabilir. Din terminolojilerinin kesinlikle inanılmasını koşul olarak öne sürdüğü bu temel dogma, kognitif özellikten yoksun yargılardır. Mantıksal dizge içinde örgütlenmesi mümkün görülmemektedir.

Doğaüstünün insana, insan olarak tanıdığı özgürlüğü, Kaderiye"cilerin deyişiyle aşkınlaşır, "Kul, fiilinin halikidir. "Özne, fiilinin haliki olmakla, bir nebze olsun doğada "fuzuli bir varlık" olmadığını tanıtlar niteliktedir. Edimlerinin sorumluluğunu üstlenmesi ve bilincinde olması, onu diğer kategorilerden ayırır ve onu tinsel edim merkezi yapar. "Kişiyi kişi yapan çeşitli edimlerinin birlikteliğidir."

Külli irade içinde cüz-i iradenin yeri

Kader olgusunda kişinin sorumluluğunu ve iradesini baz alan ekoller,insanın "sınırsız istek ve iradesini" geri dönüşümsüz olarak teolojinin içeriğinden yalıtmış olurlar. Herşeyden önce, önü kapatılmış geleceğin, nisbi de olsa yakalanabileceğinin tasavvuru ve iddiası (cüz-i irade), "tümel istenç"i kökten sarsar mahiyettedir.

Öznenin "otonomluk" kipiyle çelişen kader terminolojisi, eninde sonunda kaderiyeci'lerin öne sürümü olan "mahfuz kader olgusunun" inkarına kadar gider. "Kul, fiilinin halikidir" ilkesinden kalkan her yargı, önceden ve değişmeyecek biçimde düzenlenen formulasyona, reformist yorum getirir. Salt cüz-i irade bile dolaylı doyuma ulaşma ereği, çeşitli edimlerinin birlikteliğine ilişkin gerçeği yakalayamaz.

İnsanın "kendisine" kökten yabancılaşmasını göze alamayan din bilimcisi din tanrısının kesin bildirisini delerek, ona nisbi bir avans olarak cüz-i iradeyi sunmuştur. Halbuki kılgısal insan; kendi obje seferini anlam saptırmalarından kurtararak varlığını aşarken, külli irade ile uzlaşmayı da yanlışlar. *Cüz-i irade ol-*

sun, külli irade olsun varsayımsal kurgular onu bağlamaz. Doğaüstünün ona sunduğu aklı, sorumluluğu içinde kullanması gerektiğinin ayırdındadır. Onun ereği edimin fenomolojik boyutunu *sarmal biçimindeki devinime* çekmektir.

Hayvanın doğası gereği neyse sadece odur esprisi, insanda gerekene dönük, dinamik, kendini devamlı aşan evrensellerine sahiplenmektir. Kendi görüngül olgusallığını çeşitli edimlerinin birlikteliğiyle aşması, "fiilinin haliki" ile mümkündür ancak. Öznenin olgusallığı, özgün boyutlarından yalıtılmak istendiğinde öznelleriyle ters düşer. Sonuçta geri dönülmez yanılsamalardan kendini kurtaramaz. İrade, karşısına çıkan seçeneklerden birini bilinçli- seçme işi ise eş deyişle, bilinçlilik seferi, hakikati hatadan ayırt etme ise; stoacıların öne sürdükleri kaderden kurtulmanın tek yolunun, "kader direneni sürükler, razı olanı, güder" savı imgesel tasavvurlardan öteye gitmeyen, metafizik öğreti olarak kalır. İnsanda olsa olsa, ontolojik kategori olarak sunulan Doğum-ölüm olgusunun zorunluluk kiplerinde devimsel "kader" kendini gösterir.

Nesnel alemde özneyi, "fuzuli bir varlık gibi" göstermek onaylanıyorsa, "kader" vardır. Yok eğer insan öz yaşamını kendi iradesiyle sürdürebilecek kadar donatılmışsa, "kader" olgusu "aceleciliğe" gelmiş bir *öğretiden öteye gidemez.* Kader zorunlu değişmenin dinamikliğine de ket vurur. Öznenin zaten"sınırlı doğadan, sınırsız istekleri," kader olgusunu bozan ayrı bir faktördür.

Kader olgusunu daha değişik bir tarzda yorumlayan hristiyanlığın bir kolu olan Calvincilikte, Kaderiyecilerin tersine yorumlara rastlanır. Ekollerin *birbirlerinin yanlışları üzerine kurdukları doğruları* dahi, belli bir süre sonra değişik yorumlarla birbirleriyle kökten çelişen ideler oluşturur. Ama aynı çelişki Tanrı merkezci öğretiler arasında ve bu öğretilerin de içinde pek çok tutarsızlıklarla yaşanır.

Doğaüstünün kesin ve mutlak gücü "yaratılan" tarafından onandıktan sonra, bu güce duyulan *sonsuz hayranlık, bu güce ortak olma fikrini doğurur.* Yarı Tanrıcı dinlerde, tarihi dizge içinde, pek çok milletlerde görülen bu saçma olgu, özdeksel alana yansımış sembolleriyle günümüze kadar taşınmıştır. "Cüzi irade" *bunun en açık örneğidir.*

Calvinci din biliminde, "kader"in "önceden belirlenme"si tezine bakış açısı hıristiyan ideolojisinde, "konformist" karakterli bir yaklaşım sergiler. İnsan real alemdeki fiillerinden doğacak bütün sorumluluklarından yalıtılarak, ne olmasına ve ne olacağına karar verebilen, kılgısal ve edimsel bir varlık olarak görmek istenmez. Calvinizme göre insanın kaderi, önceden Tanrı tarafından "belirlenmesine" ve "seçilmesine" bağlıdır. Buna karşılık öznenin görüngül alemde din yönünden yapacağı bütün edimsel ve tinsel "çabalar" bu kaderi değiştirmeyecektir.

Buna karşılık irade içi ve irade dışı olsun, örneğin yoksayacağı insan dahil biyolojik varoluşundan doğacak günah da, kaderinin önceki doğrusunu değiştirmeyecektir. Calvinci din biliminde insanın kaderi, onun "önceden seçilmesine" bağlandığından, hayatta kaldığı sürece bir insanı öldürmesi bile, eğer önceden "iyi" olarak tanrı tarafından seçilmişse, bu ediminden *sorumlu tutulmayacağı* yönündedir. Kötü olarak seçilmişse; Tanrıya kökten bağlılığı bile onu "günahkar" olarak imlenmesinden kurtaramayacaktır.

Öznenin irade ve özgürlüğü, "tümel istenç"in seçimine bağlı olduğundan, görüngül varoluşu diğer din terminolojilerine göre optimist karakterli kader anlayışının da gerisine düşer. Öznenin bireyselleşme prosesündeki devingenliği ve tinsel alanının bütün özsel kipleri yoksanmıştır. Bunun sonunda "dünya içerikli" bir varlık değildir artık.

Özetçe, önceden geleceği seçilmişliğe bağlanmış olan öznenin, real alemdeki yalnızlığı bir kat daha artar. Yarını için Doğaüstü ona bu konuda en ufak bir "yapma-yapmama" serbestisi

vermediğinden, real alemde yaşamını günahkar ya da günahsız olarak sürdürürken bir müddet sonra tekrar geri çekilmesinin ussal ve duyusal sorumlulukla bağlantısı yoktur.

Aynı din terminolojisinin bir başka ekolünde bu ideoloji değişik bir karakter taşır; özne reel aleme "salt günahkar" olarak gelir ve burada bu günahlarından arınmak için kurumlar oluşturur. İsa'nın özel bir varlık olmasının nedeni günahsız doğmasıdır; Görülüyor ki aynı din terminoloji içinde bile "teolojik gerekircilik" kesin bir inanç ve öğreti birliği oluşturamamışken, diğer din formlarında "kader" olgusunun inanç doğrularının çelişkisini doğal karşılamak gerekir. Kader seferinde, din terminolojilerinin tek bir inanç ve öğreti birliğini yakalaması bu koşullarda mümkün değildir.

Her din, özsel yorumlarında "kadercilik" alanına değişik *yücelti seferleri yükler.* Geleceğin sırlarını delmede yeni boyutlar geliştirebilmek, ancak, değişik "yücelti" kiplerini inanç alanına sürmeyle mümkündür. "Kul, fiilinin halikidir" tezini kendi inanç alanında temellendirmeye çalışan Kaderiyeciler, insana böylece düşünsel ve edimsel özgürlük tanırlar. Mahfuz karakterli "kader" olgusu, kulun fiiline indirgenmekle Tanrı merkezci öğretilere temelde kökten yadsıma oluşturur.

Diğer taraftan, "Teolojik gerekircilik" bilimsel gerekircilikden de ayrıştırılmış olur. İstenç ve tutku kiplerinin önünün açılması da, "kul, fiilinin halikidir," postülatımn doğal yargısındandır. Uslama kökenli bu izlenim insanlar arasında varılan bir neticedir. Dışsal gerçeğin algılanmasında imgesel ürünlerin ısrarlı kaçışını, istenç ve tutkular frenler. Abaskürantist (bilinmesinlerci) seferi istenç ve tutkulardan yalıtılmayla, kaderdeki optimist karakterli ürünlerin duygusallık alanına salınması, insanın özseline ve tekillliğine açıkça bir saldırıdır.

Kaderiyecilerin kader olgusu üzerindeki temel ilkeleri, insanın doğada "takibine" de gerek duyulmaması olgusu uslama kö-

kenli bir ilkedir. "İnsanların alınlarına yazılmış olan felaketlerden kaçmaları mümkün değildir" metafiziksel deyimseli, Calvincilerin "tümel istenç" ile özneye kendi varlığını aşması için "gerekene" dönük, evrensele fırsat tanımayan öğretisiyle özdeşlik göstermesinin talihsizliğini Kaderiyeciler bütünüyle yadsırlar.

Kader izleniminin tarihsel dizge içinde insanın takibine gerek duyulmaması anlamındadır. Bu formülasyonla kuşatılmışlığı, onun işlevsel, kılgısal ve istenç kiplerinin özsel yaşamından çekilip atılması anlamındadır. Obje seferinde sorumlulukları elinden alınmış, nesnenin "fuzuli" bir varlığı gibi imlenmiştir. Optimist izlenimci öğretiler din terminolojisini, Kaderiyeciler reformist karakterli direnişleri ile "kader"inde *kaderini değiştirmişlerdir.* Gelecek, kulun özgür edimine teslim edilmesi ile "ne olmasına karar veren insan"a seçenekler yaratmış oldu. "Kader direneni sürükler. Kabul edeni güder" Tümcesinin karşısına çok iddalı bir tümceyle çıkar. Kul, fiilinin halikidir.

Doğaüstü iradesiyle, insanın sorumluluk ve istenç ilkeleriyle çelişkiye giren "alın yazısı" öğretisi, ceza ve mükafat kiplerinin işlerliği ile de çelişir. Ceza ve mükafat önceden paketlenmiş ve ona sunulmuş ise öznenin doğaya sürülmesi "amaç" olmaktan çıkar ve doğada "araç" olarak misyonerliği sürdürme zorunluluğu doğar. Doğanın, insanın özdeksel varoluşuna ihtiyacı bir tarla faresine olan ihtiyacından öte değildir. Şayet varlık yapısıyla "araç" ise; Ceza ve mükafatın önceden kesinlenmesi, real alemde, din terminolojisinin, "insanın ceza ve mükafatlarının melekler tarafından yazılması" *öğretisini de saçma kılar.* Daha doğrusu onun doğada takip edilmesini gerek kılmaz. Şeytan nesnesinin görevi de sorunsallaşır.

Kaderin astrolojide yeri

Kader olgusunu deldiğini ifade eden astrolojinin insan tarihinde önemli bir yeri olmuştur. Astrolojinin ve yıldızların yaşamımızı etkileyen, dolayısıyla yazgımızın sırlarını taşıyan gize-

min anahtarı olduğuna inanılması, insanın iyi ve kötü geleceğinden onların sorumlu tutulmasına da yol açar. İnsanın geleceğinden sorumluluğu olan bu sessiz, dingin, "özdeksel olgusallıklar"ın öznenin yaşam formülasyonunda önemli ve geçerli rolü, bilişsel değerlerden çok *inanç ve duygusal izlenimleridir.*

Doğaüstünün evrene saldığı dirimsel ve kılgısal olgusallığa sahip öznenin, tinsel ve özdeksel sorumluluğu yıldızların devinimleri baz alınarak formüle edilirken, bunun manasının "henüz değilin tarihini" tümel istenç"in gücünden soyutlayıp, yıldızların devinimine teslim ettiğinin ayırdında mı acaba? Gizemciliğin mistik alanlarından birini oluşturan astrolojinin, Tanrı merkezci dinlerden birinin misyonerliğini yüklenen kişinin din bilgisiyle taban tabana zıtlığı inkar edilemez.

Duyu ve us bağlantısı olmayan, yalnızca duygusal doyumu olan bir zorlamanın, inançlı insanın da doğrusu olması, ikicil yargı doğurur. Ya din dogmalarına sahip çıkacak, duyu ve us bağlamı olmayanı yadsıyacak veya yadsıdığını onarsa, *din öğretilerini yoksayacaktır.* Zihinsel bir nitelik kazanması ancak bir tanesinin onanmasıyla oluşur. Tümcenin birini uyutucu bir formüle dönüştürerek, yüklem ve sıfatları ayrı olan bir tümceyle eşleştirmek her ikisini de anlamsız kılar. Onun için inançlı kişi din öğretilerinin buyrukları içinde kendini sınırlayacak ve diğerini hiçbir koşulda benimsemeyecektir.

Gizde, biliş doğrultusuyla inanç doğrusu çatışma halindedir. İnanç doğrusunun yalanladığı her boyut, biliş gücüne kaptırdığı yanlışlarıdır. Neden astroloji, Tanrının iradesine ortak edilmek istenir? Kendi illüzyonuna yalnızca kendisinin inanaması, buna zorlanması, hiç olmazsa görüngül olgusallıkta yakaladığı Ben kimliğinin yarınlarına sahip olma arzusundandır. Fala, büyüye inanmayan, yalnızca evrenin sonsuzluğuna serpilmiş yıldızlardan geleceğini yakalayacağına inanmış kişi, astrolojiyi duyumlamamış olsaydı inanmadığı, onamadığı büyü ve fala, bu kurumlarda duygusallığını doyurmaya çalışmayacak mıydı?

Giz, yeni yeni ortaya atılacak kuramsal ve imgesel ürünlere kapısını aralar, zira ihtiyacı vardır. Hele kollektivist duygusallığın ritmine uymak söz konusu ise.

Gizin oğulları kaderi ortada bırakmazlar. Yazgısını, görüngülenim alanında deşifre eden gizin oğullarını konuşlandırmakla kılgısal özselliğini boğdurur, inanç seferine ortak ettiği formlarla tarihinin "talihsizliği"ni yakaladığını zanneder.

Gizin oğullarından birinin, kendi tarihiyle ilgili ortaya atacağı bir savı, bir başka oğul yalanlıyorsa, her ikisine de aynı değer yargıları besleyen özne hangi oğulun doğrusuna inanacaktır? Ontik yapısında büyü, fal ve astroloji gibi öğretilerle önünü açtığını, "henüz değil"in gizlerini, giz olmaktan çıkarıp "olmakta" boyutun"a indirgeyebileceğine inanç, geleceğini ipotekten kurtarma eğilimidir. *Yarına şu anı empoze ettirmektir.* Yarının dinginliği öznel devinsellik kazanmış olur ki, bütün bu anlam saptırmaları, "yaşam özürlü insan"ın kendine sunduğu *yılbaşı hediyeleridir.*

İdealar evreninden, duyular evrenine sürdüğü duygusal tasavvurlardır. Özdeği, duyumsadığımız, ussallaştırdığımız halini düşünce ile birleştirme yerine, onu duygusal imge güçler haline getirerek, görgülenim üzerine dayanmayan usdışı inançlar oluşturması, usun yarınla ilgili beklentimize önceden aklama getirmesini beklememizden kaynaklanır. "Usdışı inanç"ın doğrusu "yargılanmadan" onandığı içindir ki, kılgısal usun hizmetine girmesi beklenemez.

Din Tanrısıyla çelişen intihar

Kader olgusunun metafiziksel bilgiler ışığında, *intihar evrenseline* "teolojik gerekcilik"le mantıksal bir aklamaya gitmek veya aksini savlamakla, bu iki olgunun hangisinin daha gerçekçi uslamalara dayandığını görelim.

Doğaüstünün külli iradesiyle, insanın doğum-ölüm döngüsü içindeki envanteri kesinleştirilir ve öznenin ölümü de nitel ola-

rak biçimlenmiş olur. Nerede, nasıl, hangi zaman içinde gibi. Bu biçimsellik bir bakıma zorunluluktur. Kaderi betimlenmiştir. İnsanın salt bireysel varoluşunun dinamikliğinde nihai rolü oynayacak olan "yıkıcılık" güdüsü asli fonksiyondur. Görüngül alemde kendi kendisiyle ontik tezat oluşturan doğal yapısının gereği, ölümünün yer, zaman ve biçiminin karakteri, önceden formüle edilerek *külli irade ile paketlenmiş olması* tezi, ilk önce cüz-i iradeyle çelişir. Paket programın "dökümüne" mutlak surette bağımlılık, cüzi iradenin yargısıyla da çözülmesi için kapı açık bırakılmıştır.

Semavi dinlerde intihar etmek veya teşebbüs etmek affedilmez bir suçtur ve günahtır. Suç olabilmesi için edimin gerçekleşmesi veya teşebbüsü gerekir. İntihar olgusunu gerçekleştirecek insanın eylemi *salt iradesi midir?* Yoksa Doğaüstünün paket programında öngördüğü yargının yine *O'nun iradesiyle infazı mıdır?* Bu, irdelemeye değer. Din Tanrısının önceden kesinlediği mutlak istenci "intihar edimi ile yerine gelmişse suç,tanrının mıdır? Bunu imlemek yanlışsa, suç insanındır. Polarize olmuş iki irade söz konusudur. Biri yaratanın iradesi, diğeri yaratılanın iradesi. Ölümün biçimi ve zamanı konusunda çarpışmışlar, *insanın irade gücü üstün gelmiştir.* Bu didişmenin sonunda insan iradesinin zaferi vardır. Zira suçludur. Din Tanrısının programını altüst etmiştir. Günaha girmiştir. Kendi yaşam evrenselinde doğal yapısı gereği, ölüm paradoksunun zamanını "en azından" kendi kesinlemiştir.

Özne, gerçekleştirdiği intihar edimiyle kendini yoksamışsa ya suçludur ya da suçsuzdur. "Suçlu ise" din Tanrısının "mutlak istenci" şeklinde formüle edilen "kader" *olgusu yoktur.* Zira özsel iradesiyle, din tanrısının iradesinin üstüne çıkmıştır. "Suçsuz ise" kul fiilinin halikidir, dolayısıyla kul yarınlarını usun hizmetine ayarlaması, fiillerinden sorumlu olması tezi gerçeklik kazanır ki, yine "Kader" olgusu gerçeği çok derin yara almış olur.

Ölümün nitel karakteri önceden "tanrı istenci" ile biçimlenmiş ise ve bu ölüm biçimi intihar olacaksa bunun suçlusu kim olacaktır? Suç ortada, suçu işleyen ve işleten de ortada. Öznenin ölümü bu yüklemle özdeşleştirildiğinde, eğer intihar suç sayılacak bir olgu ise, din Tanrısı bu adaletsizliğini, kendi istenciyle real alemden zamansız *bir anda çektiği insanı mükafatlandırararak* kanıtlamak zorunda kalacaktır. Özdeğin intiharı suç gibi imlense de esasında din tanrısı tarafından *ödüllendirilecektir*. İntihar veya intihara teşebbüs, bu din öğretisinde suç değil, aksine din Tanrısının insana irreal alemde ihsan edeceği en büyük değerleri sahiplenmek için yarattığı bir fırsattır, çünkü din Tanrısı suçludur.

Görüldüğü gibi, intihar seferinin din terminolojilerine bu şekliyle sokulup, yorumlanması hem kurumuna zarar verip duygusallığını kaybettiriyor, hem de postulat olarak aldığı Doğaüstünün gücünü yazıklıyor. *Doğaüstüne güç verip ondan güç almak isterken her şeyi beraberinde berbat ediyor.*

Şairin dizeleri, yaşamla "kader" olgusunun çelişkisini, dünya içerikselliğini önsel aldığında şöyle yorumlar:

Yoğurmuşken çamurum, sence de belliydi özüm,
Ne günah işleyeceksem, biliyordun onu tüm,

Yargın olmasa eğer, işleyemez kimse suçu.
Neden öyleyse kıyamette yakarsın a gözüm!

Din terminolojilerinde önü kapatılmışlığın falcılık ve büyü gibi metafizik imgelerle açılması mümkünse, öznenin, ölüm biçimini de zamanını da betimlemesi gerekir. Olgusallığın yarınlarının dinamikliğinin özneye geri dönüşümünü sağlanabiliyorsa, bu olgu direkt olarak din tanrısının"isteme" kipine açıkça bir "tecavüzdür." Tümel istenç"le önü kapatılmış bir gelecekle, real alemde kimliğinden tamamen yabancılaştırılmış insanı külli ira-

denin bir postulatı olarak imlediğimiz sürece, İntihar olgusunda sujenin sorumluluğu da kalkmış olur. Varoluş formundaki envanterden doğan sonuçlara boyun eğmek,insanın doğası gereği bir varsayımı ise, cüz-i iradeyle ölümü "aramak" *külli iradeyi bir yönden yadsımaktır.* İntihar, öznenin bir tercihi ise tanrımerkezci dinlerdeki "tümel istenç" kipinin totaliterliğine tepki oluşturmuş olur.

Neticede önü kapatılmış bir geleceğe kilitlenmiş bireyin ölümünü intiharla kesinlemesi ona hiçbir sorumluluk getirmezken, özgür istencini kullanarak olacağı "sabırla" beklemek yerine yaşamının koşullarını bozabilmesi, "külli irade" gücünü aşabilmesiyle, *gücü onunla özdeşleşir.* Din Tanrısının kader evrenselide böylece göreceliğe taşınır. İntihar olgusunun majör önermesinin, minör önermenin öznesi olmasının bilişsel yanı, kendi varlık alanına yabancılaştırılmış olanın özgürlüğünde oluşan nitel farklılıklardır.

Kader, kişinin özgürlüğünü öldürür

Sınırlı yaşamda sınırsız istekler, "kader"in gizemciliğini anlam saptırmalarına sürükler. Özgürlüğün külli irade içinde tecellisi, erekselliğini aşan, *özgürlüğünün* kilitlenmesi ve önünün kapatılması anlamını doğurur. Özgürlüğün kendi "yaratması" olarak imlenmesine sebeptir. Öznenin örgensel devinimi sonunda gerçekleşen özgürlük kipi onun özselidir. Özgürlük,anlaksal verilerin doğuştan itibaren geçireceği *devinimin niteliğine bağlı olarak netleşir.* Var olan-var olmayan özellikleri, özgürlüğün kendi yaratması olarak imlenmesine bırakılmışlığı vardır.

Primer veya sekonder tipdeki bir araz, öznenin bireyselleşme sürecinde, "özgürlüğünü" yakalayıp - kaybetmesinde, yani "kendi kendiliği"ni, "olmakta"lığının yaratılmasında, bırakılmışlığı vardır. *Örgenselleşmenin sağlıklı oluşu,* net bir özgürlüğü de beraberinde getirir. "İnsan özgürlüğe mahkumdur. O,

onun alın yazısıdır."[1] Özgürlüğe mahkum oluşu örgenseliğinin özselidir.

Özgürlüğünü yadsımak, onun duygusallığını, ussallığını edimselliğini yadsımak kadar tehlikelidir. Bu kiplerin tümüyle rekabet edecek güçtedir. "Özgürlük, bilgiyi, bilmeyi ima eder."[2] Bu evrenseller "alıcı" ve "verici" öznenin resmi özselleridir. Kimliğidir. Kendisini sorgulama alanına çeken suallere, düşünce statükosu içinde yanıt arayabilmesi özgürlüğünün doğasındandır.

Böyle aşkın bir role sahip olan "özgürlüğün", kader olgusuyla boğdurulması, özdek üzerine yüklenmiş kiplerin doğrudanlığıyla bağdaşmaz. Yaşamın devimselliği ise, bilinciyle tinsel ve objektif değerlere iştirak etmesi ve isteme kipiyle birlikte "bilgili bilme", Kader olgusunu aşmış, özgürlük "saçmalığı"nı *tanımıştır!* Aldatılmışlık, kendi değeri konusunda yanılsamasının yılgısı ve yalnızlığıyla "özgürlük duygusu" evrenseli çelişki oluşturur.

"İnsan kaçınılmaz bir şekilde salt bir yokluğa ve hiçliğe doğru sürüklenir. İnsanın büyüklüğünü meydana getiren şey, yokluktan, ümitsizlikten, kendi kendisini boşuna harcamaktan ve tükenmekten ibaret olan bu alın yazısını gülümseyerek ve bilinçli olarak kabul etmektir."[3] İşte özgürlük duygusu böyle anlamsız bir bilgi kümesine teslim edilir. Bir yandan yokluğun ve ümitsizliğin anlak'ın bütün verilerini alt üst eden "kendine ait olmaktalığın" olgusunun yıkılışa adanmışlığı, diğer yandan da açık bilinçle kabulü ve bu düşünsel dizgelerde kimliğini oluşturan Sartre.

Alınyazısını (kaderi) kılgısal devingenliğinde arayan, boyun eğen, kendi kendine olmaktalığını bile yadsıyan "özgürlükçü"

---

1) Sartre
2) H. Maruse
3) Sartre

Sartre' bir noktada "kader" kipine gülümseyerekte olsa bağımlılığını duygusallaştırıyor.*"Ölmekle herşeyin bittiğini kim, nereden biliyor?"* Bu söylem tarzının aksini düşünelim. "Bitmediğini acaba kim biliyor?" Hiç kimse. Ancak bitmediğine *inanan,* ölüm korkusuna sıkı sıkı bağlanan kişinin *imanıdır.* Bilmez, inanır. Ölmekle herşeyin bitmediğini tanıtlamaya çalışırken, "İnsan, öte dünyada, hergün sabahleyin uyandığı gibi uyanır..." diyebilecek kadar dünya içerikli düşünür.

"Kaldı ki ruh bedene girmeden kendisine kader planı.. anlatılır." Kendi içinde iddialı söz dizgesinin kaynağını soralım. Önce Din Tanrısının mesajı olmadığı kesin. Kutsal kitapta böyle bir bildiriye rastlamak olanaksızdır.

"Tümel istenç"in bu biçimde kendisini sergilemesi kaderin yalnız "kendisi" tarafından bilinebilirliği ile çelişir. Kader insanın eline geçen plan değildir. Aksine kaderin içeriği insandan saklanmıştır. Kutsal kitapta Din Tanrısının bildirisi böyle iken, nasıl olur da insana anlatılır.

Daha da tehlikelisi, bu plana uyacağına dair insandan söz alınmış olmasıdır. Sonuçta Din Tanrısı ile insan bir anlaşma yapmış oluyorlar. İnsanın eline kader planı görevli varlıklar tarafından verilmişse andırımı açıktır; İnsanda kesinlikle kader yoktur. *"Kul fiilinin halikidir."*

Başımıza gelen her olayda Allah'ın izni vardır... "Spatyum"da kendine anlatılan kadere uymakta suç, uymamakta suçtur! İzlendiği gibi saçmalık bir kere başladı mı, saçmalığın içine battıkça batar insan. Hangi din bilimi olursa olsun dokunulmazlığı gülünç hale gelir.

Eleştirel bir tanım olan spatyum'da kendisine kaderi anlatılırken, görüngül aleme geçince "intihar" edeceği bildirilmiş ve söz alınmış ise ve ancak intihardan dünya evinde vazgeçmişse, yüce varlığın iradesini çiğnediğinden günah mı işlemiş olacaktı veya kaderinde intihar sözü alınmış insan, intihar ederse neden günahkar olsun?

"O yüce varlığın iradesi dışında hiçbir şey olmayacağı için kişiyi intihara sürükleyen olay da Allah'ın iradesi ile olmuştur..." Halbuki intihar her dinde tartışmasız yadsınmıştır. Kişiyi intihara sürükleyen Allah'ın buyruğu ise suçlu o mudur? Dinlerin günah olarak algıladıkları intihar nesnesi Allah'ın günahı olmaz mı?

Duygusal doyum bir kere coştu mu ne anlağını tanır ne de kimliğini. Bundan sonra us güdülür, aynen yukarıdaki söz dizgelerinde gözlendiği gibi. Spatyum'u tanıtlayacak bir babayiğidi bulamazsınız. İnanç doğrusunun otantiğini bile aşan bilme dünyasının gerçeği ile çatışan bu kavramlar teolojinin envanterini allak bullak eder.

İntiharla ilgili dürüst olmayan böyle savlara saygılı olmak mümkün değildir. Tanımlanma bilgisinden mesaj üretme işinin sonu böyle hüsranla biter.

Bilme doğrusu ile inanma doğrusu arasındaki ayrımsamaya şöyle bir örnek verebiliriz. Dirimsel bilimi bir yana bırakalım. Bir baba çocuğun kendine ait olduğuna inanır, annesi ise kendisinden olduğunu bilir. İnanma ve bilme doğrularının gerçeğe kapılarının ne kadar açık ne kadar kapalı olduğunu apaçık betimleyen bu örnek şüpheli kaynak-doğruların karakterini realize eder.

Kalıcı değerler ancak bilme doğrusu ile mümkündür. İnanan kişinin kendi inancını yadsıyan bir bilgiyi okuduğuna, irdelediğine *tanık oldunuz mu?* İnandığının yanlışlamasını okumaktan, *bilgi edinmeden köşe bucak kaçar, cesaret edemez.* İnançların yıkılmasından ürktüğü için, gerçek kimliğinin yansıması bile olsa buna izin vermez. Hemen hemen tutucu inancını yadsıyan hiçbir *anlatıcıyı dinleme dürüstlüğünü gösteremez.*

"Fuzuli varlık"; gülümseyerek alın yazısını bekleyen, özgürlüğünü kaptırmış ve teolojinin içine itilerek büyüklüğü tescil edilmiştir! Dünya içerikli doğrulaması, kendi yaratması olan usdışı bir özgürlükte kaybettirilmiştir.

Geleneksel düşüncenin intihara bakışı

İntihar terminolojisinin anlam yetimizi aşan kelimeler dünyasında nasıl doğrulandığını tanıtlayalım. Cenk Koray'ın, bilme dünyasının aynasına yansıttığı mantıksal temellendirmeleri, *geleneksel düşüncenin* tipik bir örneği olduğu için irdelenmeye değer. "Ölmekle her şeyin bittiğini kim ve nereden biliyor. Kaldı ki, ruh bir bedene girmeden önce kendisine kader planı, görevli varlıklar tarafından anlatılır ve bu kadere uyacağına dair söz alınır. İntihar öteki alemde, spatyumda verilen bu sözün bozulması olduğu için, her dinde günah kabul edilmiş ve yasaklanmıştır. "Başımıza gelen her olayda Allah'ın izni vardır. O yüce varlığın iradesi dışında hiçbir şey olmayacağı için kişiyi intihara sürükleyen olay da Allah'ın iradesi ile olmuştur. Buna isyan etmek Allah'a isyan etmektir ...."[1]

1) O Hançerlioğlu

TANIMLANAMAZLARIN BİLGİSİ

Yeniden şu bilgiyi hatırlayalım: "Bilgi, nesnenin kendisinden başlar. Duyularla algılanır, insan bilincinde çeşitli soyutlamalara, bireşimlere uğrar. Kavramlaşır, ulamlaşır, yasallaşır. Sonra yeniden doğaya nesneye döner ve kendini pratikte denetler, doğrular. İnsan bilincinde kavramlaşan, ulamlaşan, yasalaşan yansı, yeniden doğaya dönerek pratikde doğrulanmadıkça "bilgi" olmaz."[1]

Karşımda duran "olmakta olan" (Ding an sich) kitabın bilgisinin *gerçekliği bir problem çıkarmaz.* Çünkü, kitabın objesi duyularla algılanır. Sujede zihinsel bileşime girer. Sonuçta uslamlandırır, kavranır. İş burada bitmez.Tanımlanan bilgi tekrar nesneye döner ve doğrulanırsa kitabın özdeksel olgusu artık saltıklaştırılmıştır. Doğrulanmadıkça da bilgi olamaz.

Doğrulamanın prensibi, mantık alanında kendini tanıtlayabilmedir. Kitabın, kapı menteşesi olması çelişmezlik prensibiyle tanıştığı zaman kitap kendi üzerine katlanır ve kitap kendisinin aynısıdır. Yargının gerçekliğe uygunluğu kuşku götürmez. Zorunlu bilgi olma özelliğini kazanır. Doğru ve yanlış kipleri anlak ve duyum evrenselleriyle saydam hale dönüşürler ve görüngül alanda onaylanır veya yadsınır.

İnanç alanında bir yargının doğru olduğunu söylemek, bu sözel simgeye, diğer bir deyişle bildiriye inanmıyanın yanlışını kesinlemekle mümkündür. İnanç doğrusu içindeki yanlış, yanlışın içindeki doğru kadar kesinlik kazanır ki, o doğru söz dizgesi bu biçimiyle yoruma açık önermenin kesinkes doğru olması, yanlıştır.

Bir grupta, üyelerin doğru olarak inandığı düşünce kipini, bir başka düşünce grubunun aynı kararlılıkla yanlışladığını imgeleye-

lim. Sonuçta "doğrunun tutarlılığını" salt düşünsel alanda yakalamak imkansızlaşır. Bazı inanç doğrularının yanlış bilgiler olmadığını veya doğru matefaziksel bilgiler olduğunu kim iddia edebilir? Gerçeğin bilgisinde tarafsızlık ilkesi, yargının gerçeğe uygunluğunu denetleyen, duyularla algılanan bilginin mantıksal dizge içinde örgütlenmesine bağlıdır.

Benim doğru olarak bildiğim bilgi kümesini bir başka zihni tutumun yanlış olarak yorumlaması ve savunması, "doğru" üzerinde "geçici" olabilirlik yaratır. Doğru veya yanlış ikileminin "olabilirliği", nesnenin kendinden başlayıp zihinde bireşime uğradıktan sonra tekrar nesnesinin üzerine katlanabiliyorsa tek birine anlamdaş olur. İnanç alanında bu doğrulamanın yakalanması güçlüğünden öte, zaman içinde birbirlerine yerlerini bırakma zorunluluğu da vardır.

İnsanlık tarihi boyunca tanrı merkezci dinler olsun, felsefi öğretinin yaratıcısı dinler olsun tahrif edilmiş, yerlerine bir başka inanç sistemi gelmiş oturmuş, onlar da postülatlarını uzun zaman koruyamamışlar, yerlerini ondan sonraki başka irrasyonel bilgilere bırakmışlardır. Bu çözümsüzlüğe ön gerekçe, *olasılıkların tanımlanamaz oluşudur*. Olasılığın yarattığı "geçici" olabilirlikler, olasılığın nesnesine katlanamadıklarından *yanlışlamanın anlamdaşı* olabilmişler ancak.

Şeytan sözcüğüne inanılır ama bilinmez

Mantık açısından kılgısal bilgi, nesnesini gerçekliğe çekemediği sürece, yargıların gerçekliği de duyumsal ve anlaksal alandan *sözde sözsel imgelere* dökülürler. Teist dinlerin postülat olarak ele alıp insanlığın kaderinde rolü olan ve izlenimi kognitiv bilgilerle beslenen "Şeytan" terimi, tanımlanamaz bilgi olduğundan gerçeğin bilgisini de tahrif eder niteliktedir. Tanımlanamazın bilgisi ancak kendini de aşan hakikatlerle olası münasebet içinde olması, sözcüğü "bilinmezcilik" alanının dibine iter.

Agnostisizm, "şeytan" sözcüğün, daha da esrarlı bir hava verir. Zira bir kavramın karşılığı olmadığı halde, özne -duygu arasında bir bağ kuruyor ve bu bağ beklentisinin veya öyle olmasının gerektiğini tasavvur etdiyorsa, bir süre sonra *akılda zorunluluk ilkesi olur.* Bu us dışı zorunluluk, olasılığın üstüne çıkar ve "öznel-gerçek" olur.

"Şeytan" sözcüğü, içinde bulunduğu durumdan ve anlamdan ayrılmış mıdır? Heidegger, "Söz, içinde bulunan durumdan ve anlamdan ayrılırsa salt bir lakırdıya dönüşür" düşünseli ile salt şeytan hakkındaki bilgisi peşin yargıdan öteye gitmeyen insanın düşsel serüveninin niteliği olarak tanıtlanır.

İnançla türetilen her tanımlama, "denenmemişin" bilgisi olduğundan mantık alanında tutarlılığını yakalamak, kitap bilgisinde yakalanan ve *aklanan gerçeğin yanlışlanması* kadar güç bir işdir. Karşısında duran kitabın bilgisini yadsıma, zaman ve mekan alanlarını karşısına almak demektir. Buna ne duyumsal ne anlaksal güç direnemez. Saltık bilgi, göreciliğin ,kuşkuculuğun, eleştiriciliğin, bilinemezciliğin nesneyle ilişkisini kestiği yerde başlar.

"Gerçeği algılamak"la, gerçek olduğunu imgelediği "gerçeği yaratma" ve kabullenmeden doğan yanlış ve doğru yargılar, "şeytan" sözcüğünün doğrularını yanlışladıkları nisbette iddialı olur. Dinin fantastik imgeleri gerçeklerle tam bir kopukluk içindedir. Buna rağmen öznenin kitap bilgisinde saltıklaştırdığı bilginin aynısını "şeytan" sözcüğünde de yansıtmaya çalışması *hakikatler arası münasebeti de yıkar.* "Kitap" bilgisi ile "şeytan" bilgisinin hakikati tasvir etmesinde hiçbir ayrıcalığı yoktur demek, kitap bilgisinin realizasyonunun reddi olur ki, bu da *kendi gerçeğiyle ters düşmesi anlamındadır.*

"Şeytan", olasılık sınırlarına bile varamayan belkisizliğin atıklarıdır. Gözlemsel terimler, fantastik imgelerle gerçeklikleri kabullenildiğinde "devingen düşünce" gider, onun yerine gü-

dümlü "devimsiz düşler" *üşüşürler*. "İnandığı" imgeleri "bildiğini" zannetme, iddia etme, mantık dizgesindeki tutarlılığı karşısına alma olur ki, bunun manası da özdeksel alanda özne-nesne ilişkisini kesmedir. Kitap bilgisiyle şeytan bilgisinin *algıyla nesne arası boşluk* yaratıp yaratmadığını doğruluk sınırında izleyelim.

Kitap sözcüğünün duyumlanması ve tekrar nesnesine geri dönebilme yetisi oluştuğundan "olmakta olan"ı uslam düzeyine taşır. Şeytan imgesi zihinsel bileşime girmeden önce bilgisi nesnenin kendisinden başlamadığı için baştan bilgi olma şansını yitirir ancak doğrulanmayan kuramsal imge olarak "şüphe" uyandırır.

"Bir hücreli örgensel yapıların algılanması, duyumlanması mümkün olmadığına göre onların deneysel bir anlamı olmadığını tasarlamak nasıl nesne ile algı arasında bir boşluğa sebep değilse şeytan sözcüğünün de doğrulanması aynı nedenselliğe dayanır." çıkarımı çok yapılmıştır.

Bu söz dizisinin geçersizliği tek hücrelinin duyumlanamamış olması, *duyum eşiğiyle* bağlantılı olan biçimselliğidir. Duyumlanmadığı halde usla bağlantısı, nesnel nedenselliğinin zorunluluğuna "karşı tez" oluşturamaz. Çünkü realitesinin doğrulanabilirliği her an mekanik aletlerle gözlemsel terime dönüşümlü oluşundandır.

Olasılık veya belirsizliğini seçkin bir düşünceye taşıyacak tasarımlardan rafine olmuştur. Bir mikrobun algılanmamış olması ona nesnelliğinden birşey kaybettirmez. Şüphelenildiğinden dolayı incelemeye alman "şeytan"ı böyle bir özdeksel ve nesnel nedenselliğin sonucu olmadığından, kesinliği hiçbir zaman ve koşulda elde edilmiyecektir. Şeytan sözcüğünün görgülendirilmeye çalışılan hiçbir dizisi, dilin anlatımına çevrildiğinde, anlamı *ancak şiirsel bir anlatımdan* başka bağlam taşımaz. Bilinmezcilik insan yanılgısının belirsizliğidir.

Mikrop, ister algılansın isterse algılanmasın, objesi buna kayıtsızdır, zira bu örgensel varoluş "olmakta olan"ın zaman ve mekanını paylaşmaktadır. Doğrulanmasının kesinlik kazanması herzaman mümkündür. Şeytan imgesi böyle bir kararlılığa sahip mi? İnanç alanının bir yargısı olduğundan kesinlemesi yine ancak ve ancak metafizik ilkelere sahip çıkan, "içsel tapınımın" gizemselindedir. İstenildiğinde gizemselliğini çözüp kesinlik kazanabiliyor mu? Veya insan şeytanın duyumlanmamış bile olsa formunu anlam saptırmalarına gitmeden tanıtlayabiliyor mu? Uslamlamanın kökensel ilkeleriyle usun zihinsel faaliyetlerine iştirak edebiliyor mu?

Yalnızca insanın us dışı alanında ve duygusal alışkanlığında öznel bilgi olarak at koşturur, şeytan terminolojisi. Mantıksal yargıların hepsinden köşe bucak kaçar. Mantıksal dizge içinde örgütlenmesi kılgısal düşünce için mümkün değildir. Zira bu tip düşünce kendine empoz ettirilmeye çalışılan kavram atıkları karşısında rahatsızlık duyar. Onu doyurucu bir bilgiye sokmak istemi, yaygın eğilime uygun *kılgısal sonuçları* aramadaki yanılgısıdır. Olasılığın ötesine düşmüş olasılığı, otantik sefere bilgi olarak süremez.

Yanlış-doğru ikileminin en çok izlendiği yer din terminolojisidir. Çünkü inancın inanç olarak tartışması yapılabilir. İnancın gerçeğini bilimin doğrusuna çektiğinde, hem bilme prosedürü hem de duyumsal alan us merkezciliğini kaybederler. Bir Budist, kendi dışında kalan semavi dinler dahil bütün din terminolojilerini batıl olarak yanlışlıyorsa, bir Musevi de aynı inançla kendi dışındaki sistemlere bu *yanlışlama* penceresinden bakar. Uyumsuzluğun ve saçmalığın dışa vuran tavrındaki çözümsüzlük, yanlış-doğru ikileminin hiçbir zaman inanç seferinde *bağımsızlaşamıyacağıdır.* Yanlış-doğru ikileminin içinde, eşdeyişle herbirinde doğru ve yanlışın içi içe geçmesinden kaynaklanan çözümsüzlük, yalnızca din ideolojisinde izlenir. Biri diğerinin *yanlışına dayandırmadan doğrusunu,* diğeri de diğerinin *yanlışlamasına dayandırmadan, doğrularını bulamazlar.*

Şeytan kimliği bazı din ideolojilerinde farklılık sergiler. Transdinsel bir olgusallığı olmadığından gizemciliği daha da pekiştirmiştir. Bu haliyle şeytan bilgisinin karakteri din terminolojilerinde bile relativlik sergiler. Şeytan tasavvurunun Tanrı merkezci dinlerde Doğaüstüyle ilişkilendirilmesi ise şeytan imgesinin "anlaksal-gevezelik" boyutudur.

Her insanın dini kendi aklıdır

Tanımlanamazların bilgisi, patristik düşüncenin genel karakteridir. Bu ekolde anlaşılmak değil, anlaşılmamak önemlidir. Çünkü yüce değerler Tanrının kuşatıcılığına mal edilmiş gibi gösterildiğinden açıklık değil, aksine anlaşılmazlık içinde olmalıdır. Tasavvuf felsefesinin ana ilkelerinden biri de *anlaşılır olmaktan uzaklaşmadır.* Mürşit halka açılmaktan devamlı çekinir, nedeni ise *yanlış anlaşılır* olmak korkusundan kaynaklanırmış! Bu nedenden ötürü yalnız mürşit ve mürid arasında kalan bilgi alışverişine izin verilirdi.

Patristik düşüncede, mantık çıkarımlarıyla hakikatı yakalamak boş bir avuntudur. Din tanrısının iradesi ve onun yaratıları olan ideal temayüller üzerinde akıl yürütmek erdemsizliktir. Bu semboller ancak inanç kipiyle tanımlanabilir. "Anlamadığım için inanıyorum" ilkesi, usa uygun nedenleri bulunmayan akıl yürütme biçimiyle eşleştirilir. Dini ve felsefi bilgilerin böyle mistikleşmiş şekli Antropsofide de izlenir. İnatçı karakteri, mistik antropsofi bilgiyi, önermelerin gerçeğine uygunluğuna ve uygulayım bilimselcilik *alanına teslim etmede direnir.* Nesne-algı arasını açar, içsel ve dışsal gerçeğin algılanmasından ısrarla kaçar.

"Anlamadığım için, inanıyorum" Bu sözdeki doyuruculuk gücü zayıftır, zira anlamadığı şeyin anlamını neye dayandırarak inanacağının açıklaması *yine anlamadığıyla yapılmıştır.* "Sözcükler konuşmanın bütününden doğar"sa doğrulanabilmeleri edilgin zihindeki tasarımlarla özdeş olmalı. Buradaki özdeşlik,

görgülenim yoluyla sınandığında kendisini savunabilen uslama kökenli imgelerdir. İnanma seferinin doğrularını obje seferinden yalıtmakla, spekülatif imgeleri tanımlanamaz hale getirmedeki anlayış, iman ile aklın çatışkısında aklı, imanın sözde teolojik söylemlerine tutsak edebilme amacını güder.

Şeytan sözcüğü üzerindeki tartışmada, şeytan nesnesini *imanın postulası* olarak aldığı için anlamadan, çözmeden doğrulama zorunluluğunun ortaya çıkmış olması doğaldır.

Anselmus, imanın hertürlü tartışmadan önce geldiğini söylerken yukardaki gerçekten esinlenmiştir. "Bizler inanmak için düşünmüyoruz, tersine düşünmek için inanıyoruz, "savı inancın gerçek karakterini sergiler.

Esasında fizik ötesi temayüllerin ve imgelerin nesnellikleri doğrulanamadığından veya uslamalarla çözülemediklerinden din terminolojisinin bütün soyut tasarımlarının akibeti de tanımlanamazların *tasvir edici bilgi* özelliğinden öte gidemez.

"Anlamak için önce iman et!" Zihinsel çeşitlemelerin tümünü dinlenceye alan bu görüş, olmuş bitmiş gibi sunulan sembollerle aklın devingenliğini de bloke ediyor. "Anlamak için önce iman et", duyurusu, doğruluğunu bilmeden, doğruluğuna inan mesajını vermektedir. Eşdeyişle "doğruluğunu bilmesen de, doğruluğuna inanman", imanın için yeter koşuldur. Aklı muhatap almayan böyle bir sistemin sembollerine de irrasyonalist ve obskürantist (bilinmesinlerci) içerikli ilkeler hakim olacaktır.

Şeytanın somut ve özdeksel tasarımlarla tanıtılması zorunluluğu bir tarafa, onunla bağlam oluşturan sözcüklerin de doğrulanması mümkün değildir. Şeytanın yaratılışının ateşten olması, gibi.

Bütün bu anlatımlar, "doğruluğunu bilme" gerçeğini, tanımlanamazların bilgisiyle örtmeye kalkışmanın saçmalığını sergilemektedir. Tanınmazın bilgisi, gerçeğin hakikatını da tahrif etmesi, konunun en can alıcı noktasıdır. Duyumsal ve mantıksal aşamaları bir bir tahrif eden ve onları yokluk örtüsü ile örtmeye

çalışan obskürantist görüş, inancın en can alıcı, en karakteristik tanımlamasını yapmış ve tanınmazlara gelen ve gelebilecek bütün itirazlara son vermiştir. "Anlamak için iman et!"

Olasılıkların ötesindeki olası tanımları yine doğrulanması mümkün olmayan sözde imgelerle tanımlamıştır. Sonuçta olasılıkların ötesindeki olası sözcüklere ussal ve duyumsal simgeleri tutsak etmiştir.

Yaşam içindeki bedensel ve tinsel ızdırabın ve sendromların içinde kıvranan insana, sorumluluklarını bu saçma tanımlanamazların sembolleriyle paylaşma zorunluluğu eklenince, yaşam prosesünden haklı olarak nefret eder ve yaşamı lanetler.

Çağımızın insanı genelde orta çağın en büyük ayıbı olan "bilme gerçeğini, imana boğduran "zaman diliminde yaşamadığı için şanslıdır. İnanç doğrusu ile bilme doğrusu arasındaki seçimini herşeyden önce özgürce, korkmadan, bu budur, bu da şu değildir diyerek, gerçeği tahrif etmeden yapabilme fırsatını yakalamıştır.

İdealist değerlere yapılacak her itiraz, idealist temayüllerin antitezler oluşturmasına, yanlış-doğru kiplerini tekrar gözden geçirmesine ve daha gerçekçi bir tavır sergilemesine neden olacağından, din ideolojisinin karakterini değiştirerek çağa uygun yaklaşımlarını hareket getirir. Aynı itirazlar özdeksel felsefe sistemi için de geçerlidir.

Özdekçi anlayışın oluşumu, dirimsel yapıya yaklaşımı gibi temel görüşlerindeki doğru-yanlışlarının, ancak idealist ekolün yadsımaları ve itirazlarıyla *olgunlaşacağı* gerçeğini unutmamak gerekir. Yapılacak her itiraz doğru-yanlışlarda saltıksal bir güç oluşturur. Yanılsamalarından arınmış doğrular, evrensellik kazanır.

Şeytan, melek gibi sembollerin itiraz götürür olmasının sebebi din biliminin dural karakterli oluşunun tipik örneğidir. *Cin ve perilerin yerini uzay yaratıklarına terk etmesini sindiremediklerindendir.*

İdealist felsefe, Şeytan terimini usun ayırdedici niteliğinden geçiremez. Halbuki, "yerleşik evrenin terimlerinde, çelişkili düşünce kipleri olumsuz düşünceyi anlatırlar. "Olumsuzun gücü", kavramların gelişmesini güden ilkedir. Çelişki usun ayırdedici niteliği olmaktadır.[1] "Buna rağmen şüpheli varsayımını yıkabilseydi, bir şey bilmediğinin varsayımını yıkmış olurdu. Edimsel bilgi varsayımları, usun ayırdedici niteliğinin doğal sonucu olarak ayıklar, ayırdeder.

Özdekçi felsefe *tanımlananların bilgisinde bile* saltıklaşmış kavramların tartışmasını bloke etmemiştir, açık bırakmıştır. Bilmenin bile zaman zaman olasılığı tartışılabilinirken, metafizik sembollerin kesinliğinde direnme, dural karakterdeki inatçılık, gelenekçiliği tamamen zedeler. İdealist ve düşçü varsayımlar da hiç değilse kavram atıklarında Doğaüstünün bağımsız, bağlantısız tarafsızlığına saygı göstermeliler.

Patristik düşüncenin baz aldığı imanın postülatı olarak ileri sürdüğü nesnel gerçeklikte, yansıması olan soyutlanmış, soyutlandıkça anlam saptırmalarına gidilmiş, anlam saptırmalarına gidildikçe "Doğaüstünün alt kategorial alanı"nı oluşturup insanla Doğaüstü arasına yerleştirdiği, asla pratikte doğrulama imkanı olmayan spekülatif sembollerini tartışmaya gerek kalmadan "kendi sanıları" *olduğunu itiraf etmeleri, zamanı geldi.*

Böylece fizik ötesi simgelerden arındırılmış Doğaüstünün salt gücüne ortak sembollerle, örneğin Doğaüstü-şeytan imgesi gibi olumsuzlamalara gidilmeden din ideolojisi "bilme"ye dönük diskritiv tavrı obje seferine korkusuzca sunulabilir.

İnanç tabularına dokunulmazlık

"Anlamadığın için inan" deyimseli de, gerçek usa uygun nedenleri bulduğundan, varsayım, yerini "bilinebilene" bırakacaktır. Şeytan sembolü, özdeğin "istememeliyim, yapmamalıyım" gibi moral değerleriyle, görgül verilerde biçimlenme fırsatı doğacaktır.

---

1) Hegel

Belkisizliklere sahip olmanın zorunluluğu, inanç alanında, insan tarihi boyunca özgürlük olarak tanıtılmış, öyle lanse edilmiştir. Varsayımdan arınmış, rafine edilmiş inancın nesnelliği, insanın iradesiyle bağımsızlaştırılması, evrensel nedensellik ilkesini de yoksar. Hayır'lamasına fırsat verilmemesi, eşdeyişle saltıksal özgürlüğün bilinmezliğin belkisizliğine kırdırılmış olması, zorunluğun nedenlerini patristik zorunluluğa koşullandırılmış olmasındandır. "Zorunluluk, gerçek nedenleri bilinmiyen bir zorunluluk" ise İnanç doğrusunun, insan bilincinden bağımsız olması salt zorunluluğu beraberinde getirir.

Bunun manası, bütün inanç terminolojileri sebep-sonuç ilişkilerinde insanın saltıksal irade özgürlüğünün, mutlak bir zorunluluğun "belkisizlik" nesnesiyle eşleşmişine çekilmek istenilmesindendir. Bu zorunluluk karşısında özgürlük, iradi determinizmin dış nedenlerle biçimlendirildiğini ileri süren bir ideolojinin anlamdaşı, hristiyan anne ve babanın inanç dilini, çocuğunun da kullanma zorunluluğu ise "taklid-alışkanlık"tan doğan sorundur.

Gerçek nedenleri bilinen bir zorunlulukta inanç doğrusunun akibeti ne olabilir? *İradi determinizmin* dış kaynaklarla, nedenlerle biçimlemesine imkan verilmemesinin sonucu, alışkanlığın nesnesinde geleneksel bağışıklık *çözülür*. İstenç ve özgürlük düzleminde şansını tekrar denerken, gerçek nedenleri bilinen bir zorunluluktan duygudaşlığını çekmesi us dışı bir başka inanç alanına girme talihsizliğini de yanlışlamasındandır.

"İnanç yanlışlayıcısı", kendisine önceli gibi empoze ettirilen yeni taklid-alışkanlık'ta zamanın akışkanlığı karşısında devingenliğini yitirmek zorunda kalan din formlarının farkında olmayandır. Bütün din terminolojilerinin kökensel yargıları ve kuruldukları zamanki biçimsellikleriyle hiçbir yakınlıkları yoktur. Mesih İsa kurduğu dinin amacından saptırılmış bugünkü biçimselliğini ve kavram kargaşasına dönüşen dinini tanıyabilir miydi?

Teistik dinlerin ortaklaşa kullandıkları bir terim de "cin" nesnesidir. Örneğin insanlara "cin"ler musallat olur. Bu söz dizisinin doğrulanabilirliğini irdeleyelim. Cümleye ilk baktığımızda, söz dizisi hem kulağa hem de göze akışkanlık yönünden hiç bir problem oluşturmaz. Daha doğru bir ifade ile *yabancı ve anlamsız gelmez*. İçindeki kavramların anlamlarını tek tek incelediğimizde "cin" teriminin söz dizisinde ne anlama geldiği sorulacaktır. Bir Budistin, bu soruyu teistik dinin tapınıcısına sorduğunu düşünelim. Nasıl cevap verecektir?

Cin terimine yabancı olmayan bir muhafazakar, anlamını ideal temayüllere dayandırarak anlatmaya çalışacaktır. Onun için cin terimi acaba neden yabancı değildir?

Cin terimini söz dizisinde anlamını bildiği bir kavram gibi algılamasının nedeni, cin teriminin diğer sözcüklerle birlikte şekilsel bir bütünlük oluşturmasının yanısıra *kulağına yabancı gelmemiş olmasıdır*. Bu, onun en büyük yanılgısıdır. Tümcenin içinden "cin" sözcüğünü çıkarıp yalınç olarak algılamaya çalışsa özdeksel içerikliği olmayan kavramın akışkanlığını yakalayamaz. "Her sözcüğün ancak içinde uydurulmuş olduğu belirli bir bağlam içinde, belirli bir anlamı vardır. Bu sözcük başka bir bağlam içinde hiçbir anlam taşımıyacaktır."[1]

Cinlerle *insan nesnesi bir bağlam* içindedir, teolojide. Söz dizisinin kulağa ilk anda anlamlı bir mesaj gibi gelmesi bu nedenledir. Cin ile insan terimi o kadar çok kullanılmış ve bu kavramlar birbirleri üzerine o kadar örtüştürülmüşler ki bu duyum-sal alışkanlık *yadırganmaz* olmuştur. Eşdeyişle cin terimi insanla bir bağlam içinde olduğundan cümlenin akışkanlığı bozulmaz.

Cin terimini birbaşka sözcükle bağlam kurmaya çalıştığımızda bir önceki anlam, yerini anlamsızlığa bırakacaktır. Cin terimiyle "Sarı" ve "Kenyalı"terimi arasında bağlam kurmaya çalışalım.

---

1) M. Schick

Bazı insanlara "sarı cinler", bazılarına ise "Kenyalı cinler" musallat olur. Tümce tamamen anlamını yitirmiş durumdadır. Kulağa alışagelmişin dışında *anlam kilitlenmesi* olmuştur. Sözcüğün bu haliyle Budiste ne bildiriyorsa, "cinlerin insanlara musallat oluşu" söz dizisinin de bundan fazla bir anlamı olmayacaktır. İdealist için bir evvelki söz dizisinin akışkanlığının bu sefer anlamsızlığa dönüşmesinin nedeni ne olabilirdi?

Cin kelimesi hiç *alışık olmadığı* bir bağlam içinde betimlendi. Alışkanlıktan doğan akışkanlık bozuldu, yadsıma başladı. "Bazı insanlara sarı cinler musallat olur", tümcesi artık tümden anlamsız olmuştur. Sarı cinle, insan bağlamı da ilişkilendirilememiş olması cümlenin saçmalığına öncül olmuştur.

İşte bize göre saçma olan bu tümce, Budistin *anlam veremediği ilk tümce kadar anlamlıdır.* Kurduğumuz son cümle dizisi ne kadar saçma ve alışkanlığın akışını bozan bir tümce ise, bir öteki de anlam bilimsellik açısından o kadar anlamsız ve saçmadır.

"Tek başına olan, anlamı olmayan, tam tersine ancak belli bir çoğulun ideal temayüllerinde anlamı olan, tam olmayan bir dilimgesi varlık biçimi, varlık alanı gibi fizik ötesi kurguları kavramaya girişmekten insan, özellikle ideal nesneleri var olarak kabul etmekten kaçınır."[1]

Bazı insanlara cinler musallat olur, söz dizisi Schick'e göre bir tümcedir. Önerme karakterinde değildir. Bu sözü önermeye çevirmek için "cin" teriminin karşılığı olan, tanımlanabilir bir anlamdaşını kullanmalıyız veya nesnesini doğrulayabilmeliyiz. Bunlara imkan yoksa *tümce* halinde kalmaya mahkumdur. Eşdeyişle kulağa alışılmışın alışkanlığından başka bir *andırımı yoktur.* Şayet bir söz dizisinde karşılığı olmayan kavram veya kavramlar kullanılmış ise onların kulağa işitilmek istenilenin işitilmesinden öte doğrulanırlığı anlam-bilimsel yönden mümkün değildir. Ve tümceden başka bir anlatımı yoktur. Yargı belirtmez.

1) C. G. Hempel

Bir tümcenin, önermenin, değil ne manaya geldiğini sormak bile sorunun imgesel tasavvurlar alanındaki kuşatıcılığını betimler. Sorulacak her türlü soru biçimi de dolayısıyla anlam-bilimselliğin sınırlarının dışına taşacaktır. "O halde tümcenin anlamını sorduğumuzda, bu tümcenin kullanabileceği koşullara ilişkin bilgi edinmeyi bekleriz." der M. Schick.

Özetçe; cin, şeytan, melek gibi dinsel imgelerin anlamları, bu dinsel imgeleri tanımayanlara ne kadar saçma ve anlamsız gelen tanımlanamazlar ise, alışkanlığın getirdiği tanımlamaların anlam genişlemelerine gidilerek "anlamsızlaştırılarak" tanımlanır hale getirdiklerini iddia edenin öne sürümü de o kadar doyurucudur.

ÖLÜMDEN SONRAKİ YAŞAMA ÖZLEM

Ölüm ve ötesini *miras sözcüklerle* (sembolik imgelerle) tarif ve tasvir ettiğimizde, olgunun kesinlemesi ve apaçıklığı görüngül ve duygusal alanda insanın ikili varlığı ortaya çıkar ki bu onun ontik zenginliğidir! Schoppenhauer böyle polarize olmuş uç insan tiplerini genosiolojik ve ontik sınıflarda karakterize eder. Kausalite bağlar içindeki insan tipi, kişiliğini tümden çoğula devretmiş, ölüm ve ötesini kendi başına tasarlamayan, söylenmezlere soru sormayan ölüm taşıyıcılarıdır. *Dural karakterlidirler.* Diğer tip ise dünyanın gözü, Edim merkezidir. Görüngül gerçeği tahrif etmeden, "Benim düşüncelerim, benim duygularım, benim duyumlarım," diyebilen, özgür insandır.

Kendi kendisiyle, düşüncelerinde olsun, istencinde olsun ontik paradoksun ayırdındadır.

Bütün bilimsel olguların önkoşulu, kullanacağı sözcüklerin, yani terimlerin kendi üzerine oturup oturmadığını denetlemeden, çözümsel, *bireşimsel yargılara gitmemektir.* Kendi üzerine örtüşen sözcüklerle varılan yargılarla, açık seçik anlamsal- bağlamlarla sonuca giderler. Tanımlar ancak bu yönüyle formüle edildiğinde, anlamlı olurlar. Anlambilimselin sorunu, nesnesiyle ilişkili olsun, kuramsal içerikli olsun mantıksal çözümleme yoluyla denetlenebilirliğidir.

Ölüm, yaşamsal devingenlik açısından, eşdeyişle biyolojik çözülmenin zorunlu sonucu olduğundan net bir biçimde tanımlanır. Ölüm, dirimsel oluşumun olumsuzudur. Doğrulanabilirliği sınanabilir.

Bu biyolojik zorunluluğun sonucuna sahip çıkarak, olguyu anlambilimsel tanımların dışına oturtan idealizm, ölümün nesnel gerçeğini nesnesinden bağımsız ve ölünün doğasında varol-

mayan yansıların saplantısına girer. "Ölen için kaybolma diye birşey yoktur." İddiasında bulunan İbn-i Arabi, devamla," zira onu doğaüstü gerçek kimliğine çekmiştir", der.

Der de, bu bildirisine *inanç doğrusunun dışında bir* başka anlambilimsel *tanık* gösteremez. Bu bildiri kimi bağlar? Bu mesaj ancak, bu duyuruyu duymak isteyen aynı teistik dini paylaşan *muhafazakarlar içindir.* Dışındakilerini bağlayıcı vasfı olamaz. Örneğin bir Budisti bağlamaz. Yine aynı bildiride, "ölen kişiyi, doğaüstü gerçek kimliğine çektiğini," kesinlerken öznenin görüngül anlamda farkında olmadığı veya farkına varılmasında sakınca görülüp *saklandığı kimliğine mi*, yoksa Arabi'nin "dirimsel varoluşun" irası olan biyolojik atımın'ı inkar eden kimliğine mi çekecektir?

Kanıtlanamamış mesajların varsayımlarıyla kesin yargılara varmak özlemi, idealistin işine gelen en kolay, zahmetsiz bir yoldur. Ontik ikilik içindeki insanın "ölüm ve ötesi" ile ilgili sorgulamalarına *en babacan yanıtlar* yine din terminolojisinden gelir. Kesin anlamda doğrulanması mümkün olmayan tümcelerin arkasına sığınıp, yanıtlarını Doğaüstünün üstün iradesi olarak saltıklaştırmışsa, verilen her yanıta *itiraz, inkar* anlamına geldiğinden, us ilkelerini altüst etmiş olsa da, din ideolojisinin patristik yanıtı ile ketlenir. Ve yorumsuz evetlenir.

Ölen için kaybolma yoktur, tümcesi dilbilgisi açısından doğrudur. İçerik olarak yorumlanmaya başlandığında tutarsız ve geçersiz bir söz dizgesi olduğu görülür.

"Bir önermenin anlamı onu doğrulama yönteminde bulunur" der Wittgenstein. Bir kimsenin ne anlattığını, bir şeyden ne kastettiğini öğrenmek istediğimizde, ona, "Bununla ne kasdettiğini" sormanın yeri yoktur. Zira yukarıdaki sözü yine kendisi ile örtüşecek "anlamsız"ın terimiyle ifade edecektir. Tekrardan sormamızla da yeni bir anlam çıkarmak mümkün değildir. Çünkü baştaki anlatım açık seçik değilse tekrarlıyacağı yanıtta anlaşılır olmayacaktır.

Sorumuz; "ölen için kaybolma yoktur" tümcesiyle ne kasdettiğini sorma yerine, bu anlatımın sınanabilirliği var mı? Eşdeyişle *bu tümceni doğrulayabilir misin?* Olmalıdır. Ölenin kaybolmadığını ister amprik tasarımlarla, ister usa vurumla,mantık çıkarımlarıyla sınamasını bekleriz. Doğrulanabildiği an "burada ölen için kaybolma yoktur" bilgisinin babacan söylem tarzı anlam kazanır. Aksi halde boş bir lakırdıdan öte gitmez. İşte mantık dizgelerinden bağımsız her "sözde gerçeklik" ancak aşkın söylem tarzlarını doğurur.

Arabi'ye bu savını nasıl kanıtlayabilirsin diye bir antispiritüalist sorsa, veya böyle bir kavramla ilk defa karşılaşan bir ilkel yanıt arasa, vereceği cevap kesin ve net olurdu. *"Ölümden sonra yaşam olduğu bir Tanrı bildirisidir. Onun için ölümden sonra kaybolma yoktur. Din kurucunun sunduğu tanrı duyurusudur. Bundan daha kesin kanıt olur mu? İmanı olan kişi bunu kalben kabul eder ve inanır."*

Anti-spiritüalist; "Bu mesajına benim inancım katılmıyor. Bunun dışında bana bu savını kanıtlayabilir misin?" dese.

Herhalde Arabi'nin söylemi şu olurdu. "Senin inancın yoksa, öğrenmek istediğin sorunun *yanıtı da senin önselindir."*

İtirazı inkar anlamına gelen söz dizgesinin bağlamı ancak dinbilimsel karakterli olup, doğrulama yöntemlerinden hiçbiriyle anlam bilimsellik düzeyine çıkamaz. Bu önermenin ussal ve amprik tasarımlarından uzak olduğu, dolayısıyla doğrulanamaz oluşu baştan belli idi.

Ölen için kaybolma yoktur.

Bu diyaloğun içeriğinin, inanç doğrusunun uzanabileceği sınırı betimlemesi bakımından, mantık olgusunu nasıl göreleştirdiğine bir bakalım.

İnanç alanındaki zanları gidermek için, mantık ilkelerini kesinleyici faktör olarak gören Farabi, "inançlarında ve düşüncelerinde sanılarıyla yetinmek istemeyen kimseler için mantık za-

ruridir"der. İnanç alanları farklı dahi olsa, bunlara inanan insanları, mantık çıkarımları zorunlu sonuçları ile kuşatır. Herkes için bağlayıcılık olgusu, bilginin doğruluğu için öngerektir. Zira doğruların içeriği, gerçek olanı kapsar. İnan doğruları genelde görgül verileri askıya alsa da, din terminolojilerin ortaklaşa kullandıkları mitlerde kümeleşmeleri beklenir. Yani peygamberli dinlerde müştereken paylaştığı inanç doğrularının türevleri ve ilkselleri nasıl doğrulanma düzeyinde ortak tavır alıyorlarsa, "ölen için kaybolma yoktur" söylem tarzını da paylaşması beklenir. Musevilikte insanın dünya içerikli sistemasyonu *müşterek inanç bağlamını bozar* niteliktedir. Kaldı ki peygamberli dinlerin dışında kaldığı iddia edilen diğer din ideolojisine böyle bir söylem tarzını yansıtmaya çalışmanın anlamsızlığı ortadadır. "Senin sistemizasyonuna güvenemiyoruz. Ölen için kaybolma yoktur. Savını bana nasıl kanıtlayabilirsin? "Biçimindeki sorunsalını, devingen düşünün görüngüsel doğrusu olarak algılamak gerekir ve doğrudur.

"Olmayan şeyleri" adlandırma ve tanımlama coşkusu, onu büyülü bir havaya sokmaktan öte, imgenin sırrını daha da arttırır. "Olumsuzun gücü" özdeğin *taşıyamıyacağı boyutları* da beraberinde getirir. Ve onun bütün görüngüsel nitellerini bloke eder. Bağlantısız büyülü sözlerin *beklentisi*, kendilerine yüklenecek soyutlamalarla zenginleşmedir. Böylece dinsel ve töresel süreç kesintisiz akışkanlık ve alışkanlık kazanır.

İnanç doğrularında ve düşünce kombinezonlarında "sanılarıyla" yetinenlerin anti-spiritüalistin sorusuna mantıki dizgeler içinde yanıt vermeleri mümkün değildir. Yanıt veremedikleri için de "olumsuzun gücü" kendi inanç prosedüründeki "besleme, ödünç düşlerle" *ilişkisini kesme cesaretini* gösteremezler. *Umut* nesnesine bile aday olamıyacak anlamsız düşlerin, olumsuzun gücünü zenginleştirmeden öte bir işe yaramadığının ayırdında olmuş olsa, karşısındaki farklı, fakat sanılardan arınmış

doğruları, kendi inatçı inanç doğrularıyla inkara gitmez ve yansımalarını kabul ederdi.

"Ölenin kaybolmayacağı" tasavvuru muhafazakar için gerçek bir bildirinin sonucu ise, ona bu bildiriden ne kasdedildiği sorulmayacaktır. Aksine anlatımın sınanabilirliğini, *eşdeyişle doğrulanmasını talep edeceğiz.* Öyle bir doğru postülası öne sürmeli ki, hem kendisi hem de karşı yanıt bekleyen için, müştereken onanmak zorunluluğu doğsun. Anti-spritüalist böyle bir verinin beklentisi içindedir.

Muhafazakarın "ölümden sonra kaybolma yoktur" sözelinde direnç oluşturması ve o hünerlerle dolu biçimsel söylem tarzıyla dışa vuruşunda karşısındakinin anlam düzeyinde aynı coşkuyu ve güvenceyi vermiyorsa, *müştereken onamak zorunluluğu da ortadan kalkar.* Ancak inanç düzleminde doğrulama imkanı nı yakaladığı düşsel tasavvurunu yine inanç içerikli iddialarla beslemek zorunluluğu ortadadır.

Sonuçta anti-spiritüalistin sorusuna yanıt çıkmamıştır. Tümcenin doğrulanabilirliği, belkisizlikte ve olanaksızlıkta, daha doğrusu kör bir zorunluluk ilkesiyle tasarımlanmış ve anlam genişlemesine gidildikçe muhafazakarı rahatlatmış, ama kılgısal düşünce rahatsızlık duymuştur.

Ölümden sonra bir başka yaşamla eşleşmenin mümkün olmayacağı doğrusu "olumsuzun" *mertçe reddidir,* dolayısıyla muhafazakar gibi kendini *komik* duruma düşürmeyen kılgısalın duyum- bilinç düzeyidir. Özdeksel olgusallığın koşullarını inkar, örgensel gelişmeyi inkar kadar tehlikeli bir olgudur. Belkisizlikler, olanaksızlıklar, duyum-bilinç düzeyinden çekilerek "ödünç-düşlerin" doğruları olabilmesi, ancak metafziksel anlatımın tanıklık yapacağı doğrulardır. Belkisizliklerin uslamlamalardan köşe-bucak kaçıp, tek korunacak liman olarak yine kendi yankısına sığınma temayülleri ,karanlığın dünyasından bekledikleri sırlardandır.

Bu sığınmaya, insanoğlu *sanılarından* arınmadığı müddetçe mahkumdur. "İnsan yok olmak için değil, üç boyutlu dünyaya sığmayan hasret ve arzularının yeni koşu alanları bulmak için bu dünyadan ayrılırlar." der. Y. N. Öztürk. İnsanın kendisini kendisine kabul ettirmeye, tanıtmaya çalıştığı görüngüsel olgusallığını, eşdeyişle olumsuzluklara ve uyumsuzluklara karşın yakaladığı, alışkanlık oluşturduğu "kendiyle varlık olma"yı, yaşamın zorunlu devinselliğine bırakması, biyolojik koşulunun sonucudur. Duyu-bilinç düzleminde başlayıp sona eren, yaşam hamlesi içindeki süreçte ilişkilenen özlem ve tutkuları buranın öz ve öz nesnel nitelikli izlenimleridir.

Duyumsallığı ve duygusallığı ile ilişkili ve dünya içerikli hasret ve arzularının toplancası burada başlamış ve buranın beklentileri olarak sonlanacaktır. Kaynağı, dünyasal nitel ve nicellerin karakterize ettikleri sonuçlardır. Özlem ve tutkuları görüngül alemdeki suje-nesne ilişkisi içinde olmuştur. Beklentisi de orası için değil, aksine buranın öz malı olan malzemeyle yakaladığı dünya içerikli ilişkilerinden kaynaklanan dünyasal özlem ve tutkularıdır.

Olmaktalığından (Da sein) önce, önsel bilgilerinin dışında ve içinde bilişsel olgusunu aydınlatacak tek bir tanım, tek bir sözcük yoktur. Zira, bilinç nesneye yönelmemiştir henüz. Bilinç nesnesi, esasında dirimsel kaynaklıdır. Öznenin bilinci burada başladığı gibi yine örgensel çıkışlı olduğu için burada bulanıklaşıp çoğu kere burada çözülür. Duyu-bilinç aracılığıyla yakaladıklarının toplancasını *örgensel çöküşe teslim eder.*

Bilincin nesne olgusuna yönelişi zayıflayınca, kişisel kimlik düşüncesinin önseli olan bellek, duygu nesneliyle birlikte örgensel devinimin zorunlu sonucuna teslim olur. Kulak örgenseli artık eskisi gibi algılayamaz, göz görsel görevini yerine getiremez. Bu olumsuzlukların izlenimleri ona kantitativ ve kalitativ biçiminde yansır. Sınırlı varoluştan sınırsız istekler yerini,sınırlı haz ve isteklere bırakır. Şimdi bundan sonra bu üç boyuta sığmayan hasret ve arzuların ölümün ötesine nasıl taşınacağını irdeleyelim.

Söylem tarzının kaynağına inmek istersek karşımıza ya din terminolojisinin inatçı doğmaları çıkacak veya insan kaynaklı özel bir mesajın esintileriyle muhatap olacağız Bu alıntının *güvencesi kim olabilir?*

Din bilimsel çıkışlı bir bildiri olmadığı ortadadır. Zira bu bildirinin kaynağını kutsal kitaplarda aramak ve bulmayı umudetmek yanıltıcıdır. Söylemin beslendiği kaynak ise insanın "kendisiyle varlık olma"yı alışkanlık haline getirmesinin koşuludur. Duyu-bilinç düzeyini muhatap almayan insansal özlem ve tutkularının izlenimleridir. Buraya sığmayan arzu ve tutkularını doyuracak yeni bir boyut aranıyorsa ve orada doyumsuzluğa indirgenecekse, "kendini öldürme" *bu alana ulaşma için en ideal yol olacaktır.* Burada, oradaki doyumsuzluğun ızdırabını yaşamaya zorlanış anlamsız olur. Üç boyutlu dünyaya sığmayan arzu ve hasretlerinin dünyasal nitelikli oluşu ayrı bir problemdir. Onları doyurmak için dünyada başladığı, koşullandığı imgeleri burada bırakıp uzayaşamsal zamanaşımsal düzeyde doyurma istenci, güçten öte "anlamsızdır." Ölümün duygusallığını doyurmak her zaman güç olmuştur. Anlamlandırmak ise ayrı bir maharet işi olmuştur. Kelimeler dünyasında en rahat sözcükler metafiziksel çıkışlı olanlardır. Ölümün salt doğa olma olgusu mertçe kabul görmemiştir, kelimeler dünyasında oradan oraya taşınıp durmuştur. Beden yaşamıyla, duygu dünyasının eşdeyişle "Beninin sürekliliği" veya süreksizliği, ölüm olgusunu salt doğa olmaya veya bunun olumsuzu olan ölüm olgusunun aşkınlaştırılmasına önsel olmuştur.

Ben kimliğinin sürekliliği, değişmez nitellerini koruduğu sürece geçerlidir. Öldükten sonra kendini tekrardan yenilemesi baz alınırsa burada yakaladığı *belleğine ihanet etmiş olurdu.* Zira uzamsal ve zamansal veriler içine sığdıramadığı dünyasal içerikli hasret ve arzularını zamanaşımsal ve mekanaşımsal boyutta aynı coşkuyla sürekliliğini devam ettirebilmesi neticesinde buradaki kimliğin niteliyle uyum sağlayacaksa, *ölüm paradoksu-*

nun gereği kalmazdı. Kimlik özel haliyle burada saltıklaşırdı. Şayet ölüm paradoksuyla birlikte kimlikte dünyasallığından yalıtılacaksa, buradaki kimliğine *ihanet* etmesi gerekecektir.

Ben olgusu, ussal kökenli olup bilincin onaması ile kimliğini oluşturur ve bellekte saklanır. Bu kombinezasyonu bozmadan ideal temayüllere taşımak ve bu yönde iddialı olmak, en azından oradaki *koşulların ayırdında olmakla* mümkündür. Ölümden sonra tecrübe edilecek sözde olasılıkların ötesindeki olasılıksız olan, uzamın bilgisine sahip olamadığımız salt bir gerçekse, Ben'in dünyaya sığmayan hasretine yanıt verebilmesi, ancak kışkırtılmış bir düşün ve korkunun yansısı olabilir.

Kuramsal düşün ölü kavram atıklarıyla ve sorgulaması bile mümkün olmayan imgelerle dünya içerikli olgularla bağlam kurmak, kurduğunu sanmak, gerçek ile olanaksızın hakikatını tartışmasına izin vermektir. Bilişkin övgünün yetmediği, aşkınlaşmış övgünün beklentisi budur. "Kendi yanında olmasını istediği şeyi önünde taşır"der, bilge Nietsche.

Elinde olmayana doyum zeminleri hazırlamak, ona özlem duymak görüngül iktidarında gerçekleşememiş olgular ise, kılgısal gerçeğini yeni oluşum içinde bloke ettiği nesnel varoluşunu bilmeden uzam ve zaman ötesine çekmekle, Ben kimliğinin "türdeşini" azgınlaştırmış olmayacak mıdır? Burada doyum eşiğine varamamış arzu ve hasretlerini, yeni kavramlarla ve tanımlarla ödenir hale getirir. Kullandığı her gerçeküstü imgenin kendi üzerine oturup oturmaması onu ilgilendirmez. Aşkınlaştırdığı övgü beklentisidir. Onu önünde taşımak kendisini ontik anksikyeteden uzaklaştırır, "çözümsel veya bireşimsel" yargıların hiçbirinin içeriğinin onu ilgilendirmemesi de bu yüzdendir. "Olmaktalığın" olgusundan "artık değil"in karanlığına ancak böyle söylemlerle ölüm sendromundan kurtulur. Duygusal imgeler buradan-oraya, oradan-buraya taşınır durur.

İsteyen insanın, özgül boyutlarından yalıtılıp, "artık değil"in boyutuna özendirici formlarla oturtulmak istenilmesi, esasında

dinin aşkınlaştırılmak istenilen değerini düşürmekten başka birşeye yaramaz. Ancak bu imgeler, duygu evrenselinde bir kere kök saldı mı, ne uslamlamalara, ne mantık dizgelerine bu alanda at koşturmalarına izin vermezler.

Teolojinin patristik düşünce evrenine yerleşmiş bu gibi söylemlerin yanlışlık derecesi, doğrulanabilmelerine oranla çoktur. "Yeni koşul alanlarının "doğrulanabilirliği ancak iman düzeyine, yanlışlaması ise özdeksel olgusallığın doğasına yanıt vermediği zaman gerçekleşir.

Görüntüüstü kavramların ve onların üzerine kurulacak bütün tümcelerin Doğaüstünün bildirisi olarak yansıtılması, insanın kendi sorumluluğundan ve özgürlüğünden ve duygu imgelerinin doyumsuzluğundan ürküp, "kesintisiz Ben" yaratabilme olgusundan türer. Halbuki "Kesintisiz Ben'in getiri ve götürülerinin yaratacağı ontik paradokstan haberi yoktur.

Kuramsal bir geleceği umutla varsayanlar veya tasavvur edenler, "ezbercilik"ten kurtulamadıkları sürece, topraküstünün *skandal insanı olarak* kalmaya mahkûmdurlar. Heidegger'in söylemi ile "insan dünyanın göstergesidir." Bu bir defalık varoluşu başka skandallara karıştırmasınlar, yeter ki.

İnsan örgensel *voruluşuyla zaten ipotek altındadır.* Kendi kendisine yabancılığı olgusu yanında yalnızca bir defalık duyubilinç düzeyinde varoluşu içinde eriyip yoksanması, tek başınalığı, onun sorunlar yumağı iken bu dertleri azmış gibi din biliminin ontik yaratan yeni koşu alanlarından bahsetmesi onu incitmektedir. Dinbiliminin öne sürümlerinin karşılıksız olması, anlamsızlığa anlam katma gibi diretmeleri, *anlamsızlığın da realitesini bozar niteliktedir.*

Doğrulanabilirliğin yöntemleriyle olumsuzlanabilecek tümcelerde ısrar etmek, "yanılsamazlar"ın duyu-bilinci de dondurmasındandır. Tümcelerin sorgulanamaz oluşu din terminolojisinde yeter sebep olduğu müddetçe tanımlanamazları ancak kendi hakikati olarak betimlenecektir.

İNTİHAR SUÇ MU - ÖDÜL MÜ?

Teistik dinde yığın insanın tek bir tutkusu var, kendisini çoğulun içinde eritip, oraya sığınabilmesi. Bütün tinsel olgusallıkları, değer yargıları, hatta en yüksek değer yargısı olan din temayülleri bile kendi özneli değildir. Çoğul üyeleriyle koşulsuz paylaştığı, topluluğun malıdır. Yaşamı süresince önceden hazır bulduğu bu bileşik idelerin izlenimleriyle kendi bireysel döğüşünü eşleştirmek zorundadır. Toplumun dayatıcılığı o kadar güçlüdür ki, görüngü dünyasında öznenin düşünce kombinezonları olsun, duyu kombinezonları olsun, duygu kombinezonları olsun "bileşik ideler"in izlenimlerinden ayrı düşünülemez.

Edimsel insanda oluşan en büyük gerilim işte burada yatar. İçinde bulunduğu toplumun dayatıcılığına teslim olma zorunluluğunun ıslak çamaşır gibi üzerine yapışması, toplumun "bileşik ideler"inin dayatıcılığını yargısız kabullenme sonucunda bireysel varoluşunun yegane tanıtı olan *özgürlüğünü* ona devretmesi, olsa olsa devingen olmayan düşüncenin *aptallığıdır*. İnsanın doğasalında olan sığınma güdüsünün dışavurum faturası bu kadar ağır olmasına rağmen o hala mutludur. Kendinde bir varlık olma serüveni bir yandan teoloji tarafından, diğer bir yandan da beşeri kurallar tarafından talan edilmiştir.

İntiharın nesnesi, öznenin özdekseli üzerinde iradesini kullanarak gerçekleştirebileceği bir olgu olmasına karşın önce dinsel buyruklarla ketlenir. Bu buyrukların içeriği işleyeceği diğer günahlara bakılırsa daha acımasız ve cezası affedilmez niteliktedir. İntihar aksiyonuna göstermediği hoşgörüyü, diğer günahlarda ise bağışlayıcı ve affedici hoşgörüsü teistik dinlerin en büyük çelişkisidir. Nedeni ise din kurucuların insansal niteliğinin *duygusallıklarıdır*. Ölümü özel kılan bu kesinleyiciden ürktük-

leri içindir. Ürkmüştür, *zira aynı kesinleyicinin gücünü kendi doğasında hissetmiştir.* Onun için korkunun getirdiği ürküntü, intiharın horlanmasına ve aşağılanmasına sebeptir.

Özne ölümünü "özel" kılarken, ölümün "nesnel nedenselliğini", "iradi nedensel"liğe dönüştürmüştür. Yani alışılagelmiş doğasını bozmuştur. İradi ket vurmada, görüngül alemde çektiği ve çekeceği ızdırabın karşılığının "hiçe" indirilmiş olmasına is yanı yanında, aynı ızdırabı başka bilinçli varoluşlara bulaştırmama ısrarı yatar. Bu davranışında ısrarlı oluşunu yadırgamamak gerekirken, şiddetle yadsınmış ve lanetlenmiştir tarih boyunca. Halbuki bu tasarımı us-dışı ve duygusal izlenimler taşımadığı an us ve iradenin uzlaşmasının örgensel bütünlüğün koşullarını bozmadaki olağanüstülüğüdür.

Yaşam serüvenini, programlanmış sürenin dışına taşımak yani özgün iradesiyle yaşamın, "beklenti-zaman"ının önünü kesmekle ölüm paradoksunun da karakterini bozar.

Seçim güçtür ama yaşamak daha güçtür. Görüngül aleme salıverilen insan hazırlıksızdır. Hazırlıksızlığına neden; bilinçle olmamıştır. Ölüm ensesine buz gibi dayanmış bir namlunun tiksindiriciliği gibi sırıtıyor. Böyle riskli bir varoluşun bilincini yakalayan insan, hiçliği de yakalamıştır. *İnsan-nesne* uyumsuzluğu yanında, bir de *insan-insan* uyumsuzluğunun tarihsel ayıbı yaşam alanını daha da daraltır. Bütün bunlara rağmen yaşamı halen yaşamla değerlendirip, kutsayan insana yaşam alanları açmak erdemlilik mi, erdemsizlik midir?

Özgürce seçilmiş ölüm neden kutsanmaz. Nietsche özgür ölümü kutlarken, özgür olmayan bir ölümü, korkağın ölümü olarak düşünür ve ekler, "Korkağın ölümü genellikle en rezil koşullardaki ölümdür." der, der ama kendi ölüm biçiminin *korkağın seçtiği* ölüm şeklinden farklı olduğu sanılmasın! Kendi ölümünde "özgür olan ölümü" gerçekleştirememiş olması pısırıklığından değildir, yaşam dürtüsünün ayırdında olmadığı cazibesinden, tuzağından korktuğundandır.

"Olmak"talığın cesareti kendi kendini öldürme tasavvuru ile veya kurduğu düşlerle gerçekleşemez. Düşünce alanında coşkunlaşan fakat aksiyonda pısırıklaşan bir karaktere sahiptir intihar nesnesi. Camus olsun, Nietsche veya diğerleri olsun, önceleri fikir birliği ettikleri intihar olgusunda sonradan intiharın kıyısından köşesinden "u" dönüşü yapmaları ve yaşamın ufak bir ortağı olarak tasvir etmelerinde ilke, ölüm paradoksunun bu biçime indirgenmiş halinden korktukları içindedir. "Varolmanın diyeti, özgürce seçebileceğim "kendimi yadsıma" olabilmelidir," derler, sonra "yaşam sürecini sonuna kadar kullanmak daha akıllıcadır, "söyleminde birleşirler. "Yaşam güdüsünün," insanın yaşamında ilksel bir güç olduğunun ayrımsamasında değildirler.

Saçmalık olsun, uyumsuzluk olsun, doğanın kozmik planında, eşdeyişle *kendinde yoktur.* Uyumsuzluk, uzay ve zaman içinde saltıklaşmış *yaşam deviniminde de yoktur.* Kendilerine özgü paket program içindeki hayvan - bitki kategorilerinde de saçmalık izlenmez.Hatta salt mantıksal dizge içinde örgütlenememiş "insan-nesne" arasında da *uyumsuzluk söz konusu olamaz.* Kör determinizmin işleyişinden bile haberi yoktur. O, kör bir seyircidir. Ölümün ucuz bekçisidir.

Anlamsızlığın ve uyumsuzluğun kendini elevermesi; mantıksal yargının kesinliği ve *gelecekle usun birbirini tamamladığı, çatıştığı noktadır.* Fütürist, bunu diğerine göre sırtını çevirmeden yargılayan kişidir. Doğanın kozmik planına sırtına çeviren; fantazi alışkanlıklara itibar etmeyen, doğanın postülatlarıyla devamlı çatışma içinde olandır. Yaşamak, uyumsuzluğa inatla uyum sağlamak mıdır?

Uyumsuzluğun doğası yaşamla kırılmaz, reddi ile kırılır. Reddin tek yanıtı felsefi intihar biçimidir.

"Doldur-boşalt ve öl." Doğanın biyolojik varoluşlara postülat olarak öne sürdüğü sistemi anlamlaştırmak veya anlamsız

kılmak. Ontik paradoksun ikilemi budur. Ontik paradoksun yargılanmasında, *gerçekle - uslamlandırma birbirini tamamlar, karakterde ise* kozmik plan, insan için "anlamsızdır." Ölüm, gerçek yaşamın başlangıcı olarak irdelenmişse yaşama uygulanan ideal temayülün planı dahilinde "anlamlıdır" ve, insan için yaşam uyumludur!

Ödül beklentili bir ölüm elbette ki anlamlıdır. İnsanın ontik kategorisinde karakterize edilmiş olan ölüm paradoksunu fantezi ve düşsel alışkanlıkla anlam kazandıranla, bu alışkanlıklara lanet yağdıran, uyumsuzluğu ters yüz edip kendisine yuttturmaya çalışan, *kıyasıya* değer çatışması içindedir.

Bize en açık varlık kipi kendi varoluşumuz olduğu halde, bu olguyu, ters yüz edip değerinden fazla gereksiz fantazilerle zenginleştirme, uyumsuzluğun irasıdır. Bu ilksele "hayır" diyebilmek, saçmalığı apaçık hale getirmedir. Doldur - boşalt ve üre; ve sonunda evrensel planın en zayıf, en uyumsuz ilkesine biyolojik yaşamını terk et. Sonu bu kadar değersiz olan bir planın içine bilinçli *varlık yapının da ortak edilmesinden* fütürist doğal olarak rahatsızdır. Böyle bir planla sınırlandırılmış olmak, evren içinde yalnızca insan örgenselliğinin özü olan düşünseline ızdırap, tiksinti ve bulantıdan başka bir miras bırakmaz. İnsanın doğasına ters düştüğü için bu mirastan kurtulmanın tek yolu vardır. Kendi kendisine vereceği, beklentisi olan ödülü: İradi nedenselliğini, nesnel nedenselliğinin üstüne çıkararak doğanın kozmik planını bozmak suretiyle sonu değersiz olan, aynı zamanda anlamsız olan biyolojik yaşamın esrarlı büyüsünü bozabilmektir.

İnakçı düşüncenin anlamlı ve ödül beklentili, beklentili olduğu kadar da şüpheli, şüpheli olduğu kadar da olanaksız olan, metafiziksel imgelerin beslediği ideal temayülleriyle varoluşa iştirak etmelerindeki amaç, anlamsızlığı ve uyumsuzluğu gerilimsiz, bunalımsız aşmaya yöneliktir.

İşte yaşamsal devinimin örgensellerdeki müşterek evrensellik kuralı: doldur-boşalt ve öl. Bütün bu dağınık fakat esasında kendisini kendisine yabancı kılan düşünceleri dizgeleştirdiğimizde usa uygun olmayan "olumsuz şüphe" belirir. Biyolojik planın evrenselinde şüphe uyandıran en zayıf bağlam, öznenin biyolojik ölüme zorlanışıdır.

Ölüm paradoksunun tavrını yakalayan fütürist, *dünyanın kendisinden daha yüksek bir değerde olmadığının ayırdındadır.* Kendi dışındaki oluşumlar dünyanın değerini betimleseler bile bu değer yargısından da yüksek bir değeri yakalar: *Kendisi.* Dünya kendisidir. Yalnız geliyor, yalnız gidiyor. Ne başkası için ölüyor, ne de başkası onun için. O biliyor ki ölüm ve ölüm sonrasının ne olduğunu ve ne olmadığını anlamak, ancak ve ancak ölüm sonrasını deneyimlemekle mümkündür. Ama yine biliyor ki "ölüm, yaşamın jübilesidir."

Bu koşullarda yaşam, insan için ödül olabilir mi? "Yaşam dürtüsünün" oluşturduğu ne idiği belirsiz bir yaşam, insanın varlık yapısı üzerine tutarlı bir açıklama getiremez ve ontik karakteri de şüpheli yorumlara açılır. Bu, onu metafiziksel bütünlemelere götürür anlamına gelmez. Aksine kendi gerçeğini açıklayacak felsefesel insan bilimini besler. Yaşambilimsel alanda varılacak özgün ve ayrıcalıklı ve süresiz bir yaşamın ilklerini amprik ideolojilerde arar.

Toplumun yararına olan intiharın şehitliğe dönüşümü

Polarize olmuş böyle bir düşünce dizgesinde kendi kendini özleyen insan tiplemelerini izleyelim.

Bir düşman gemisine "intihar" uçuşu gerçekleştiren bir pilot ile aynı zaman süreci içinde bir başka yerde kendi iradesi ile ölüm paradoksuyla düştüğü uyumsuzluğa başkaldırıp, "ölüm-intihar"ı seçmiş bir insanı imleyelim. Sonuçta *biçimsellik* yönünden hiçbir ayrıcalık yoktur. Her ikisi de ölmüştür. Ancak biri,

çoğulun coşkunlaşan özlemini kendi varlık alanında sembolleştirerek, cesaretin ve vatanseverliğin örneğini göstermiştir. Diğeri ise, kendi paradoksalı içinde bir hesaplaşmaya gitmiş ve kimseye zararı dokunmadan intiharı seçmiştir.

Her iki ölüm - intihar seferinin dışa vurmuş önselleri çok hassas irdelendiğinde, birinde öznenin kendine en açık varlık kipi olan varlık yapının kitle çıkarları için tereddütsüzce kullanıldığı gerçeğinin yattığı izlenebilir.Toplum kendi çıkar ve tinsel, töresel tutkuları için kişiyi güdümler. Onu o şekilde güdümler ki kişisel uslamlamaları bile *kimlik düşünselinin* önseli oluverir.

Kendi kimliğinin negatifi olan itilmişliği, hor görülmesi gibi onu fazlasıyla rahatsız eden duygusal uyarıcılardan kurtulmak için yüceltme kipine her zaman ve her konuda ihtiyacı vardır. Bu onun en zayıf duygu seferidir. Hele bu yüceltme "kahramanlık" payesinde ise diyetini ödemeye her zaman hazırdır. "Kahramanlık, tehlikeyi gereği kadar iyi görememektir. Cesaret dediğimiz şey, ün düşkünlüğü, ayıplanmak korkusudur... başkalarını aşağılatmak hevesinden başka bir şey değildir."[1]

Kahramanlık ideolojisi ile beslenmiş kişi, içinde bulunduğu üyeleri için biyolojik yaşamını severek vermeye çoktan gönüllüdür. O, toplumun *tuzağına* teslim olmuştur. Düşman gemisine bu koşullarda intihar uçu unu gerçekleştiren erdemlidir! Kahramandır. Bunun en açık anlamı, geridekilerin canını ve malını kendi canıyla güvenceye almıştır. Ama aldatıldığının farkında değildir. *Olmak da istemez*. Tek bir kelime onun yaşamda kalma şansını indirgemiştir, kahramanlık. Bu sözcüğün diyetini intihar ederek ödemiştir.

Belki onun bu edimi, onu, belli bir süreç için tarihleştirecektir. Töresel ve dinsel bir tabuyu kırdığı önemsenmiyecek ve in-

1) L. RocheFoucault

tihar eylemiyle erdemleşecek, sonuçta kahraman olacaktır. İntiharın karşılığı teistik dinde, Şehittir. İntihar eylemi bir anda şehitlik mertebesini yakalayıverir.

Bir başka yerde kendi iradesini aşkmlaştırarak, ölüm - intihar seferini gerçekleştiren insan, hem din teolojisi hem de töre karşısında affedilmez aşağılık bir suçun edim merkezidir. Suçludur, çünkü kendi doğasalında zor ketlediği bir güdüyü *açığa vurma cesaretini* göstermiştir. Her iki olayda da örgensel varoluşların kendilerine özünlü kimliklerinin, kimsesizliğe dönüşmesine karşın yani intihar güdüsünü açığa vurmuşlarken neden biri ödüllendiriliyor da, bir diğeri aşağılanıyor?

Savaş, intiharın başka bir biçimidir

Doldur-boşalt-üre ve öl. Bu biçimde baz alınmış bir yaşam fütüristin dünya içerikli varlık yapısma terstir. Buna karşı ölüm-intiharı seçmiş ve sergilemişse aslında suçlu değil, *gerçeği andırımdan* dolayı edimi yüceltilmelidir. *Örneklenmelidir.*

Düşman gemisine intihar uçuşu gerçekleştiren pilotun, olayın kesin sonucunu bilerek, yaşam alanından kendi özgün istenciyle ve istiyerek ayrılmasının, alışılagelmiş klasik, ölüm - intihardan nitelik olarak bir ayrıcalığı yokken. (Zira her ikisi de potansiyel haldeki intihar olgusunu dışa vurmuşlardır.) Biri doğrudan, diğeri dolaylı olarak kendine saldırganlık güdülerini doyurmak açısından kritize edildiğinde, klasik intiharın yıkıcılığı, moral değerlerin dışına çekilmiş, diğer dolaylı intihar biçiminin, yüksek moral değerlerin kapsamına alınmış olması, açıkça saçmalık örneğidir.

Her iki ölüm - intiharda erek, Ben'i kendine saldırganlık güdüsüne teslim etmek ve güdüyü doyurmaktır. Felsefi açıdan ölüm-intihar da, saldırganlık dürtüsünü, uyumsuzluğunun saçmalığına son vermek için amaç olarak seçer. Kendisini determine eder.

Pilotun ve uyumsuzluğu protesto edenin. Her iki ölüm intiharda başta ve sonuçta yıkıcılık güdülerini doyurmak için ortak

bir amaçla ölümü aramışlardır. Ölüm paradoksu bu biçimiyle sınanırken, yıkıcılık güdüsü dışa vurulduğu müddetçe, dolaylı veya dolaysız, her "kendini yoksama" edimi moral değerlerle ve dini buyruklarla ya tümden yadsınmalı veya aşkın imgeleriyle her ikisi de yüceltilmelidir.

"Gerçek intiharda insan-içi (İnterpersonal) motivasyonla" insan, kendi içindeki yıkıcılık güdülerinin etkisiyle ölümü arar. Dr. Farberov bu izlenimiyle felsefi intiharı, diğer psikiatrik, psikopatolojik, anomik, altruis intihar serilerinden ayırma düşüncesindedir. İntiharın nedenleri bu kadar zengindir. Ama her intiharın sonucu aynıdır, eşdeyişle yıkıcı güdünün kendine çevrilmiş halinin devingenlik kazanmasıdır.

Pilotun intiharı "hayattan daha üstün bir ereğin toplum tarafından kişiye empoze ettirilmesi" olan Altruis tipidir. Konumuza örnek olan diğer intihar tipi ise "felsefi intihardır." Pilot ile başkaldıran insanın aksiyonları arasında ki tek farklılık birinin toplum tarafından empoze edilen, yani, *toplumsal* iç *bağın aracısı olarak* kullandığı insan tipiyle, diğerinin, yaşamdaki anlamsızlığı bilinçli olarak yakalayıp, bu rezalete bir tepki oluşturan, "Ben kimliğini" biyolojik, sosyal, kültürel, dini etkinliklerin dışında yargılayıp, yıkıcı güdüye iradesi içinde kendisini teslim etmedeki ayrıcalıktır.

Kitlenin kendi çıkarları için bireyin yıkıcı "güdüsü"nü kullanırken, pilot gibi bir kahraman iken, aynı yıkıcılık güdüsünü sadece kendi kendisiyle hesaplaşmanın sonucunda kullandığında, affedilmez bir suç sanığı olarak lanetlenmesi, açıkça kitlenin *bencilliğine karinedir.* Kendisi için intihar etmezse, o eylemi intihar terminolojisinin kapsamına alınmaz.

Bu bencillik o kadar açıktır ki, bunu aynı örneğimizde bir başka açıdan tesbit etmek de mümkündür. Pilotun intihar nedeninin önkoşulunu değiştirelim; ürkütücü bir yaşamın tehditi altında, nesnel alemde zorla Ben kimliğine sahiplendirilen özne, buradaki *yeni kimlikli* pilotumuz olsun. Bu çirkin tuzağın cazi-

besinden kurtulup yaşamını "felsefi intihar" yerine, nasıl olsa *yıkıcılık güdüsünü* doyuracağından, "bari kahraman olayım" diye uçağına atlayıp intihar uçuşunu gerçekleştirip, kendini yoksamış olsa ve bu aksiyonunu ereği toplumun sözde yüksek çıkarları için yapmadığının toplum da ayırdında olmuş olsa, buna rağmen o yine *milli bir kahraman* mı olacaktı?

Pilotun intihar eylemi,yalmzca kendine özgün düşüncesinin, eşdeyişle toplumun menfaatleri için olmamasına rağmen kahramanlık statükosuyla değerlendirilecektir. Çünkü burada, "kendini yıkma" olgusu, sonuç olarak, "kendisine doğru çevrilmiş bir yoksama" olsa bile kahramandır ve toplumsal iç bağın "aracı"sı olarak kullanıldığından ödüllendirilecektir. "Kendini yıkmada" amaç kipi sonucun önseli olamaz.Topluluk, kendi çıkarları içinpotansiyel haldeki intiharı, aksiyon haline dönüştürmesinde özellikle buna karar vermiş insanı, "sözde imgeler"le beslemekten kaçınmıyor.

Quetelet, toplumsal bağın aracısı olarak kullanılan bu insan tiplemesini, korkunç düzene ödediği *bir borç, bir vergi* şeklinde betimler. Sosyal içerikli bir intihar biçimi olan, frekansı kendi dışında kausalite bağlarına bağımlı, bir vergi şekli. Quetelet'in betimlemesinde, "kendini yıkmada" sonuç önemli iken yani dışa vurulmuş aksiyon geçerli iken, Delmas'ın bu biçimdeki intihara yaklaşımı daha değişiktir. Bilişsel özgürlüğün düzeyinde görmediği salt ahlaki bağlantısı olan intiharların hepsini yadsır. İntihar der; "aklı başında bir insanın yaşamakla ölmek arasında seçme yapabildiği halde, her türlü ahlak baskısı dışında ölümü seçip, kendisini yoksamasıdır."

Delmas'ın fikirleri her ne kadar sosyal baskılardan uzak gibi görülse de moral değerlerin kaynağını yine toplumun yerleşik normlarından aldığını unutmamak gerekir. Her ahlaki değer, öbeğin normlarıdır ve ona yansımasından başka birşey değildir.

İntihar uçuşunu gerçekleştirip "yaşam güdüsü"ne aykırı bir davranış sergileyen pilot, Ouetelet'in tasviriyle düzene ödemek

zorunda olduğu bir borç olduğu için *intiharın öncülü*, bir mana ifade etmez. Toplum bencilliğinin en kaba biçimde görüntülenmiş olması bile topluluk üyelerini rahatsız etmez. İntihar eylemini kendi özgürlüğünü betimlemek için kullandığında kesinlikle bağışlanmazken, içinde bulunduğun grup üyeleri için gerçekleştirirsen, sonuca bakılmaksızın intihar eylemiyle hem dinsel yönden, hem moral yönünden en *üst değerlere* taşınırsın.

Yaşamla ölmek arasında seçme şansını kullanabilen insanlar, moral değerlerin ve dinsel imgelerin baskısından kurtulamazlar. Kendi ölümünü istemesi, olgusunu toplumun çıkarları ile değerlendirildiği sürece, gerçek intiharın nitel karakterini oluşturamayız.

Herkes alanında devamlı *borçlu* tutulmasındaki potansiyel neden, zamanı geldiğinde şemalaşmış değerlere karşı çıkmasını önlemek içindir. Toplum şemalaştırılmış ve yoruma kapalı, buna karşın yüksek değerlerle karakterize ettiği imgelerle, özne de ileride kendi çıkarları için zamanı geldiğinde kullanılmasında yarar gördüğü konularda ve bunların gerçekleşmesi için tekil yaşamına ipotek koyar. Yükselttiği moral değerler için insan, *bir diyet ödemek zorundadır.* Ona aşkın bir yaşam seferi sunar. Karşılığında kendi huzuru için onun görüngül olgusallığın en vazgeçilmez özseline, kişinin canına göz diker ve bu, intihar terminolojisine girmez!

Kahramanlık, tehlikeyi gereği kadar algılayamamaktır. İntihar uçuşunu gerçekleştirecek pilot saltıklaşmış, ayan beyan bir tehlikenin kendisini yıkacağının ayırdındadır. Bu konumuyla "dünyalı kalma" şansını zorlayarak aksiyona başlaması, kahramanlıktır. Aksiyon gerçekleştiği an, eşdeyişle kendini yoksadığı an, yıkıcılık güdüsü klasikleşmiş töresel ve teolojik yargı ile yerinmeliydi, işin esası bu. Öbeği yanıltarak kendini yoksamasında, toplumun yüksek değerlerini kullandığından lanetlenmeliydi, pilot.

Felsefi intiharda kendi varoluşunun diyeti, görüngül olgusallığa aday örgensel varolacaklarda kesinlemenin mesajına, bilişsel karşı çıkma vardır. Varlığını inkar ve tahrip eden yaşamsal

determinizmin gücünü "yaratanın yaratıcısı" *olmamakla* yaşamı reddetmek suretiyle, esasında insanlığa gerçekçi bir mesaj göndermektedir. Uysallaştırılmış insan tipine ters gelen bu mesaj yaşam serüvenini din terminolojisine endekslemediği içindir. Sığınma güdüsünün dışa vuran en açık ve net şeklidir.

Duygusal izlenimlerin sığınabileceği ve korunacağı, hatta garantiye alınacağı pratiği olmadığı için onu nesne aleminde rahatsız etmeyeceği bir verip iki, üç, hatta verdiğinin kat ve katını alacağı bir ideal aleme sığınmama, ancak başkaldıranın işidir. Bu gibi devingen düşe sahip insan, görüngül alanını rezalete çeviren yüzsüzlüklere karşı direndiği için yaşam güdüsünün negatifi olan kendini öldürmede ısrarlıdır.

Alışılgelmişin dışında bir ideolojiyi dışa vuran kendini öldürme dürtüsü kınanır, haram sayılır. Lanetlenir. Erdemsizlik platformunda yadsınan bir edim olarak tanımlanır. Halbuki kendini öldürme dürtüsünü kültürel bir olgu olarak algılayıp erdemsizlik değil aksine *erdemli* bir davranış biçimi olarak kabul etmiş topluluklara tanıklık edilmiştir.

Eskimo ve eski Yakut Türklerinde ihtiyarların zamanı geldiğinde kendini öldürmeleri *erdemlilik sayılır* ve ölüm - intiharlarına yardımcı olunur.

İntiharın transkültürel bir ifade taşımamasının altında *korku çeşitlemelerinin kalitesine ve ölümden sonraki beklentilerine ilişkilidir.* Sonuçta insan kategorisinin altındaki hayvan aleminden ayrıcalıklı bir olgusu olan ve insanı insan yapan, onu edim merkezi durumuna getiren us olgusunun dışında ölüm-intiharın yalnız insansal bir olgu olması onun en çarpıcı ikinci farklılığıdır. Mantık açısından doğrulanabilir bir aksiyon olan ve her insanda potansiyel halde bulunan kendini öldürme dürtüsünü doyurabilecek her kişi, varoluşsal varlığını ütopyacı kurgulara teslim etmediği için bir kere, üremediği için iki kere erdemlidir, saygı görmelidir. Cesareti kutlanmalıdır. *Güç zoru kırmaktır.*

İNTİHARDA KORKUNUN YERİ

Ölüm korkusu da, cinsellik korkusu gibi derinden bastırıldığından,yoğun ve pahalı bir biçimde sembolize edilir. Ölümden yoğun ve kesintisiz bir korku duyarsak onun yerine, sık sık, ölümün bilinçsiz sembolik bir eşdeğerlisinden korku duymaya başlarız.[1]

İnsanın, etrafında olup bitenleri, gökyüzünün mavisinin, bastığı yerin, belleğinden ve duyularından çekilip alınacağını salt duyu bilinciyle onaması, bunların kaosunu bilerek yaşıyor olması, *yaşama anlam katması mıdır?* Kendini gökyüzünden yere indiren insan özde kendini herşeye rağmen aldatandır. Ölümden ve ölüm sonrasından korkmayan edim merkezi olduğunun gerçeğini yakalamış insanın ağrına giden tek olgu, "olmakta" olmasıdır. Duyumlanmış izlenimlerini düşünme seferi ile bir araya getirerek, Ben bilincine varan insanın, fizik ötesine çekilmesi, herşeyden önce Beni benden *çalmaktır*. Ben kimliğinden sonsuza kadar uzaklaştırılmak onun gururunu kırar.Yalnızlığını paylaşmak istediği görüngül alemde misafir gibi ağırlanması, zihinsel formlarını alt üst eder.

Kesintisiz ben kimliğine sahip olmasına asla müsaade edilmemesi ve buna insanlık tarihi boyunca bir kere olsun fırsat verilmemesi, bunun yanında hiçbir nesnel olguya süresiz sahiplenememesine karşın hala yaşama ortak olma direnci ve özlemi,kendi kendisinden, eşdeyişle yaşamından haberi olmayan öznenin "yaşam dürtüsü"dür.

Yaşamındaki ızdırap ve gerginliğin yanında bir de anlaksal verileri zorlayan teolojik sorumluluk yüklenmiştir. Bu sorumlulukların nitel özellikteki bazı formları insanı, kendi benliğinden

---

1) C.W. Wehl

uzaklaştırır. Yükümlülüklerden sıyrılamayacağı için "seyirciliği" koşulsuz kabullenmekten başka bir çaresi olmaz.

Kendisini böylesine güdümleyen us dışı güçler, fenomenolojik kavramsal imgeleri ters düşse de kişiyi, anlaksal gevezelikleriyle güder. Bu güdülenme onun umududur. İnsan toplumsal normların ölçülerine indirgendiğinde, akılda olsa güdümlenmeye hazırdır. Artık O, "herkes"dir. İçinde bulunduğu görüngül alemin mantıksal çözümlemelerinin paydaşı olmuş olsaydı, diğer kılgısal benlerle iletişimde bulunur, "herkes" boyutunu aşardı ve benzer benzeri doğurmazdı. Yaşadığının ayırdında olmadığı sürece yaşamın içindeki paradoksu sezip, silkinmediği müddetçe *olasılığın önünde* "olasılık-insan" olarak kalır.

Ontolojik anksikyetede, varlık yapının anlamsızlığı kavramlaştırılamadığından ızdırap ve kendi içine kilitlenme, dürüst olmayan bir dünyadan kaçışının ifadesi olur. Sürekli korku, reddedilmenin güvensizliği, bunların karşısında "yaşama güdülenme...." Yaşama hala devam mı, tamam mı?

Kılgısal insanın karamsarlığı, yalnızlığı daha da şiddetlidir. Bu paradoksallık, insan varoluşunun bir parçasıdır. "Bütün durumlarda doğru olmasa bile", der P. Mannoni "bir korkunun tırmanışıyla birlikte, düşler ve aynı zamanda kabuslar kanatlarını açarlar." Korku yaşam içindeki paradoksallığıyla insan varoluşunun bir parçası olabilir ama tırmandığı zaman düşlerini ve kabusunu kılgısal insana taşıyamaz. Kolektif korkunun kendisi ve kanatlarını açan düşlerin, karşılık gördüğü "saptırma" ve "bastırma" *fenomenlerinin pahalı sembolleridir.*

Korku nevrozunun değişmez öznesi "ölüm"dür. Din tanrısının elçisi bile olsa. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra, kurtulamayacağını anlayınca Tanrısına (Babasına): "Eli, Eli Lama sabaktani" (Tanrım, Tanrım beni niye yalnız bıraktın, unuttun) deyişi ölüm ve sonrasının öznesi olan "korku" seferinin dirimsel olgusallığı olan her kişide değişik koşullarda da olsa geri dönü-

şümünü betimler. İnsanın yazıklığı zayıflığından, dayanıksızlığından, beklenti ve ümitlerinin gizemli alanının, yarınlara bağımlı olmasından. Bunların bir kısmı *korkunun oğullarıdır.* Korku uç noktalarda esmediği müddetçe *panik* ve *dehşet kipleri yaşama inemezler.* Bu formlar, korku evrenselinde karşı doğaltavırlardır.

Ölüm karşısında dehşet ve panikleşme

Korku nevrozunu uç noktalarda yakaladığımızda ya panik kipiyle veya dehşet kipiyle karşılaşırız. Kabul edilmesi zor olan bu davranışlar, güçsüzlüğün ve teslimiyetin açıkça dışa vurumudur. Kendisini bu davranışlardan yalıtması veya öyle izlenim vermesi, korkudan arınmış bir varlık yapıya sahiplenebilmesi doğasına terstir.

Ölüm ve sonrasının korkusunda kendini dışa vuran "dehşetin" dinamik bir formdan yoksun olması, buna karşın "donup - kalma" biçiminde davranışsal özellik göstermesi özneyi "yıkıma" götürmeyen çöküntüdür. Panik olgusunda "çöküntü"nün yerine, tersi bir tavırla, Objeye kayboluncaya dek saldırma, realiteden uzaklaşmasına yönelik davranış biçimini oluşur. Ölüm karşısında yaşanan olgu, iç çatışma gibi algılansa da gerçekte, "panik" olgusunun dışa vurumudur. Ölümün karşısında yaşanan panik, esasında *kendi ölüsüne gösterdiği duygu* kümesinin dışa vurumudur. Tehlike karşısında yaşanan panikte, saldırması pasifize edilmişse, engellenmişse, hala gülümseyen anlaksal formlarına rağmen aşkınlaşan duygusal doğası gereği, bu sefer kendi varlaşma sürecine tehlikeli davranışları oluşturur. Bu olgu tavırları intiharı getirir.

Önce, kişisel hayatıyla evrensel hayat arasında bağlantı noktasını yakalamaya çalışırken, sürecin sonlarına doğru panikleşen ve olgusallığın içerikliğinde anlamsızlığın yarattığı düş kırıklığını, "korku" olgusunda yansıtır. Bundan sonra "dehşet" ve "panik" kipleriyle uzlaşması zorunluluktur.

Korku, öznenin yaşam prosesündeki bağışıklıkların dengesini bozar. Bu olgu "iradi nedensellik"le narkotize edildiğinde, ontolojik bir kategori olarak sunulan ölümün doğasından oluşan panikleşme, ölüme boyun eğmeye dönüşümsüzlüğünü kanıtlayan nitel ve özsel davranışlar kazanır. Korkunun oğullarıyla bağdaşamayan, bunlara teslim olmayan, uç noktalarda kümeleşen bütün tavırlar, obje seferinin dışındaki "korku"larıdır.

Tümel kavram olarak alacağımız "ölüm" sözcüğünün korkusu, "nesnel korkudur." Tümel kavram olarak kabul ettiğimiz bu nesneli korku tipi öznede ölüm ve ölüm ötesinin "bilgisizliğinden" doğan kaygıyı yaratır. Nesnesiz korkuyu, L. Michaux, kaygı nevrozu olarak yorumlar ve saf haliyle bu korku biçimine "hiç bir şey" korkusudur der. Kaygının ekstrem değerler almasında paniğe giden marazi davranışlar oluştursa da, ölüm faktörünün kendine ulaşmasıyla, eşdeyişle *onu tehdit etmeye başlamasıyla,* korku nevrozu ancak o zaman gerçekten risk merkezi oluşturur. Korku eşiğinin aşılması durumunda ölüm özelleşir, tümel kavram içinde yaşamadığı korkuyu, uç noktalarda yaşatmaya başlar.

Ölüm paradoksalının yarattığı ansikyetenin dinamiğini, sarmal harekete benzettiğimizde, "korku"nun yaratacağı gerilim ve tiksindiriciliği tümel kavramdan tikele, tikelden tekile, merkeze doğru geldikçe özelleşir ve netleşir.

Çoğulun üyeleriyle paydaş olduğu "ölüm korkusu", kendi "biyolojik çözülmesinin" yaratacağı ürküntünün gerilimi ile tabii ki aynı olmayacaktır. "Korkunun oğulları"nın getireceği çözümsellerin çeşitliliğinin korkuda yeri önemlidir. Evrensel yaşam gücüyle bütünleşememek korkusu, çoğulun üyelerinin birleştirici ve kümeleştirici kuramsallarıyla çözülür. "Toplumsal korku", örgütlendikten sonra yaratacağı çeşitli "korku oğulları" ile *güç oluşturur.*

Korkunun oğulları kolektif tasarımlarda olağanüstü güç kazanır. İnsanın, tinsel doğasında çelişkiler yaratan fantazilerine,

"kolektif tasavvurlar" olarak eşlik ederler. Özne bu duygusal yakınlıktan anlak eşliğinde kurtulamazsa, korkusu da "herkes"in korkusu olacaktır. Sarmal hareket içindeki, daha doğru bir ifadeyle sarmalın en dış halkalarındaki, henüz kendisine nesnelleşmemiş tümel biçimde duran onların ölümüne, kolektif tasavvurlarla eşlik ederken, gittikçe merkeze doğru yaklaşan "tümel ölüm" özselinde nesnelleşme sürecine girmesiyle ya böylesiliği kabul edip toplumsal korkuyla tasarımlarının dinamikliğini tümelleştirecek veya korku oğullarının getirdiği çeşitlemelerin hepsini kovalayacak, kendi özsel korkusuna paydaş olacaktır.

"Herkes korkar", der P. Mannoeni, "bazıları diğerlerinden daha fazla korksalar da, birlikte korkma" olgusu ikili bir anlam kazanır. Yalnızlık azalırken, dostluk ve dayanışma bağları ters orantılı olarak artar"

Paniğin yarattığı ürküntü, öznel çözümleyici davranışların yadsınmaz gerçeklere uydurulmasını *reddetmesindendir.* Çılgınlığı; kümeleştirici, birleştirici unsurların protestosu niteliğindedir. Evrensel yaşam gücüyle bütünleşememenin paniği, "kendi merkezinden" uzak varlık yapılarda tümelken, yakın akraba, dost çevreleriyle merkezsel yakınlaşmasının sonucu *içsel bir gerçeğin algılanmasına dönüşür,* ölüm.

Dışsal gerçeğin algılanmasından *ısrarlı kaçış,* sarmal hareketin doğası gereği, içsel bir gerçeğin algılanması "özsel sınanabilircilik" olgusuyla pekiştiği için, öznede, ölüm korkusunun tasarımları daha somutlaşır, kendinin ölüme karşı nasıl tavır takınacağı bilgisini nedensellik postülatıyla netleştirir. Tümel ölüm korkusunun "nesne"liği şimdi kendi ölümünde, nesnesine katlanacaktır. Obje seferini terk ederken *büyüme zorunluluğu da* bitmiştir. Değişkenliğin dinamikliğine korkuyla da olsa, oğullarıyla da olsa ket vurulamayacağıdır.

Beden yaşamıyla ussal yaşamın birbirinden ayrılması sonucunda kendisi, varoluşsal imtiyaza dönüşüp acı ve korkuyla,

umutsuzluklarla dolu kaba biyolojik olgusuna sahiplenirken onun salt organik, salt hayvansal olduğunu unutturur. Daha önemli bir gerçeğin farkında değildir, zaman içinde doğayla herşey oluşum içindedir. "Olmakta" olgusu, "Olacak" olgusu ile zorunlu bağlam içindedir. Şayet bunları ayrımsamış ise, evrensel yaşam gücüyle bütünleşemeyeceğinin ta başından beri duyubilincinde olduğundan, *sarmalın merkezinde* ölümüyle bütünleşmeyi *"ürkmeden ve korkusuzca"* bekleyecektir.

Başkalarının ölümü ile benim ölümüm arasındaki fark

Ölüm evrenseli tümel karakterli tasavvurlar halinde kaldığı sürece, bütün canlılar ve insanın ortak bir bağlamıdır. Lock'un "soyutlama aktı" dediği bu özel akt, "tümel kavramlar" kurmada bize yardımcı olur. İnsanın ölüm paradoksalı ile Ahmet'in ölüm paradoksu arasında, "soyutlama aktı"nın işlevi, aynı tasavvurun, ortak ayrımlarını içine alsa da "tümel tasavvur" ile obje realitesi arasında nitel fark oluşur.

Ölüm kavramı yalın haliyle *tümel* bir kavramdır. Ahmetin yoksanmasında, *tikel* kavrama dönüşmüştür. Bütün canlıların ölümü temsil eden "tümel kavramların" duyumsanmışlığı netleşmemişken, Ahmet'in ölümüyle hem duyumsal, hem de duygusal kiplerle, eşdeyişle, yalınç bir uyarıcıya dönüşür. Ölüm evrenselinin soyutlanmış haliyle (tümel kavram olarak) kısmen de olsa zihnin dışında nesnel gerçekliği yoktur. Korku nevrozunun grileşmesi bu yüzdendir. Ne zaman ki, kavramın kapsamı biter, temsilci durumundaki "tümel kavram" *gerçek nesnesiyle örtüşür.*

Din ideolojilerinde "toplumsal korku"ya sıkça rastlanır. Bu tavır, ölüme karşı bilişsel bir tasarrufta bulunmayı, hem şeklen hem de düşünsel olarak imkansızlaştırır. Ölüm karşısında dışa vuracağı bir davranış bile, eğer törenin dışladığı bir tavırsa ketlenir. "Toplumsal korkunun dinginliğini bozacak bir kararda ısrar etmesi *kınanır* ve *yerine getirilmez*. Örneğin biyolojik ölü-

münün sonunda *cesedinin yakılmasını* istese bile, yerine getirilmemesi, "toplumsal korkunun" karşısına bireysel bir tavır koymanın anlamsızlığıdır, eşdeyişle *anlamsızlaştırılmasıdır.*

Din terminolojilerinde yaratılmış olan gerilimi devamlı dinamik tutmak için "birlikte korkma"yı zenginleştirir. "Birlikte korkma", kümeyi örgütlerken, bireysel tavır koyma da aşkınlaşamaz.

"Bir kez Ben yaşadım, Tanrılar gibi. Fazlası gereksizdir." der Hölderling. Hölderling yaşasa yaşasa herhalde "korkuların Tanrısı" olarak yaşamıştır. Yaşamın filizlerinin hiçlendiği, "olmakta"lığın devamlı yoksandığı, ölüm yüklenicilerinin kol gezdiği, psikolojik atımların sınırlı olduğu bu görüngül alemde Tanrılar gibi nasıl yaşayabilmiş! Korku evrenselinde Korkunun Tanrısı olarak gerilimsiz, acısız "birlikte korkmanın" dışında yaşayabilmek herhalde Tanrılara mahsus olsa gerek ki, Ben tanrılar gibi yaşadım diyebiliyor. Bu da ancak duygusal olgusallığını da reddederek, hatta özdeksel olgusallığını da *yadsıyarak mümkündür.* Varoluşsal varoluşların karakter istekleriyle endişe yaratan, gerçek yaşama bu biçimde ortak oluş düşündürücüdür.

"Ölüm, kuşkusuz insanlar için ürküntünün temel nedenlerinden biridir. *Bütün korkular uzaktan ve yakından ona bağlanırlar.* Bununla birlikte, genellikle ona atfedilen imajların akıl almaz bolluğuna rağmen ölüm, gerçeklik düzleminde kalır ve her insan normal olarak nesnel tehlike olarak ondan korkar."[1] Endişe yaratan; gerçek yaşamın serüveni budur.Tanrılar gibi yaşam, korkunun din terminolojisinde aşkınlaştırılmış yankısıdır.
Yazıklığının ırasıdır. Düşselliğin aşırılığına teslimiyetidir. Usavurumla beslenmeyen imgeler, düşselliğin alanlarında coşar dururlar.

Beten korkuların uzaktan veya yakından ölüme bağlanmaları ve sonlu yaşamlarda *geri dönüşümsüzlük* yılgısı, doğal olarak

1) P.Mannani

gerilim yaratır. Bu olguya kitle, tarihsel dizgeli içinde yavaş yavaş *sahiplenmiş* ve bunu *zenginleştirerek* zalimce bir baskı seferi oluşturmuştur. Baskısını saltıklaştırmak için de, çoğu kez *din* normlarını kullanmıştır. "Tümel tasavvurlar" şeklinde ortaya çıkan sonradan töresel realitesini bozarak din formlarıyla beslenip oluşturduğu bu ortak bağlamlar, özsel olarak bir bağlamın doğaçlamasına da engeldir.

Alışagelmiş töresel korkunun özneye geri dönüşümü, beklentiyi gerçekleştirmemeye yönelikse, "toplumsal korku" içinde kalması ve orada konuşlanmasına özen gösterilir. Korkunun sosyo dinamikliği bireyselleştirilemediğinden bireysel korku da ancak töresel duygusallıklarla eşleştiğinde soluk alabilir. Ölüm faktörüne karşı alman genel tavırla, mantığın uslamlandırmalarına kolay kolay ulaşılamaz.

"Tümel tasavvurlar"yargılandığında, şemalaştırılmış korku kiplerinin özne üzerinde ne kadar radikal etkisi olduğu açıkca farkedilir. Bir yönden özneyi, varlık bilimsel bir saygınlığa yükseltirken, ölüm ve ölüm sonrasını korkunun oğullarına teslim etmesi, bir başka koşulda korkunun oğullarını geri çekerek, insan yaşamını bütünleyen olası bir alemin evrenseline hazırlık olarak görmesi aşılmaz bir çelişkidir.

Jung, korkuyu irdelerken psikolojik atım ve biyolojik atım gibi kişinin varlık yapısında temellendirdiği bu iki olguyu, değişik bir yorumla açar. Biyolojik atım yükselirken psikolojik atım geri kalır. Psikolojik eğri, Jung'a göre, *doğa yasalarına uymayı reddedebilir.* Ölüm seferine karşı oluşturulan tavırda, dirimsel yapının evrim sürecine direnememesi psikolojik atımın, kendi insansal doğasına karşı durmasında ölüm düşüncesini yaşam evrenseliyle bastırması vardır. Psikolojik atım, ölüme kilitlendiğinde dinginliği bozulacağından ve bireysel bilincin sonu olacağından, *psikolojik eğri, doğa yasalarına uymayı reddeder.*

Bağımlı olduğu dirimsel olgusallığına uygun neticeler araması, ölüm korkusuna eşdeyişle olumsuzun gücüne takılıp kala-

cağından, görüngül gerçeğine karşı risk merkezi oluşturur. Bilinç, ölüme ayarlı değildir. Bundan ötürü de psikolojik atımın, biyolojik atıma uymayı geri çevirmesi, çöküntüye ortak olmak istememesindendir. Bilinç olgusunun biyolojik atımda yoğunlaşamaması, "nesnel tehlike olarak gördüğü "ölüm paradoksalı" korkusundan kaynaklanır.

Hiçlik duygusunun, ideal düşünce alanında aşkın boyutları vardır. Olası irrasyonel evrenseli, hiçbir özdeksel imgelerle dolduramadığından "düşünce boşluktan hoşlanmaz" tezi devreye girer. Özne, kendine karşı, "hile" yapmayı dener. Esasında psişik atımda sıkça kullandığı "savunma mekanizmaları", "hile'yi" ne kadar sevdiğinin otantik tanıtıdır. Buna benzer bir "hileyi" kendi ben'ine karşı, "ölümüne sahiplenmek" için dener. Zaman aşımsal ve uzay aşımsal imgesel ürünler türeterek, hiçlik duygusunun alanını tıka-basa doldurur.

"Hile"ye neden olan, eşdeyişle zemin hazırlayan hiçlik olgusunda, "biyolojik atım"ın evrenselliğini kaybetme paniği vardır. "Psikolojik atım"ın hazırlayıp sunduğu bu "hilenin"mantığına ulaşamamış olması, "ölüm korkusu"nun olgusallıkla bağlam sağlıyamamasındandır. Düşünselliğin aşırılığına kendi ölümünü teslim etmekle hiçlik ürküntüsünü eleştirel çözülmeye karşı dayanıksız olan "Ümitsel" *güçlere dönüştürür* ki, bu da hiçlik seferini doldurmada, ona göre, "hilesinin" *başarısıdır.*

"En acı yalan kendimizi kandırmamızdır. Kabulü kabüllenmeyen kabülsüzler, kabullülerin kabüllerini kabullenmezler"[1]

Muhafazakar insanı korkutan, belki de, ölümün kendisinden çok, onu izleyecek uzlaşılmaz gizemidir. "Oysa düşünce, boşluktan hiç hoşlanmaz" ve bu onu, orada kendini kaybetme, riski de olsa tanımadığı şeyi keşfetmeye iter" der, H. Mannoni. Tanımadığını keşfetmeye çalışma serüveninde görüngül yansının kesintisiz model değişiminde, yokluğun var olduğunu ileri sür-

1) A. Çelik

mek, varlığın ontik anlam bilimselini yoksamaktır. Nesnenin doğası gereği, yokluğa istese de katılamaz. Yokluğa katılabilecek her özdek, fenomen alemde olağanüstü, mucizevi bir güce sahiplendirilmek istenir ki bu da tanımlanamaz. Varsayımsal aşkın söyleme özdeş olur. Ampirik bilgilerde "hileye" özne başvuramaz."Hileyi" yapsa yapsa riskli de olsa, beklentilerini zaman aşımsal imgelere taşımak istediğinde yapacaktır. Metafizik alana sarkan hiçliği reddetmek "güç-işidir". Bir yandan dinselin önsavları, bir yandan töresel çözündürücüler, *Salt - bakir bu alanı,* ister başarılı olsun, ister olmasın hayal gücünün bile erişemeyeceği zenginliklerle doldurur. "Hiçlik" evrenselinin her zorlanışa *kapısı açıktır.* Eleştirel çözülmelere karşı dayanıksızlığı, bir sonraki anlamsızlığa kapısının cömertçe açık olmasıdır. Bundan dolayı "hiçlik"i reddetmenin güçlüğü, reddedilmeden doğacak yeni gizlerin ardı arkası gelmeyen türevlerinin bolluğundandır. Gizemcilik, yeni kuramsal etkinliklere oğullarını inatçı bir bağışıklıkla sürer.

Hiçlik evrenseli doldurulurken, indivdüal bir anlayışla geçerli çıkarsamaya gider! Kelimelerle, kendi irasında olmayan yakıştırmalara saplanır: *Ceza ve mükafat.* Tanrı söylencesine dayandırdığı radikal cezalarla, korku ve oğullarını, düşselliğinin aşırılığına teslim etmekte tereddüt etmez. Nesnesiz olgusallıkta kendisini nasıl savunabileceği kaygısının nevrozu burada yatar.

Güç sahibi olan "korku"nun trendini değiştirecek marjinal güç olarak dini kullanmak yerine, insanın irasının nedenselliğindeki gerçekliği algılamak daha yerinde olur. *Endişe hissettiği endişesi,* oluşumunu yeryüzünde kendisi olarak var olmakta bulur, der Heiddeger. Bir başka yorumunda da, endişeye neden, öznenin yine görüngülünde, özdekselliğinde görür. Endişenin nedeni, böyle varolmaktır, dünya içerikli bir varlık olmamaktandır endişesi.

Görüngül alemde, örgensel varoluşumuzda, güçlü temel yasaların geçerliliğini yoksarsak, *dünya - içerikli bir varlık* olma,

tanımadığı şeyi keşfetme ümidiyle, statükosunu potansiyel bir güç olarak zenginleştiren ölüm evrenselini de yazıklamış oluruz Metafiziksel endişeleri, ussal formlara dayandırdığımız ölçüde *güçleri susturulur,* korkunun trendi kırılır ve olumsuzun gücünün kırılmasıyla dinsel formlarla güçlendirilmiş, korku ve oğulları kanat açarlar. "Hiçlik"in yeri yine kendisiyle betimlenir.

Korkunun "hile" ile bastırılmasının faturası çok ağırdır. Korku olumsuzluğunun grup üyeleriyle paylaşılması, eşdeyişle "korkunun sosyo-dinamikliği" ona duygusal açıdan çok pahalıya mal olmuştur. Grup üyelerinin çok derinlere giden metafizik beklentilerle çoğaltılmış yüksek değerler biçimindeki yansımasını koparıp atması, yani büyüsel sihiri yoksamasının "faturası", *kabullenmeden öncekine göre daha ağırdır.* Metafizik öğretilerin süregelen statüko ve güç olma trendlerinin saf ve zayıf ilksel beklentileri olgunlaştırırken, kökensel bir ilke olan uslama ve kipleri, korku ve oğullarını doğuran kurgu imgelerinin oluşturduğu paradoksla çarpışmaya, ölüm ötesinin evrenselinde oluşturulan fantazilerin, nesnesiz korkuların, *çıplak kelimelerle* biçimlenmesine mani olur. Kendi yarattığı "nesnesiz korku"lara, kendisini nasıl savunacağının endişesinin endişesine düşmesi ve paniklemesi metafizik alanın batağına iyice gömülmesine neden olur.

"Ölüme teslimiyet", korkunun boyutlarında irdelendiğinde "nesnesi" bellidir: Ölümün özdeksel olgusu. Ancak, ölülerin geri dönüşleri, (hortlaklar), cinlerin insanlara musallat olması gibi mantıksal çözümleri şimdiye kadar mümkün olmamış, özdekten bağımsız ve öncel bir olgu olan ruhun fantazi ürünleri ile ilgili bütün imgeler, zamanaşımsal ve uzayaşımsal olduklarından "kaygı"ya, başka bir deyişle "nesnesiz korku"ya nedendir. Ölümle birlikte örgensellerin işlevlerinin kaybolmasına karşın, öznenin hala algılanan - biçimsel özdekselliği, dünya içerikliği "korkunun uyarıcısı durumundadır. Ölmüş bedenin alışılagelmiş görüntüsüyle zıtlaşmaya başlamasından sonraki prosesüsün

gizemi, "nesnesiz iç daralmayı" içerir ki; bu *ontolojik ansikyetedir*. Duygusallık alanının birincil öğelerinden "kaygı" kipinin psiko-dinamikliği, ölüm seferinden kaynaklanan "nesneli", korkuya eşdeğer değildir.

Ölüm paradoksunda, ölümün özdekseli kendisidir. "Kaygı" *ölümün kendisi değildir*. Ondan sonra, zengin fakat duyumsal ve anlaksal temellerle aklanamamış imgelerle dolu olan, dolayısıyla ürküntü merkezini oluşturur. Kökeni dünya çıkarcılığıyla beslenmiş düşselliğin oluşturduğu "sözde-iddialar"la dolu anlam saptırmalarında başarılı olması, korkunun "nesnesiz" olmasındandır. Doğrulama evrenselinde izlenecek *ısrarlı bir tavır*, ölüm ötesinde biçimlendirilmiş "kaygı"ları siler süpürür. Boşluğun yarattığı imgesel ürünler, umutlar, beklentiler, belkilerin gizemli içerikleri duygusal tercihten, zihinsel tercihe dönüşür ve *kaygının nöbetlerini tutan* metafizik imgeler birer birer uslamlama kipleriyle nöbet değiştirirler.

Korku kipini oğullarından ayırmada kriter, dünya-içerikli, yazıklı insan olamaz. Zihinsel tercihini herşeye rağmen bu uyumsuz evrende, ayakları üzerinde dinginlenen "varoluşsal örgensel"ini, yüzlerce, binlerce paradoksun kombinezasyonunu "nedensellik" ilkesinin şahsileşmesinde yapabilendir. Varolmaktalığın sona ermesinin onanması güç olduğu için, onu savunmanın, ölüm korkusunu güçlendireceğinin ayırdında olan, "korku"yu oğullarından ayırmadaki kriteri yakalamış olur. Bu doğrulamayı yadsıyan, yanlışlayan duyu- bilinçli örgensel varoluş ise, bu tasavvurunu pahalıya öder.

"Nereden geldim, nereye gidiyorum?" çekirdek sorunun kriteri, "Kendinde varlık olmanın" kendimize yabancılaştıran, tehditlerle yüklü teolojik söylemler olamaz.

"Kutsal gizemcilik" karşısında kaygısını ifade eden tasavvurlar *çift yüzlüdür*. Tehditlerle yüklü buyurucu imgelerin radikal karakteri "isteyen insanın" aracılığıyla zihninde kümelenen uzun vadeli idelerinin, önyargısız din terminolojilerinde formü-

le edilmesi, kendi kendini kutsallaştırma nevrozuna kapılmasındandır. Kutsal olan, der M. Eliada, kutsal olmayandan tamamen farklı bir şey gibi ortaya çıkar. Bu, "tamamen farklı" şey, bizim dünyamıza ait olmayan yine de ondan doğan bir gerçeğin kendisini göstermesinde ortaya çıkar.

İkiyüzlülüğünü betimleyen, "kaygı" yaratan buyruklara bir yandan itirazsız boyun eğerken, eşdeyişle tam bir teslimiyet gösterirken, öbür taraftan, bu kutsadığı alandan "kaygısı"na karşılık "hak" talep etmesi anlamsızdır. Hiçliğe teslim olurken kısır da olsa bir hak talep etmesi kendisiyle uzlaşmasından başka bir olguyu içermez. Böylece "hile"sinin *iki yüzlü* oluşu da ortaya çıkar. Kendisini teslim olduğu spiritual evrenden özdeksel içerikli bir varlaşmayı, yani kimliğinin talebi, *kaygısının karşılığını temsil etmektedir.* Kaygısının ödentisi yeni bir bedenleşmedir.

"Unutulmak" bir başka kaygısıdır. En acı tecrübesi olarak "olmakta"lığının sürekliliği ölüme ayarlı olması, unutulmanın sebebidir. Dünya içerikli yapısına karşı nasıl bir tavır almalı ki yaşamını yitirdikten sonra da kimliği evrenselleşsin? Unutulmakla ölüm birbirini pekiştiren, birbirini kilitleyen olgulardır. "Unutulmak" ölüm sonrası paradoksta da en fazla yoğunlaşan *özsel risktir.* En ilkelinden en muhteşemine kadar inşa edilen mezarlar, türbeler, anıt mezarlar, piramitler tek bir duygusal imgenin ürünüdür: *Unutulmamak,* psikolojik atımın evrenselinde doğa yasalarına da uymamayı simgeleyen direnmedir. İnsan doğasının bastırılamamış "kaygı"sıdır, "hatırlanmamak"

Kaygı ontik alanında neyin unutulmasına karşıdır? Düşünselliğinin mi? Özdekselliğinin mi? Özdeksel olgusallıkla uyum içinde olduğunu varsaydığı görüngül öznesine mi, yoksa tinsel mirasına mı kaygısı? Rutinleştirilen ölüm yıldönümlerinde anılan, onun dünya içerikli varlığı mı? Artık dünya - içerikli bir varlık olmamanın endişesinin, endişesinde mi? Ölüm yıldönümlerinin coşkuyla anılması.

Metafiziksel endişelerin "beklentilerde" olgunlaşması, yeryüzünde böyle "var olma"nın endişesi kadar *zengin değildir*. Yarının, yaşamdaki "kaygı"sıyla, duyubilincin sürekliliğinin koruma altından çıktıktan sonraki "kaygı"sı özdeş değildir.

Ölünün arkasından kuramsallaşmış, töresel, dinsel yüceltmeler, ontolojik anksikyetenin "kutsal" alanda çözülmesine yöneliktir. Dünyaya ait olmayan, yine de ondan doğan gerçeğin kendinde yansıtmasında ortaya çıkan bu uyumsuzluk, rutinleştirilen ölüm yıldönümlerinin, artık dünya içerikli bir varlık olmamanın, eşdeyişle "hatırlanamama" endişesindendir. Yoksa özdeksel olgusallığının yani biyolojik atımın evrimi sürecindeki direnişin "hatırlanması" değildir."

Herkes görüngül alemde bir firavun olabilseydi, *yeryüzünde sıradan insan mezarı kadar piramit olacaktı*. Firavunların ölüm taşıyıcı bedenin yok olmasına karşı duydukları, korku ve oğullarını dinginleyebilmek amacıyla simgeleştirilen bu devasa mezarlar aslında her dünya-içerikli'nin duygusallığı gerçek dışa vurumsal düşleridir. Ölüm sonrasının kaygısını sembolize eden bu spontan tasavvurun dışa vurumu, hayallerine bile dar gelen tasarımlarının bir parçasıdır. *Pahalı bir duygusallık faturasıdır*.

Ama yine de bilişi yadsıyarak, kurgusal bir girişimle delmek istediği gizem, onun için kaygı oluşturan sır olarak kalmaya devam edecektir. Yaşam sürecinde her anı ölümün korkusuyla, ölüme teslimiyetin getireceği kaygının,kaygısı da "kaygı"yı zenginleştirerek, "yaşam avansı"nı dener.

İntiharda korku kanatlarını açar, kaçar

Felsefi intiharda, ölüm ve ötesi insan için ürküntünün nedeni olamaz, her ne kadar korkunun öznesi "ölüm" paradoksalı olsa da. Felsefi intihar karşısında ne kaygı *ne de korku faktörlerinin hiç biri kapılarını dahi aralayamazlar*. Dirimsel sürecin yadsınmasında ne bir *yeni varoluş* tipinin özlemi ne de duygusallığın aşkınlaşmış ögelerine *kavuşma özlemi* vardır. Örgensel varolu-

şuyla, barışçıllaşma direncine karşı çıkarak kendine net bir saldırı oluştururken, iç derinliklerine yayılan uyandırılmış yanılsamanın dışa vurumundan ve çözümsüz uyumsuzluğun ve çatışmanın sonuçlandırılmasından başka bir ereği yoktur.

İnsanın, ölümünün bilinçli nesnesi olması, olumsuzlanmasında ne kadar öngerek ise, yeni kimlik aramak için düşselliğin aşırılığına teslim olmayı da yanılsamasında o kadar gereksiz görür. Ölüm ve ötesi üzerine korku ve yılgı faktörlerini oluşturacak ister psiko-dinamik, ister sosyo-dinamik, isterse us dışı mantıksal dizgeler olsun "Hayır" kavramını kullanmasında caydırıcı olamaz. Zira *Ölüm paradoksunun yarattığı "korku", ölüm seferinin kendisine eşdeğerdir.*

Biyolojik çözülmenin yarattığı ürküntü onun yaşam felsefesinin özetçesidir. Korku kipinin yarattığı gerilim, bedensel yaşamda örgütlenmiş tinsel ve dirimsel olgusallıkları çözer. Ölüm evrenselinin karakteri, yalnız ve yalnız "korku" tasavvurunda aşkınlaşır. Duyum eşiğinde farklı duygu kipleri oluşturur.

Kendi dünyasının realitelerini yaratan, yadsıyan yine öznenin kendisidir. Korku oğullarının getireceği çeşitlemelerin yaratıcısı, mimarı da odur. Korku evrenseli, yaşam prosesüne musallat olmuş *bir kene gibi ölüm ve ötesiyle beslenir.* Yetkinleştikçe uç noktalara doğru güçlenerek kayar. Uç noktalarda kümeleşen korku, potansiyel güç haline gelir. Bundan sonra yaşam bedeni üzerinde olsun, tinsel alanda olsun hiçbir mantıksal ve anlaksal dizgeye ödün vermeden tehditlere başlar. Öznenin en yüksek değerleri bile onun tehditlerine *saygılı olmak* zorundadır. Belki de korku evrenselini besleyen ve yaşam sürecine musallat eden neden,öznenin, doğadan talep ettiği "sınırsız istekleri ve arsızlıklarıdır." Arsızlığın ve doyumsuzluğunun diyeti, bireysel varoluşunu da manasızlaştıran korku ve oğullarıdır. Öznenin kendi yarattığı yoğun ve kesintisiz korku "canavarına" ve onun sembolik formlarına koşulsuz teslimiyeti hiçbir amprik soruya yanıt getiremez.

Şu veya bu şekilde korku terminolojisinin kombinezasyonunun, insanın ontik karakterinde tek ve salt bir güç olarak kabullenilmesi, sonuçta zorunlu bir olgudur. Görüngül alemde oluşan ahenk ancak zıddıyla mümkünse, kabullenilmesi zor da olsa zorunlu bir olgu olan "korku" terminolojisinin *gücünü yoksayacak*, mutlaka bozacak bir simge olmalıdır.

İnsanın sembolik formlarla da olsa yücelttiği "ölüm paradoksunun korkusundan kaçınılmaz" tezini kıracak, kelimeler dünyasında aldatmaca tümceler düzmeden, anlam saptırmalarına girmeden bir anti tez oluşturmak zorundadır. Bu anti tez korkunun duygusal nedenselliğini kırabilecek olan şahsileştirilen çözümdür. İntihar antitezi, Bedensel çözülmeye iradenin müdahalesi. İntihar anti tezi, Bedensel yaşama yapışıp kalmış "kenenin" tehdidine karşılıktır.

Yaşam eğrisinin her sürecinde pahalı bir biçimde sembolize edilen "ölüm korkusu", *intihar olgusuyla ucuzlatılır.* Yaşama karşı oluşturulan bu güçlü tavır, determine edilmiş insan yaşamını bu yasadan söker atar.

İntiharın felsefeleşmiş idesi karşısında "korku", oğullarıyla birlikte kanatlanır. *Bedenleşme sürecine son vermede kesin kararlı olanda, korkunun hiçbir boyutu karşı tavır oluşturamazlar.* Zaten korku ve oğullarına teslim olsa, bu tasavvurunu gerçekleştiremez. Nesnel alemden çekilmeye bir kere karar verildi mi ölüm korkusunun ister yüzeysel, ister derinden bastırılması veya çeşitli biçimlerde sembolize edilmesi gibi olgular caydırıcı olamazlar. Caydırıcı olamazlar çünkü, "korku" seferiyle, "intihar" seferi polarize olmuşlardır.

Korku kipinin psiko dinamik içeriği, intiharı ketler, yanlışlar, engeller. Felsefi bir tavır almasını engeller, eleştirir. Daha doğrusu saptırır ve bastırır. Daha garibi, intihara teşebbüs eden özdeği hasta olarak tanıtır. Bu tavrı, esasında *yaşam* güdüsünü güçlendirmeye yöneliktir. Korku kipinin intihar karşısında tavır

alması, intihar olgusunun gerçeğini, eleştirisel evrenselliğinden arındırmış olur.

Ak ve Kara gibi, intihar ve korku birbirleriyle zıtlaşan, kontra kavramlardır.*Kendisi ve nesne arasındaki uyumsuzluk,* bir araç olarak dünyaya salınmasının saçmalığı, *ölüm paradoksu, bir hamam böceğinden bile ayrıcalıklı olmayan sınırlı biyolojik yaşam şansı* gibi unutulmuş itilmişlikler, felsefi intiharın önselleridir. Bu önsellerin güdümünde olan bir kişide ölümün kabulü, korku kipini aşmıştır.

Kişiyi intihardan döndüren biricik *tinsel tavır,* korkudur. Korku seferinin tek potansiyel düşmanı "felsefi intihar"dır. Felsefi intihar"da uyandırılmış tasavvuruna ne duygusal, ne de özdeksel formlar iştirak etmezler. Kendi tabiatının realitesinde var olan duygu bağlamının bu tasavvurda caydırıcı bir rolü yoktur."Felsefi intihar" ne duygusal bağlamlarla, ne sosyal, ne ahlaksal, ne de dini nosyonların neden olduğu intiharlarla karakterize edilebilir. Bu intihar karakterinde, özdeksel olgusallığın inkar edildiği alemden hiçbir *özlem* ve *beklenti* söz konusu değildir. *Ne melek olma beklentisi vardır, ne de burada insan olarak kalma ısrarı.* Onun için ne meleklik, ne de insanlık, "önseli değildir.

Ancak nesne içinde olan dünya içerikli Ben'in, yaşam bedeninde özgürlüğünü özgürce "sınamasıdır" Yıkıcılık içgüdüsünü, özgürlüğünü riske sokarak sınamak, kendi kendisiyle ontolojik tezat halindeki yaşamla hesaplaşmadır, ereği. Yaşam ona jübile hazırlamadan, ölümü, kendisinin özgürce kullanmasıdır. Kendini yoksama seçeneğiyle bedenin değerini indirger. Bedeninin değeri tinsel dizgede korkudur. Korktuğu için bedenine sahiplenir. Varlığını uyumsuzluğa ve mutsuzluğa alıştıramaması izlenimleri karşısında, korku faktörünü ezip büzüp duygu bağlamından attığı aşkın biçimidir intihar. İnsanın kendini sonsuza taşıyacak varoluşsal gerçeğini insanda meleğe geçiş gibi *zorla-*

manın yadsınmasını yakalayabilmesidir, tarihsel dizge içinde. A. Camus ve izdaşlarının intihar evrenseli, korkunun ağır bastığı sulandırılmış şekliyle ve döneklikle biçimlenemez, felsefi intihar.

Özne - nesne arasındaki uyumsuzluk, özne lehine sulandıra sulandıra korku kipiyle de beslenerek bozulmuş, *doyumsuzluğa dönüştürülmüştür.* Sonu olmayan bir sonun endişesiyle yaşamak, böyle bir yaşam felsefesini doyumlu, anlamlı kılmak, önce uslama gücümüzü bu rezalete boyun eğdirtmek olur ki bu da açıkça öznenin varoluşsal olgusuna *ihanettir.* "Uyumsuzluğu", "doyumsuzluk" platformuna çekmekle gerçek savsaklanamaz. Varoluşsal olgusallığın yorumlamasında, ölüm paradoksunda yaşanan "korku", ölümü kendi seçimi olarak belirlememişse, özgürlüğüne boğdurtmuş olur.

Özgürlüğünün saltıklaşması, felsefi intiharda korku kipinin felaketini simgeler niteliktedir. Yaşamı bütünleyen bu tinsel olgu, hiçbir zaman bu kadar bedenli yaşamdan, düşünsel olarak feragat etmede basite indirgenip, "hiçlenmemiştir" İnatçı düşünselliğin aşırılığına teslim olmadaki espri, "korkunun tahrikçileri" iken, ölüm ve ölüm ötesinin inanç evrenseline taşınmasına da etkendir.

Sosyo-dinamik karakterdeki korkuların grup içindeki yaptırım ve etkinliği ile de çelişen, adeta rekabet eden felsefi intihar; bu nosyonu ile hem özne- nesne uyumsuzluğunu, hem de onlar alanındaki alışagelmiş, yadırganmıyan uyumsuzluğun oyununu bozar.

Korku, öznenin kendisiyle barışçıllaşmasına sürekli saldırı oluştururken, en apaçık varlık kipi kendi varlık yapısı olmasına karşılık imgeleştirilmiş, varsayımsal olgusallığı ile yabancılaştırır ve korku, öznenin kendisine dönüşümünün ters imgelenmesinde ideleşir.

"Ölüm, olumsuzun reddidir." Korku ideolojisini kökten yadsıyan, bununla da kalmayıp intihar edimiyle "olumsuzun reddi"ni de reddeden, kendisine dönüşümsüzlüğe dirimsel olgusallığında ve yorumlamasında yer vermeyen insanın tek bir suçu vardır: "Doğmuş olması" Doğaya salındığında buna zorlanmış olmasıdır. Bunun en acı tecrübesi, "Olmakta"lığıdır. Bu saçma biyolojik yaşam güdüsüyle kışkırtılmış yaşamda kalması, arkasından salıverilen korku ile pekiştirilmiştir. Bu düzeyde işlerinde kendi kendisiyle net bir ontolojik tezat içindedir. Özgür insan yeri geldiğinde "hayır" diyebilendir.

Yaşamsal devim içinde insanın ölümü kendisine ait olmalıdır. Korku, ölüme anlam kazandırır. Kaygı, ölüm ötesine anlam kazandırır. Felsefi intiharda korku anlamsızlaşır. Ölümün varlıkbilimsel ayarlanmasına hiçbir korku kipi dingin bir çözüm getiremez. Ancak canlı örgenliğin felsefi intiharı, varlığın manasızlığını, uyumsuzluğa ve umutla alıştıramadığı izlenimlerinin karşısında, korku nevrozunu ezip büzüp duygu bağlamından attığı aşkın biçimidir.

İntihar güdüsünü korku ile bastırma, biyolojik atımı psikolojik atıma körü körüne teslim etme anlamındadır. Yaşam, imgelememe ediminin kararlılığıyla baş aşağı edildiğinde, korkunun yanı başında her an doğrulamayı bekleyen tutku ve beklentilerine yeni formüller getirme zorunluluğu doğar. *Azgınlaşan istek ve umutlar intihar güdüsünü yumuşatmak içindir.* Pindare, "Ruhum ölümsüz hayatı isteme, mümkün olanı tüket"der. Yaşam korkudan arındırıldığı zaman yaşamın biçimi budur. Bu Sihirli formül de yaşamı karakterize edemez, bugün olanı tükettiğinde yarının beklentisi yanı başında belirir. Doğası gereği düşünsel bir varlık olan insan yarınlarıyla bütünleşmezse etkinliği yoksanır. İster yaşam başaşağı edilsin, ister hileli bir sunuşun aldatmacası bilerek yaşansın, uyumsuz salt bir biyolojik doğa olmaya devam etmektedir. İnsan bedeninin değeri bundan başka ka-

tegorize edilemezse, ölümün doğasının daha değişik biçimlerde rasyonalize edilmesi de mümkün değildir. Açık konuşmalıdır ki hayvanın biyolojik doğası ereğiyle eşdeğerdeyiz. Edimselliği, kılgısallığı, duygusallığı, yaşamla gerginlik içinde olduğu sürece ölüm korkusuna takılmış olmanın ansikyetesi bütünün bu mucizelerini hiçliğe indiriyor. Somut ve özdeksel tasarımların tümü sınırlı yaşamda sınırsız isteklerinin aldatmacaları olarak geriye kalır.

Varolmanın değeri nedir? Varolmamanın değerinden daha mı aşkındır? Bir alt kategoride içgüdüsel varolma direnci, diğer kategoride yaşam riskinin ayırdında olan yaşam özürlü insan seçici. Hayvanla insan varoluşsal varoluşları arasında, karakteristik özgünlüklerinin dışında çevrimsel devinimin dama taşlarıdır.

ÖLÜMDEN KORKMANIN NEDENİ

"Ölüm, kimsenin başkası için yapamayacağı bir şeydir. Benim ölümümü özel kılan, kişileştirici hiç bir hassa yoktur. Oldukça çelişkili olarak ancak ben, kendimi öznelliğin perspektifine oturttuğum zaman, benim ölümüm haline dönüşür.". Sartre, ölümün ontik karakterinin öznel kritiğini böyle yaparken, özgün varoluşuna yönelik yoksamanın ,duygusal gerilimini ölüm taşıyıcısı olan, "onlar alanı"ndan çıkan bilinçle ayrıcalığını yakalar.

"Nesnel alanda endişesiz yaşayabilmek,yaşamın karşılığı, yaşamdan başka hiçbir olguda koşullanmamakla gerçekleşir." Böyle bir dizgede nitelik kazanmış yaşam alanı ancak yaşama kökten tutsaklaşmış, özgür istençten *beklentisi bitmiş, henüzü yaşayan,* dolayısıyla ontolojik uyumsuzluktan uzak bir yaşam perspektifini temsil eder.

Kendi ölümünün düşüncesini *kaypak imgelerle, kelime hileleriyle* kendinden uzaklaştırmış kişinin, yaşamı bu biçimdesembolleştirmesi, kendi altındaki sessiz varlık yapıların serilerini bile utandıracak niteliktedir. Kesilmeye götürülen bir koyunu imgeliyelim. Önünde henüz kesilen, çırpınması devam eden bir başka koyunu algılasa bile, yere yatırıldığı zaman kendisine verilen besine hamle yaparken üzerinde sallanan kesiciden panikleyip kurtulmayı denemez. Yaşamın karşılığı olan besine tercihini yapmış olması *ölüm korkusunun,* kendi varlık yapısında deneysel bir anlamı olmadığını ve anlaksal normların ölçülerine çıkaramadığındandır. Eşdeyişle korkmadığındandır.

Özdeksel alanda endişesiz yaşamanın tek yolu, yaşamı böylesine değerlendirmeyi başarmaktan geçer! Ölümün özne dışı hakikat olarak, alışkanlığını sürdürmesine seyirci olabilmektir, uyumlu bir yaşam biçimi! İnsan ilk ve son bireysel varoluşunu

toplumsal ölçülere indirgediğinde, ölümün kuralcılığı, kurumsallaştırılan objesi, korkunun ve paniğin öncülleri olur. Zira insan kendi öz eleştirisini yaptığı zaman doğaüstüne karşı başı önüne eğik durması, nesne alanında kurallara karşı ayarlayamadığı moral değerlerin eksikliğindendir. Hele din terminolojisinde kendisinin "lanetlenmiş bir varlık" statükosunda imgelenme talihsizliği ve bu saltıklaşmış önkoşulun nitel karakterini ontik paradoksalından atamıyacak oluşu, ölüm karşısında büsbütün paniklemesinin nedenidir.

Dinsel öğretilerde yaşamın çelişkisi, kendi varlık yapısını sınırlayan birincil bağlamıdır. Bireysel kimliğini ortaya koymak için, karşısında acımasızca direten ölüm olgusunun korkusunu yenmesi birincil bağlardan bağımsızlaşabilmesiyle mümkündür. *Ölümün tehlikeli olmaya başlaması*, eşdeyişle çıplak halinin algılanması *gerçek yaşamın başlangıcıdır.*

Yoğun bir güvensizlik ve kaygı oluşturan ölüm bağının yanı sıra, varsayımlara dayandırılan fizik ötesi, Görüngül Ben'i Bensiz'liğe dönüştürür ki, "Olmak" halinde olmak görüntüsü de ürkütücü ve güven vermeyen bir izlenime bürünür. Bu sefer her ikisi de korkunun oğullarına yaşam alanı dışında tutsak olurlar. Belki inanç kiplerinin, yaşam karşılığı öne sürdüğü bilgileri gerçeğe yakın karakterli savlar olsaydı, özne, ölümün ontolojik karakterinin kritiğini yaparken daha "nesnel" idelere sahip olacaktı.

Yine yaşam alanında endişeli ve gerilimli bir bekleyiş izlenecekti. Fakat herşeye rağmen ölüm gerçeğinde dinsel ve töresel koşullandırmalardan arınmış, *yalnızca ölüm anı için bir korku yaşanacaktı.* İnanç kiplerinin töresel, inakçı tasavvurlarla beslenmesi sonucu ölüm paradoksuna sonraki kuramsal bir yaşamı postülat olarak öne sürmesi, *korku alanına kaygıyı da taşır.* Biyolojik çözülmenin dayanılmaz gerginliğine, bir de fizik ötesinin kavram atıklarıyla tam bir muammaya dönüştürülmüş olması ölümün karakterini *güvenilir boyuttan* tamamen uzaklaştırır.

Endişesiz yaşamak, uyumlu yaşamanın yansımasıdır! Ontolojik yapısıyla endişesiz yaşamak, yaşamın karşılığı olan yaşamdan başka bir olguyla koşullanmamakla gerçekleşir. Ölüm postülasını algılamamada direnen insan, aynı ölüm olgusunu, kendi biyolojik yapısında sınamaya mecbur bırakıldığında, eşdeyişle ölüm olgusunun, kendi ölümü haline dönüşmesinde öznel bir panik başlar ki, böyle bir refleksif düşünce bütün töresel ve dinsel öğretilere kapanır. Ölümün tiksindirici ve dayanılmaz bir hale dönüşümün refleksif *sürecinde* düşünce *çözülür,* tekrar *son defa* inanç bilgilerine teslim olur.

Yaşamı sürecinde ateist olarak bilinen ve bu saltıklaştırdığı düşüncesini yaşamının son senesine kadar savunan *Fransız Cumhurbaşkanı F. Mitterrand* ölümcül hastalığını öğrenince ölüm ötesi hakkında bilgiler toplamaya başlamıştı. Kendisine; "Eğer Tanrı varsa, ona kavuşunca sizi nasıl karşılayacağını umuyorsunuz?" şeklinde bir soru yöneltilince yanıtı: "Eğer Tanrı varsa, bana hoş geldin ve sonunda anladın." diyecektir olmuştur.

Bilinmiyenin tehlikeli olasılığı ve tehditinden doğan bu gibi geri dönüşler, insanlık tarihi boyunca, ister cumhurbaşkanı olsun, ister "Baba beni unuttun mu?" diye haykıran tanrının elçisi olsun, isterse Camus ve Nietsche gibi yalnızca kelimelerle ölüme meydan okuyan felsefe bilginleri olsun, sonunda ölüm karşısında panikleyip, korku kipine mağlup olmuşlardır. Korkunun öznesi ölüm saçmalığı, böylece birliği sağlar ve bütün direnç formlarını kırar, *"korkunun en şiddetli olanı, geçmişi olandır.* Ölüm gibi doğa karşısında dayanıksızlığını öğrenmiş kişinin, milyonlarca yıl beraberinde götürdüğü bu olgu, korkular içinde en şiddetli olanıdır.

Binlerce kere çeşitli biçimlerde işlenerek, bazı kereler birbirine zıt anlamlandırmalara karşın hiçbir boşluk bırakmadan süregelen korkunun serileri içinde en şiddetlisi kuşkusuz *ölüm korkusudur.* Ölüm korkusu bu niteliğiyle güdülerden bile daha güçlüdür. Bütün direniş noktalarını bir bir kırması belki de bu yüzdendir.

Benim ölümümün doğal sınırları anlamsız yollarla enginleştirilmediği zaman korkunun hiçbir serisi bende kümeleşemez. Ölüm, özsel bir korku kipi olmaktan da çıkar. Ölümü kelimelerle gizlemek veya gizlemeye çalışmak bilinmelidir ki, *bilinmiyenin yanında daha tehlikelidir.* Korkunun doğal sınırları metafiziksel kavram atıklarıyla zorlandıkça, kendi doğasından daha başka anlamsızlıklara dönüşür. Dolaylı veya dolaysız yollarla enginleşen ölüm korkusu kendi *doğasından tamamen yabancılaşır.*

Benim ölümümü yaşam deviniminin zorunlu sonucu olarak algılandığında, *ölüm doğal sınırları içine çekilmiş olur.* Anlamsızlığında direnme ise başka bir düşünce dizgesidir.

Öznel savunmalar ve tasavvurlar ölümün kaçınılmaz realitesini duygusal imgelerden kurtardığı an, "onlar alanı"nda ki büyüsel düşüncelerin karakterine karşı güçlü bir savunma getiremediğinden, tekrar kendi ölümünü, büyülü düşünceye teslim etmesi *anlamlıdır.* Esasında bu kökleşmiş, geçmişi olan, mitlerle dolu büyüsel düşlerin misyonu, öznenin içsel gerçeğinin algılanmasından ısrarlı kaçışına yansıyan ölüm korkusunu özelleştirmemektir. Uzay ve zaman dışı varoluş formları hakkında saltıklaşmış bir sonuca ulaşmaktan çok uzak olan fizik ötesi öğretiler, ölüm saçmalığını duygudaş imgelere dönüştürürken, tek umudu, öznenin duygusal geriliminin koşullandırmaya kapısının daima açık olmasından yararlanmasıdır.

Ölüm ötesinin korkuya bağlanmasıyla anlaşılır hale gelmesi, mit ve din terminolojisinin *ana temasıdır.* Ölüm ötesinin başlangıcı olan ölüm ürküntüsünün de temel nedenidir. Din ideolojisi aşağı yukarı altı bin yıllık korku kiplerinden kendini kolay kolay yalıtamaz. Kutsal gazap tehditleri korkunun oğullarıdır.

"Kaçınılmaz ölümlerin gerçeğinden öyle amaç ve direnmelerle kaçınır ve o denli hüner verici savunmalar kullanırız ki, bunları herhangi bir çatışma alanında bu derece kullansaydık, açık gülünçlülüğü ortaya serilirdi. "C. W. Wahl, ölüm gerçeğine

öznel savunmalarla doğallığını gizlemede, insanın düştüğü aczi sergiler. Gülünçlülük, bir başka toplumun üyelerinin, ölümün kaçınılmaz gerçeğinde sergiledikleri trajik tasarımlarının müşterek evrensellik sağlamadığı içindir. Evrensellik kazanmış bir dünya görüşü ölümün postulasında yoktur. Ölüm korkusunda baz alınacak zorunlu bir duygudaşlığı kesinleştiren bir izlenim olmadığından, her birinin ölüm olgusuna karşı aldığı tavır, *diğeri tarafından gülünçlülüğe neden olur.*

Her felsefecinin ölüm korkusu ile ilgili yorumlamarında farklılık gözlenmesi, öncelikle kendi içinde bulunduğu grup bireylerinin korku alanlarının duyarlılığının felsefeciye yansımasındandır. Ölümün ontik karakterine karşı, öbeğin felsefi ve din bilimsel bilgileri fizik ötesini garantileştirmeye yönelik imgelerin değişiklik göstermesi sonucunda, bir taraftan biyolojik çözülmeye girmiş bedene el sürmek, korkunun bir serisini oluştururken, diğer taraftan ona el sürebilmek için karşılığında pekçok engelleri yenmesi, dolayısıyla saygı göstermiş olması, apaçık bir gülünçlüktür. Ancak buradaki gülünçlük ölüye karşı alınan tavırdan oluşmuştur. Ölüme karşı korkunun dışa vurumu değildir.

Ölüm hazza dönüşür mü?

Ölüm paradoksunun yerleşik olgusallığına karşı, reddi de söz konusudur. Duygusal tepkilerimizin hedefi olmuş bir insanın biyolojik çözülmesi kişiyi ölüm korkusundan yalıtarak, sevinç, mutluluk gibi duygusal kiplerin doyumuna yönelik bir ölüm serisini de pekâla oluşturur. Bu biçimde dışa vurmuş, mutlulukla coşturulmuş ölüm, *korkunun öznesi olan ölümle* çelişkiye girer. Korku kipiyle klasikleşmiş ölüm, bu sefer mutluluk kipiyle değişik, alışılmamış bir kimliğe adaydır. Ölüm, salt değişmenin sınırsız bir anı ise ve bu an herşeye rağmen korkunun oğullarını beraberinde getiriyorsa, diğer bir canlı örgensel varoluşun ölümünde kişiye nasıl mutluluk verecektir?

Hınç beslediğimiz, gücünü benim güçsüzlüğüm üzerine temellendirmeye çalışan bir insanı imgeleyelim. Bu tip insanın ölümü, bende korkunun serilerini mi simgeler, yoksa mutluluğu mu karakterize eder?

Bundan şu sonuç çıkmaktadır. Ölümün nesnesine göre korku faktörü ya netleşiyor, ya da yerini *mutluluğa bırakıyor.* Beklenti ve öncüller ölümü kah güzelleştiriyor, kah duygusal kompleksle korkunun kaynağını besliyor. Korku kipinin ölüm karşısındaki göreceliği, duygu kompleksinin ölüme karşı ayarlanmasına, eşdeyişle öngereğine bağlıdır. İntikam hırsıyla yanlışlamada bulunup, türeteceği korkuyu hazza dönüştürebilmesi, ölüm korkusunun simgesel yelpazesini genişletir. Örneğin: Savaş alanlarındaki öldürebilme becerisi, *ölümü korku nesnesinden sıyırır.*

Korkunun bastırılamaması, insanın varlık yapısının ve ussallığının ölüme karşı güçlü direnç noktaları yaratamamasındandır. Yaşam alanı bir güç arenası ise, bunun sembolünün ölüm korkusu olmamasında simgelerin rolü büyüktür. Ontolojik anksikyeteden kurtulmak ancak ket vurmalarla, bastırma kipiyle, özgün varoluşuna yönelik tehditlere aldırış etmeden, yaşamı rölantiye almakla gerçekleşir. "Ölümden korkmuyorum, zira ben yaşamda olduğum müddetçe ölümün nesnelliğini fark etmiyorum. Öldükten sonra ise ölümün korkusunu yaşamayacağıma göre, neden ölümden korkulur?" Bu biçimdeki yorumlama ölüm korkusunu "bastırmadan" başka, ölüm korkusunu yargılayan düşüncelere karşı da tavır ortaya koyması bakımından ilginçtir. Yaşamı kökten tutsaklamış ölüm seferini yadsıyabilmek, ontolojik anksikyetenin dışına sürmek ve yaşam alanıyla, ölüm arasında bir fark görmemek, ancak hayalci idelerdir. Baskıcı koşullar altında yaşadığının ayırdında olmamak bir ürküntü iken, doğurlama dizgelerinde hiç bir boyutunu dizgeleştiremediği "doğum-ölüm"ün kendi yaşamında da bağlayıcı karakterde oluşu yaşamsal ritmini bozmuşken, kalkıp "korkunun bastırılması" ön koşul olarak algılanamaz, algılatılamaz. Bu koca bir

hiledir. Nesnel olgusallığın net bir biçimde yanılsamalarla kapsamını genişletmeye gerek kalmayacak biçimi ortada iken, *bu budur, şu da bu değildir* diyebilmek, ancak *itirafçı* insan tipinin ölçüsü olabiliyor.

İçgüdüsel varolma direncini kıran insanda ölüm korkusu, ölümün kaçınılmazlığı gerçeğiyle eş değerdedir. "Ölüm kaçınılmazdır. Her ölüm acı, dehşet verici, acımasız, kabul görmeyen bir vakıadır. Kabul gördüğü zaman ise "yaşam ölümden bile acıdır. Ölümün reddi, acı ve sonsuz olmuştur."[1] *Yaşam seferiyle iddialaşmak* ilk önce korku seferini kırmak ve kendi ontik karakterindeki aptalca beklentileriyle açıkça hesaplaşmaktır. Hesaplaşmanın sonuçları dehşet vericidir, acımasızdır, hiçbir şekilde kabul etmiyeceği tehditlerle doludur. Yaşamı reddedebiliyorsun fakat, varolma direncini kıran ölüm paradoksunu reddetmen hiç bir şey ifade etmiyor.

İşte intihar olgusunun yansıması, ölümün olumsuzlamasında gerçekleşirken, kendi içine kilitlenmiş özürlü insan tipi, *kendi ürküntüsünün yaratıcısı olmuştur.* Her türlü us dışı ve us içi tehditlere mantığı referans vermediğinden,korku fantezileriyle birlikte düşselliğine geri döner. Sonuçta yaşamın içinde koca bir rezalet kalır, ölüm!..

---

1) Marcuse

DİN İRADENİN ZORUNLU NESNESİ MİDİR?

"Toplum tarafından da kabul edilmeme kaygısına kapılıp toplumsal bilinçle yaşayan insanın keşkeleri olamaz."[1]

Kişiden, öne sürülen çoğulun dinini örnekliyerek, eşdeyişle kopyalayarak *yansıtması beklenir.* Esasmda kendi tinsel düzleminde karakterize ettiği, benimsediği dini, *onun özsel tutkusu değildir.* Birlikte yaşamanın doğurduğu bir başka zorunluluğun doğal sonucudur. Özde, "tekçi-irade" kipinin özgün seçimi hiç değildir. Din-seçim bağlamının dışlanamayan, ayrıcalıklı bir olgusudur. *Daha doğru bir ifade ile, şanssızlığıdır.* Öyle bir şanssızlık ki tinsel olgunun büyük bir bölümünü oluşturan din nesnesi kolay kolay *geri çevirimsiz olarak,* ilerde öznede, yanılsamalarından uyansa bile bireysel varoluşunun kışatıcılığını sürdürür niteliktedir. Artık ideal imgelerin utkularına tanıklık etmesi onun en mutlu tavrını sergiler. O, orada kendi istek ve gereksinimlerini bulur. Bu konformist düş onu muhafazakar duygudaşlarının beklentilerine de ortak eder.

Alışkanlığın getirdiği güce salt *bilişin övgüsü bile yetmez olur.* Aşkın övgülerin peşinden koşması bu nedenledir. İnsan, kendinde indirgenmiş gibi görülen dini, salt iradesi ile sorgulayamaz. Nihai kararı vermek için özgürlüğünü kullanması bloke edilmiş durumdadır. İşin en ilginç tarafı, sözde kendi seçme özgürlüğüyle eşleştirmeye çalıştığı yanılgısını, "Grubun inancını taklit" etmede *kendini yükümlü hissetmesidir.*

Uslamlamalarımızın devingenliği ile uyumlu bir tavır sergileyen bilişsel tavrımız bile, "grubun inancını taklit etme" alışkanlığına dayanıklılık gösteremez.

1) Ramthe

"Us-dışı alışkanlık"ın doğurduğu taklit düzeyindeki bu davranış biçimleri için, öznenin, "doğrudan aynaya bakması" ve *sorgulaması dine saldırganlık olarak* algılanır. Dolayısıyla "içsel izlenimlerinin", tanımlanamazların ve anlamsız ideal tasavvurların yaşamında yarattığı duygusal gerilimi çözmedeki isteksizliği, "grubu taklit etme"nin kolaylığıyla örneklenebilir.

Alışkanlığın gücü. İnsanın çoğu davranış biçimlerinde, düşünce kombinezonlarında, hatta, eksterm fantazmlarında *güdü evrenseli kadar* etkili ve sonuca varıcıdır. Bir yabancı dili öğrenme istenci kendi dilini taklit etme gereksiniminden doğan alışkanlığın dayanıklılığını kırmakla mümkündür. İçeriği itibarıyla daha kompleks kuşatıcılığı olan din alışkanlığından doğan dayanıklılığı kırmak, eşdeyişle mantığın dilsel yapısıyla inanç nesnesinin kavramlarını irdelemek, çözmek ve mantıksal bağlamının yankısını bilişselleştirmek çok daha zordur. Toplumun erdemliliği veya erdemsizliği, izlenecek kişinin özsellerinde kümeleşmiştir. *İyi bir aktör ise*, yani taklidi iyi yansıtabiliyorsa *erdemlilik üretir.* Toplumun kabullendiği dinsel yargılarına ayak diremesi, "anlayamadığım için inanıyorum" demesi gerekirken, "anlamadığım için inanmıyorum" yargısıyla iyi bir taklitçi olmadığını, sonuçta erdemsizliğini özetler. Alışkanlık düzlemindeki becerisini taklit yeteneğinin *anlamlı* veya *anlamsız* olgulardan oluşmasının ayrıcalıklı bir rolü yoktur.

İnsanın doğasında kaçınılmaz bir olgu olan "alışkanlık ve taklit" nesnesi, ideal temayüller alanında ortaya çıktığında alışkanlıkta "koşulsuz teslimiyet" izlenir. Bir dinin doğal fakat bilinçsiz bir üyesi olmakla, o kişi, çoğulun dinini kabul etmiştir ve dini doğmalara gelecek her türlü saldırılara da dayanıklılık göstermek zorunda kalacaktır. Bu tip "taklit-alışkanlık"lara, "edilgin alışkanlık"lar denir. "Edilgin alışkanlık"larda, din terminolojisiyle kendi arasında kurulmuş gibi imlediği bağın denetlenemez oluşu da sürekli ve gerçek bir güçlülüğü oluşturur.

Gerçek güçlülük, zaten sürekliliği yakalamış olan değil midir? Bilhassa inanç kategorisinde "taklit-alışkanlık" en bariz biçimde özgün karakterini realize eder. Alışkanlık edinmede inancın bütün çeşitleri, yerel ve milli olanları dahil milletlerarası olanlarında ortaklaşa özellikleri, düş gücünün yüklenişlerine karşı direnemeyen anlığın devre dışı kalışıdır. Zira din, tehditlerin oluşturduğu bir yumak kümesidir. Bu tehditler ise teolojik-söylemin inakçı doğrularıdır.

Edilgin alışkanlık, insanlığın tarihi boyunca süregelmiş ve bu prosesüste duygu ülkesinin boyutları insanın kendisini "tanrılaştırmasına" kadar azgın biçimlerde sembolize edilmiştir. Tanrı-krallar gibi. Sürekli olan alışkanlık, taklit kipinin niteliğiyle zaman zaman eşdeğerdedir. Taklit sorunsalına tepki gösterme veya göstermeme olgusu, din terminolojisinde alışkanlığın güç kazanıp kazanamamasıyla eşdeğer gibi betimlense de, *taklit kipi, alışkanlık kipinin karakterini önceler* niteliktedir. Din alanındaki taklit, öznenin salt iradesine dayanmış bir olgu olmadığından, başlangıçta grub üyelerine duyulan güven, itimat gibi psikolojik atımlardan uzaktır.

Şüphe, olasılık düzeyinde doğrulanabilmenin sorununu yaşamaz. Uygulayımbilimsel bir hakikate ulaşma fikrinin ısrarı izlenmez. Kişi, çoğulun ideal temayüllerine kayıtsız teslim olmuştur.Tepki gözlenmez. Salt edilgenliğin sonucu olan tam teslimiyetle alışkanlığının sonuçlarına itiraz etmemiş olması, alışkanlığın doğasına güç katar, *alışkanlığın gücüne güç katma ile de, o güçten kendisi de güç alacaktır.*

"Benzer, benzerlerini doğurur.," der bilge. Benzerlerini doğuracak olan benzer, kendi gücünü geleceğe de taşımak suretiyle hem alışkanlığın gücüne güç katar, hem de kendi yaşam sürecini din-dışı tehditlerden korumuş olur. Böylece tarihsel dizge içinde gücüne güç katarak katlanan dini "taklid-alışkanlık" seferi bireyin özsel alanı gibi imlenen dinde aşkınlaşır ve insan doğasalının kökensel ilkesi gibi empoze ettirilir.

Çoğalan inanç alanlarını onamama, "taklid-alışkanlık"ın aşkınlaştırılmış gücünü yoksama olur ki bunun faturası açıktır. Ya eski *düşsel yatırımların alanını değiştirecektir* veya tehditlerle yüklü din ideolojisinin tabulaştırılmış yasaklı kutsallarını, kurumlarını ve teolojik söylemin doğrularını *kökten inkar edecektir.* Toplumsal doku içinde din kurumu gibi güç tutkunu bir olgunun "taklit-alışkanlık"la ayakta durabilmesi bir vakıa iken bunun ritmini kırarak, salt iradenin temsil edileceği yeni bir "Taklit-alışkanlık"ta düşünsel ve davranışsal bir beklentiyi gerçekleştirme, ancak öncelikle içinde kümeleştiği "ideal kitle kimliğinden"sıyrılmakla mümkündür. Ancak bu süreçte şunu gözde kaçırmamak gerekir; Yeni oluşacak ideal kitle kimliğinin ritmi, bu kolektif duygusallıkta soluk alabilmesi, özgün direncine endekslidir.

Öyle bir direnç oluşturmalıdır ki, Eski küme duygusallığa geri dönüşümünü ketleyecek olan "keşke" kipine *bir kurtuluş olarak yönelmiyecek olsun.* Yine öyle bir direnç oluşturmalıdır ki, "onunla-gerçek" arasına bilge *Buda* dahi girse, onu öldürebilecek güçte olsun. Bilge Buda - "Şayet senle gerçek arasına ben dahi girsem öldür." dememiş miydi?

Luther, Protestanlık mezhebini kurmuş bir papaz olarak hristiyanlık dininin "taklit-alışkanlık"larını kırmak ve dini rasyonel bir hale getirmek için, gösterişsiz, *törensiz, papazsız* bir sistem üzerinde ısrarla durmuştur. Hatta Tanrı *evi olarak* kutsanmış alanları *yıkacak* kadar ileri gitmiş *ve nesnesiz tapınma olgusuyla* dine revizyonist bir hava getirmiştir. Zira "taklit alışkanlık olgusu, "çevrimsel devinimin" tipik özelliğini sergiler. Ne var ki çevrimsel devinim dahi uzun bir zaman kalıbına yayılamaz. Nitel ve nicel ayrımsamalar sistemi zorlar.

Merkez tanrıcı dinlerde vazgeçilmez alanlar olarak nitelenen, kutsanmış, tabulaştırılmış "Tanrı evleri"nin nesnelerinin "kundaklanması", törensiz, gösterişten uzak yeni bir inanç alışkanlığının devreye sokulmak istenmesinin başarısı herşeyden

önce bir evvelki din bilgisindeki "taklit-alışkanlık" gücünü kırabilmekle gerçekleşebilirdi.

M. Luther, "putsuz" bir ibadet terminolojisini kuramsal olarak yakalamışsa da eski "taklit-alışkanlık"ın *tehditlerle yüklü gücünü* hesaba katmamış olması onu yanıltmıştı "Hristiyanlık insanın içinde olmalıdır," diyen odur. Papaz olmasına karşın *kendi misyonunu* bile hiçbir andırım taşımıyacak imgelere indirgemiştir. Özdeksiz, putsuz bir alışkanlığı grubun üyelerine empoze etmeye çalışmış, ancak güç tutkunu eski *alışkanlıklara boyun eğmiş* ve kendi anlayışına göre yeni bir kilise imajı yaratmıştır. Daha doğru bir ifadeyle *buna mecbur kalmıştır.*

Din evrenselinin; duyumsal düzlemde aklanamayan, ancak kişinin düşselliğinin aşırılığına kendini teslim etmesinin doğal sonucu olan ve çeşitleri binleri aşan ibadet biçimlerini M. Luther gibi bir Tanrı bilimcisi tarafından us ilkelerine yakın andırımlara indirgenmesi, fakat sonradan tekrar eski alışkanlıklara teslim olmasmın örnekleri insanlık tarihinde sıkça izlenir.

"Hakkı ararsan ne Mekke'de ne Kudüste'dir, Hakkı ararsan kendi içinde ara", diyen bilgelerin özdeyişlerinin özü, Tanrıya ulaşmanın tek yolunun dolaysız yoldan geçtiğini betimlemek içindir. Özne-Nesne-Tanrı üçgeni yerine, Özne-tanrı arası, aracısız bütünleşmedir. Aynı yanılgıyı Mesih İsa'da da izlememiz mümkün. O da törensiz, eşdeyişle nesnesiz *bire bir ilişkinin* din terminolojisine girmesinden yanaydı. Bir kadının kutsal alanda yaptığı ibadeti izledikten sonra kadına, "Ey kadın, inan bana, bundan sonra ne bu dağda, ne Kudüs'de tapınılacak. Gerçek Tanrıların, ruhlarıyla tapınacakları saat geldi." Der.

Mesih İsa'nın olaya müdahale etmesinin altında yatan, dinlerde izlenen "taklit-alışkanlık"ların belli bir süre sonra nitel yanlışlamalara ve yorumlamalara giderek, kendi özünde var olmayan "Nesne-kutsamaları"na yer verecek olmasıdır.Mesih İsa dahi bu eski alışkanlıkları kıracak kadar etkili olamamıştır.

Din kurumunda "taklit-alışkanlık" nesnesi inakçı bir bağışıklıktır. Ve bu bağışıklık, ne yazık ki kişiyi kendine uygun gerçeği algılamaktan da uzaklaştırır. Halbuki Doğaüstü ile bire bir ilişkiye girmenin tek ve yegane yolunun öznenin salt usunun ayırdedici özgünlüğünden geçtiği gerçeğini onamakla olur. "Çelişki, usun ayırd edici özelliği olmalıdır"[1]. İnatçı bağışıklığın yanlışlanabilmesi, "taklit-alışkanlık"ın uygun nedenlerinin doğrularıyla mümkünken, usa uygun nedenleri bulunmayan her önsürüm, içeriği ne olursa olsun usun ayırdedici süzgecine dün de bugün de takılır ve elenir.

Taklit-alışkanlarına teslimiyet, salt mantık düzeyine indirgendiğinde çelişkileri ve yanlışlanabilirlikleri bilişsel alandaki uyumsuzluklarını geri çekmesi bir zorunluluk ilkesi iken, inatçı bir teslimiyetçilik, bütün bu gerçeklerin sınanmasına karşı tavır oluşturur. Halbuki dindeki taklit-alışkanlık silsilesinin inatçı bağışıkları anlaksal ve özdeksel çıkışlı yargılara direnmemeli ki, din kendi *içinde devingenlik kazanabilsin*. Yoksa kılgısal yaşamın zorunlu ilkelerinin, inanç olgusunun kipleriyle çatışkısı sürer gider.

Uzay ve zamanüstü imgelerden salt sonuçlar çıkardığını sanmak, bir takım andırımlarda bulunmak, din evrenselini *yaralamaktan öte hiç bir amaç taşımaz*. Hatta evrensellik ilkesine "olumsuz şüpheyi" sağlar. En tehlikeli örgütlenme şüphe içindeki onamalardır. Şüphenildiğinden dolayı din terminolojisinin obje seferini terk etmiş bir söylemi varsa "taklit-alışkanlık" gücünü kırıp, araştırmaya konu olan söylemin kesinliği, ussal veya özdeksel ilkelerde *irdelenmelidir*. Sonuçta obje seferini terk etmiş bu söylemin kesinliği mantıksal dizge içinde ve hiçbir koşulda elde edilmiyorsa ve ancak eğrisi ve doğrusuyla sorgulanamayan *patristik çıkışlı ilkelerin önseli ise* bu olgu "taklit-alışkanlığın" bir başarısı değil, dinin kimliğine yerleştirilen dinamittir. Muhafazakar, dinin, gerçek kimliğini yakalaması için de-

ğişkenliğin dinamizmine, "ket vurma" ile gerçekleşebileceğine inanmış kimsedir. Aksine, dünya anlayışının formülasyonuna ve oluşuma ayak uydurmakla din olgusu "çevrimsel devim"den kurtulur.

Teistik dinlerde olsun veya onun dışındaki dinlerde olsun "taklit-alışkanlık"ların realitesinde yatan diğer bir ortak olgu, çoğul üyelerinin beraberliklerinde, ilişkilerinde "sürekliliği" sağlayabilmektir. Taklit-alışkanlık nesnesinin sonsuz bir dişli gibi hep aynı yerde kalma isteğinin üzerinde titrenmesinin sebebi bu nedenledir.

"Şüphe" ve *"değişkenliği"*nin karakteri taklit-alışkanlığın *amansız takipçileridir.* Onun içindir ki şüphelenildiğinde incelenmeye alınan din biliminin önsel yargıları süreklilikten kaynaklanan alışkanlıkların gücüne sığınarak direnç oluştururlar. Benzerlikten doğacak, benzeri bozacak mantıksal dizgeler, inatçı özneyi yanılsamalarından gerçekten uyandırmış olsa bile reformist karakterli uslamaları hazmedemez.

Buda, taklit-alışkanlığın zorlayıcı, dayatıcı gücünü kırabilmek için, "örf ve adetler öyle buyurduğu için bile olsa siz kendinizin hakikatı olun," derken inatçı bağışıklığın özne için uygun nedenleri bulunmayan önsürümlerin yanlışlanabilmelerini ve "oluşumun devingenliğine" yanıt veremeyeceğini betimlemek ister.

Tepki göstermeden doğan edilgin alışkanlığın, tepki gösterilerek edilgin alışkanlığa dönüşmesi gerçeği ortada iken, din terminolojisinde taklit - alışkanlık, *karanlık çıkarlara zemin hazırlaması bakımından düşündürücüdür.* Karanlık çıkarların en çok at koşturduğu yer din alanlarıdır. Karanlık çıkarlar, din bilgisin de taklit - alışkanlık'ta usa uygun nedenleri bulunmadığından, duygu düzleminden dışarı çıkmamaya özen gösterirler. Nasıl göstermesinler ki? *Duygusal çeşitlemelerin korunmasından çıktığı an* taklit-alışkanlık" ürettiği ve tükettiği bütün dayatıları *amansız tartışmaya zemin* oluşturur.

Alışkanlığın *alışkanlığı*, din ideolojisinde okadar güçlü bir olgudur ki, Tanrı merkezci dinlerin hiçbiri yeni bir ideolojisi getirmeye cesaret edememişlerdir. Yeni gelen din, bir evvelkinin ideolojisini aynen benimsemiş, hatta din kurucuları bile bu yaygın eğilime karşı kolay kolay tavır oluşturamamışlardır. Bir öncekinin, bir sonrakini taklit etmek zorunda kalmaları "alışkanlığın gücün"dendir. Din terminolojileri, bu gibi edilgin alışkanlıkların örnekleriyle dopdoludur.

Bundan ötürü duyumlanmamış veya mantıksal dizgeden yoksun olan din biliminin ön yargılarının teistik dinlerde birbirini takip etmeleri sonucunda, yaygın eğilime uyan *konularda birlikteliklerini* kanıksamamak gerekir. Yanlışlanabilmelerinin güçlüğü de buradan kaynaklanır. Öznenin yanılsamasının temel nedeni burada yatar. Dinlerin her zaman birbirine yakın açıklayıcı sıfat ve yüklemlerle eşleşmesi sonucunda tümcelerde *oluşan alışkanlık*, yerleşik evrenin vazgeçilmez terimleriymiş gibi algılanmasına sebeptir. Alışkanlığın usa rağmen buyurganlığı buradan kaynaklanır. Usun, taklit alışkanlığın kazığına bağlanmış olması ve etrafında dolanıp durması, taklit alışkanlığın sorgulanmaz oluşundandır.

İnsanın inanç olarak direttiği olgunun konusu nedir? İnanç olgusunun içeriği ne çözümsel önermelerle sınırlanabiliyor, ne de görgül verilerin izlenimleriyle. Aksi olmuş olsaydı din terminolojileri kökten silinip giderdi. Olgusal düşünsellik ile varsayımsal düş arasında bu iki kipi birleştirecek, boşluğu dolduracak anlam bilimsel kavram yoktur. Olasılık ve belkisizlik polarize olmuş sözcüklerdir. Tasarlanmışın imgesini çağrışım yoluyla öznel kategoride üretme işi olan "olasılık" kipi ile meydana gelmesinin imkansızlığı olan "belkisizle" örtüşemez. Daha açık bir ifade ile *birinin varlığı, diğerinin yokluğunu gerektirir.*

İnsanın inanç olarak direttiği ideolojinin onanması, içinde bulunduğu çokluğun zorlattığı ve alışkanlıkla oluşturduğu, ayırdında olmayı reddettiği belkisizlikle gerçekleşir. "Şeyler konu-

sunda çocukluğumuzdan beri alışmış olduğumuz tüm düşünceler ve kavramlar öylesine derine kök salmışlar ki, usun ve görgülenimin tüm güçleri ile onları koparıp atmamız olanaksızdır ve alışkanlık, gücü açısından, neden ve etkilerin sürekli ve ayrılmaz birlikteliğinden doğan alışkanlığa yalnızca yaklaşmakla kalmaz, ama giderek pek çok durumlarda ondan daha baskın çıkar."[1]

Daha güçlü olgunun, onun inanç kümesini etkilemesi gerekirken, onlar alanını anlak dışı dahi olsa onda serilerini olgunlaştırdığı ve bütün "belkisizlik" kiplerini doğrulatmadaki ısrarı, *önündeki* "aynaya" *bakmamaktaki inadındandır.* Ussal hiçbir çıkarımı olmayan "belkisizliğin" sahip olduğu inanç kimliği, çoğulun dedelerinin dedesinden kalma belkisizliği, varsayımsalın evrenseli gibi öne sürümü sonucu, fütürist karakterli her hamlesini bloke eder.

Çoğulun önseli, tekilin önselini ki bu önseli ister uslamlama kökenli olsun, ister görgülenimin yansısı olsun, onun duygu evrenini bloke edecek kadar güçlüdür. Hıristiyan anne ve babanın sahip oldukları çocukları, dindeki "belkisizlik"lerin değişmez yansılarına rastlantı sonucu teslim olmamıştır. Zorunlulukta özgürlük aranmaz. Din kendi içinde dinginlenmiş, evrenselleri yakalamış, saltıklaşmış gibi bir izlenim verse de esasında devingendir. *Buna zorunludur.* Dolayısıyla da gerçeklikleri belli zaman kalıbı içinde kalır. Din terminolojileri ancak zaman formlarının paralellerine girebildiklerinde güçlerini yansıtabilirler. Yayılmacı dinler bu özelliklerin ayırdında oldukların-dan, erekleri-ne ulaşabilmek için bilgiye son çekmez görünürler.
Zira "Bilgiye son çekmek, sonsuza son çekmektir."[1]

Sonuçta belkisizliklerin sıkı bir bağlam içinde olduğu dindeki "taklit alışkanlık"la saltık bir bilgi edinmenin imkansızlığı

1) D. Hume

ortada iken, usa uygun nedenleri bulunmayan zorunluluğa, usa uygun nedenler uydurup" taklit, alışkanlık"la hem saltıksal özgürlüğünü, hemde iradesini indirger. Dinin kendi içinde saltıklaştıtırdığı görüngül veriler, *süreç içinde uygulayımsal ilerlemelerden devamlı rahatsızlık duyar.*

Bilgiye son çekmek, sonsuza son çekmek olacaksa, dinin, duyacağı rahatsızlıktan kurtulabilmesi, usla bağdaşmaz tutumunu değiştirmesi ve kendisinden daha doyurucu olan usun öğelerinin olgusallıkta yansımasına karşı tavır *sergilememesiyle gerçekleşir.* Böylece taklit-alışkanlık da din terminolojisin de zorunlu olduğu "değişime" uymak zorundadır.

Kutsal değerler değiştikçe, tinsel ve ussal değerler kutsal değerlerin sırasına oturur. Halbuki Scheler, "Bir değerin yüksek olmasının belirtileri, o değerin sürekli olduğu ölçüde yüksektir" der. Tanrı merkezci bir dinde açıkseçik obje seferini terketmiş bir bildirinin uygulayım bilimsel alanda inancın kendine uygun gerçeğinin kesin yadsınmasına rağmen, hala o bildiriye, eşdeyişle kendine uygun gerçeği algılamakta tereddüt etmemesi *"taklit-alışkanlık"*ın kutsal değerlerden daha yüksek statüye sahip olduğunu tanıtlar. Çünkü taklit-alışkanlığın gücü kendine haz veren bir doyumun deneyimsenmesinin karşıt sonuçları ile ilişkili değildir.

Tinsel değerlerin daha yüksek olmasının sırrı, kutsal değerlerin evrenselliği kaybolsa bile gösterdiği sürekliliktir.Ancak burada kesinlenmesi gereken bir husus, her ne kadar taklit alışkanlığın gücü sürekli olmasına *karşın saltıklaşmış bir prosesüs içermez.* Sürekliliği niceliksel bir zaman opsiyonu içindir

Böyle güçlü bir taklit-alışkanlık, din terminolojisinin saltıklaştırdığı ölüm ve ölüm sonrasının formlarını ussal bir açıklamaya kapatan kuşatıcılığının önseli olur. Ölüm ve ölüm sonrası hakkında düşünce modellerinin kazığına bağladığı zihinsel

1) Engels

faaliyetlerinin toplancası, kendi döngüsellik karakterinde aranmalıdır. Ölüm sonrası gerçeğinin uslama kökenli hiç bir kesinlemesi yokken, irrasyonalist ve absküranti̇st ilkelerin postulaları ile örgensel varoluş, nesne - düşünce arasındaki ilişkiyi yakaladığını iddia eder. Halbuki çözümsel önermeler, ancak düşünceler arası ilişkileri anlambilimsel alanda dinginleştirir.

İnanma doğrusunun kendini doğrulayıcı çözümsel önermeler ortaya atmamasına rağmen *söylem evrenini rahatlatan dili ile* alışkanlığın gücünü, özüne özgün olmayan boyutlara taşır. Anlamlı olan sözel birimler, anlamsız, anlamsız olan sözel birimlerde ne garip ki dinin sözel iletişimde anlamlı olmaktadır.

KAYNAKÇA

Orhan Hançerlioğlu, Başlangıçtan Bugüne Düşünce Tarihi, İstanbul 1963

Salahaddin Küçük, Voltaire Seçmeler, İstanbul, 1975

Rudolf Steiner, Teozofi, İstanbul, 1987

İlhan Güngören, Buda ve Öğretisi, İstanbul, 1981

Herbert Marcuse, Tek Boyutlu İnsan, İstanbul, 1964

Pierre Mannoni, Korku, İstanbul

Davit Hume, Din Üstüne, İstanbul, 1990

Albert Camus, Başkaldıran İnsan, 1975

Bedia Akarsu, Çağdaş Felsefe, İstanbul, 1975

CHARLES MOELLER, Jean-Paul Sartre, Tabiatüstünün Bilinmemesi, 1969

Steven Lee Weinberg, Rondall Weischedel, Ramtha, İstanbul, 1990

CUCİ HAN

Felsefi İntihar ve Ötesi

"Kendi Kendinizi öldürmeyi tasarladığınız anlar oldu mu hiç? Neden gerçekleştiremediniz? Korktunuz mu, dini inancınız mı vaz geçirtti? Yoksa Nietsche'nin dediği gibi *'Bir gecelik avuntunuz mu oldu?'*

"İnsanın intihar etmemesi için bilimsel çalışmalar yapılır. İnsanın intihar etmesi için pek çok neden vardır aslında. İnsan neden intihar edemiyor?

Felsefe tarihinde ilk kez bu kitapta yorumlandı. İnsanı, hayvandan ayıran salt olgu, insanın intihar edebilmesidir. Bu ayrıcalığını dinler nasıl karşılamıştır?

Örneğin insanın kaderinde kendini öldürmesi yazılmış ise, intihar eden günaha girmiş mi olur? İntihar nasıl şehitliğe dönüşür?

Doğulu ve batılı felsefeciler intiharı nasıl yorumlamışlar, korkuları ve avuntuları nelerdi?

Nesnel hazzı tatmamak için intiharı seçenlerin felsefi görüşleri ne olabilir? Belli bir yaştan sonra intihar etmek istemeyen aile büyüğüne erdemsiz damgasını vuran törenin, ölüm korkusunu yenebilmesi...

Ve ölüm sonrası nedir, ne değildir?

Ölüm korkusunun intiharda yeri var mıdır?"

ISBN 975 - 7957 - 34 - 8

KORAYAYIN